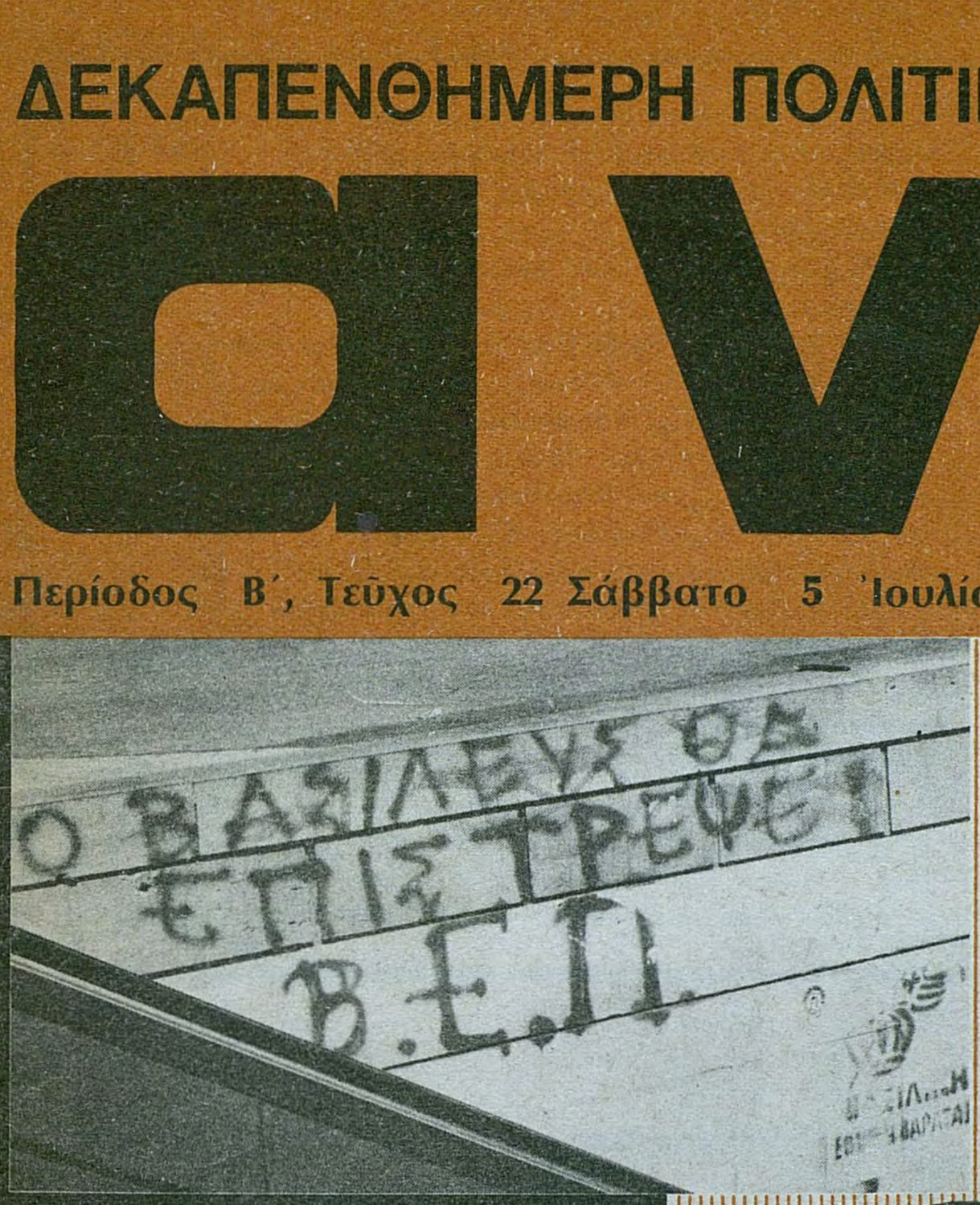
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β΄, Τεῦχος 22 Σάββατο 5 Ἰουλίου 1975 Δρχ. 20

- ΒΑΣΙΛΟΧΟΥΝΤΙΣΜΟΣ Κυβερνητικὸς στρουθοκαμηλισμὸς καὶ οἱ πλαστοποιήσεις τοῦ Ὑπουργείου Δημ. Τάξεως ξεως
- Τ. ΠΡΟΚΑ: Ἀπὸ τὴ νοοτροπία τῆς παντοδυναμίας στὸ μίσος γιὰ τὴ δημοκρατία
- Μιὰ ἔρευνα γιὰ τὴ γυναίκα
- Χ. ΡΙΧΤΕΡ: Τὰ Δεκεμβριανὰ
- Λ. ΡΑΠΠΑΣ: Ἡ διάλυση τοῦ στρατοῦ μας στὴ Μ. Ἀνατολὴ
- Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ: Ἡ κρίση στὸ ΠΑΣΟΚ
- Γ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις

ἀντι22

περιεχομενα

Κύριο ἄρθρο 3
Ἀντίλογος 4
Ἀντιθέσεις 5
Γύρω ἀπ' τὴ δική μας σκοπιὰ 6
Βασιλοχουντισμὸς-Κυβερνητικὸς στρουθοκαμηλισμὸς καὶ οἱ πλαστοποιήσεις τοῦ Ὑπουργείου Δημ. Τάξεως 7
Τ.ΠΡΟΚΑ: Ἀπὸ τὴ νοοτροπία τῆς παντοδυναμίας στὸ μίσος γιὰ τὴ δημοκρατία 12
Ν.ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ: Ἡ κρίση στὸ ΠΑ.ΣΟ.Κ. 14
Π. ΤΡΩΓΑΔΗ: Ὁ Ἀβέρωφ-Τοσίτσας πλασιὲ νέας πρόζας 16
ΑΡΗ ΦΑΚΙΝΟΥ: Τὸ ὄνειρο τῆς «αὐτόματης «ἔλευσης» τοῦ Σοσιαλισμοῦ 19
Χ. ΡΙΧΤΕΡ: Μιὰ προσπάθεια ἐπιστημονικῆς θεώρησης τῆς ἐθνικῆς μας ἀντίστασης (ε΄) 21
Λ.ΡΑΠΠΑ: Πῶς καὶ γιατὶ καὶ ἀπὸ ποιοὺς πραγματικὰ διαλύθηκαν οἱ ἔνοπλες δυνάμεις στὴ Μ. Ἀνατολὴ 25
Β.ΜΠΕΣΙΛΑ-ΣΤΑΓΚΟΥ: Ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τοῦ γυναικείου κινήματος 28
Α.ΛΕΝΤΑΚΗ: Ἀρσενικὸ-θηλυκό, ἀντίπαλη ἢ δύο ἡμίση; 34
Γ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις 40
ΠΛ. ΣΕΡΒΑ: Κύπρος: Ὑπάρχει καὶ κάτι πέρα ἀπὸ τὶς ἐπιταγὲς τοῦ Λευκοῦ Οἴκου 42
Α.Λ. Χριστοφίδης, τὸ ξανθὸ δεκαεξάχρονο παλληκάρι .. 44
Μιὰ δήλωση τοῦ Συν/ρχη ἐ.ἀ. Λ.Β. Λέλλου 45
Μ.ΚΑΤΣΑΡΟΥ: Ἀναζήτηση καὶ Σφίγγα 46
Α.Θ.ΚΟΛΤΣΙΔΟΠΟΥΛΟΥ: Ὁ Ε.Ο.Τ. παρουσιάζει 47
ΧΡ. ΝΤΟΚΑ: Κινηματογράφος καὶ λογοκρισία 49
Χ.ΞΑΝΘΟΥΔΑΚΗ: Συνδικαλισμὸς στὰ Ὠδεῖα 50
Σχόλιο γύρω ἀπὸ μιὰ ἔκθεση 51
Α.Γ. ΞΥΔΗ: Εἰκαστικὸ χρονικὸ 51
Ν. ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗ: Βιβλιοπαρουσίαση 52
Ἐπιστολὲς 53

Κάθε ἐνυπόγραφο ἄρθρο ἐκφράζει τὴν προσωπικὴ γνώμη τοῦ συγγραφέα του. Μόνο τὸ κύριο ἄρθρο καὶ τὰ σχόλια ἐκφράζουν τὴ γνώμη τοῦ περιοδικοῦ, ἢ ὁποιοδήποτε ἄλλο κείμενο ποὺ εἶναι ἀνώνυμο ἢ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸ ΑΝΤΙ.

Lotus

Φιλελλήνων 7, τηλ. 3225266 - 3221680

ΦΟΙΤΗΤΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ
Ἀεροπλάνα, τραῖνα, πλοῖα

Ἀεροπορικῶς

- Λονδῖνο, δρχ. 2.375
- Παρίσι, δρχ. 2.510
- Ρώμη, δρχ. 1.620
- Κοπεγχάγη, δρχ. 2.430
- Ν. Ὑόρκη, δρχ 7.760
- Βρυξέλλες, δρχ. 2.700
- Στοκχόλμη, δρχ. 3.270
- Μαδρίτη, δρχ. 3.635

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ
Πανεπιστημίου 44 – Τηλ. 615.783

Νέες ἐκδόσεις

«ΤΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΤΟΥ ΡΗΓΑ»

ΜΕΣΕΒΡΙΝΟΣ
Ἡ προδομένη γλώσσα

Ἡ πιὸ ὁλοκληρωμένη καὶ σύγχρονα σχολιασμένη ἱστορία τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος

Τὸ σοσιαλιστικὸ Μανιφέστο τοῦ 1945
Ἕνα ἱστορικὸ ντοκουμέντο

Προλεγόμενα Μεσεβρινοῦ καὶ τρία κείμενα τοῦ Ν. Καζαντζάκη

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΔΑΝΙΗΛΙΔΗΣ
Ἡ Κύπρος καὶ ἡ ἀγγλικὴ μάσκα

Μιὰ ἀπαραίτητη μελέτη γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ σημερινοῦ δράματος τῆς Κύπρου

Κεντρικὴ διάθεση γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα Βορείου Ἑλλάδος:
Βιβλιοπωλεῖο «ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ» Ν. Κοτζιᾶς καὶ Σία Ο.Ε.
Τσιμισκῆ 78, τηλ. 279-720, Θεσσαλονίκη

Κεντρικὴ διάθεση τοῦ ΑΝΤΙ, γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας:
ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΝΑΣ
Βιβλιοπωλεῖο **«δέντρο»**, Χαρ. Τρικούπη 13, τηλ. 606-393

αντί

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 62, Ἀθήνα 601, Τηλ: συντ. 732.819 – διαχ. 732.713. ● Περίοδος Β΄ Χρόνος 2ος, Τεῦχος 22
● Ἰδιοκτήτης – Ἐκδότης: ΧΡ. Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκράτους 131. ● Διευθ. Σύνταξης: ΑΣΤΕΡΗΣ ΣΤΑΓΚΟΣ: Ἁγίου Νικολάου 8, Μαρούσι. ● Ὑπεύθ.
Τυπογραφείου: Ι. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΡΟΣ, Καλοκαιρινοῦ 15. ● Συντακτική ὁμάδα: Ν. ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ, Π. ΕΥΘΥΜΙΟΥ, Α. ΛΕΝΤΑΚΗΣ, Γ. ΣΕΦΕΡΤΖΗΣ. ● Καλλ.
ἐπιμέλεια: ΤΑΤΙΑΝΑ ΒΟΛΑΝΑΚΗ. ● Διαφημίσεις: ΕΥΑΓ. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΣΤΑΜ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ● Τὸ «ΑΝΤΙ» φωτο-στοιχειοθετεῖται ἀπὸ τὴ ΣΤΟΙ-
ΧΕΙΟΘΕΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ «Γ. ΤΣΙΒΕΡΙΩΤΗΣ» Α.Ε., Φιλαδελφείας 4. ● Ἐκτύπωση: ΕΤΑΙΡΙΑ «ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑΣ» Α.Ε., Φιλαδελφείας 4.

Τὰ περιθώρια ἐξαντλοῦνται

Οἱ ἀνησυχίες ποὺ ἀπὸ μῆνες καὶ ἐπανειλημμένα ἔχει ἐκφράσει τὸ ΑΝΤΙ, ἀποδεικνύονται, δυστυχῶς, δικαιολογημένες: ἐπιχειρεῖται καὶ στὴ χώρα μας τὸ ἐπικίνδυνο πείραμα τῆς ἀντιπαράθεσης τῶν καλούμενων «ἀντίθετων ἐξτρεμισμῶν». Καὶ μάλιστα, ἐπιχειρεῖται κατὰ τρόπο ἠλίθια καὶ προκλητικὰ χοντροκομμένο. Ἀφοῦ εἶναι βάναυσα ἀπροκάλυπτη ἡ προσπάθεια τῶν ἁρμοδίων νὰ καλύψουν μὲ κάθε τρόπο τὶς πολλαπλὲς ἀντιδημοκρατικὲς – καὶ συχνὰ ἐγκληματικὲς – δραστηριότητες τῶν ποικιλώνυμων νεοφασιστικῶν καὶ βασιλοχουντικῶν ὀργανώσεων. Δραστηριότητες ποὺ τὶς ζοῦμε ὅλοι καθημερινά. Ἀλλὰ ποὺ πεισματικὰ «δὲν τὶς βλέπουν» ἐκεῖνοι ποὺ ἀπὸ τὸ νόμο τάχθηκαν νὰ προστατεύουν τὴ δημόσια τάξη καὶ τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα. Καὶ ἀφοῦ στὴν ἄλλη πλευρὰ τοποθετοῦνται κυνικὰ ὅλες οἱ νόμιμες μαζικὲς ὀργανώσεις τῶν κομμάτων τῆς Ἀριστερᾶς, ποὺ ἐκπροσωποῦνται στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ πείραμα αὐτὸ – ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ γνωρίσματα τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ διείσδυση πρακτόρων σὲ ἀριστερίστικες ὀργανώσεις καὶ ἡ ὀργανωμένη προβοκάτσια σὲ βάρος τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων – δοκιμάστηκε συστηματικά, γιὰ πολλὰ χρόνια, στὴ γειτονικὴ Ἰταλία. Ποὺ τὸ πλήρωσε μὲ βαρύτατο τίμημα σὲ ἀναστατώσεις, καταστροφὲς καὶ ἄφθονο αἷμα – πολὺ συχνὰ αἷμα ἀθώων καὶ ἀνύποπτων πολιτῶν. Καὶ ὅπως ἀπέδειξαν δικαστικὲς ἔρευνες, πίσω ἀπὸ αὐτὸ τὸ πείραμα βρίσκονται διάφορες σκοτεινὲς ἰταλικὲς καὶ συμμαχικὲς ὑπηρεσίες ποὺ ἐνδιαφέρονται νὰ μὴν ἐπιτρέψουν τὴν ὁμαλὴ ἀνάπτυξη τοῦ δημοκρατικοῦ βίου τῆς χώρας.

Στὴ δική μας χώρα, τὸ πείραμα αὐτό, ποὺ ἐπισημοποιήθηκε, οὐσιαστικά, μὲ τὶς γνωστὲς δηλώσεις τοῦ Γ. Γρ. τοῦ ὑπουργείου Δ.Τ., κ. Μπάλκου, εἶναι πολλαπλὰ ἐπικίνδυνο. Γιατὶ ἐφαρμόζεται τεχνητά, ἄνωθεν. Τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ κάθαρση μένει μακρινὸ ὄνειρο, τὴν ὥρα ποὺ εἴμαστε μάρτυρες μιᾶς ὀργανωμένης, προκλητικῆς ἀντεπίθεσης τῶν κάθε λογῆς χουντικῶν καὶ τῶν πολυάριθμων πρακτόρων τους, ποὺ βρίσκονται σὲ νευραλγικὲς θέσεις τῆς πολιτείας. Καὶ τὸ χειρότερο, γιατὶ τὴν ἴδια ὥρα δραστηριοποιοῦνται ἐπικίνδυνα – καὶ τόσο ἀπροκάλυπτα ὥστε νὰ τὸ πληροφορεῖται ἄνετα ὁ ἑλληνικὸς καὶ ξένος τύπος – δυναμικὰ στελέχη καὶ δοκιμασμένοι πράκτορες τῆς CIA, ποὺ ἐνδιαφέρονται – γιὰ τοὺς γνωστοὺς σὲ ὅλους μας λόγους – νὰ κρατοῦν τὴ χώρα σὲ ἀναστάτωση καὶ σὲ κατάσταση βαθύτατης ἀνησυχίας, ἀγωνίας καὶ ἄγχους.

Δὲν γνωρίζουμε σὲ ποιὸ βαθμὸ ἡ ἐπικίνδυνη αὐτὴ πολιτικὴ ἐκφράζει πράγματι τὸ σύνολο τῆς κυβέρνησης ἢ ἄν, ἀντίθετα, ἐπιβλήθηκε σ' αὐτὴν ἀπὸ ἕνα της τμῆμα: τὸ τμῆμα ἐκεῖνο ποὺ ἐκφράζει τοὺς ἀδιόρθωτους νοσταλγοὺς τοῦ σκοταδισμοῦ, τῆς ἀνωμαλίας καὶ τῆς ξενοδουλείας. Δὲν μπορεῖ νὰ μὴ σημειώσουμε, ἐν τούτοις, μὲ πρόσθετη ἀνησυχία, τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ ἄλλος κυβερνητικὸς παράγοντας, ὁ κ. Λάμψας, τὴν πρόβαλε πρόσφατα, σὲ συζήτηση ποὺ εἶχε μὲ τὸν κ. Γ. Α. Μαγκάκη, ἀπὸ τὴν τηλεόραση. Ἐξαντλώντας, πάντως, καὶ τὰ τελευταῖα ὅρια κατανόησης τῶν ἰδιόμορφων συνθηκῶν ποὺ ἐπικαλοῦνται ὁρισμένοι κυβερνητικοὶ κύκλοι, θέλουμε νὰ ἐλπίζουμε ὅτι τὸ ἐπικίνδυνο αὐτὸ παιχνίδι εἶναι πράγματι ἀπαράδεκτο καὶ γιὰ τὴν πλειοψηφία τῆς κυβέρνησης καὶ προπαντὸς γιὰ τὸν ἴδιο τὸν πρωθυπουργό. Ἀλλὰ καὶ ἡ κυβερνητικὴ αὐτὴ πλειοψηφία καὶ ὁ πρωθυπουργὸς πρέπει νὰ γνωρίζουν ὅτι τὰ περιθώρια χρόνου ποὺ ἔχουν στὴ διάθεσή τους γιὰ νὰ ἀποδείξουν ὅτι ἔτσι εἶναι, εἶναι πολύ, πάρα πολὺ περιορισμένα. Δὲν ἀρκεῖ ἡ μεμονωμένη ἀντίδραση ἑνὸς κυβερνητικοῦ βουλευτῆ. Οὔτε καὶ τὰ καθημερινὰ σχεδὸν – ὁμολογοῦμε – σκληρὰ σχόλια τῆς γνωστῆς ἐφημερίδας. Χρειάζονται ἔργα. Συγκεκριμένα. Καὶ ἀποφασιστικά. Γιὰ νὰ ξεριζωθεῖ τὸ κακό, ποὺ τείνει νὰ πάρει μορφὴ ἐκρηκτικοῦ καρκινώματος. Ὁ περίφημος ἀνασχηματισμὸς τῆς κυβέρνησης ποὺ ἀδιάκοπα ἀναβάλλεται, ἀποτελεῖ τὴν τελευταία εὐκαιρία. Καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀργήσει. Ἂν, φυσικά, θέλουμε νὰ ἀποφύγουμε τὶς περιπέτειες.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝ. & ΠΟΛΙΤ. ΕΠΙΣΤ. - ΚΕΝΤΡΟ ΞΕΝΟΥ - ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ὁ ἐκδότης

ΣΤΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΣΟΒΑΡΕΣ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΕΙΣ

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας – ποὺ ὅπως λέγεται θὰ ἔχει πάντα τὴν παραίτησή του στὴ διάθεση τοῦ κ. Καραμανλῆ – ἔδωσε ἀφορμὴ γιὰ μικρῆς ἔκτασης ἀνταρσία ἀπὸ τὴν καλούμενη «φωτισμένη» πτέρυγα τῆς «Ν.Δ.». Ποὺ ἔδωσε δειλὰ τὸ παρὸν καὶ μὲ ἀφορμὴ τὸ σάλο ποὺ δημιούργησαν οἱ προκλητικὲς καὶ δυσοίωνες δηλώσεις τοῦ κ. Μπάλκου, Γ. Γρ. τοῦ ὑπουργείου Δ.Τ., ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ διευθύνει ὁ παλιὸς ἀρχηγὸς τοῦ ΙΔΕΑ καὶ ὑμνητὴς τοῦ χουντικοῦ συντάγματος κ. Σ. Γκίκας.

Σὲ γενικότερο ἐπίπεδο, ἐν τούτοις, αὐτὴ ἡ πτέρυγα τῆς «Ν.Δ.» ἀναστέλλει, φαίνεται, προσωρινὰ – ὡς τὸ Σεπτέμβρη – καὶ τὸν ἀδιάκοπα ἀναβαλλόμενο μετασχηματισμὸ τῆς κυβέρνησης, τὶς προσπάθειές της γιὰ νὰ προσλάβει τὸ κόμμα λιγότερο ἀντιδραστικὴ καὶ περισσότερο κεντρώα ὄψη. Ποὺ ἔχει πάντα σὰν προϋπόθεση τὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν κυβέρνηση – ἂν ὄχι καὶ ἀπὸ τὸ κόμμα – τῶν κ.κ. Γκίκα καὶ Ἀβέρωφ καὶ τὴν προσχώρηση σ' αὐτὸ τοῦ κ. Ι. Πεσματζόγλου καὶ μερικῶν ἄλλων στελεχῶν τῆς «Ε.Κ.-Ν.Δ.» ποὺ θήτευσαν κάπως στὴν ἀντίσταση καὶ διακρίνονται γιὰ τὶς τεχνοκρατικές τους ἱκανότητες.

Ἀποτυχαίνει ἡ Σοσιαλδημοκρατία;

Ἀναλλοίωτη, ἐξ ἄλλου, παραμένει ἡ κατάσταση καὶ στὴν «Ε.Κ.-Ν.Δ.», παρὰ τὴ δυσφορία ποὺ προκαλοῦν στοὺς κόλπους της οἱ ἀνεπάρκειες τῆς ἡγεσίας της. Καὶ παρὰ τὶς σύντονες προσπάθειες μιᾶς μερίδας της νὰ δοθεῖ στὸ κόμμα τὸ ἐπίχρισμα ἔστω κάποιου σοσιαλδημοκρατικοῦ προσανατολισμοῦ. Προσπάθειες στὰ πλαίσια τῶν ὁποίων βρίσκεται καὶ ἡ ἐδῶ ἐπίσκεψη τοῦ κ. Βίλλυ Μπράντ, τὸ κόμμα τοῦ ὁποίου ἐνδιαφέρεται ζωηρὰ καὶ ἀπροκάλυπτα νὰ δημιουργηθεῖ στὴ χώρα μας κόμμα μὲ ἰδεολογικοπολιτικὸ περιεχόμενο παρόμοιο πρὸς τὸ δικό του. Γιατὶ ἕνα τέτοιο κόμμα θὰ τοῦ εἶναι χρήσιμο τόσο γιὰ τὴν προώθηση τῶν γερμανικῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων καὶ πολιτικῶν σχεδίων στὴ χώρα μας, ὅσο καὶ στὸν ἀγώνα γιὰ νὰ μὴν ἁλωθεῖ ἡ παραδοσιακὰ ἀμερικανόφιλη Σοσιαλιστικὴ Διεθνὴς ἀπὸ τὰ προοδευτικά, μαρξιστικοῦ προσανατολισμοῦ σοσιαλιστικὰ κόμματα, ὅπως τὸ Ἰταλικό, τὸ Γαλλικὸ καὶ μερικὰ ἄλλα μικρότερα.

Οἱ ἐνδείξεις εἶναι ὅτι οἱ τελευταῖες αὐτὲς προσπάθειες ἀποτυχαίνουν. Γιὰ τὴν ὥρα, τουλάχιστον. Ὁ κ. Μπράντ ἦρθε στὴν Ἀθήνα, εἶδε κόσμο πολύ, – μεταξὺ αὐτῶν τὸν ἐκδότη τοῦ γνωστοῦ συγκροτήματος, μὲ τὸν ὁποῖο, ὅπως εἶπε, εἶχε «πολὺ ἐνδιαφέρουσα» συνομιλία – ἔσπασε πιάτα σὲ κοσμικὴ ταβέρνα καὶ βοήθησε στὴν προσωπικὴ προβολὴ τριῶν στελεχῶν τῆς «Ε.Κ.-Ν.Δ.», ποὺ πρόσφατα ἀκόμη ἐφημολογεῖτο ὅτι φλέρταραν, περισσότερο ἢ λιγότερο διακριτικά, μὲ τὸ ΠΑΣΟΚ. Ἀλλά, ταυτόχρονα, ὁ κ. Μπράντ βρέθηκε μπρὸς στὴν ἀπουσία τοῦ κ. Μαύρου στὸ Λονδίνο – ὅπου μίλησε περὶ Ἑλλάδος καὶ Κύπρου καὶ εἶχε πολλαπλὲς ἐπαφές – καὶ ἀντιμετώπισε τὴν ἀντίθεση τῆς συντριπτικῆς πλειοψηφίας τῶν βουλευτῶν τῆς «Ε.Κ.-Ν.Δ.», ποὺ τρέμουν στὴν ἰδέα ἀκόμη καὶ τοῦ πιὸ ἀθώου «σοσιαλιστικοῦ» ἐπιχρίσματος.

Ἀπρόβλεπτες Διαστάσεις

Ἐκεῖ ποὺ τὰ πράγματα παίρνουν σοβαρὴ τροπὴ εἶναι τὸ ΠΑΣΟΚ. Ὅπου ἡ κρίση ποὺ προκάλεσε ἡ σεχταριστική, ἀδιάλλακτη καὶ ὑπερσυγκεντρωτικὴ τακτικὴ τοῦ διορισμένου ἀπὸ τὸν κ. Παπανδρέου Ἐκτ. Γρ. παίρνει διαστάσεις ἀπρόβλεπτες στὴν κομματικὴ κορυφή, στὴν κοινοβουλευτικὴ ὁμάδα, καί, τὸ κυριότερο, στὴν ὀργανωμένη βάση στὴν Ἀθήνα καὶ στὶς ἐπαρχίες, ποὺ ἀποκρούει, ἀλλοῦ λιγότερο καὶ ἀλλοῦ περισσότερο ἀποφασιστικά, τὶς μεθοδεύσεις τῆς ἐπίσημης ἡγεσίας. Μεθοδεύσεις ποὺ συνεπάγονται ἀναπόφευκτα τὴν ἀλλοίωση τοῦ χαρακτήρα τοῦ κινήματος καὶ ἐνισχύουν τὴν ὑποψία ὅτι ἐγκαταλείπονται οἱ βασικὲς ἀρχὲς τῆς διακήρυξης τῆς 3ης τοῦ Σεπτέμβρη.

Ὁ κ. Παπανδρέου βεβαιώνει ὅτι ἡ κρίση παραμένει κρίση κορυφῆς καὶ θὰ ξεπεραστεῖ γρήγορα. Πληθύνονται, ἐν τούτοις, οἱ ἐνδείξεις ὅτι τὰ ἐρωτηματικὰ φτάνουν τοὺς ἁπλοὺς ὀπαδοὺς τοῦ κινήματος. Καὶ δημιουργεῖται, παράλληλα, ἡ πεποίθηση ὅτι ἡ ἐνδοκομματικὴ συζήτηση-σύγκρουση, ἀφοῦ ἐξάντλησε τὰ θέματα ἐσωτερικῶν λειτουργιῶν, προχωρεῖ ἤδη μὲ ταχὺ ρυθμὸ πρὸς τὴν ἀποσαφήνιση τῶν ἑκατέρωθεν ἰδεολογικοπολιτικῶν θέσεων, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ κριθεῖ, τελικά, καὶ ἡ ἔκβασή της.

Αὐτονόμηση;

Στὸ μεταξύ, τὸ Κ.Κ.Ε. Ἐσωτερικοῦ, βγῆκε ἐνισχυμένο ἀπὸ τὴν πρόσφατη σύγκρουσή του μὲ τὸν κ. Λερουὰ τοῦ Κ.Κ.Γ. Γιατὶ ἔδειξε – γιὰ πρώτη φορὰ – ἀποφασιστικότητα καὶ σιγουριά. Καὶ γιατὶ ἡ σύγκρουση προκάλεσε σοβαρὲς συζητήσεις σ' ὁλόκληρο τὸ δυτικοευρωπαϊκὸ κομμουνιστικὸ χῶρο, στὶς παραμονὲς τοῦ συνεδρίου τῶν εὐρωπαϊκῶν Κ.Κ., καὶ ἔδειξε ὅτι τὸ Κ.Κ.Ε. Ἐσ. δὲν εἶναι καθόλου ἀπομονωμένο στὴν ἀναμέτρησή του μὲ τὸ Κ.Κ.Ε.

Παράλληλα, στὸ χῶρο του ἐκφράζεται αἰσιοδοξία ὅτι τὸ προετοιμαζόμενο συνέδριο, χωρὶς νὰ λύσει ὅλα τὰ προβλήματα τοῦ ἀνανεωτικοῦ χώρου – πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἀφεθοῦν γιὰ τὸ ἑπόμενο συνέδριο, δυὸ χρόνια ἀπὸ σήμερα – θὰ ἀποτελέσει πειστικὴ ἀπόδειξη ὅτι μόνο γύρω ἀπὸ αὐτὸ μποροῦν νὰ πραγματοποιηθοῦν οἱ ἀπαραίτητες κρυσταλλώσεις. Ταυτόχρονα, ἐν τούτοις, φαίνεται νὰ σημειώνουν ἐπιτυχία οἱ προσπάθειες ἐκείνων τῶν στελεχῶν τῆς ΕΔΑ ποὺ ἀγωνίζονται νὰ ἀποτρέψουν τὸν ἔλεγχο τοῦ κόμματός τους ἀπὸ τὸ Κ.Κ.Ε. Ἐσ. Πράγμα ποὺ μόνο μερικὴ σημασία ἔχει, ἐν τούτοις, γιατὶ τὰ ἡγετικὰ αὐτὰ στελέχη ἀσκοῦν τὴν κριτική τους στὸ Κ.Κ.Ε. Ἐσ. ἀπὸ τὰ δεξιά, γεγονὸς ποὺ τὰ φέρνει σὲ σύγκρουση μὲ μεγάλες ὁμάδες τῆς βάσης τους, κυρίως τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ εἶναι τοποθετημένες αἰσθητὰ ἀριστερότερά τους. Μὲ ἀποτέλεσμα νὰ θεωρεῖται βέβαιο ὅτι στὸ χῶρο αὐτὸ τὰ πράγματα κάθε ἄλλο παρὰ ἔχουν κριθεῖ. Καὶ ὅτι πάρα πολλὰ θὰ κριθοῦν ἀπὸ τὴν ποιότητα τῆς προσυνεδριακῆς δουλειᾶς ποὺ τώρα ἀρχίζει.

anti·θέσεις

ΒΑΡΙΕΣ ΕΥΘΥΝΕΣ

Μὲ τὴν ὁρκωμοσία τοῦ νέου «Ἀνωτάτου Ἄρχοντος» ὁλοκληρώθηκε μιὰ φάση (μὲ πολλὲς ἐπιφάσεις) τῆς μεταδικτατορικῆς δημοκρατίας. Ἀρχίζει τώρα μιὰ ἄλλη πράξη, ὄχι καὶ πολὺ εὔκολη, παρὰ τὴν –περίεργη– αἰσιοδοξία τῆς κυβέρνησης. Ἡ νέα δημοκρατικὴ περίοδος δὲν ἔχει φανεῖ μέχρι στιγμῆς οὔτε τόσο νέα, οὔτε καὶ ἀνάλογη μὲ τὰ ὅσα ὁ λαὸς συνειδητοποίησε καὶ ὀνειρεύτηκε στὴ διάρκεια τῆς τυραννίας. Σ' αὐτὴ τὴν πρώτη φάση ἡ κυβέρνηση ἔχει δείξει πραγματικὰ δεξιοτεχνία στὸ χειρισμὸ μιᾶς συγκυριακῆς πλειοψηφίας, γιὰ νὰ προσαρμόσει τὸν κοινοβουλευτισμὸ στὰ μέτρα της καὶ νὰ δεσμεύσει τὴν παραπέρα πορεία γιὰ τὴν πολιτικὴ ἔκφραση, τὶς κοινωνικὲς καὶ οἰκονομικὲς διεκδικήσεις καὶ κατακτήσεις τοῦ λαοῦ, γιὰ τὴν οὐσιαστικὴ συμμετοχή του στὸ κοινωνικὸ γίγνεσθαι. Μὲ λίγα λόγια, ἡ κυβέρνηση ἔχει ἤδη ἀναλάβει βαριὲς εὐθύνες γιὰ τὸ μέλλον καὶ τὴν ποιότητα τοῦ πολιτεύματος. Γιατὶ ἡ εὐθύνη βαρύνει πάντα αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ γυρίσουν πίσω τὴν ἱστορία καὶ ἀγνοοῦν τὰ διδάγματά της.

ΠΑΡΑΦΩΝΗ ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ

Πανηγυρικὲς ἐκδηλώσεις, αἰσιόδοξες ἐκφωνήσεις, προσφωνήσεις καὶ προπόσεις. Αἰσιοδοξία ποὺ εἶναι παραφωνία. Παραφωνία παραπλανητική, βλάσφημη θὰ λέγαμε, μπροστὰ στὰ ἐντεινόμενα ἐθνικά, οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα. Παραφωνία γιατὶ δὲ συνοδεύεται ἀπὸ κανένα μέτρο ποὺ νὰ δικαιολογεῖ τὴν αἰσιοδοξία αὐτή. Ποῦ βρίσκει, λοιπόν, τὴν αἰσιοδοξία ἡ κυβέρνηση; Στὸ ἀντιδραστικὸ σύνταγμα ποὺ κατασκεύασε καὶ ἐπέβαλε, ἀγνοώντας τὰ διδάγματα τοῦ παρελθόντος, τὶς ἐμπειρίες καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ, τὴ συγκυρία τῆς πλειοψηφίας της, τὶς πολιτικὲς ὑπαγορεύσεις τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν; Στὶς ἀπαράδεκτες δηλώσεις ἐπίσημων φρουρῶν τῆς «δημόσιας τάξης», ὅπως ὁ κ. Μπάλκος; Στὴν ἀντίληψη δικαίου καὶ τὸ θράσος τῶν διαφόρων Καραπιπέρηδων; Στὶς καταπληκτικὲς διαψεύσεις, τοῦ συνεχῶς διαψευδόμενου Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης; Στὴν ἀγγελικὴ ἀναγγελία τοῦ τερματισμοῦ τῆς κάθαρσης; Στὴν οἰκονομικὴ κατάσταση τῶν ἐργαζομένων; Ἢ στὶς κυνικότητες καὶ βυσσοδομίες τῶν Ἀμερικάνων;

ΔΕΝ ΑΡΚΟΥΝ ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

Γεμάτο αἰσιοδοξία καὶ τὸ πρωθυπουργικὸ μήνυμα. Ἀλλά, τὸ «ἤρεμο πολιτικὸ κλίμα», ἡ «κοινωνικὴ γαλήνη» δὲν πραγματώνονται μὲ εὐχές, προτροπὲς καὶ ἀστυνομικὰ μέτρα. Ἡ «ἐθνικὴ ἑνότητα» καὶ ἡ «αὐτοσυγκράτηση» δὲν ἐπιτυγχάνονται οὔτε διατηροῦνται μὲ ἀνθρώπους καὶ πολιτικὲς ποὺ θεωροῦν τὸ λαὸ ὑποχρεωμένο νὰ πληρώνει τὰ σπασμένα καὶ τὸ κόστος συντήρησης καὶ ἀνανέωσης ἑνὸς συστήματος στὸ ὁποῖο δὲν συμμετέχει. Τὰ «κρίσιμα προβλήματα» καὶ ἡ «διαρκὴς πρόοδος» τῆς χώρας δὲν ἐπιλύονται μὲ μηχανισμοὺς καὶ ἄτομα ποὺ καμιὰ σχέση δὲν ἔχουν μὲ τὴ δημοκρατία, καὶ μάλιστα τὴν «προοδευτική», μὲ τὴ χούντα πανταχοῦ παρούσα. Καὶ δὲν εἶναι, βέβαια, τὰ ταξίδια στὸ ἐξωτερικὸ ποὺ θὰ ἀποτελέσουν τὴν πανάκεια γιὰ τὰ προβλήματα ποὺ καῖνε καὶ δημιουργοῦν κινδύνους.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΑΤΥΧΑ

Θεμιτὴ καὶ ἐπιτυχὴς θὰ εἶναι ἡ φιλοδοξία τοῦ κ. Ἀβέρωφ νὰ καταγίνεται μὲ τὴ συγγραφὴ παραμυθιῶν, καὶ γιὰ πολὺ μικρὰ παιδιά, μάλιστα. Μαζεύει, λοιπόν, ὑλικὸ καὶ ἐξασκεῖ ἀπὸ τώρα τὴν παραμυθοποιητική του δεινότητα, φαίνεται, γιατὶ ἀλλιῶς δὲν ἐξηγεῖται ἡ νέα διάψευση γιὰ τὸ φόνο τοῦ στρατιώτη Ροΐδη, τὴ στιγμὴ μάλιστα πού 'χει διαταχθεῖ καὶ διεξάγεται τακτικὴ ἀνάκριση. Ξεχνάει, ὅμως, πὼς εἶναι ἐλάχιστο τὸ ποσοστὸ τῶν νηπίων στὰ ἐννέα ἑκατομμύρια Ἑλλήνων κι ὅτι, ἐν πάση περιπτώσει, μὲ τέτοια κακοήθη παραμύθια οὔτε τὰ παιδιὰ μποροῦν νὰ φρονιμέψουν καὶ νὰ κοιμηθοῦν.

Τί λέει ὁ κ. πρωθυπουργὸς καὶ ἡ κυβέρνηση γιὰ ὅλα αὐτά; Ἢ μήπως εἶναι ὅλα μέσα στὸ παιχνίδι τους: ἕνας ἀρχηγός...ἀγνὸς καὶ προοδευτικός, μπλεγμένος, ὅμως, μὲ ἀνάξιους συνεργάτες, ποὺ φταῖνε αὐτοί, δῆθεν, γιὰ ὅλα;

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, λοιπόν, αἰσιοδοξία, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη –τὴν πλευρὰ τῆς Ἀντιπολίτευσης– καθυστερημένες δονκιχωτικὲς ἀντιδράσεις, ἀφηρημένες διακηρύξεις, ποὺ δὲ λύνουν τὸ πρόβλημα καὶ δὲν ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τὶς εὐθύνες γιὰ τὴ συμμετοχή, σιωπηρὴ ἢ καὶ ρητή, στὴν ἐγκαθίδρυση μιᾶς πολιτείας ποὺ οὔτε ὑποτυπωδῶς ἐγγυᾶται τὴ λαϊκὴ κυριαρχία. Δὲν παραβλέπουμε τὶς ἐγγενεῖς, ἀντικειμενικὲς δυσκολίες ποὺ περιορίζουν τὸ βεληνεκὲς καὶ τὶς δυνατότητες τῶν προοδευτικῶν πολιτικῶν ἡγεσιῶν. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖ δικαιολογία μήτε γιὰ τὴν ἀνοχὴ ποὺ ἐπιδείχτηκε, μήτε γιὰ τὴν προώθηση –ἀνεξάρτητα ἂν αὐτὴ ὀνομαζόταν ἢ ὄχι– μιᾶς ταξικῆς συμμαχίας. Ἐκτὸς καὶ ἂν τὰ κόμματα τῆς Ἀντιπολίτευσης ἔχουν τόσο πειστεῖ γιὰ τὴν ἀνεπάρκειά τους, ὥστε προτιμοῦν νὰ καθορίζονται ἀπὸ τὸ σύστημα ποὺ τοὺς ἐπιβάλλουν, παρὰ νὰ προσπαθοῦν νὰ τὸ μετασχηματίσουν. Μεταξὺ ἀνοχῆς, δημαγωγίας καὶ ἄσκοπης πεζοδρομιακῆς ἢ ἐκλογικῆς μεταχείρισης τοῦ λαοῦ, ὑπάρχει ἕνας ἄλλος δρόμος. Πιὸ σωστός, καὶ πρωταρχικός. Κι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος τῆς πληροφόρησης, διαφώτισης, διαπαιδαγώγησης καὶ πολιτικοποίησης τοῦ λαοῦ, ποὺ δὲν εἶναι ἐκλογικὴ ἀγέλη.

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΑΝΕΧΟΝΤΑΙ

Κράτος μέσα στὸ κράτος ἡ ΥΕΝΕΔ. Ποὺ ἔκανε καὶ πάλι τὸ ἀντιδημοκρατικὸ παιχνίδι της, λογοκρίνοντας τὴ γνωστὴ ἀντιδικτατορικὴ ὁμιλία τοῦ ἀρχιπλοιάρχου κ. Παπαδάκη στὴ Σχολὴ Ναυτικῶν Δοκίμων κατὰ τρόπο ποὺ ἔδειξε γιὰ μιὰν ἀκόμη φορὰ τὴν ἀντιδημοκρατικὴ καὶ ἀντιλαϊκὴ –γιὰ νὰ εἴμαστε ἤπιοι– προδιάθεσή της. Καὶ τὸ χειρότερο, κράτος μέσα στὸ κράτος, ποὺ τὸ ἀνέχεται καὶ τὸ καλύπτει ἡ κυβέρνηση. Καὶ ποὺ πιθανότατα τὸ ὑποθάλπουν κάποιοι μέσα ἢ γύρω στὴν κυβέρνηση. Ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ «ἀνακρίσεις» ποὺ διατάχθηκαν, δὲν «κατάφεραν» νὰ ἀποκαλύψουν τοὺς πραγματικοὺς ἐνόχους –τουλάχιστο δὲν τὸ κατόρθωσαν μέχρις αὐτὴ τὴ στιγμή.

Θέλουμε νὰ προειδοποιήσουμε γιὰ μιὰν ἀκόμη φορὰ τοὺς κυβερνητικοὺς ἁρμοδίους –τουλάχιστον ἐκείνους ποὺ δοκιμάστηκαν ἀπὸ τὴν Ἑφταετία καὶ κάτι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαν διδαχτεῖ ἀπ' αὐτὴν –ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνο, πολὺ ἐπικίνδυνο πρᾶγμα νὰ τρέφει κανεὶς στοὺς κόλπους του «μαθητευόμενους μάγους» τῆς ἀνωμαλίας. Γιατὶ οἱ «μαθητευόμενοι μάγοι», ὅταν κάποτε αἰσθανθοῦν ἀρκετὰ ἰσχυροὶ ὥστε νὰ κινηθοῦν, δὲν ἀναγνωρίζουν παρὰ μόνο τὰ πολὺ μακρινὰ ἀφεντικά τους. Καὶ ξέρουν νὰ εἶναι ἀδυσώπητοι ἀκόμη καὶ ἐναντίον ἐκείνων ποὺ μέχρι χτὲς τοὺς χάιδευαν ἢ τοὺς ἀνέχονταν γιὰ χάρη ἄλλων, ἀνόητων ὑπολογισμῶν.

ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗ ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

Ἡ μεσογειακὴ καὶ νότια Εὐρώπη περνᾶ μιὰ φάση ἀναστατώσεων καὶ ἀναπροσανατολισμῶν ποὺ δυνητικὰ περικλείουν μεγάλους κινδύνους γιὰ τὴν Ἀμερικὴ καὶ φυσικὰ καὶ γιὰ τοὺς δυτικοευρωπαίους συμμάχους της.

Τὸ πρῶτο πλῆγμα δόθηκε στὴν Πορτογαλία μὲ τὴν ἀνατροπὴ τῆς πενηντάχρονης δικτατορίας καὶ τὴν ἐγκαθίδρυση ἑνὸς λαϊκοῦ, ἐπαναστατικοῦ καθεστῶτος ποὺ μέσα ἀπὸ κλυδωνισμοὺς καὶ ὀδύνες φαίνεται νὰ ὁδηγεῖ τὴ χώρα σταθερὰ πρὸς τὸ σοσιαλισμό. Τὸ δεύτερο πλῆγμα, ὄχι ἐπαναστατικὸ αὐτὴ τὴ φορά, δόθηκε στὴν Ἰταλία –μὲ τὴ θριαμβευτικὴ νίκη τῶν Ἀριστερῶν δυνάμεων καὶ κυρίως τοῦ Κ.Κ.Ι. στὶς περιφερειακὲς καὶ δημοτικὲς ἐκλογές. Νίκη ποὺ ἀνοίγει προοπτικὲς σημαντικῶν ἀλλαγῶν, ἂν ὄχι πρὸς τὴν κατεύθυνση τοῦ σοσιαλισμοῦ, τουλάχιστον πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς στερέωσης μιᾶς δημοκρατίας στὴν ὁποία οἱ ὀργανωμένες λαϊκὲς δυνάμεις θὰ παίζουν ὄχι εὐκαταφρόνητο ρόλο. Ἕνα τρίτο πλῆγμα, προειδοποιητικὸ αὐτό, ἦρθε ἀπὸ τὴν Ἱσπανία τοῦ Φράνκο, μὲ τὴν ἐντυπωσιακὴ ἐπιτυχία τῶν «παράνομων ἐργατικῶν ἐπιτροπῶν» στὶς ἐκλογὲς γιὰ τὰ συνδικάτα τῆς χώρας. Προειδοποιητικό, γιατὶ δείχνει ὅτι ἡ ἀναπόφευκτη ἀνατροπὴ τοῦ Φράνκο δὲν θὰ πραγματοποιηθεῖ ἴσως μὲ τοὺς ὅρους ποὺ τόσο πεισματικὰ ἐπιδιώκουν ΗΠΑ καὶ ΝΑΤΟ, ἀλλὰ θὰ φέρει στὴν ἐπιφάνεια πολιτικοκοινωνικὲς δυνάμεις ποὺ ἔχουν διαφορετικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸ ρόλο τῆς χώρας τους στὸ ἀδύνατο ὑπογάστριο τῆς Εὐρώπης –τὴ μεσογειακὴ Εὐρώπη.

Γιὰ μιὰ δημοκρατική, λαϊκὴ Ἑλλάδα αὐτὲς οἱ ἀλλαγὲς –πραγματοποιημένες ἢ ἐν δυνάμει– θὰ ἀποτελοῦσαν ἀσφαλῶς πρώτης γραμμῆς βαρυσήμαντο γεγονός. Γιατὶ θὰ τῆς ἄνοιγαν, δυνητικὰ ἔστω, καινούργιους δρόμους γιὰ τὸν ἀναπροσανατολισμὸ τῆς ἐξωτερικῆς της πολιτικῆς. Γιὰ τὴ σημερινὴ Ἑλλάδα τῆς ἰδιόμορφης καὶ ἀβέβαιης,ὅσο δὲν πραγματοποιεῖται ἡ κάθαρση, δημοκρατίας, ἀποτελοῦν, βέβαια, πάντα σημαντικὸ γεγονός,μιὰ καὶ τείνουν νὰ δημιουργήσουν στὴ Μεσόγειο μιὰ καινούργια κατάσταση, ἀλλὰ ἀποτελοῦν, ἀκριβῶς γι' αὐτό, καὶ ἕνα σῆμα κινδύνου. Γιατὶ μόνο τυφλὸς δὲν θὰ ἔβλεπε ὅτι ὁδηγοῦν, παράλληλα, καὶ σὲ αὔξηση τῶν ἄμεσων καὶ ἔμμεσων πιέσεων πάνω στὴ χώρα μας ἀπὸ μέρους τῶν ΗΠΑ καὶ τῶν στρατοκρατῶν τοῦ ΝΑΤΟ.

Ἂς τὸ ἔχουν ὑπόψη τους οἱ πολιτικὲς δυνάμεις τῆς εὐρύτερης Ἀριστερᾶς, ποὺ περὶ ἄλλα –περὶ τὶς ἐσωτερικές τους διενέξεις– τυρβάζουν. Ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται δὲν εἶναι οἱ δογματικὲς καὶ μὲ μικροπολιτικὸ πνεῦμα ἐσωτερικὲς διενέξεις ποὺ ἀποπροσανατολίζουν τὸ λαό, τὸν μετατρέπουν –στὴν καλύτερη περίπτωση– σὲ ἄβουλη, ἀνενημέρωτη ἀγέλη ὀπαδῶν καὶ δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ δεῖ καθαρὰ τὶς δυνατότητες καὶ τοὺς κινδύνους ποὺ ἀνοίγουν μπρός του αὐτὲς οἱ ἀλλαγές: δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ δεῖ καθαρὰ ποιὰ εἶναι τὰ καθήκοντα ποὺ πρέπει νὰ ἀντιμετωπιστοῦν γρήγορα, ὥστε καὶ οἱ δυνατότητες νὰ ἀξιοποιηθοῦν καὶ οἱ κίνδυνοι νὰ ξεπεραστοῦν.

ΤΟΥΡΚΙΑ-ΗΠΑ-ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Οἱ συζητήσεις Καραμανλῆ-Ντεμιρὲλ στὶς Βρυξέλλες μπορεῖ νὰ ἀπομάκρυναν τὸν κίνδυνο ἄμεσης ἑλληνοτουρκικῆς σύγκρουσης τὸν Ἰούνιο, δὲν φαίνεται ὅμως νὰ ἀπέδωσαν σταθερότερα ἀποτελέσματα. Παρὰ τὸν τεχνητὸ θόρυβο γιὰ τὸ ἀντίθετο, οἱ ΗΠΑ ἐνδιαφέρονται νὰ κρατήσουν γιὰ πολὺ ἀκόμη ἀνοιχτὴ τὴν ἑλληνοτουρκικὴ ρήξη ποὺ οἱ ἴδιοι ἐνθάρρυναν, ὥστε νὰ ἐπιβάλουν ἀργότερα «λύση» σύμφωνη μὲ τὰ δικά τους ἀντικυπριακὰ καὶ ἀνθελληνικὰ συμφέροντα.

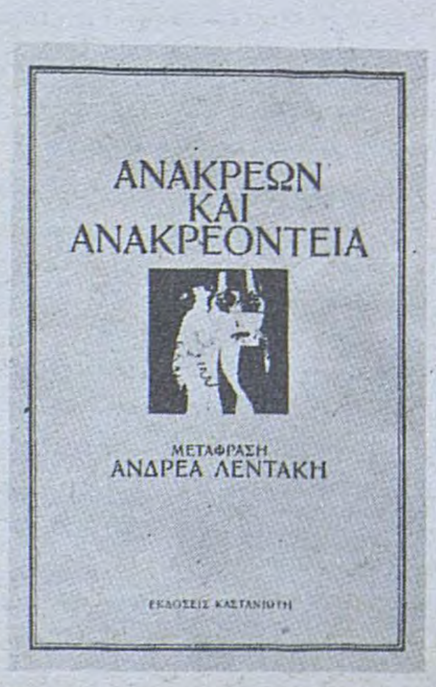
Τὸ δείχνει αὐτὸ καὶ ἡ ἐπιμονὴ μὲ τὴν ὁποία ἡ Ἄγκυρα συνεχίζει τὴν ἐπικίνδυνη ἐναλλαγὴ ὕφεσης-ἔντασης σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Πρόκειται γιὰ παιχνίδι ποὺ σκοπὸ ἔχει, σ' αὐτὴ τὴ φάση, νὰ ὑπονομεύσει τὴν προσέγγισή μας μὲ τὴν Εὐρώπη – προσέγγιση ποὺ τὴ φοβοῦνται καὶ ΗΠΑ καὶ Τουρκία – καὶ νὰ ὁδηγήσει σὲ χρεωκοπία τὸ δειλὸ καὶ ἀβέβαιο ἀκόμη «ἄνοιγμα» πρὸς τὰ Βαλκάνια. «Ἄνοιγμα» ποὺ φοβοῦνται ΗΠΑ καὶ Ἄγκυρα καὶ βλέπουν δύσπιστα μερικοὶ «φίλοι» Εὐρωπαῖοι.

Ἂς τὰ ἔχει αὐτὰ ὑπόψη του ὁ κ. Καραμανλῆς στὸ ταξίδι του στὴ Σόφια. Ταξίδι μὲ τὸ ὁποῖο ὁλοκληρώνεται ἡ πρώτη, διερευνητική, φάση τοῦ «ἀνοίγματος» πρὸς τὰ Βαλκάνια. Καὶ τὸ ὁποῖο κινδυνεύει νὰ μὴν ἀποδώσει τοὺς προσδοκώμενους καρπούς, γιατὶ ἡ Σόφια ἐμφανίζεται ἐνοχλημένη ἀπὸ τὴ φημολογούμενη πρόθεση τοῦ κ. Καραμανλῆ νὰ παίξει ρόλο «διακριτικοῦ μεσολαβητῆ» στὶς βουλγαρογιουγκοσλαβικὲς διαφορές. Ρόλο ποὺ τάχα τοῦ ἐνέπνευσαν «καλοὶ» καὶ «ὕποπτοι» φίλοι.

Τὸ «ἄνοιγμα» πρὸς τὰ Βαλκάνια εἶναι ἀποφασιστικῆς σημασίας, ἂν πράγματι ἐπιδιώκουμε μὲ κάποιο οὐσιαστικὸ νόημα ἀναπροσανατολισμὸ τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς. Ἀλλὰ τὰ Βαλκάνια ἔχουν πολλὲς ἰδιόμορφες εὐαισθησίες. Ποὺ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσουμε μὲ πολλὴ προσοχὴ καὶ λεπτότητα, ἂν θέλουμε νὰ ἀποτύχουν οἱ προσπάθειες Ἀμερικανῶν καὶ Τούρκων τὸ «ἄνοιγμα» νὰ μείνει στὰ χαρτιά.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

κυκλοφόρησαν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 39 – ΤΗΛ. 324.6633

ΒΑΣΙΛΟΧΟΥΝΤΙΣΜΟΣ

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ ΣΤΡΟΥΘΟΚΑΜΗΛΙΣΜΟΣ

καὶ

οἱ πλαστοποιήσεις τοῦ Ὑπουργείου Δημ. Τάξεως

Μὲ ἀποκορύφωμα τὴν τελευταία ἀνακοίνωσή του, τὸ Ὑπουργεῖο Δημοσίας Τάξεως ἔδειξε καλὰ μὲ ποιὸν τρόπο ἀντιμετωπίζει τὴν ἔκνομη δραστηριότητα τῶν φασιστικῶν ὀργανώσεων στὸν τόπο μας καὶ τὴν ἀναζωπύρωση τῆς φιλοβασιλικῆς δραστηριότητας, σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα.
Τὸ «ΑΝΤΙ» καταγγέλλει στὸ σημερινὸ ἀφιέρωμά του τὴ νοοτροπία αὐτή, τὴν πλαστότητα τῶν στοιχείων ποὺ τὴ στηρίζουν καί, παράλληλα, ἀποκαλύπτει τὸ πλέγμα τοῦ βασιλοχουντισμοῦ καὶ τὴν πολιτική του κάλυψη, ἀπὸ κάποιους πολιτικοὺς παράγοντες τῆς «Νέας Δημοκρατίας».

Ἡ νοοτροπία

Ἡ ἀνακοίνωση καὶ ἡ νοοτροπία τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίας Τάξεως, ὁμιλεῖ περὶ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν ὀργανώσεων, βγάζοντας ἔτσι ἐντυπωσιακὰ συγκριτικὰ στοιχεῖα καὶ ρίχνοντας τὸ βάρος στὸ ξεθωριασμένο τροπάρι τοῦ «κομμουνιστικοῦ κινδύνου».

Τὰ στοιχεῖα ποὺ παραθέτει ἡ ἀνακοίνωση (10 δεξιὲς καὶ 63 ἀριστερὲς ὀργανώσεις), εἶναι πλαστά. Δὲν δίνουν τὴν ἀληθινὴ εἰκόνα τῶν πραγμάτων, γιατὶ ἔχουν χρησιμοποιηθεῖ ἀπαράδεκτα κριτήρια ἢ ἔχουν ἀποσιωπηθεῖ ἄλλα σημαντικότερα.

Τὴν εἰκόνα τῆς νοοτροπίας καὶ τῆς πλαστότητας, ἀποκαλύπτει ἡ ἀντίληψη περὶ «δεξιᾶς» καὶ «ἀριστερᾶς». Στὸν ὅρο «ἀριστερά», τὸ Ὑπουργεῖο Δημοσίας Τάξεως περιλαμβάνει στὶς «ἐξτρεμιστικὲς ὀργανώσεις» νόμιμα κόμματα, ποὺ ἐκπροσωποῦνται στὸ κοινοβούλιο, τὶς ἐφημερίδες τους, τὶς νεολαῖες τους καὶ τὶς συνδικαλιστικὲς ὀργανώσεις τους. Πράγμα ἐξοργιστικὸ καὶ ἀντιδημοκρατικό.

Στὸν ὅρο «δεξιά», δὲν περιλαμβάνονται ὄχι ἁπλῶς ἡ «Νέα Δημοκρατία», οἱ ὀργανώσεις της καὶ οἱ ἐφημερίδες της, ἀλλὰ οὔτε κὰν ὁ «Ἐλεύθερος Κόσμος»(!)

Ἡ τόση διακριτικότητα τοῦ κ. Γκίκα ἀπέναντι ὄχι στὸ δεξιό, ἀλλὰ στὸ φασίστα κ. Κωνσταντόπουλο, εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς ἀντικομμουνιστικῆς μισαλλοδοξίας τῆς ἀνακοίνωσης καὶ τῆς ἐθελοτυφλίας της ἀπέναντι στὴν ἀληθινὴ εἰκόνα τῶν βασιλικῶν καὶ φασιστικῶν ὀργανώσεων.

Μιὰ ἀντικειμενικὴ διερεύνηση τῶν ἐξωκοινοβουλευτικῶν ἀριστερῶν ὀργανώσεων δὲν τὶς βγάζει παραπάνω ἀπὸ 30, ἐνῶ οἱ μοναρχοφασιστικὲς ξεπερνοῦν τὶς 40 (δὲς σχετικὸ πίνακα).

Τὸ πρόβλημα ὅμως δὲν βρίσκεται στὶς συσχετίσεις τῶν ἀριθμῶν, ὅπως προσπαθεῖ νὰ ἐντυπωσιάσει μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὸ Ὑπουργεῖο Δημοσία Τάξεως.

Τὸ πρόβλημα βρίσκεται στὴν ἔκνομη δραστηριότητα τῶν «δεξιῶν» ὀργανώσεων καὶ στοὺς ἔκδηλους κινδύνους, ποὺ συνεπάγεται γιὰ τὴ δημοκρατικὴ πορεία τοῦ τόπου. Ἡ δραστηριότητα αὐτή, ποὺ εἶναι μιὰ καθημερινὴ πραγματικότητα καὶ ἀπειλή, ἀγνοεῖται συστηματικὰ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Δημοσίας Τάξεως. Κάτι ποὺ ἀποθρασύνει περισσότερο τὰ ἀντιδημοκρατικὰ αὐτὰ στοιχεῖα, δημιουργεῖ κινδύνους γιὰ τὸ κοινωνικὸ σύνολο, ἀποκαλύπτει τὴ δυσμενὴ διάκριση «ἀριστερῶν» καὶ «δεξιῶν» καὶ ὁλοκληρώνει τὴν ἀποτυχία τοῦ κ. Γκίκα, σὰν Ὑπουργοῦ Δημοσίας Τάξεως.

Ἡ παράνομη δραστηριότητα

Ὁ βασικὸς στόχος τῆς ἀνακοίνωσης – ἀλλὰ καὶ τῆς νοοτροπίας – τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίας Τάξεως, εἶναι νὰ ἀποδείξει ὅτι οἱ φιλοβασιλικὲς καὶ φασιστικὲς ὀργανώσεις δὲν ἀποτελοῦν κίνδυνο καὶ δὲν ἐνέχονται γιὰ παράνομες δραστηριότητες. Ἀπὸ τὴ στερεότυπη παρουσίαση τῶν στατιστικῶν ἀριθμῶν, φαίνεται ποιὲς ὀργανώσεις θεωρεῖ περισσότερο ἐπικίνδυνες τὸ Ὑπουργεῖο Δημοσίας Τάξεως, γεγονὸς ποὺ ἀποκαλύπτει χαρακτηριστικὰ ἡ ἀκόλουθη περικοπὴ τῆς ἀνακοίνωσης:

«Ἐπὶ τῶν ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ τύπου, ὡς ἐν δράσει «ὀργανώσεων» τῆς δεξιᾶς (φιλοβασιλικῶν ἢ φασιστικῶν) μόνο 10 ἐκ τούτων παρουσίασαν ἀξίαν μνείας δραστηριότητα ἢ ἐμφάνιση. Οἱ ἄλλες διὰ τοῦ τύπου ἀναφερθεῖσες, εἶναι εἴτε ἀνύπαρκτες εἴτε προέβησαν σὲ μία μόνο ἢ δύο ἐκδηλώσεις καί, ἀκολούθως, διελύθησαν. Ἔναντι τῶν δέκα γενικῶς ἀσημάντων καὶ ὑποτονικῶν – πλὴν τῶν ἐλαχίστων γνωστῶν ἐκδηλωθεισῶν – «ὀργανώσεων» τῆς δεξιᾶς, ἡ ἀριστερὰ παρουσιάζει τὴν ἀκόλουθη ἐντυπωσιακὴ ἀνάπτυξη ὀργανώσεων, μὲ ἀξιοσημείωτη πολιτικὴ δραστηριότητα, ἔκδοση ἐντύπων, ἔντονη προπαγάνδα σ' ὅλους τοὺς τομεῖς, ἀκόμη καὶ στὰ γυμνάσια».

Σὲ πίνακα ποὺ παραθέτουμε σὲ ἄλλη στήλη, ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ λογικὴ τῶν ἀριθμῶν τοῦ Ὑπ. Δημ. Τάξεως, εἶναι τουλάχιστον λαθεμένη. (Δὲν λέμε λαθεμένη σκόπιμα καὶ ἐνσυνείδητα). Ὅμως καὶ ἡ νοοτροπία ποὺ διαποτίζει τὸ κείμενο τῆς ἀνακοίνωσης καὶ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ κ. Γκίκα, εἶναι ἐξ ἴσου ἀξιοπρόσεκτη. Γιατὶ ἀποκαλύπτει τὸν τρόπο καὶ τὴν ἔκταση τῆς «παράνομης» ἢ ἀξιοσημείωτης δραστηριότητας, ὅπως τὴ βλέπει (ἢ δὲν τὴ βλέπει, καλύτερα) ἡ ἀνακοίνωση. Μὲ βάση τὰ στοιχεῖα τῆς ἀνακοίνωσης ποὺ ὑπάρχουν σὲ ἄλλα σημεῖα της καὶ μὲ στοιχεῖα ποὺ συγκέντρωσε εἰδικὸ ἐπιτελεῖο τοῦ «ΑΝΤΙ», ἀποκαλύπτουμε τὴ νοοτροπία αὐτὴ στὶς ἀντιφάσεις της καὶ στὰ σημεῖα ποὺ ἐπιχειρεῖ «συγκαλύψεις».

1) Ἡ ἀνακοίνωση ὁμιλεῖ περὶ ἀνευρέσεως ὅπλων. Ὅλα αὐτὰ ὅμως τὰ ὅπλα βρέθηκαν σὲ σπίτια γνωστῶν φιλοβασιλο-χουντικῶν κι ὁμόφρονές τους ἦταν ὅσοι ἀναφέρονται σὰν ὕποπτοι σχετικά.

2) Ἡ ἀνακοίνωση μιλάει περὶ «ἐλαχίστων γνωστῶν ἐκδηλώσεων» τῶν φιλοβασιλικῶν. Ἂν ἐννοοῦνται σὰν γνωστὲς καὶ οἱ νυχτερινὲς ρυπαρογραφίες τους, γιατί δὲν συλλαμβάνονται, ὅπως συλλαμβάνονται μὲ τόση σπουδή, ἀκόμα καὶ οἱ ἀφισοκολλητὲς τῆς ἀριστερᾶς;

Ἂν δὲν εἶναι «γνωστὲς» αὐτὲς οἱ δραστηριοποιήσεις, τότε ὑπάρχει παράνομη δραστηριότητα, ἀνάλογη τουλάχιστον, ποὺ καταλογίζεται στοὺς ἀριστερούς, τακτικοὺς κατηγορημένους στὰ δικαστήρια, γιὰ τέτοιους λόγους.

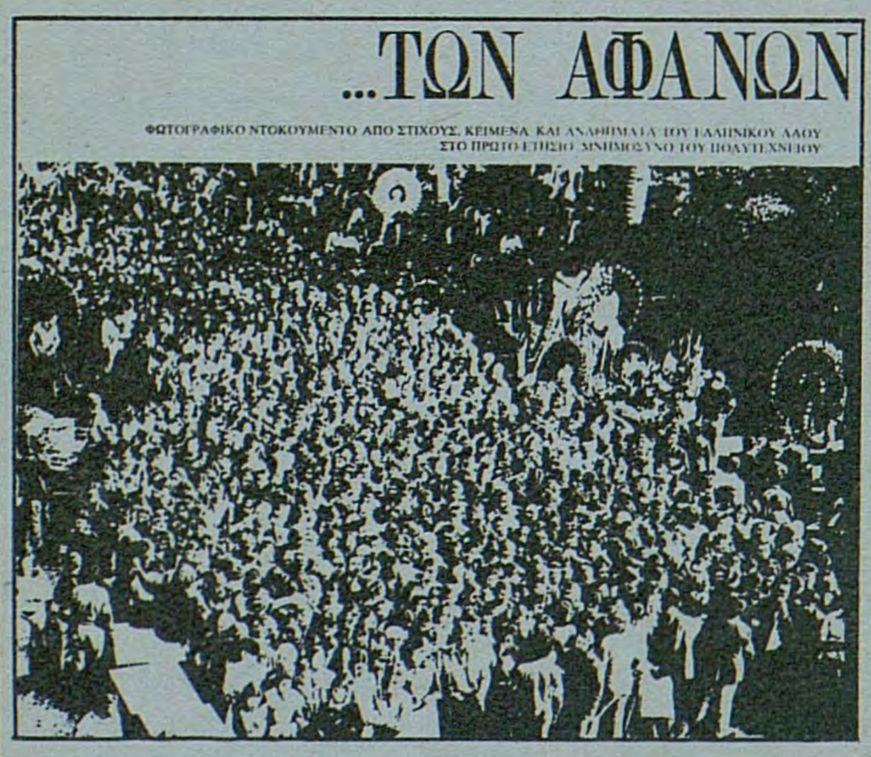
3) Οἱ τραμπουκισμοὶ τῆς 25ης Μαρτίου, οἱ προκλήσεις τῶν τεταρτοαυγουστιανῶν, τὰ συνθήματα τῆς «Νέας Τάξης», τὰ σπασίματα τῶν βιβλιοπωλείων, οἱ τραμπουκισμοὶ στὰ ὑπόγεια τῆς Ὁμόνοιας κ.τ.λ., γιὰ τὸ Ὑπ. Δημ. Τάξεως δὲν εἶναι οὔτε παράνομη δραστηριότητα, οὔτε προέρχεται ἀπὸ τὴ δεξιά.

4) Ἂν ἰδιαίτερα ἡ «Νέα Τάξη» εἶναι ἀνύπαρκτη, τότε ποιὸς κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν τόσο σκοτεινὴ καὶ ἐπικίνδυνη δραστηριότητά της; Πάντως, τὸ Ὑπ. Δημ. Τάξεως λέει σαφῶς πὼς δὲν εἶναι ἔργο τῶν φασιστῶν. Ἡ ἀναμφισβήτητη συνεργασία τους μὲ τοὺς Ἰταλοὺς νεοφασίστες, ὅπως τὴν ἀποκάλυψε τὸ «ΑΝΤΙ» σὲ πολλὰ τεύχη του, δὲν ἔπεισε ἀκόμη τὶς ὑπηρεσίες τοῦ κ. Γκίκα; Τὸ «ΑΝΤΙ» ὑπόσχεται στὸν κ. ὑπουργὸ ὅτι σύντομα θὰ δοκιμάσει πολλὲς τέτοιες ἐκπλήξεις, χωρὶς, βέβαια, τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ τὸν μεταπείσει.

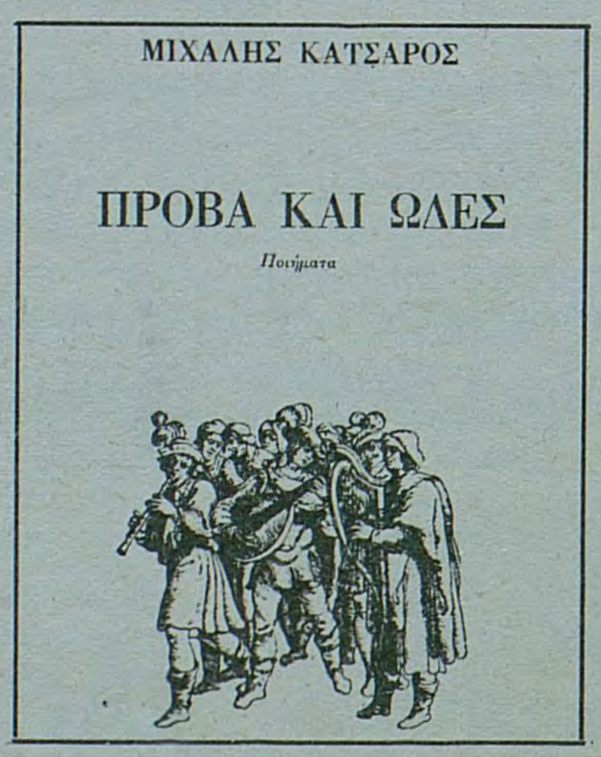
5) Ἔχει διαβάσει ποτὲ ὁ κ. Γκίκας κάποια ἀπὸ τὶς φιλοβασιλικὲς ἐφημερίδες; Ἐκεῖ θὰ ἀνακάλυπτε, ὅτι ὄχι ἁπλῶς οἱ θρονομανεῖς «ἀκίνδυνοι» τοῦ θέτουν καθεστωτικὸ θέμα, ἀλλὰ ἐκτρέπονται καὶ σὲ σειρὰ ὑβριστικῶν χαρακτηρισμῶν γιὰ τὸν κ. Καραμανλῆ, πρόεδρο τῆς κυβέρνησης στὴν ὁποία ἀνήκει. Τί ἔκανε πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα ὁ κ. Γκίκας; Τὸ «ΑΝΤΙ» ἔχει ἀποδελτιώσει σχετικὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἔχουν καὶ οἱ ὑπηρεσίες τοῦ κ. Γκίκα, ἀφοῦ μὲ τόση εὐσυνειδησία καταγράφουν τὰ ἔντυπα καὶ τὰ περιεχόμενα τῶν ἀριστερῶν ὀργανώσεων.

6) Οἱ φιλοβασιλικοί, στὸ τελευταῖο μνημόσυνό τους γιὰ τὸν Παῦλο, στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Κων/νου, διενέργησαν ἔρανο. Τέτοιους ἀνοικτοὺς ἐράνους καὶ περιφορὲς δίσκων πραγματοποιοῦν καὶ σὲ ἄλλες ἐκδηλώσεις τους. Ὁ ἔρανος αὐτὸς (ὄχι συνδρομὲς μὲ ἀποδείξεις, σφραγισμένες καὶ ἀριθμημένες) εἶναι παράνομος, σύμφωνα μὲ νομοθεσία τὴν ὁποία εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ

anti
κυκλοφοροῦν

Δρχ. 250
Ἕνα συγκλονιστικὸ ντοκουμέντο ἀπὸ κείμενα καὶ ἀναθήματα στὸ Α΄ ἐτήσιο μνημόσυνο γιὰ τὰ θύματα τοῦ Πολυτεχνείου

Δρχ. 70
Μιὰ «στροφὴ» τοῦ ποιητῆ τοῦ «ΚΑΤΑ ΣΑΔΔΟΥΚΑΙΩΝ» μὲ ἐπίμετρο καὶ γλωσσάρι

Δρχ. 70
Μιὰ συλλογὴ ἀπὸ κείμενα καὶ σκίτσα τοῦ ΜΠΟΣΤ: ἀνέκδοτα ἢ πρωτοδημοσιευμένα στὸ «ΑΝΤΙ»

τηροῦν τὰ ὄργανα τοῦ κ. Γκίκα. Γιατί δὲν ἔκανα τίποτα σχετικά;

7) Στὴν ἀνακοίνωση ἀναφέρεται ὅτι στὶς 28.9.74, στὸ σπίτι τοῦ χουντικοῦ Ν. Φαρμάκη βρέθηκε ὁπλοστάσιο (ὁ χαρακτηρισμὸς δικός της). Λέτε ἀκόμα, κ. Γκίκα, ὅτι ἔρευνα ἔγινε ἀπὸ τὰ ἀστυνομικὰ ὄργανα καὶ παρουσία τοῦ εἰσαγγελέως. Ἰσχυρίζεστε ὅτι ὁ Φαρμάκης «ἀπεστάλη διὰ τὰ περαιτέρω» εἰς τὸ ΑΠΑ-ΕΣΑ (Γραφ. δικαστικοῦ). Πῶς ἕνα τέτοιο ἀδίκημα, μὲ ἀδιάβλητες μαρτυρίες γιὰ τὴ διάπραξή του, καθυστερεῖ στὴν ἐκδίκασή του δέκα περίπου μῆνες; Τί ἔχετε νὰ ἀπαντήσετε, κ. Γκίκα (ἀπὸ πλευρᾶς ἐθνικῆς ἀσφαλείας) κι ἐσεῖς κ. Ἀβέρωφ, (γιὰ λογαριασμὸ ΕΣΑ);

Ὁ νεοφασιστοχουντικὸς βασιλισμὸς

Ἡ ἀνασυγκόλληση βασιλικῶν καὶ χουντικῶν στοιχείων εἶναι μιὰ ἐνδιαφέρουσα πλευρὰ τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ μικρόκοσμου, ποὺ ὡς ἕνα βαθμὸ τὴν προσδιορίζει καὶ ἡ δημοσιογραφικὴ κάλυψη ἀπὸ τὸν ὑμνητὴ τοῦ παρανοϊκοῦ δικτάτορα, κ. Σάββα. Ὁ κ. Σάββας, ἂν καὶ χαιρέτησε μὲ ἀλαλαγμοὺς τὴ «μεταπολίτευση» τοῦ μονοκράτορα ἀφέντη του, καὶ σήμερα δὲν παύει νὰ ἔχει τὴ δημοσιογραφικὴ προτίμηση τῶν ὀπαδῶν τοῦ «πρώτου ἀντιστασιακοῦ».

Ὅσα δημοσιεύματα εἶδαν τὸ φῶς μέχρι σήμερα, τοποθετοῦν τὴν ἀνασυγκόλληση χουντικῶν καὶ βασιλικῶν στοιχείων σὲ ὑψηλὰ κλιμάκια, κάτι ποὺ ἀναγκάζει σὲ συγκαλυμμένες ἀναφορὲς καὶ ὑπαινικτικὲς νύξεις.

Ὡστόσο ἡ ἀλήθεια αὐτὴ – ποὺ εἶναι ἀναμφισβήτητη καὶ στὰ ἡγετικὰ κλιμάκια – ἀποκαλύπτεται σ' ὅλη της τὴν ἔκταση, μέσα ἀπὸ τὶς φιλοβασιλικὲς ὀργανώσεις. Οἱ περισσότερες ἀπ' αὐτές, εἶναι διάτρητες ἀπὸ χουντικὰ φασιστικὰ στοιχεῖα τῆς ἑπταετίας, ἀλλὰ καὶ παλιότερους «ὁμόφρονες» ἀναλόγου παρελθόντος καὶ νοοτροπίας. Πρόκειται γιὰ κομματικὲς στεγάσεις, στὴν ἀναβαπτισμένη, μὲ τὰ βασιλικὰ νάματα, κολυμπήθρα τῆς ἐθνικοφροσύνης, χουντικῶν, παλιῶν παρακρατικῶν, ΕΚΟΦιτῶν, ἀλκίμων, ναζιστῶν, ρατσιστῶν καὶ ποικιλοχρώμων ἐθνικοσοσιαλιστῶν.

Ἀπὸ τὸ περιβόλι αὐτό, ἀνθολογοῦνται μερικὲς χαρακτηριστικὲς περιπτώσεις. Τὸ μπουκέτο προσφέρεται στὴν κυβέρνηση τῆς «Νέας Δημοκρατίας» καὶ στὸ Ὑπ. Δημ. Τάξεως τοῦ κ. Γκίκα, ποὺ θεωρεῖ τὸ σχετικὸ θόρυβο «ἀδικαιολόγητο καὶ ὑπερβολικὸ» καὶ τὶς καταγγελίες «ἀνυπόστατες καὶ συνήθως ἀόριστες».

1) «Βασιλικὴ Ἐθνικὴ Παράταξη» καὶ «Βυζαντινὴ Ἐθνικὴ Ὀργάνωση» (Σολωμοῦ 74). Ἀρχηγὸς καὶ τῶν δύο, ὁ Ἀλέξαντρος Κουντουρᾶς, ραψωδὸς τῆς δικτατορίας μὲ τὸ ἐμετικὸ τροπάρι του «21η Ἀπριλίου, Ἑλλὰς Ἑλλήνων χριστιανῶν».

2) «Λαϊκὸς Συναγερμὸς» (Λέκκα 23-25). Ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τὸ στέλεχος τῆς «Χ» Γεώργιος Δημητριάδης μὲ τὴν πολιτικὴ σύμπραξη τῶν γνωστῶν χουντικῶν Πλεύρη καὶ Ν. Φαρμάκη.

3) Ἐθνικὸν Ἑνωτικὸν Κόμμα (Νικηταρᾶ 6). Ἐκκολαπτόμενη φιλοβασιλικὴ κίνηση. Ἡγετικά της στελέχη, ὁ χουντικὸς στρατηγὸς Νικόλαος Λουμάκης καὶ ὁ ἀπολογητὴς τοῦ ΙΔΕΑ στρατηγὸς Γεώργιος Κραγιάννης.

4) Συνταγματικὴ Βασιλικὴ Παράταξη (Σατωβριάνδου 22). Ἐπικεφαλῆς τοῦ κόμματος, ὁ Γεώργιος Τριαντόπουλος, φιλοβασιλικὸς σήμερα καὶ ἐπὶ δικτατορίας Ἰωαννίδη ἐνυπόγραφος ὑμνητὴς τῆς «μεγαλοφυΐας» τοῦ Ἀνδρουτσόπουλου, μὲ τὴν ἐφημερίδα του «Νέμεσις». 5) Κόμμα Ἐθνικῆς Ἀναγεννήσεως (Κοτοπούλη 10). Ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος ὁ ἐθνικοσοσιαλιστὴς Παναγιώτης Μποῦγος, βασιλικὸς σήμερα, πολιτικὸς συνεργάτης τοῦ ἐπίδοξου Φύρερ Δ. Ναστούλη καὶ ἀρθρογράφος τῆς ἐφημερίδας του «Γεγονότα» (ἐπιχορηγούμενη ἐπὶ δικτατορίας Ἰωαννίδη). Ὁ Π. Μποῦγος ἦταν καὶ ἱδρυτὴς τῆς πρώην «βασιλευομένης σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας». 6) ΕΜΠΡΟΣ (Ἐθνικὸ Μέτωπο Πολιτικῆς Ριζοσπαστικῆς Ὀργανώσεως Συναδελφώσεως). Ὀργάνωση φιλοβασιλικοῦ χαρακτήρα, ποὺ ἐδρεύει στὸν Πειραιᾶ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ χουντικὰ στοιχεῖα κυρίως, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα εἶναι ὑποψήφιοι τῆς δικτατορικῆς συμβουλευτικῆς καὶ «ὑπουργοί», ὅπως ὁ Ἰωάννης Χολέβας. 7) «ΕΛΛΗΝΟΚΡΑΤΕΣ». Ἐθνικιστικὴ καὶ φιλοβασιλικὴ ὀργάνωση τοῦ Σπ. Σταυρόπουλου, ἡ ὁποία συμμετεῖχε μὲ λάβαρά της στὰ βασιλικὰ «Παλαιολόγεια» τῆς 25ης Μαΐου, στὸ Μυστρᾶ. Ὁ Σταυρόπουλος μάλιστα κατέθεσε στὸν ἀδριάντα τοῦ Παλαιολόγου, ἀντὶ στεφάνου, τὸ βιβλίο του «Ἑλληνοκρατία»! Γιὰ χρόνια ἀνώτατο στέλεχος τῆς νεοφασιστικῆς «4ης Αὐγούστου», ὁ σημερινὸς «Ἑλληνοκράτης» Σταυρόπουλος, ἦταν καὶ ὑποψήφιος τοῦ Γαρουφαλιᾶ στὴ Β΄ περιφέρεια Ἀθηνῶν. 8) «Κόμμα Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων Σωτηρίας». Φιλοβασιλικὸ κόμμα μὲ ἀρχηγὸ τὸ στέλεχος τῆς «Χ» Χαρ. Παπαγεωργίου, ἐθνικοσοσιαλιστὴ ἀντισημίτη, συγγραφέα τοῦ βιβλίου «Ἡ σκυτάλη τῶν Ἑλλήνων». 9) «Βασιλικὴ Ἕνωση» (Κοραῆ 2). Ἡ Ὀργάνωση τοῦ γνωστοῦ ἀδιάλλακτου στρατηγοῦ Γ. Κουρούκλη, ὑπασπιστῆ δικτατόρων, ὅπως ὁ Πάγκαλος, θαυμαστῆ τοῦ Μεταξᾶ καὶ κινηματία τοῦ ΙΔΕΑ. Ὁ Κουρούκλης – καλεῖται μέσω τοῦ «ΑΝΤΙ» – νὰ διαψεύσει ἂν ὑπῆρξε τὶς πρῶτες ἡμέρες τῆς 21ης Ἀπριλίου πολιτικὸς σύμβουλος τῶν τυράννων κι ἂν γι' αὐτὸ τὸ σκοπό, τοῦ εἶχε παραχωρηθεῖ ἰδιαίτερο γραφεῖο. 10) «4η Αὐγούστου». Ἡ γνωστὴ νεοφασιστικὴ ὀργάνωση τοῦ Κ. Πλεύρη, ποὺ ἔδρασε σὰν πολυθεσίτης ἐπὶ δικτατορίας, κουμπάρος καὶ διευθυντὴς ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ ἀρχιπραξικοπηματία Λαδᾶ. Πέρα ἀπ' ὅτι ἡ 4η Αὐγούστου προβάλλεται σὰν ἀντιβασιλική, πολλὰ στελέχη της, ἐνισχύουν ἐκδηλώσεις ἄλλων φιλοβασιλικῶν ὀργανώσεων.

Ἀπὸ τὶς χαρακτηριστικὲς αὐτὲς ἀναφορές, βγαίνει καθαρὰ ὅτι οἱ περισσότερες φιλοβασιλικὲς ὀργανώσεις ἀποτελοῦν καλύμματα γιὰ συντονισμὸ ἢ συνεργασία ἀκραιφνῶν βασιλικῶν, χουντικῶν, νεοφασιστικῶν καὶ ἄλλων ἀντιδημοκρατικῶν στοιχείων. Πέρα ἀπὸ τὰ ἡγετικὰ στελέχη, ἀνάμεσα στοὺς ὀπαδούς, ἡ ἔρευνα ἀποκαλύπτει πρόσωπα μὲ ἀντιδημοκρατικὸ παρελθὸν κάθε ποιότητας, πρᾶγμα ποὺ φαίνεται νὰ μὴν ἐνοχλεῖ τοὺς καθαρόαιμους βασιλόφρονες καὶ νὰ μὴν τοὺς ἐμποδίζει νὰ συγχρονίζονται μαζί τους. Ἐνδεικτικὲς εἶναι πολλὲς κοινὲς ἐκδηλώσεις τους, ὅπου κάτι τέτοιες «δημοκρατικὲς εὐαισθησίες» φαίνεται νὰ μὴν πολυλογαριάζονται καὶ νὰ ἀκολουθεῖται κοινὴ γραμμὴ «συμπλεύσεως». Ἔτσι, στὴν ἐφημερίδα «ΑΕΤΟΣ» τῆς ὁμώνυμης «ἀντιστασιακῆς ἐθνικῆς βασιλικῆς ὀργανώσεως», προβάλλεται ἡ συμμετοχὴ στὰ Παλαιολόγεια τῆς ΒΕΠ καὶ ΒΕΟ, τοῦ χουντικοῦ Κουντουρᾶ καὶ τῶν Ἑλληνοκρατῶν τοῦ γνωστοῦ νεοφασίστα Σταυρόπουλου.

Αὐτὴ ἡ προβολὴ καὶ ὁ συγχρονισμὸς στὶς συνεργασίες τοῦ «προδομένου 31%», δίνει κάθε δικαίωμα νὰ μιλήσει κανεὶς γιὰ τὸ ὑπαρκτὸ πλέγμα νεοφασιστικοχουντικοῦ βασιλισμοῦ, στὶς βασιλικὲς ὀργανώσεις.

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΡΙΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ:
ΣΑΤΩΒΡΙΑΝΔΟΥ 22
ΑΘΗΝΑΙ 402
ΤΗΛ. 545.659

ΝΕΜΕΣΙΣ

ΑΘΗΝΑΙ
ΜΑΪΟΣ
1974
ΕΤΟΣ ΙΓ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'

ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 143 + ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ + ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΑΧ. 3

ΟΙ ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΟΥ ΦΥΡΕΡ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ, ΤΟΥ "ΜΟΙΡΑΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ„

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΧΙΤΛΕΡ

Ἡ οἰκογένειά του – Τὰ σχολικά του χρόνια – Οἱ διαφωνίες μὲ τὸν πατέρα του γιὰ τὴν σταδιοδρομία του – Ἡ μποέμικη ζωή του στὴ Βιέννη – Ὁ ἡρωϊκὸς δεκανέας τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ κ. ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

Καθολική ἀσφαλῶς εἶναι ἡ ἀρίστη ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν προεκάλεσεν ὁ πρωθυπουργὸς κ. Ἀδαμάντιος Ἀνδρουτσόπουλος μὲ τὸν λόγον, ποὺ ἐξεφώνησε προσφάτως εἰς Θεσσαλονίκην.

Σεμνός, μετρημένος, ἄνευ ψευδαισθήσεων ἢ ἀπατηλῶν ἐξάρσεων, ὡς πρὸς τὰ γενικὰ θέματα ποὺ ἐχειρίσθη καὶ χειρίζεται ἡ Κυβέρνησις, μὲ συγκρατημένην αἰσιοδοξίαν ἀλλὰ καὶ σαφεῖς προοπτικὰς ὡς πρὸς τὰς οἰκονομικὰς ἐξελίξεις, μὲ βάσιν τὴν λελογισμένην λῆτσην δσον ἀφορᾶ τὴν διάθεσιν τοῦ δημοσίου χρήματος, ἐνίσχυσε διὰ τοῦ λόγου του τὴν αἰσιοδοξίαν καὶ πεποίθησιν τοῦ λαοῦ μας ὅτι σήμερον πλέον ἡ τύχη του εὑρίσκεται εἰς χεῖρας ἀγνῶν ἀνδρῶν, ἐχόντων πλήρη τὴν συναίσθησιν τῆς κυβερνητικῆς εὐθύνης.

Τὸ σημεῖον ὅμως τοῦ λόγου του, διὰ τοῦ ὁποίου διεκηρύχθη ὅτι αἱ "Ἔνοπλοι Δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος εὑρίσκονται ἐν πλήρει ἑτοιμότητι διὰ νὰ τὴν ὑπερασπισθοῦν ἐναντίον οἱουδήποτε τυχὸν ἐπιβουλευομένου τὴν ἀκεραιότητα τοῦ "Ἔθνους, ὁμολογουμένως ἐσκόρπισε ρίγη ἐνθουσιασμοῦ. Καὶ ἀκόμη, ὁ πρωθυπουργικὸς λόγος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, συνέτεινεν εἰς τὴν ψυχικὴν ἀνάτασιν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰ ἐθνικὰ ἰδανικὰ καὶ διεβεβαίωσε καὶ τὸν ἐσχατον Ἕλληνα ὅτι ἡ Κυβέρνησις διαθέτει καὶ τὸ κῦρος καὶ τὴν δύναμιν νὰ διασφαλίσῃ τὴν ὕπαρξιν τῆς Φυλῆς.

Ὁ λόγος τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἀναμφισοήτητως, ἐναντίον οὐδενὸς γειτονικοῦ ἢ μὴ κράτους ἐστρέφετο. Τοὐναντίον μάλιστα, διεκηρύχθη ἡ ἀπόφασις τῆς Ἑλλάδος νὰ παραμείνῃ προσηλωμένη εἰς τὴν προσπάθειάν της ὅπως προωθήσῃ πρὸς πᾶσαν τὰς κατευθύνσεις ἀγαθὰς σχέσεις, ἀμοιβαίως παρεχομένας.

Δυστυχῶς, εὐρέθησαν ἐφημερίδες τινές, καὶ μάλιστα ἑλληνικαί, αἱ ὁποῖαι, ἀγνωστον πῶς σκεπτόμεναι καὶ εἰς τί ἀποσκοποῦσαι, παρουσίασαν τὸ κείμενον τοῦ πρωθυπουργικοῦ λόγου μὲ τίτλους πανηγυρικοὺς καὶ πηχυαίους ὡς ἀπειλὴν ἐναντίον τῆς Τουρκίας (π.χ. ὁ "Ἐλεύθερος Κόσμος).

Βεβαίως ὅμως, ἂν ὁ ὑπεύθυνος πρωθυπουργὸς μιᾶς χώρας ἤθελε νὰ ἐκτοξεύσῃ ἀπειλὰς ἐναντίον οἱουδήποτε κράτους συγκεκριμένως, θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο εὐθέως, ἀναλαμβάνων τὴν σχετικὴν εὐθύνην. Δὲν τὸ ἔπραξεν ὅμως ὁ κ. πρωθυπουργός. Διότι δὲν ἤθελε νὰ ἀπειλήσῃ, οὔτε καὶ ἐσκέφθη κάτι τέτοιο.

Διατί ὅμως καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν ἐδόθη παρὰ τῶν ἐν λόγῳ ἐφημερίδων τοιαύτη ἔννοια ἑλληνικῆς ἀπειλῆς, ἀπευθυνομένης ἐναντίον ὡρισμένης χώρας, τῆς Τουρκίας ἐν προκειμένῳ, ἀφοῦ μάλιστα ὁ λόγος τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ οὐδεμίαν ἀπειλὴν περιεῖχεν, οὔτε κατὰ διάνοιαν; Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη, ὁ κ. πρωθυπουργός, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἑτοιμότητα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ἔβλεπε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ λόγος του περιεῖχε ἀμυδρὸν στοιχεῖον ἀπειλῆς, διατί ἄραγε αὐτὴ ἡ ἀμυδρὰ ἀπειλὴ νὰ στρέφεται ὁπωσδήποτε κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ὄχι ἐναντίον τοῦ ΚΚΕ, τὸ ὁποῖον μὲ ἀδιάπτωτον δραστηριότητα καὶ ἀμετακίνητον φανατισμὸν προσπαθεῖ νὰ ὁδηγήσῃ τὴν χώραν μας εἰς τὴν ἀναρχίαν καὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὅταν μάλιστα ἀνακαλύπτωνται σπέιραι ἀναρχικῶν, ὠργανωμέναι μὲ ὅλα τὰ μέσα διὰ τὴν ἀνατροπὴν καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ κράτους;

Νομίζομεν καὶ ὑποπτευόμεθα ὅτι τοιαύτη αὐθαίρετος ἑρμηνεία τοῦ λόγου τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, καὶ δὴ μετὰ τόσης προσοχῆς της, δυναμένη ἴσως νὰ ἐπεκτείνῃ εἰς ἄλλα ἐπίπεδα, τὴν ὑποδεικνύουσαν διαφωνίαν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ἀποτελεῖ ἠθελημένην ἢ μὴ δολιοφθορὰν εἰς βάρος τῶν ἀγαθῶν μέχρι σήμερον σχέσεων τῶν δύο χωρῶν, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Βορειατλαντικῆς Συμμαχίας, πᾶσα δὲ τυχὸν διαφορὰ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξομαλυνθῇ διὰ τοῦ διαλόγου καὶ παντὸς προσφόρου εἰρηνικοῦ μέσου.

Βεβαίως, ἐὰν ποτὲ ἡ Τουρκία, φίλη καὶ σύμμαχος σήμερον, ἐξεδήλωνε πρόθεσιν νὰ ἐπιδουλευθῇ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἐλευθερίαν της, τὴν ἀξιοπρέπειάν της ἢ ὡρισμένα σαφῆ δικαιώματά της ἐπὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐδάφους της, τοῦτο θὰ ἀπετέλει μανὸν ἕλευρον δικαίωμά της. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, ἡ Ἑλλὰς θὰ εἶχε πᾶν ἠθικὸν καὶ πραγματικὸν δικαίωμα νὰ ὑπεραμυνθῇ τῆς ἐδαφικῆς κυριαρχίας της. Τὸ δικαίωμα ὅμως τοῦτο τῆς Ἑλλάδος ἔχει διακηρυχθῇ ἐπὶ σειρὰς αἰώνων — καὶ οὐδεὶς λόγος ὑπῆρχε νὰ ἐπαναληφθῇ κατ' αὐτὰς τὰς στιγμὰς ὑπὸ τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, ἀφοῦ εἶναι αὐτονόητον. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐλέχθη, στρεφόμενον συγκεκριμένως κατὰ τῆς συμμάχου Τουρκίας.

Καὶ ἰσχυριζόμεθα ὅτι ἀποτελεῖ δολιοφθορὰν εἰς βάρος τῶν σχέσεων τῶν δύο κρατῶν, ἡ διὰ πανηγυρικῶν τίτλων προβολὴ τῆς δῆθεν «ἀπειλῆς» ἐναντίον τῆς Τουρκίας ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Προσέτι δέ, ἀποτελεῖ ἀδικαιολόγητον ἐναυσμα δημιουργίας φαντασιῶν ἢ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον παρουσίασις τῆς μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος ὑπαρχούσης διαφωνίας, οἱ ὁποῖοι εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν εἶναι καλοὶ ἀγωγοί, ἐποικοδομοῦντες τὴν εἰρήνην καὶ τὴν γαλήνην τῶν Λαῶν. Τὴν τοιαύτην δολιοφθορὰν θεωροῦμεν ἐντελῶς ἀπαράδεκτον. Ἡ κυβέρνησίς μας εἶναι ἀρκετὰ σεμνή, σοβαρὰ καὶ νουνεχής, ὥστε νὰ ἐνδιαφέρεται νὰ χειρίζεται τὰ ἐθνικὰ ζητήματα κατὰ τὸν πλέον ἐνδεδειγμένον τρόπον, πάσης αὐθαιρέτου παρερμηνείας τῶν δηλώσεων τῶν ὑπευθύνων ἡγετῶν της ὁδοῦ περιττῆς.

Καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ σταθερὰ καὶ ἄνευ δισταγμῶν ἀπέριττος διαβεβαίωσις τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν περὶ τῆς πλήρους ἑτοιμότητος τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τοῦ "Ἔθνους, ἄνευ ἀνοήτων φωνασκιῶν καὶ ἐγωπαθείας, ἐνεστάλαξεν εἰς τὰς ψυχὰς ὅλων τῶν Ἑλλήνων τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ ἀκεραιότης τῆς Πατρίδος εὑρίσκεται εἰς ἐπαξίας χεῖρας. Ἡ Ἑλλὰς θέλει νὰ ζήσῃ εἰρηνικῶς καὶ ἀξιοπρεπῶς, χωρὶς ἀσφαλῶς τοῦτο νὰ ὑπονοῇ ὅτι δὲν θὰ φεισθῇ τῆς ἐδαφικῆς ἐπικυριαρχίας της. Καὶ ὅλον τοῦτο εἶναι μέγα καὶ ἄξιον κάθε ἐπαίνου ἐπιτεύγμα, τὸ ὁποῖον ὀφείλεται εἰς τὴν νέαν ἀπὸ τῆς 25ης Νοεμβρίου 1973 κατάστασιν πραγμάτων.

ΓΕΩΡΓ. ΤΡΙΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ποιὸς εἶναι ὁ Χίτλερ, ὅλος ὁ κόσμος ξέρει. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ, εἶναι γιατὶ δὲν πρέπει νὰ ὑπάρξῃ ἄλλος Χίτλερ. Καὶ ὅταν ὁ ἀναγνώστης διαβάσῃ τὴν «Ζωὴ τοῦ Χίτλερ» τότε θὰ καταλάβῃ τὸ γιατί. Πρέπει νὰ γνωρίσῃ κανεὶς τὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἡ Μοῖρα τοῦ ἀνέθεσε πρὶν πενήντα καὶ πλέον χρόνια τὴν ἀποκρουστικὴ «ἀποστολὴ» νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν καταστροφὴ τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου ὁλόκληρου. Τὸ ἄρθρο ποὺ ἀκολουθεῖ, γραμμένο εἰδικὰ γιὰ τὴν ἐφημερίδα μας, ἀποκαλύπτει τὴν ζωὴ τοῦ Χίτλερ ὅσο γίνεται πιὸ ἀντικειμενικά.

Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἄρθρου, περιγράφεται ἡ νεανικὴ περίοδος τῆς ζωῆς τοῦ Ἀδόλφου Χίτλερ, μὲ βάση στοιχεῖα ἀπὸ τὴν αὐτοβιογραφία του («Ἡ ζωή μου» «Μάϊν Κάμπφ») καὶ τῶν συγχρόνων του.

Ὁ Ἀδόλφος Χίτλερ γεννήθηκε στὸ Μπραουνάου ἀμ Ἴν, μία μικρὴ πόλη ποὺ βρισκόταν στὰ σύνορα Γερμανίας Αὐστρίας, τὸ 1938, θὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὴ τὴν «ἕνωση» ποὺ ὀνειρεύονταν ὅλοι οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ τὸ 1866, ὅταν ὁ Βισμάρκ ἔδιωξε τὴν Αὐστρία ἀπὸ τὴν Γερμανικὴ Συνομοσπονδία. Ἡ Αὐστρία ἦταν τὸ σύμβολο τῆς συνεύρεσης τῶν δύο γερμανικῶν κρατῶν. Κι' ἀκόμη ἀργότερα, τὸ 1938, θὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὴ τὴν «ἕνωση» ποὺ ὀνειρεύονταν ὅλοι οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ τὸ 1866, ὅταν ὁ Βισμάρκ ἔδιωξε τὴν Αὐστρία ἀπὸ τὴν Γερμανικὴ Συνομοσπονδία. Ἡ Αὐστρία ἦταν τὸ σύμβολο τῆς συνεύρεσης τῶν δύο γερμανικῶν κρατῶν. Κι' ἀκόμη ἀργότερα ἔγινε τὸ ξενοδοχεῖο «Τούμ Πόμμερ». Ἡ γενεαλογία τοῦ Χίτλερ φθάνει μέχρι τὸν δέκατο ἕβδομο αἰῶνα καὶ δὲν περιλαμβάνει Ἑβραίους, ὅπως ἰσχυρίσθηκαν μερικοὶ τὸν καιρὸ ποὺ ζοῦσε.

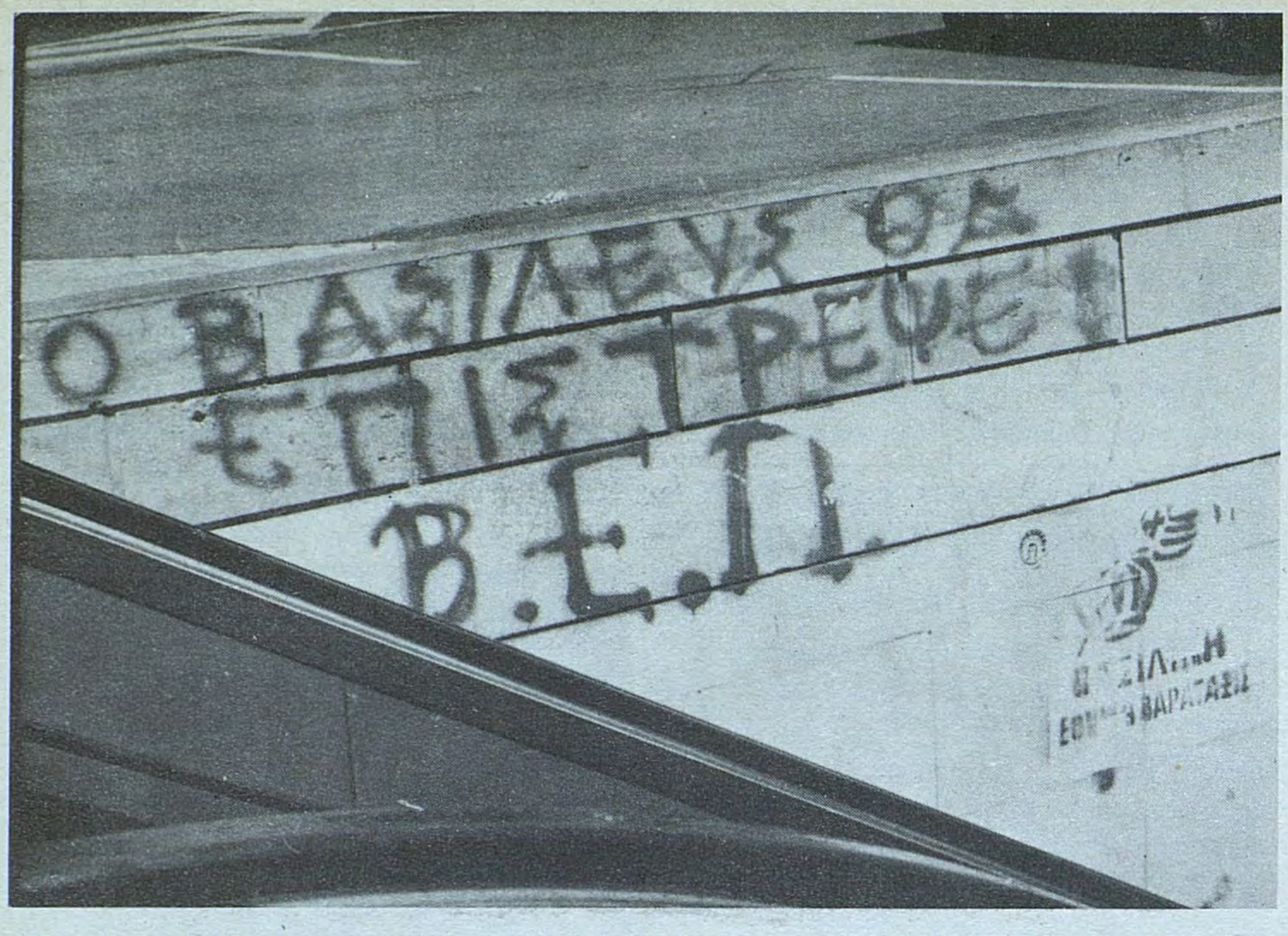
Ὁ πατέρας τοῦ Ἀλόϊς Χίτλερ ἦταν ἕνας εὐσυνείδητος τελωνειακὸς ὑπάλληλος, ποὺ παντρεύθηκε σὲ τρίτο γάμο τὴν Κλάρα Παΐτσλ, τριάντα χρόνια μικρότερή του. Ὁ παππούς του, ὁ μυλωνὰς Γιόχαν Γκέοργκ Χίτλερ εἶχε παντρευθῇ τὴν Μαρία Ἄννα Σίκλγκροῦμπερ καὶ εἶχε υἱοθετήσει τὸν νόθο γυιό της Ἀλόϊς.

Ὁ πατέρας τοῦ Ἀλόϊς Σίκλγκροῦμπερ - Χίτλερ ἔφυγε ἀπὸ τὸ χωριὸ του σὲ ἡλικία 13 χρονῶν γιὰ νὰ θρῇ τὴν τύχη του. Μέχρι τὰ 18 του ἐργάσθηκε σὲ διάφορες χειρωνακτικὲς δουλειὲς καὶ ἔπειτα προσελήφθη στὴν τελωνειακὴ ὑπηρεσία. Ἦταν ἕνας αὐστηρὸς ἄνθρωπος τοῦ καθήκοντος, ἐργατικός, ποὺ θεωροῦσε τὸν ἑαυτό του ὅτι εἶχε κερδίσει πάρα πολλὰ στὴν ζωὴ του μὲ τὸ νὰ γίνῃ δημόσιος ὑπάλληλος. Στὰ 27 του παντρεύθηκε τὴν Ἄννα Γκλάσλ Χάϊρερ. Ἀργότερα, πῆρε γιὰ δεύτερη γυναῖκα του τὴν Φραντσίσκα Μάτσελμπέργκερ, ποὺ γέννησε δύο παιδιά, τὸν Ἀλόϊς καὶ τὴν Ἄνγκελα καὶ στὸ τέλος πέθανε ἀπὸ φυματίωση. Δύο χρόνια μετὰ τὸν θάνατο τῆς δεύτερης γυναίκας του, παντρεύθηκε στὶς 7 Ἰανουαρίου 1885 τὴν Κλάρα Παΐτσλ, μὲ τὴν ὁποία ἀπέκτησε πέντε παιδιά: τὸν Γκούσταφ, τὴν Ἴντα καὶ τὸν Ὄττμουντ, ποὺ πέθαναν σὲ βρεφικὴ ἡλικία καὶ τὸν Ἀδόλφο (1889–1945) καὶ τὴν Πάουλα (1896–1960).

Στὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του, ὁ Χίτλερ ἦταν ἕνα εὐγενικὸ καὶ ἐξυπνο παιδί, ποὺ ὁ δάσκαλός του τὸν χαρακτήριζε σὰν πρόθυμο, ἐξυπνο καὶ πολὺ ζωηρό. Σὲ ἡλικία δώδεκα χρονῶν, ὁ μικρὸς Ἀδόλφος ἤρθε σὲ σύγκρουσι μὲ τὸν πατέρα του, ὁ ὁποῖος ἔτρεφε γιὰ τὸν γυιό του ὄνειρα νὰ γίνῃ κι' ἐκεῖνος τελωνειακὸς ὑπάλληλος. Ἀλλὰ ὁ μικρὸς Ἀδόλφος ἤθελε νὰ γίνῃ ζωγράφος. Ἡ σύγκρουσις ἦταν ἀναπόφευκτη. Ὁ πατέρας ἐπέμενε καὶ ὁ γυιός του ἀντιστεκόταν. Ἡ ἀντίστασις τοῦ γυιοῦ ἦταν τόσο μεγάλη, ὥστε ὁ πατέρας ἀναγκάσθηκε νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἔτσι, ὁ Ἀδόλφος ἐγκαταστάθηκε στὴν Βιέννη, ὅπου ἔδωσε ἐξετάσεις γιὰ τὴν Ἀκαδημία Καλῶν Τεχνῶν. Ἀπέτυχε. Ἡ ἀποτυχία του ὀφείλεται στὸ γεγονὸς ὅτι ἐνῶ ἦταν ἐξαιρετικὸς στὸ σχέδιο, ἦταν ἀδύνατος στὴν ζωγραφική. Ἡ ἐπιτροπὴ τὸν συμβούλεψε νὰ ἐγγραφῇ στὴν Ἀρχιτεκτονικὴ Σχολή. Ἀλλὰ ὁ Ἀδόλφος δὲν εἶχε τὸ ἀπολυτήριο τοῦ Γυμνασίου. Ἔτσι, ἔφυγε γιὰ τὸ Λίντς, ὅπου ἐπέστρεψε στὸ σπίτι τῆς μητέρας του. Ἐκεῖ ἔμεινε ἕνα χρόνο, ἀσχολούμενος μὲ τὴν ζωγραφική. Ἀλλὰ ἡ ζωγραφικὴ δὲν ἦταν ἐπάγγελμα. Ἔτσι, ἀποφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Βιέννη καὶ νὰ ἐγγραφῇ στὴν Ἀκαδημία Καλῶν Τεχνῶν. Ἀπέτυχε καὶ δεύτερη φορά.

Ἡ μητέρα του ἀρρώστησε βαριὰ καὶ ὁ Ἀδόλφος ἐπέστρεψε στὸ Λίντς. Ἡ μητέρα του πέθανε ἀπὸ καρκίνο τοῦ μαστοῦ στὶς 21 Δεκεμβρίου 1907. Ὁ Ἀδόλφος ἔμεινε στὸ Λίντς μέχρι τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1908, ὅπου ἐπέστρεψε στὴν Βιέννη. Ἐκεῖ ἔμεινε μέχρι τὸν Μάϊο τοῦ 1913, ὅπου ἐγκαταστάθηκε στὸ Μόναχο. Ἡ ἐπιστροφή του στὴν Βιέννη ἦταν ἡ πιὸ δύσκολη περίοδος τῆς ζωῆς του. Ἔζησε ἀπὸ τὴν πενιχρὴ σύνταξη τοῦ ὀρφανοῦ καὶ ἀπὸ τὰ χρήματα ποὺ τοῦ ἔστελνε ἡ θεία του Ἰωάννα Πόλλα. Ἔμενε σὲ ἕνα φτωχικὸ δωμάτιο καὶ ἔτρωγε σὲ φτηνὰ ἑστιατόρια. Ἔτσι, ἔζησε μέχρι τὸν Μάϊο τοῦ 1909, ὅπου ἔμεινε χωρὶς χρήματα καὶ ἔπεσε στὸν δρόμο. Ἔμεινε ἕνα μῆνα στὸ καταφύγιο τῶν ἀστέγων καὶ ἔπειτα ἐγκαταστάθηκε σὲ ἕνα ἐργατικὸ σπίτι. Ἐκεῖ ἔμεινε μέχρι τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1910, ὅπου ἐγκαταστάθηκε σὲ ἕνα ἄλλο ἐργατικὸ σπίτι. Ἐκεῖ ἔμεινε μέχρι τὸν Μάϊο τοῦ 1913, ὅπου ἐγκαταστάθηκε στὸ Μόναχο.

Στὸ Μόναχο ἔζησε μέχρι τὸν Αὔγουστο τοῦ 1914, ὅπου ἐγκαταστάθηκε στὸ Βερολῖνο. Ἐκεῖ ἔμεινε μέχρι τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1915, ὅπου ἐγκα

Στὶς σκάλες τῆς Ὁμόνοιας, πυκνὰ συνθήματα βασιλικῶν ὀργανώσεων. Οἱ ὑπηρεσίες τοῦ κ. Γκίκα, τόσο δραστικὲς στοὺς ἀριστεροὺς ἀφισοκολλητές, δὲν ἔχουν συλλάβει κανένα τῆς χουντοβασιλικῆς ΒΕΠ.

Ἡ πολιτικὴ κάλυψη

Ὡστόσο ὁ πολιτικὸς αὐτὸς μικρόκοσμος θὰ μποροῦσε νὰ καταστεῖ καὶ ἄνεργος καὶ ἀκίνδυνος ἂν δὲν εἶχε πελατεία, παντοειδεῖς ἐνθαρρύνσεις ἀπὸ μερίδα τοῦ πολιτικοῦ κόσμου καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴν παράταξη τῆς Νέας Δημοκρατίας. Καὶ οἱ ἐνθαρρύνσεις αὐτὲς δὲν δίνονται ἁπλῶς σὲ μεμονωμένους φιλοβασιλικοὺς πολίτες, ἀλλὰ σὲ ἐκπροσώπους αὐτοῦ τοῦ βασιλοχουντικοῦ πλέγματος, ποὺ συχνὰ τὸ ἀποθρασύνει. Κύριος στόχος τους, ἡ διατήρηση τῶν πολώσεων καὶ ὁ στενὸς κομματικὸς ὠφελιμισμός. Τὸ «ΑΝΤΙ» καταγγέλλει μερικὰ ἀπὸ τὰ συμπτώματα αὐτά, ποὺ δὲν εἶναι τὰ μοναδικά, ἀλλὰ ὅσα ἔχει ἀπόλυτα ἐλέγξει.

1) Εἶναι ἡ συμμετοχὴ – ἐνθάρρυνση μερικῶν βουλευτῶν τῆς κυβερνητικῆς παράταξης σὲ συγκεντρώσεις φιλοβασιλικῶν ὀργανώσεων καὶ χουντοβασιλικῶν πλεγμάτων (Σαββούρας, Καλογιάννης, Σερεπήσιος, Πνευματικὸς κ.λπ.).

Πιστεύουμε ὅτι γιὰ τοὺς βουλευτὲς αὐτούς, πρέπει ἐπιτέλους νὰ τεθεῖ θέμα κομματικῆς πειθαρχίας, μέσα στὴν κυβερνητικὴ παράταξη, γιατὶ ἡ στάση τους εἶναι καὶ ἀντιδημοκρατικὴ καὶ ἀντισυνταγματική. Ἂς διαγραφοῦν καὶ ἂς ἀναζητήσουν τὴν πολιτική τους κάλυψη μαζὶ μὲ τοὺς «προδομένους» ἐφαψίες τοῦ 31%.

2) Ὁ Γεωργιος Βασιλείου, ἰδιαίτερος γραμματέας τοῦ Ὑπ. Προεδρίας κ. Γ. Ράλλη, εἶναι ταυτόχρονα καὶ ἡγετικὸ στέλεχος στὴ «Βασιλικὴ Ἕνωση» τοῦ Γ. Κουρούκλη. Ἐπὶ δικτατορίας ἦταν στέλεχος τῶν Ἀλκίμων. Οἱ δύο αὐτὲς ἰδιότητες τοῦ Γ. Βασιλείου, δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν, σήμερα τουλάχιστον, κάποια ἀντίφαση γιὰ τὸν κ. Ράλλη. 3) Ὁ Π. Μπούγος, συνεργάτης τοῦ Ναστούλη καὶ ἀρχηγὸς τοῦ φιλοβασιλικοῦ «Κόμματος Ἐθνικῆς Ἀναγεννήσεως», διορίστηκε πρόεδρος τοῦ ταμείου συντάξεως ἐκτελωνιστῶν. Στὴ θέση αὐτὴ διορίστηκε, κατόπιν ἐπιμονῆς γνωστοῦ φιλοβασιλικοῦ βουλευτῆ τῆς Ν.Δ. καὶ διατηρεῖται παρὰ τὴν ἀντίδραση βουλευτῶν τῆς ἀντιπολίτευσης, οἱ ὁποῖοι καὶ καταλογίζουν πολλὰ γιὰ τὴ στάση του ἐπὶ δικτατορίας.

4) Ὁ χουντικὸς ραψωδὸς Ἀλ. Κουντουρᾶς εἶναι τακτικὸς ἐπισκέπτης καὶ θερμὸς φίλος γνωστοῦ φιλοβασιλικοῦ ὑπουργοῦ. Ὁ ὑπουργὸς αὐτός, γνωστὸς γιὰ τὶς ἀκραῖες δεξιὲς θέσεις του, ἀρχίζει νὰ συσπειρώνει γύρω του πολλὰ ἀντιδραστικὰ καὶ ἀντιδημοκρατικὰ στοιχεῖα, στὰ ὁποῖα παρέχει πολιτικὴ κάλυψη καὶ ἐξυπηρετήσεις.

5) Ἡγετικὸ στέλεχος στὴ φιλοβασιλικὴ ὀργάνωση «κίνημα ἐθνικῆς δράσεως» εἶναι ὁ γνωστὸς ταγματάρχης ἐ.ἀ Μ. Ἀβραμέας, μὲ στάση ἀμφιλεγόμενη τὸ βράδυ τῆς 21ης Ἀπριλίου καὶ σήμερα εἰδικὸς σύμβουλος τοῦ ΟΤΕ. Ἀλήθεια, μὲ ποιὰ προσόντα καὶ γιὰ ποιὸ λόγο ἔγινε καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ Ἀβραμέα καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ Μπούγου, συνταξιούχων στρατιωτικῶν καὶ διπλοθεσιτῶν ἐπὶ δημοκρατίας;

6) Γενικὸς γραμματέας τῶν Ἀλκίμων ἐπὶ δικτατορίας καὶ ἡγετικὸς τῆς «βασιλικῆς ἑνώσεως» ὁ Γιάννης Ἀπέργης, τοποθετήθηκε σὰν ὑποδιοικητὴς στὸ Τζάνειο Νοσοκομεῖο Πειραιῶς.

7) Ταχτικὸς θαμώνας τοῦ γραφείου τοῦ κ. Γκίκα (γιὰ ποιοὺς λόγους ἄραγε;) καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς «Βασιλευομένης Δημοκρατίας» Φώτιος Δημητρόπουλος.

8) Παράλληλα, σύμφωνα μὲ ἔγκυρες πληροφορίες τοῦ «ΑΝΤΙ», σειρὰ διορισμῶν καὶ διευκολύνσεων ἀπὸ πολιτικοὺς τῆς Ν.Δ., κατόπιν εἰσηγήσεως ἡγετικῶν τοῦ φιλοβασιλισμοῦ καὶ συχνά, μάλιστα, μὲ ἐντυπωσιακὴ προτεραιότητα.

Τὸ κλίμα αὐτὸ τῆς πολιτικῆς καλύψεως – ποὺ γίνεται φανερὸ κι ἀπ' τὰ κυβερνητικὰ πρόσωπα ποὺ προβάλλουν ἐμφαντικὰ οἱ φιλοβασιλικοὶ στὰ ἔντυπά τους – ἀρχίζει νὰ δημιουργεῖ ἐπικίνδυνα κυκλώματα καὶ ἐμπλοκὲς στὴν κυβερνητικὴ παράταξη. Ἔχοντας ὑπ' ὄψη τὴν ἀνακοίνωση τοῦ Ὑπ. Δημ. Τάξεως, τὴ νοοτροπία ποὺ τὴ διακρίνει, τὴν ἐκτεταμένη δραστηριοποίηση τῶν βασιλικῶν ὀργανώσεων, τὴν ἀναμφισβήτητη ἀνασυγκόλληση χουντικῶν, νεοφασιστικῶν καὶ ἀκραιφνῶν βασιλικῶν στοιχείων, πιστεύουμε ὅτι ἡ δημοκρατία στὸν τόπο μας χρειάζεται μεγαλύτερη προστασία καὶ ἐπαγρύπνηση στὴν πλευρὰ ἡ ὁποία εἶναι ὑπεύθυνη καὶ γιὰ τὴν ἑπτάχρονη δικτατορία.

Ἂν ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν μικρὰ περιστατικὰ καὶ προθέσεις, εἶναι σίγουρο πὼς μπορεῖ σύντομα νὰ ὁδηγηθοῦν σὲ ἐπικίνδυνες καταστάσεις καὶ πλέγματα γιὰ ὁλόκληρο τὸν ἑλληνικὸ λαό. Τὸ ἀντιδημοκρατικὸ παρελθόν τους καὶ ἡ ἀμετανόητη τακτική τους εἶναι ἀρκετά, γιὰ νὰ προδιαγράψουν τὶς εὐθύνες τῆς σημερινῆς κυβέρνησης ἀπέναντι σὲ μελλοντικὲς ἐμπλοκές, γιὰ τὶς ὁποῖες φαίνεται νὰ ἐφησυχάζει.

Τὸ WHO IS WHO τῶν βασιλικῶν καὶ φασιστικῶν ὀργανώσεων

Ἀπέναντι στὶς 10 ἀξιοσήμαντες ὀργανώσεις τῆς «δεξιᾶς» (φιλοβασιλικές, φασιστικὲς) ποὺ «ἀποκάλυψε» τὸ Ὑπουργεῖο Δημοσίας Τάξεως, τὸ ΑΝΤΙ παραθέτει τὸν πλήρη πίνακα τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν. Παραθέτει ἀκόμα τὶς ὀργανώσεις τῶν νεολαιῶν τους, τὰ παραρτήματά τους στὴν ἐπαρχία καὶ τὶς ἐφημερίδες τους. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀγνόησε ἡ ἀνακοίνωση, μὲ συνέπεια νὰ δοθεῖ πλαστὴ εἰκόνα τῆς κατάστασης στὸ χῶρο αὐτό, ποὺ ἄρχισε νὰ δραστηριοποιεῖται συστηματικὰ καὶ ἐπικίνδυνα.

1. «Πανελλήνιος Κίνησις Βασιλευομένης Δημοκρατίας» (Πρώην Σκουφᾶ 10). Δραστηριοποιήθηκε ἰδιαίτερα στὴν περίοδο τοῦ δημοψηφίσματος. Ὁμαδικὴ ἡγεσία ἀποστράτων μὲ γενικὸ γραμματέα τὸν Στρατηγὸ Τζανετῆ.

2. «Βασιλικὴ Ἕνωση» (Κοραῆ 2). Ὀργάνωση τοῦ Γ. Κουρούκλη. Παραρτήματα καὶ φιλικὰ σωματεῖα στὴν Κέρκυρα, Βόλο, Λα-

κωνία, Ρόδο, Πάτρα, Θεσσαλονίκη, Καβάλα, Ἠλεία, Καστοριά, Λακωνία. Διαθέτει τμῆμα νεολαίας.

3. «Λαϊκὸς Συναγερμός» (Λέκκα 23-25) πρώην Δημοκρίτου Ι). Φιλοβασιλικὸ κόμμα τοῦ Γ. Δημητριάδη.

4. «Πανελλήνιος Ἕνωσις Βασιλοφρόνων» (Ἀλεπίδου 4). Ὀργάνωσις τοῦ Κ. Παπαθανασόπουλου, ποὺ ἐδρεύει στὸν Πειραιᾶ. Παραρτήματα στὴ Θεσσαλονίκη, Ἀγρίνιο, Κόρινθο, Ξυλόκαστρο, Τρίπολη καὶ Ἄργος. Διαθέτει ὀργανωμένη νεολαία ὑπὸ τὸν Ε. Κωνσταντοῦζο.

5. «Ἐθνικὴ Ἑταιρεία Μελετῶν» (Γαμβέττα 4). Ἐπιστημονικὴ ὁμάδα φιλοβασιλικῶν ὑπὸ τὸν Γ. Βακαλόπουλο. Ἐκδίδει τὴν ἐφημερίδα «Ἐθνικὴ πορεία».

6. «ΑΕΤΟΣ» (Ἐμμ. Μπενάκη 5). Ἀντιστασιακὴ φιλοβασιλικὴ ὀργάνωση τοῦ Κ. Κουμέλη. Διαθέτει ὀργανωμένη νεολαία (ὑπεύθυνος Νικ. Ντασκουρέλος). Ἐκδίδει τὴν ἐφημερίδα «ΑΕΤΟΣ».

7. «Βασιλικὴ Ἐθνικὴ Παράταξη» (Σολωμοῦ 59). Φιλοβασιλικὴ ὀργάνωση ὑπὸ τὸν Ἀλεξ. Κουντουρᾶ καὶ τὸν Δημ. Θεοδοσίου. Διαθέτει ὀργανωμένη νεολαία. Παραρτήματά της στὴ Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Κιάτο, Ρόδο. Ἀπὸ τὴ βάση Θεσσαλονίκης ἐκδίδεται ἡ ἐφημερίδα «Βασιλευομένη Ἐθνικὴ Δημοκρατία».

8. «Βυζαντινὴ Ἐθνικὴ Ὀργάνωση» (Σολωμοῦ 74). Φιλοβασιλικὸ κόμμα, ὑπὸ τὸν Ἀλ. Κουντουρᾶ. Διεθέτει ὀργανωμένη νεολαία.

9. «Κόμμα Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων Σωτηρίας» (Ἐθνικῆς Στέγης 45 – Ἄνω Νέα Σμύρνη). Κόμμα τοῦ φιλοβασιλικοῦ καὶ ἐθνικοσοσιαλιστῆ Χαρ. Παπαγεωργίου.

10. «Κίνημα Ἐθνικῆς Δράσεως» (Σωτῆρος 19 – Πλάκα). Φιλοβασιλικὴ ἀντιστασιακὴ ὀργάνωση τοῦ Π. Ἀρκουδάκου.

11. «Ἕνωση Ἑλλήνων Ἐθνικιστῶν». Φιλοβασιλικὴ ἐθνικιστικὴ ὀργάνωση τοῦ Πειραιῶς, ὑπὸ τοὺς Χαρ. Σαραντάκο καὶ Παν. Ἀρκουδάκο.

12. «Ἐθνικὸ Ἑνωτικὸ Κόμμα» (Νικηταρᾶ 6). Πολιτικὴ κίνηση βασιλικῶν μὲ ἡγετικὸ στέλεχος τὸν χουντικὸ στρατηγὸ Νικ. Λουμάκη.

13. «Πανελλήνιο Κίνημα Βασιλ. Δημοκρατίας» (Νάστου 51 – Ἡλιούπολις). Ὀργάνωση τοῦ πολιτευτῆ Νικ. Παπανικολάου.

14. «Βασιλευομένη Δημοκρατία» (Λεωφ. Ἀλεξάνδρας 120) τοῦ Φ. Δημητρόπουλου.

15. «Συνταγματικὴ Βασιλικὴ Παράταξις» (Σατωβριάνδου 22). Κόμμα τοῦ Γεώργ. Τριαντόπουλου, ὑμνητῆ τῆς δικτατορίας καὶ σήμερα φιλοβασιλικοῦ. Ἐκδίδει τὴν ἐφημερίδα «ΝΕΜΕΣΙΣ».

16. «ΕΜΠΡΟΣ». Φιλοβασιλικὴ ὀργάνωση τοῦ Πειραιῶς, μὲ συμμετοχὴ γνωστῶν χουντικῶν στοιχείων. Ἀρχηγεύεται ἀπὸ τὸν Δημ. Σφαέλο.

17. «4η Αὐγούστου» (Καλλιδρομίου 30). Βασιλικὴ ὅσο καὶ νεοφασιστικὴ ὀργάνωση τοῦ Κ. Πλεύρη. Ἐκδίδει τὴν ἐφημερίδα «4η Αὐγούστου» καὶ τὰ περιοδικὰ «Ἑλληνικὸ Αὔριο» καὶ «Κόκκινη Μηλιά». Διαθέτει ὀργανωμένα παραρτήματα σ' ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα.

18. «Ἐλεύθεροι Ἕλληνες ἐπαναφορᾶς Βασιλέως». Φιλοβασιλικὴ ὀργάνωση, ποὺ δραστηριοποιεῖται μὲ φανατικὲς προκηρύξεις.

19. «Κόμμα Ἐθνικῆς Ἀναγεννήσεως» (Μ. Κοτοπούλη 10). Ἀρχηγεύεται ἀπὸ τὸ βασιλόφρονα καὶ ἐθνικοσοσιαλιστὴ Παν. Μπούγο.

20. «Ἐθνικὸν Σοσιαλιστικὸν Κόμμα Ἑλλάδος» (Μενάνδρου 26). Κόμμα φιλοβασιλικὸ τοῦ νεοναζιστῆ Δημ. Ναστούλη. Ἐξέδιδε τὶς ἐφημερίδες «Γεγονότα» καὶ «Πανηπειρωτική». Στὴν πρώτη ἦταν συνεργάτης ὁ Παν. Μπούγος.

Ἡ πολιτικὴ κάλυψη τοῦ χουντοβασιλισμοῦ. Ὁ βουλευτὴς τῆς «Ν.Δ.» Ἠλίας Βουγιουκλάκης σὲ φιλοβασιλικὴ συγκέντρωση στὸν Πειραιᾶ (16.3.75) ὅπου πῆραν μέρος καὶ μίλησαν γνωστοὶ χουντικοί.

21. «Κόμμα Ἑλληνοσοσιαλιστῶν». Ἀνήκει στὸν ἀντισημίτη καὶ μεγαλοϊδεάτη γλύπτη Νικ. Ἡράκλειτο. Ἐκδίδει τὴν ἐφημερίδα «Ο ΕΛΛΗΝ».

22. «ΕΛΚΙ» (Ἑλληνικὸν Λαϊκὸν Κίνημα). Φιλοβασιλικὴ ὀργάνωση νυχτερινῶν διακοσμήσεων ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ παλιοὺς παρακρατικούς.

23. «Ἑλληνοκράτες». Ἐθνικιστικὴ φιλοβασιλικὴ ὀργάνωση τοῦ γνωστοῦ τεταρτο – αὐγουστιανοῦ Σπ. Σταυρόπουλου. Προγραμματίζει σειρὰ σχετικῶν ἐκδόσεων μὲ πρῶτο βιβλίο τὴν «Ἑλληνοκρατία» ποὺ κυκλοφόρησε πρὶν καιρό.

24. «ΕΛΜΟΚ». Ἐθνικιστικὴ φιλοβασιλικὴ καὶ ἀντικομμουνιστικὴ ὀργάνωση, ποὺ ἄρχισε τὴ δραστηριοποίησή της τὸν τελευταῖο καιρό.

25. «ΑΧΑΙΟΙ». Ὀργάνωση πρώην τεταρτο - αυγουστιανῶν ποὺ διαφώνησαν μὲ τὸ πρόσωπο καὶ τὴν ἀρχηγικὴ θέση τοῦ Κ. Πλεύρη. Τὴν ὕπαρξή τους ἀπεκάλυψε πρῶτα τὸ ΑΝΤΙ καὶ τὴν παραδέχτηκε στὴν ἀνακοίνωσή του τὸ Ὑπουργεῖο Δημοσίας Τάξεως. Εἶναι ἐθνικιστές, φιλοβασιλικοὶ καὶ λάτρες τοῦ Ἰωαννίδη.

26. «ΑΡΙΟΙ». Πρώην τεταρτοαυγουστιανοί, μεγαλοϊδεάτες καὶ φανατικοὶ ἐ-

Ἡ πολιτικὴ κάλυψη τοῦ χουντοβασιλισμοῦ. Ὁ βουλευτὴς τῆς «Ν.Δ.» κ. Καλογιάννης σὲ φιλοβασιλικὴ ἐκδήλωση μὲ συμμετοχὴ καὶ ὁμιλίες χουντικῶν στοιχείων.

θνικιστές, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν στὴν ὁμοφυλοφιλία – κατὰ τὰ ἀρχαιοελληνικὰ ἰδεώδη. Ἐδρεύουν στὴ Νίκαια καὶ καθοδηγοῦνται ἀπὸ φιλοβασιλικοὺς καὶ χουντικὰ στοιχεῖα.

27. «ΜΑΚΕΛΗΝ». Ἐθνικιστικὴ ὀργάνωση ποὺ δραστηριοποιεῖται στὴ Θεσσαλονίκη.

28. «Μέγας Ἀλέξανδρος». Νεοφασιστικὴ ὀργάνωση Μεγαλοϊδεάτικου χαρακτήρα, ποὺ στεγάζεται σὲ πάροδο τῆς ὁδοῦ Μάρνη.

29. «Ἐθνικὴ Παράταξις Ἑλληνίδων» (Μιχαλακοπούλου 27). Φιλοβασιλικὸ καὶ «ἐθνικόφρον Γυναικεῖο Σωματεῖον» μὲ πρόεδρο τὴν Μάρθα Γεωργ. Κουσουλάκου.

30. «Ἐλπιδοφόροι Νέοι», Ὀργάνωση παλαιῶν παρακρατικῶν καὶ νεωτέρων φασιστικῶν στοιχείων.

31. «Φασιστικὴ Ὀργάνωσις». Φιλοβασιλικὴ καὶ νεοφασιστικὴ ὁμάδα ποὺ δραστηριοποιεῖται μὲ ἀναγραφὲς συνθημάτων.

32. «Ε.Α.Ν.Ε.» (Ἐθνικὴ Ἀντικομμουνιστικὴ Νεολαία Ἑλλάδος). Ἡ ὀργάνωση ὑπογράφει μὲ ἕνα «Β2», ποὺ σημαίνει «Κωνσταντῖνος ὁ 2ος», καὶ τὰ στελέχη της, εἶναι γνωστοὶ νεολαῖοι φιλοβασιλικῆς ὀργάνωσης τοῦ Πειραιᾶ.

33. «Ἐθνικὸν Φῶς». Φιλοβασιλικὴ ὁμάδα, συνασπισμένη γύρω ἀπὸ τὸνἐκδότη τοῦ ὁμώνυμου περιοδικοῦ, Ἀθαν. Θωμόπούλο.

Ἡ ἀνακοίνωση τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίας Τάξεως, καταλογίζει κάποιες ἀναρχικὲς ὀργανώσεις στὴν ἀριστερά. Ἐμεῖς, βλέποντας καὶ κρίνοντας ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ παρουσιάζουν τὸν Ἄρη Βελουχιώτη, μιλᾶμε γιὰ προβοκάτσια ἤ...

’Απὸ τὴ νοοτροπία τῆς παντο-δυναμίας στὸ μίσος γιὰ τὴ δημο-κρατία

Τοῦ Τάκη Πρόκα

Συμπληρώνεται σὲ λίγο χρόνος ἀπὸ τὴν ἐπιστροφὴ τῆς Δημοκρατίας στὸν τόπο μας. Ἡ πρώτη Κυβέρνηση ποὺ σχηματίσθηκε τότε, ἔδωσε τὴ θέση της στὴν Κυβέρνηση τοῦ 54%. Ὅλοι ἐλπίζαμε ὅτι ἡ Δεξιὰ ἄλλαξε μεθόδους. Λυπούμαστε ποὺ κάναμε λάθος.

Τὸ Ὑπουργεῖο Δημοσίας Τάξεως ἔχει δικό του μπαϊράκι. Στὴ συνέντευξη ποὺ ἔδωσε ὁ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου, στρατηγὸς Ἀν. Μπάλκος, στὶς 13 τοῦ μηνός, φάνηκε καθαρὰ τὸ πνεῦμα ποὺ κατέχει τὸ Ὑπουργεῖο. Παραπονέθηκε ὁ στρατηγὸς ὅτι ὁ Τύπος δὲν βοηθεῖ τὴν ὑπόθεση τῆς συμφιλίωσης Λαοῦ καὶ Σωμάτων Ἀσφαλείας. Καλλιεργοῦνται στὸ κοινὸ ἐντυπώσεις ἀναληθεῖς καὶ οἱ σχέσεις δὲν ἔγιναν, μετὰ τὴν ἑπταετία, πάλι ἁρμονικές. Τὸ Ὑπουργεῖο, λέει ὁ Στρατηγός, κρατεῖ ἤπια στάση, γιατὶ σὲ διάφορα θέματα, ὅπως π.χ. τῶν συγκεντρώσεων, θὰ μποροῦσε νὰ ἀντιδράσει «διαφορετικά».

●

Τὸ περιοδικὸ αὐτό, στρατηγέ, δὲν μπορεῖ νὰ κατηγορηθεῖ γιὰ ἐξτρεμισμοὺς καὶ ἐξαλλοσύνες. Κάθε καλόπιστος ἀναγνώστης, πιστεύουμε ὅτι παραδέχεται ὅτι ἀκολουθεῖ γραμμὴ συνετή. Ὅμως τὴ γνώμη του, τὴ λέει. Ἀδέσμευτα κι ἄφοβα. Γι’ αὐτό, στρατηγέ, θὰ προσπαθήσουμε νὰ σᾶς βοηθήσουμε. Κι αὐτὴ τὴ φορά.

●

Ὁπωσδήποτε, οἱ σχέσεις Λαοῦ καὶ Σωμάτων Ἀσφαλείας δὲν εἶναι ἁρμονικές. Ὁπωσδήποτε, ἀλληλοϋποβλέπονται. Τὸ κακὸ δὲν ἄρχισε μὲ τὴ δικτατορία. Οἱ ρίζες του εἶναι πολὺ βαθύτερες. Τὰ Σώματα Ἀσφαλείας βοήθησαν στήν... ἐμπέδωση τῆς τάξεως στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς. Χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τὶς κατοχικὲς κυβερνήσεις τῶν δοσιλόγων καὶ τοὺς Γερμανοτσολιάδες, γιὰ νὰ πνίξουν τὴν ἀντίσταση τοῦ Λαοῦ. Μὲ τὴν ἀπελευθέρωση, κάθαρση δὲν ἔγινε. Τὸ Πιστοποιητικὸ Κοινωνικῶν Φρονημάτων εἶναι τὸ πρῶτο ἐφόδιο, γιὰ νὰ φορέσει κανεὶς τὴ γκρὶ στολή. Στὰ Ἰουλιανά, στὰ ἐπεισόδια ποὺ ἔγιναν μετὰ τὴν ἀπόλυση ἀπὸ τὸ παλάτι τοῦ νόμιμου Πρωθυπουργοῦ τῆς Χώρας, τὰ Σώματα Ἀσφαλείας χρησιμοποιήθηκαν ξανὰ γιὰ νὰ πνίξουν τὴ δικαιολογημένη ἀγανάκτηση τοῦ Λαοῦ. Σιγὰ-σιγά, ἡ Ἀστυνομία καὶ προπαντὸς ἡ Χωροφυλακὴ –Βασιλικὴ ἢ σκέτη– ἀπέκτησε μιὰν ἰδιάζουσα νοοτροπία ἀπλησίαστου καὶ παντοδύναμου ἀφέντη.

Στὴ δικτατορία, ἡ Ἀστυνομία ἔδειξε καθαρὰ τὴ νοοτροπία καὶ τὴ θηριωδία της. Ἀκόμη καὶ ἡ πλειοψηφία τῶν δεξιῶν, ποὺ πάντοτε πρόσβλεπε στὰ Σώματα Ἀσφαλείας σὰν τὸ ἀποκούμπι καὶ τὸ φύλακα-ἄγγελό της, διαχώρισε τὴ θέση της. Θυμάστε τὴ μάσκα τοῦ προσώπου τους, ὅταν χτύπαγαν τοὺς φοιτητὲς τῆς Νομικῆς; Θυμάστε, στὸ μνημόσυνο τοῦ Γ. Παπανδρέου, τὴ φωτογραφία ποὺ ἔδειχνε τρεῖς ἀστυνομικοὺς νὰ κλωτσοῦν τὴν πεσμένη στὴν ἄσφαλτο κοπέλα; Θυμάστε τὰ ὑψωμένα πόδια, στρατηγέ; Γιὰ τὴ στάση τῶν ἀστυνομικῶν στὸ Πολυτεχνεῖο, δὲν θὰ πῶ τίποτα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι οἱ στρατιῶτες προφύλαγαν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τοὺς ἀστυνομικούς, ποὺ τὰ περίμεναν στὶς παρόδους.

Αὐτὰ τὰ ὑψωμένα πόδια νὰ θυμάστε στρατηγέ, κάθε φορὰ ποὺ προβληματίζεσθε γιὰ τὶς σχέσεις Λαοῦ καὶ Σωμάτων Ἀσφαλείας. Καὶ οἱ σχέσεις δὲν θὰ ἀλλάξουν, ἂν αὐτὰ τὰ πόδια δὲν τὰ κατεβάσετε καὶ δὲν τὰ τσακίσετε. Γιατὶ εἶμαι βέβαιος πὼς ὁ τότε Ἀστυνομικὸς Διευθυντὴς Ἀθηνῶν, δὲ διέταξε νὰ ποδοπατοῦνται τὰ κορίτσια ποὺ θὰ ἀπομονώνονταν. Αὐτὴ ἡ πράξη προέρχεται ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸ ζῆλο, ἀπὸ τὴν πεποίθηση ὅτι εἶναι ἀνεξέλεγκτοι, ἀπὸ τὸ μίσος ποὺ εἶχε, τουλάχιστον τότε,

ἐμφυσηθεῖ γιὰ τὴ λέξη «Δημοκρατία». Τώρα, ἔδωσε τὸ μίσος τὴ θέση του στὴν κατανόηση, ἂν ὄχι στὴν ἀγάπη, στρατηγέ.

Τὸ ξέρουμε ὅτι εἶναι πολλὲς φορὲς σκληρὴ ἡ δουλειὰ τοῦ ἀστυνομικοῦ. Ξέρουμε ὅτι ἀμείβονται λίγο καὶ ἔχουν ὡράριο ἐξοντωτικό. Ξέρουμε, κυρίως, ὅτι *χρησιμοποιοῦνται* ἀπ' ὅλες τὶς Κυβερνήσεις γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς πολιτικῆς τους. Ξέρουμε ὅτι δὲν ἔχουν δική τους γνώμη, ἀλλὰ καλοῦνται νὰ ἐκτελέσουν ἄλλων διαταγές. Μόνο ποὺ αὐτὲς οἱ διαταγὲς τοὺς ἔγιναν βίωμα, γιατὶ τὰ τελευταῖα τριάντα χρόνια, ἡ χώρα δὲ γνώρισε παρὰ δεξιὲς Κυβερνήσεις, μὲ μικρὰ μόνο διαλείμματα προοδευτικῶν Κυβερνήσεων. Ἔτσι, ἡ νοοτροπία ἐνσταλάχτηκε σιγὰ-σιγὰ ἀλλὰ σταθερὰ καὶ σίγουρα.

●

– Μὰ ἐπιτέλους, ποιὸς κυβερνᾶ αὐτὸ τὸν τόπο; Αὐτὸ ἀναρωτήθηκε, ἔξω φρενῶν ὁ κ. Καραμανλῆς ὅταν ἔμαθε τὸ φόνο τοῦ Λαμπράκη. Βεβαιώθηκε δικαστικά, ἡ ἀνάμιξη τῆς Χωροφυλακῆς στὸ φόνο. Βεβαιώθηκε ἀκόμη ὁ σύνδεσμος Χωροφυλακῆς καὶ τῶν κομμουνιστοφάγων ὀργανώσεων τῆς περιοχῆς. Ἀκόμα κι ἂν αὐτὲς οἱ ὀργανώσεις διαλύθηκαν, ἀκόμα κι ἂν ἔχει λησμονηθεῖ αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ «συνεργασία», τὸ πνεῦμα ὑπάρχει. Κι αὐτὸ εἶναι ποὺ πρέπει νὰ παταχθεῖ.

Ὅταν αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἀλλάξει, ὅταν ἡ δήλωση τοῦ χουντικοῦ Ὑπουργοῦ Δημ. Τάξεως Θεράπου, πὼς οἱ Ἀστυνομικοὶ εἶναι προσωπικότητες καὶ δὲν δέχονται διαταγές, μπορεῖ νὰ προκαλεῖ γέλιο κι ὄχι ἀμηχανία, ὅταν τὰ Σώματα Ἀσφαλείας θελήσουν νὰ ἐννοήσουν ὅτι σήμερα –καλῶς ἢ κακῶς– τὸ ΚΚΕ ἀποτελεῖ νόμιμο κόμμα, ἐκπροσωπούμενο στὴ Βουλή, ἐνῶ ἀντίθετα ἡ Ἄκρα Δεξιὰ ὄχι, τότε θὰ δημιουργηθοῦν οἱ προϋποθέσεις ἀλλαγῆς τοῦ κλίματος στὶς σχέσεις Λαοῦ καὶ Σωμάτων Ἀσφαλείας.

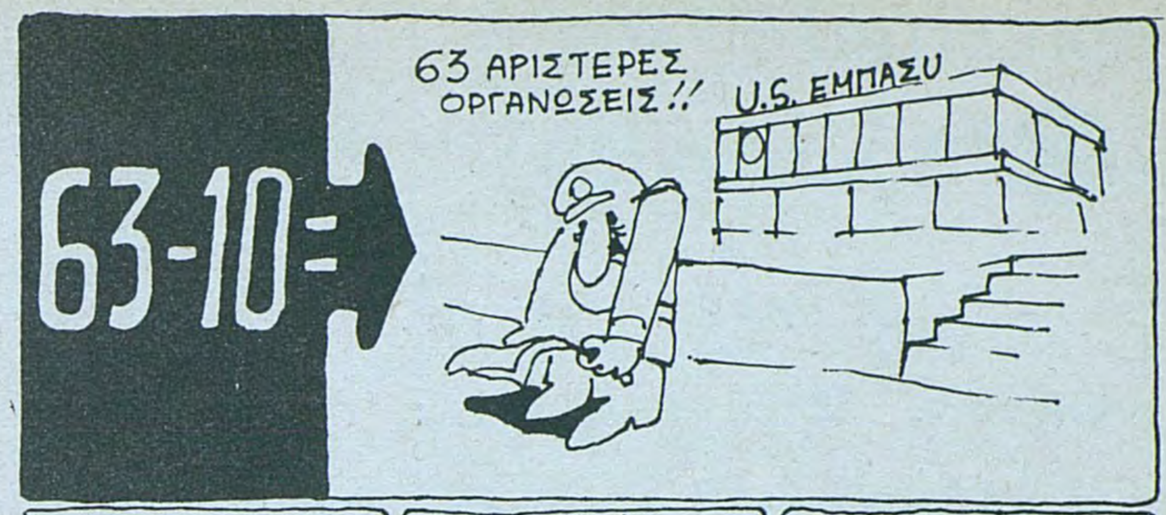
●

Καὶ κάτι ἄλλο. Στὸ νέο Σύνταγμα καθιερώνεται ἡ Προεδρικὴ Δημοκρατία. Τὸ ἄρθρο εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς «θεμελιώδεις» διατάξεις, ἀπὸ ἐκεῖνες δηλαδὴ ποὺ *δὲν* ὑπόκεινται σὲ ἀναθεώρηση. Οἱ ὀργανώσεις, λοιπόν, οἱ ὁποῖες ἐπιθυμοῦν τὴν ἐπανεγκαθίδρυση τῆς Βασιλείας, δὲν εἶναι δυνατὸ παρὰ νὰ ἐπιθυμοῦν τὴν διὰ βιαίων μέσων ἀνατροπὴ τοῦ Πολιτεύματος, κάτι δηλαδὴ ποὺ πρόβλεπε ὁ καταργημένος Α.Ν. 509/47.

Ἂς τὸ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας.

Τάκης Πρόκας

προοπτικὲς
τῆς Ἀριστερᾶς

Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΟ ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Τοῦ Νίκου Γρηγορίου

Βασικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς μεταδικτατορικῆς πορείας τῆς χώρας, ἀποτελεῖ ἡ ἐπίδραση τοῦ χαρακτήρα τῆς μεταβολῆς τῆς 23ης Ἰούλη καὶ τῶν μεθοδεύσεων ποὺ τὴ στερέωσαν καὶ τὴν ὁλοκλήρωσαν, στὴ διαμόρφωση ὅλων τῶν ἑπόμενων φάσεων τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Πέρα ἀπὸ τὸ πρωταρχικὸ «μπλοκάρισμα», ποὺ δημιούργησε ἡ κοινὴ – ἂν καὶ ὄχι πάντα ξεκάθαρα ὁμολογημένη-συνείδηση τῆς παράδοσης τῆς ἐξουσίας καὶ ὄχι τῆς ἀνατροπῆς τῆς χούντας, μεγαλύτερο ρόλο στὴ νόθευση τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἔπαιξε ἡ πρόωρη κήρυξη τῶν ἐκλογῶν.

Στὴ βαριὰ κληρονομιὰ μιᾶς ἀστυνομευμένης καὶ προβληματικῆς δημοκρατίας, προστέθηκε ἡ σιωπὴ τῆς 7ετίας. Ἡ μὴ ἀνάπτυξη ἑνὸς μαζικοῦ ἀντιστασιακοῦ κινήματος στὴ δικτατορία ποὺ θὰ ἔδινε μιὰ ἀπάντηση στὸ πρόβλημα τοῦ φορέα ἀμέσως μετὰ τὴ μεταπολίτευση, ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς παράγοντες ποὺ ἐπέτρεψαν τὴν ἀναβίωση τῶν παλιῶν σχημάτων καὶ κομμάτων τῆς Ἀριστερᾶς.

Ἡ πρόωρη κήρυξη τῶν ἐκλογῶν ἦταν ὁ δεύτερος παράγοντας, ποὺ δὲν ἐπέτρεψε αὐτὴ ἡ ἀναβίωση τῶν τίτλων νὰ ἀποκτήσει οὐσιαστικὸ περιεχόμενο. Ἔτσι, τὰ δύο Κ. Κ. δὲν εἶχαν τὴ δυνατότητα –πέρα ἀπὸ τοὺς ἐγγενεῖς λόγους– νὰ ἐπέμβουν δυναμικὰ καὶ πρωτοπόρα στὴ νέα κοινωνικὴ πραγματικότητα, ἀλλὰ ἐξαναγκάστηκαν νὰ διεκδικήσουν τὸν κοινωνικὸ χῶρο ἀνταγωνιζόμενα γιὰ τὴν ἱστορικότητα τοῦ τίτλου τοῦ Κ. Κ. Ε.

Ἀλλὰ τὸ πρόβλημα δὲν ἦταν μόνο πρόβλημα τῶν κομματικῶν φορέων. Ἦταν καὶ πρόβλημα πολιτικῆς ἔκφρασης μεγάλων κοινωνικῶν στρωμάτων, ποὺ εἴτε δημιουργήθηκαν στὴν ἑφταετία, εἴτε ριζοσπαστικοποιήθηκαν μέσα ἀπὸ τὴν ἀντιλαϊκὴ πολιτικὴ καὶ τὸν καταναγκασμὸ τῆς χούντας.

Ἡ πρόωρη κίνηση τῆς ἐκλογικῆς διαδικασίας δὲν ἐπέτρεψε τὴ δημιουργικὴ ζύμωση, τὴν κριτικὴ καὶ τὴ συμμετοχὴ αὐτῶν τῶν στρωμάτων στὶς διεργασίες ἔνταξης σὲ φορεῖς σύστοιχους μὲ τὶς κοινωνικές τους ἀνάγκες, ἀλλὰ συσπείρωσε κατ' ἀνάγκην τὸ λαὸ κάτω ἀπὸ παλιὲς ταμπέλες καὶ προγράμματα.

Ἀποτέλεσμα ὅλης αὐτῆς τῆς ἀντικειμενικῆς ἐμπλοκῆς τῶν παραδοσιακῶν φορέων τῆς Ἀριστερᾶς, ἀλλὰ καὶ τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων, ὑπῆρξε ἡ σὲ ἕνα βαθμὸ ἀναντιστοιχία κοινωνικῶν δυνάμεων καὶ κομματικῶν φορέων, καὶ ἡ ὕπαρξη ἑνὸς πολιτικοῦ κενοῦ.

Σ' αὐτὸ τὸ κενὸ καὶ στὴν κάλυψη αὐτῆς τῆς ἀναντιστοιχίας, φαινόταν ὅτι στόχευε τότε ὁ κ. Α. Παπανδρέου, ὅταν ἐξήγγειλε τὴν 3η τοῦ Σεπτέμβρη τοῦ 1974 τὶς ἱδρυτικὲς ἀρχὲς τοῦ Πανελλήνιου Σοσιαλιστικοῦ Κινήματος.

Ἡ ἀντιϊμπεριαλιστικὴ-ἀντιμονοπωλιακὴ πλατφόρμα τῆς 3ης τοῦ Σεπτέμβρη, ἡ πρόταση γιὰ ἕνα Κίνημα ἀρχῶν, μὲ δημοκρατικὲς διαδικασίες «ἀπὸ τὴ βάση ὡς τὴν κορυφή», φάνηκε νὰ ἐκφράζει ἕνα τμῆμα τῆς μικροαστικῆς τάξης, τῶν νέων μεσαίων στρωμάτων τῆς πόλης καὶ τῆς διανόησης. Ὅπως ἔδειξαν καὶ τὰ ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα, ἀπήχηση βρῆκε ἐπίσης καὶ σὲ κομμάτια τῆς ἀγροτιᾶς, ἰδιαίτερα φτωχῶν περιοχῶν.

Σημεῖο-κλειδί, ὅμως, ὅπως ἀποδείχτηκε τελικά, ἀποτελοῦσε ὅτι τὸ ΠΑ. ΣΟ. Κ., παρὰ τὶς σοσιαλιστικές του ἐξαγγελίες, λειτούργησε περισσότερο σὰν λαϊκός, παρὰ σὰν σοσιαλιστικὸς πόλος ἕλξης, ποὺ ἰσοδύναμη, ἂν ὄχι περισσότερη, σημασία ἀπὸ τὸ σοσιαλιστικὸ ἰδεῶδες εἶχε ὁ ρόλος τοῦ χαρισματικοῦ ἡγέτη.

Γιὰ νὰ προχωρήσει λοιπὸν στὴν κατάκτηση τῆς σοσιαλιστικῆς συνείδησης ἀπὸ μέρους τῶν μελῶν του, ὄφειλε κατ' ἀρχὴν νὰ ἀποπροσωποποιήσει καὶ νὰ ἀντικειμενοποιήσει τὶς ἐσωτερικὲς διαδικασίες λειτουργίας του. Ταυτόχρονα, ἐπιβαλλόταν νὰ ἐπέμβει δραστήρια στοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνες τῶν ἐργαζομένων, γιὰ νὰ συνδεθεῖ μὲ τὰ προβλήματα καὶ τὶς ἀνάγκες τοῦ λαοῦ.

Τὸ πρῶτο, ἡ ἀποπροσωποποίηση, προϋπέθετε τὴν τήρηση τῆς ἐσωκομματικῆς δημοκρατίας, τὴ συλλογικότητα τῶν ὀργάνων καὶ τὴ δεσμευτικὴ ἔνταξη τοῦ ἴδιου τοῦ κ. Παπανδρέου σ' αὐτὰ τὰ συλλογικὰ ὄργανα, καθὼς καὶ συνειδητὴ καθοδήγηση πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Γιὰ τὸ δεύτερο, ἀναγκαία ἦταν μιὰ ἀντίληψη ἐξωκοινοβουλευτικῆς δράσης, καθὼς καὶ ἡ δυνατότητα τῆς βάσης νὰ μετέχει ὑπεύθυνα στὴ χάραξη τῆς πολιτικῆς τοῦ Κινήματος.

Ἡ κρίση ποὺ ξέσπασε πρόσφατα στὸ Π.Α.Σ.Ο.Κ., ποὺ φάνηκε νὰ περιστρέφεται κυρίως γύρω ἀπὸ θέματα διαδικασιῶν, μὲ ἄξονα τὸ αἴτημα τῆς ἐσωκομματικῆς δημοκρατίας καὶ τῆς συλλογικῆς λειτουργίας τῶν ὀργάνων, ἔχει στὴν πραγματικότητα τὴ ρίζα της στὴν ἀργή, ἀλλὰ σταθερὴ μεταβολὴ τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος ἀρχῶν, σ' ἕνα ἀρχηγικό, ἀστικοῦ τύπου, κόμμα. Αὐτὴ ἡ μεταβολή, ἀποτελεῖ ἔκφραση καὶ τῆς συνειδητῆς, καθὼς φαίνεται, γιὰ τοῦτο προσπάθειας τοῦ κ. Α. Π., καὶ τῆς ὁριακῆς δυνατότητας τῶν μικροαστῶν, κάτω ἀπὸ τὴν ἔλλειψη καθοδήγησης καὶ ἀντικειμενικῶν διαδικασιῶν λειτουργίας, νὰ ξεπεράσουν τὸ φράγμα τῆς ταξικῆς τους θέσης καὶ τῆς ἀστικῆς ἰδεολογίας καὶ νὰ συνειδητοποιηθοῦν σοσιαλιστικά.

Ἂς προσέξουμε τὴν πολλαπλη σημασία καὶ τὸ ρόλο τῆς τέταρτης βασικῆς ἀρχῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ, τῆς δημοκρατικῆς διαδικασίας. Τὸ ΠΑΣΟΚ συνιδρύθηκε ἀπὸ πολιτικὲς ὀργανώσεις καὶ στελεχώθηκε ἀπὸ πρόσωπα διάφορης ἰδεολογικῆς καὶ πολιτικῆς καταγωγῆς. Ἡ κοινωνική του σύνθεση, ταυτόχρονα, ὅσο καὶ οἱ κοινωνικὲς τάξεις ποὺ συμφέροντά τους φιλοδοξοῦσε νὰ ἐκφράσει, δὲν εἶναι ὁμοισγενεῖς, ὥστε νὰ μὴν ἀποκλείονται, ὡς ἕνα βαθμό, οἱ ἀντιθέσεις. Ἡ δημοκρατικὴ διαδικασία ἦταν ὁ μόνος τρόπος καὶ νὰ ἀποκτηθεῖ ἡ ἰδεολογικὴ ὁμοιογένεια μέσα ἀπὸ τὴν τριβὴ καὶ διαλεκτικὴ ἀντιπαράθεση τῶν ἀπόψεων, ὅσο καὶ νὰ λυθοῦν οἱ ἀντιθέσεις, μέσα ἀπὸ τὴν κοινὴ πάλη καὶ τὴ συμμετοχὴ στὴ λήψη τῶν πολιτικῶν ἀποφάσεων.

Παράλληλα, ἡ δημοκρατικὴ διαδικασία ἦταν μιὰ κατοχύρωση ὅτι θὰ ἀποφεύγονταν ἡ δημιουργία γραφειοκρατικῶν ὁμάδων, καὶ ὅτι ἡ ἡγεσία θὰ βρισκόταν πάντοτε ὑπὸ τὸν ἔλεγχο τῆς βάσης.

Μ' αὐτὲς τὶς ἐξαγγελίες ξεκίνησε ἡ δημιουργία τοῦ ΠΑΣΟΚ. Καὶ ἀπ' ὅ,τι εἶναι γνωστό, ἐντυπωσιακὴ ὑπῆρξε ἡ συμμετοχὴ καὶ

Τοῦ ΓΙΑΝΝΗ

ἡ ποιότητα τῆς προσφορᾶς τῶν μελῶν του στὴν πρώτη φάση τοῦ Κινήματος, μὲ τὴν αὐτοοργάνωση στὶς ὁμάδες πρωτοβουλίας. Ἡ ἐκλογικὴ μάχη, παρ' ὅλο ποὺ φαίνεται νὰ ὑποτιμᾶται ἀπὸ τοὺς ἐπίσημους κύκλους τοῦ Κινήματος, ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς ζωντανότερες καὶ μεστότερες σὲ ἐμπειρίες φάσεις του. Ἡ ὑπόδειξη τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν, ἡ ὀργάνωση καὶ διεξαγωγὴ τοῦ προεκλογικοῦ ἀγώνα, ἡ ἀνάγκη ἐξειδίκευσης τῶν θέσεών της κατὰ περίπτωση, ὑπῆρξε σοβαρὸ βῆμα γιὰ τὴ συνοχὴ τῆς ὀργάνωσης, καὶ τὸ δέσιμο τῶν μελῶν μὲ τὶς ἀρχές της.

Ἡ ἐκλογικὴ μάχη εἶχέ ὅμως καὶ τὴν ἄλλη ὄψη της. Παρ' ὅλο ποὺ ἡ Κ. Ε., τὸ ἀνώτερο ὄργανο τοῦ Κινήματος, βρισκόταν ἤδη σὲ πλήρη λειτουργία ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ Ὀκτώβρη, δὲν εἶχε καμιὰ συμμετοχὴ στὴ χάραξη τῆς ἐκλογικῆς τακτικῆς, ποὺ ἦταν προσωπικὴ ἐπιλογὴ τοῦ κ. Α. Π. καὶ στενῆς ὁμάδας συνεργατῶν του. Ἔτσι, ἀπὸ τότε ἐκφράστηκε ἡ πρώτη διάσταση μεταξὺ διακηρύξεων καὶ πραγματικότητας, καὶ ἡ ἀντίληψη τοῦ κ. Α. Π. γιὰ τὰ συλλογικὰ ὄργανα καὶ τὰ ὅρια τῶν ἁρμοδιοτήτων τους.

Ἡ μὴ λειτουργία τῆς Κ. Ε. σὰν ἀνώτερου συλλογικοῦ ὀργάνου, εἶχε πολλαπλὲς ἐκφυλιστικὲς ἐπιπτώσεις στὸ Κίνημα. Ἡ πιὸ βασική, ὅτι δὲν μποροῦσε δηλ. νὰ ἐπιτελέσει τὸν καθοδηγητικό της ρόλο, εἶχε μιὰ δεύτερη, πολὺ σοβαρότερη ὄψη: ὅτι μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἡ αὐθεντικὴ πολιτικὴ ἔκφραση τοῦ Κινήματος ἦταν ἡ παρουσία τοῦ κ. Α. Π. στὴ Βουλή. Ἔτσι, μεταφέρθηκε τὸ κέντρο βάρους τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Κινήματος ἀπὸ τὴν ἐξωκοινοβουλευτικὴ δράση στὸ θέαμα τοῦ Κοινοβουλίου, μεταφορὰ ποὺ ἀνέστειλε κατὰ πολὺ ὅλες τὶς διαδικασίες ἀπόρριψης τῶν ἀστικῶν πολιτικῶν κατηγοριῶν καὶ προτύπων, ποὺ εἶχαν ἀρχίσει νὰ ἀναπτύσσονται στὴν ὀργανωμένη βάση τοῦ Κινήματος.

Ταυτόχρονα, ἐνδυναμώνονταν μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὸ συνειρμικὸ σφυροκόπημα τοῦ προεκλογικοῦ συνθήματος «Ἀνδρέας-ΠΑΣΟΚ», ὥστε ὅλο καὶ περισσότερο ἡ νομιμότητα τοῦ ΠΑΣΟΚ νὰ μὴν ἀντλεῖται στὴ συνείδηση τοῦ μικροαστοῦ ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τῆς 3ης τοῦ Σεπτέμβρη, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ χαρισματικοῦ ἡγέτη.

Σὲ περίοδο ποὺ μεσουρανοῦσε ἡ ὀθόνη τῆς τηλεόρασης, καταβλήθηκε μιὰ προσπάθεια στὴν Κ. Ε. νὰ ἀποκτήσει λειτουργικότητα καὶ περιεχόμενο, μὲ τὴν ψήφιση ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ λειτουργίας της, ποὺ πρόβλεπε καὶ τὴν ἐκλογὴ ἀπὸ τὴν ἴδια τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου. 10 ἡμέρες πρὶν τὴ σύγκλησή της, ὁ κ. Α. Π., μὲ μιὰ ἐνέργεια πρωτοφανὴ στὴν ἱστορία τῶν ἀριστερῶν κομμάτων, διέλυσε τὴν Κ. Ε., λέγοντας ὅτι στοὺς κόλπους της εἶχε ἀναπτυχθεῖ «φραξιονισμὸς καὶ ἐλιτισμός», κατηγορίες ποὺ μέχρι σήμερα μένουν ἀναπόδεικτες.

Ταυτόχρονα, κήρυξε τὸ Προσυνέδριο, γιὰ τὴν ἐκλογὴ νέας Κ. Ε. Ἡ διαδικασία τοῦ Προσυνέδριου εἶχε ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ τύπου τῶν σχέσεων ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἐπικρατήσουν στὸ Κίνημα. Ἡ ἔλλειψη κάθε εἴδους τεκμηρίωσης τῆς ἀναγκαιότητας αὐτῆς τῆς ἐνέργειας, καθὼς καὶ ἡ ἀποφυγὴ κάθε ἰδεολογικῆς καὶ πολιτικῆς ζύμωσης γιὰ τὴν ἐκλογή, ἐπεφύλασσαν στὴ βάση ἕναν παθητικὸ ρόλο ἐπικύρωσης πράξεων, ποὺ ὁ μόνος ἐμφανὴς λόγος ὑποστήριξής τους θὰ ἦταν ἡ ἐπιθυμία τοῦ κ. Α. Π. νὰ ὑποστηριχθοῦν.

Παρ' ὅλη τὴ συγκλίνουσα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση αὐτῆς τῆς σκοπιμότητας μεθόδευση τοῦ Προσυνέδριου (διορισμένο Προεδρεῖο, μονομερεῖς εἰσηγήσεις, ἀπαγόρευση κάθε συζήτησης καὶ παρουσίασης ἀντίθετης ἄποψης) ἡ βάση δὲν παγιδεύτηκε. Στὴ νέα, ἐκλεγμένη Κ. Ε., βρέθηκαν πολλὰ μέλη ποὺ ἦταν γνωστὴ ἡ προσήλωσή τους στὶς ἀρχὲς τῆς 3ης τοῦ Σεπτέμβρη, τὴν ἐσωκομματικὴ δημοκρατία καὶ τὴ συλλογικὴ λειτουργία τῶν ὀργάνων.

Ἀπὸ πλευρᾶς Α. Π. καὶ τῆς ὁμάδας ποὺ τὸν περιβάλλει, μέσω τοῦ Προσυνέδριου ἐπιδιώκεται ἡ μεταβολὴ βασικῶν ὅρων λειτουργίας τοῦ Κινήματος, καὶ μπαίνουν οἱ βάσεις ἀνάπτυξης μιᾶς ἀρχῆς ὑπεράνω ὀργάνων, τοῦ κ. Α. Π. Ὁ κ. Α. Π. πράγματι δὲν θέτει ὑποψηφιότητα στὸ Προσυνέδριο καὶ παραμένει Πρόεδρος τοῦ Κινήματος. Ὄχι Πρόεδρος τῆς Κ. Ε., ἀλλὰ *ἀνώτερο* καὶ *παράλληλο ὄργανο*.

Σὲ ἐπίπεδο ἀρχῶν λειτουργίας, τὴ δημοκρατικὴ διαδικασία «ἀπὸ τὴ βάση ὡς τὴν κορυφή», ἀντικατέστησε ἕνας γραφειοκρατικὸς συγκεντρωτισμός. Μὲ ἀλλεπάλληλους διορισμούς, τὰ κεντρικὰ ὄργανα τοῦ Κινήματος ὑποκαθίστανται ἀπὸ τὴ γραφειοκρατικὴ ὁμάδα, ποὺ κοινὸς παρονομαστής της εἶναι ἡ προσήλωση στὸ πρόσωπο τοῦ ἀρχηγοῦ.

Ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν ἦταν, σὲ ἐπίπεδο κορυφῆς, νὰ ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Α. Π. νὰ ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸ διαχειριστὴ τῶν πολιτικῶν ἐπιλογῶν τοῦ Κινήματος. Σὲ ἐπίπεδο λειτουργίας, νὰ ὑποκατασταθεῖ ἡ ἐσωκομματικὴ δημοκρατία ἀπὸ τὸ σχῆμα διευθύνοντες-ἐκτελεστές. Νὰ ἀντικατασταθεῖ ἡ διαδικασία κατάκτησης σοσιαλιστικῆς συνείδησης ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ στὴ λήψη ἀποφάσεων καὶ τὴ διαλεκτικὴ ἀντιπαράθεση τῶν ἀπόψεων μὲ τὴν ἀποδοχὴ μιᾶς ὁρισμένης «καθοδήγησης».

Ἂν καὶ ὅλα αὐτὰ μποροῦσαν νὰ θέσουν ἤδη σὲ ἀμφισβήτηση τὴν ὕπαρξη Κινήματος ἀρχῶν καὶ ἀπειλοῦσαν νὰ διαστρέψουν τὸ σοσιαλιστικὸ χαρακτήρα καὶ τὴν προοπτική του, ἡ μεγαλύτερη καὶ ἀξεπέραστη, ὅπως ἀποδείχτηκε, ἀπειλὴ κρυβόταν στὴν προσωποποίηση τῶν ἀντιθέσεων. Ἐπειδὴ καμιὰ ἰδεολογικὴ ἢ πολιτικὴ τεκμηρίωση δὲν μποροῦσε νὰ στηρίξει αὐτὸ τὸ διοικητικὸ συγκεντρωτισμό, κάθε ἀντίπαλη ἄποψη, ἔστω καὶ στηριγμένη στὴν 3η τοῦ Σεπτέμβρη, δὲν ἀντιμετωπίζεται καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ στὸ κατὰ πόσο, ἀμφισβητώντας τὴν ὀρθότητα καὶ τὴ συνέπεια αὐτῶν τῶν ἐπιλογῶν, προσβάλλει τὸ κύρος τοῦ Προέδρου.

Προϊὸν τῆς ἰδεολογικῆς καὶ πολιτικῆς γυμνότητας αὐτῶν τῶν θέσεων, ριζικὰ ἀντίθετων στὶς ἱδρυτικὲς διακηρύξεις, ὑπῆρξε ἡ διαστρέβλωση καὶ κατασυκοφάντηση τῶν ἀντιθέσεων. Ἡ «λύση» τους ἐπιχειρήθηκε διοικητικὰ καὶ γραφειοκρατικὰ καὶ ἄρχισε μιὰ ἀλυσίδα προγραφῶν ἀπὸ τὴ νεολαία, ποὺ προχώρησε στὰ 11 μέλη τῆς Κ. Ε. Τὸ ἀπὸ τὸν κ. Α. Π. διορισμένο Ε. Γ., ἐνῶ ἀνακοινώνει ὅτι πρόκειται γιὰ πολιτικὴ διάσπαση, δὲν ἀναφέρει οὔτε λέξη γιὰ τὸ περιεχόμενό της, ἀλλὰ τὴν τεκμηριώνει λέγοντας ὅτι πρόκειται γιὰ «φραξιονιστές», γεγονὸς γιὰ τὸ ὁποῖο πάλι δὲν φέρνει καμιὰ ἀπόδειξη...

Ἡ ἀντίδραση τῆς βάσης, πού, βαθιὰ ἀνήσυχη, ἀρνεῖται νὰ νομιμοποιήσει τὶς πραξικοπηματικὲς ἐνέργειες τοῦ Ε. Γ., ἀναγκάζει τὸν κ. Α. Π. νὰ προχωρήσει σ' ἕναν κλασικό, ὅσο καὶ ἐπικίνδυνο χειρισμό. Προσπαθώντας δηλ. νὰ ἀποτρέψει τὴ διάσπαση, τὴ βαθαίνει ὁ ἴδιος, γιὰ νὰ καλέσει ἀμέσως μετὰ σὲ διαδικασίες ἑνότητας. Ἔτσι, ὑποχρεώνει ἕνα τμῆμα τῆς Κ. Ε. σὲ παραίτηση, καταργεῖ τὸ ὑπόλοιπο, προσπαθώντας νὰ παρουσιάσει τὴν κρίση σὰν κρίση κορυφῆς, γιὰ τὴ λύση τῆς ὁποίας προσφεύγει στὴ βάση. Προσπαθεῖ νὰ μεταθέσει τὸ πρόβλημα, ποὺ εἶναι πρόβλημα δομῶν καὶ λειτουργίας, καὶ νὰ ἀποφύγει τὴν κριτικὴ τῆς βάσης, παγιδεύοντάς την σὲ ἀμφίβολες διαδικασίες ἐκλογῆς.

Τὴν ὥρα ποὺ γράφονται αὐτὲς οἱ γραμμὲς δὲν εἶναι καθόλου σίγουρη ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐλιγμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἂν πρόσκαιρα πετύχει, ἀναπόφευκτη καὶ σύντομη εἶναι γιὰ μᾶς ἡ ἐπόμενη κρίση. Γιατὶ τὸ ἀρχηγικὸ κόμμα τοῦ κ. Παπανδρέου εἶναι ἀναντίστοιχο μὲ τὶς κοινωνικὲς δυνάμεις ποὺ προσπάθησε νὰ ἐκφράσει καὶ ποὺ ἐκεῖνες ἔνιωσαν «δυνάμει» νὰ ἐκφράζονται στὴ Διακήρυξη τῆς 3ης τοῦ Σεπτέμβρη.

Νίκος Γρηγορίου

Ὁ Ἀβέρωφ - Τοσίτσας πλασιὲ νέας πρόζας: τῆς λυρικῆς ἐθνοδολλαριοφορίας

Τοῦ Παντελῆ Τρωγάδη

Στὰ καθημερινὰ γρανάζια τῆς ἀμερικανικῆς κοινωνίας «τῆς ἀφθονίας», σπάνια τυχαίνει στοὺς κακόμοιρους ρωμιοὺς νὰ λαβαίνουν ἐπίσημα μαντάτα ἀπὸ τὴν πατρίδα. Μὲ ὑπουργικὴ ὑπογραφή, σὲ καιροὺς ἐθνικῆς ἔξαρσης καὶ σὲ ὧρες πολεμικῆς προετοιμασίας γιὰ τὴν Κόκκινη Μηλιά! Στὰ ἑστιατόρια -τὸ ἐθνικὸ προϊὸν- τῆς ἠπείρου, ὁμογενειάρχες μαζεύονται ἀπόμερα καὶ κουβεντιάζουν γιὰ φιλικὲς ἑταιρεῖες, ἐμπνεόμενοι ἀπὸ μιὰν ἐπιστολὴ τοῦ ὑπουργοῦ Ἐνόπλων, κ. Ἀβέρωφ. Ἡ ὁποία ἔγινε «κοινὸ ἀπόρρητο». Ἡ ἐπιστολή, μὲ τὶς ἰδιόχειρες σημειώσεις καὶ τὴν ὑπογραφή, εἶναι αὐθεντική:

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ

Ἀθῆναι, 6 Φεβρουαρίου 1975

Φίλε κ. Σπυρόπουλε,

Μὲ ἀληθινὸ ρῖγος συγκινήσεως διάβασα τὴν ἐπιστολή σας τῆς 13ης Ἰανουαρίου.

Πιστέψτέ με, ὅτι σὲ ὧρες σὰν καὶ αὐτὲς ποὺ περνοῦμε, τέτοιες ἐπιστολὲς ἐρχόμενες ἀπὸ ἐπιστήμονες ὁμογενεῖς, μᾶς ἐνθαρρύνουν γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὶς δυσχέρειές μας.

Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὸν ἐνθουσιασμό σας, τὶς σκέψεις σας καὶ γιὰ ὅσα μᾶς λέτε ἀπὸ ἀπόψεως βοηθείας πρὸς τὴν πατρίδα. Εὐχαριστῶ ἀκόμα περισσότερο διότι θέλω νὰ δοκιμάσω τὴν πρόθεσί σας αὐτὴ νὰ τὴν ὑλοποιήσω.

Ἔχουμε πράγματι πολὺ μεγάλη ἀνάγκη οἰκονομικῆς βοηθείας, διότι κληρονομήσαμε μία οἰκονομία ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ χαρακτηρίσω «σάπια» καὶ τὴν ὁποία προσπαθοῦμε νὰ τακτοποιήσουμε, νὰ νοικοκυρέψουμε, νὰ καταστήσουμε εἰλικρινῆ καὶ ὄχι ψεύτικη οἰκονομία θερμοκηπίου, εἰς τρόπον ὥστε μετά, ἐπάνω σὲ καινούργια ὑγειᾶ θεμέλια, νὰ κτίσουμε μία ἀνοδικὴ οἰκονομία.

Αὐτὴ ὅμως τὴν ὥρα, σὲ αὐτὴ τὴν προσπάθεια, ἡ ἐργασία γιὰ ἐκεῖνο ποὺ ἀναφέρετε στὴν ἐπιστολή σας καὶ τὸ ὁποῖο εἶναι ἀπαραίτητο, προσκρούει σὲ πραγματικὰ τείχη τὰ ὁποῖα ἐμποδίζουν τὴν ἐκτέλεσι τοῦ προγράμματος τὸ ὁποῖο ἀποφεύγω νὰ κατονομάσω. Γι' αὐτὸ οἱ σκέψεις περὶ προσφορᾶς οἰκονομικῆς βοηθείας εἶναι σκέψεις ποὺ ἔχουν πολὺ μεγάλη πρακτικὴ σημασία.

Δὲν θὰ σᾶς ἀποκρύψω ὅτι κάναμε διάφορες ἐνέργειες, ὅτι καλέσαμε διαφόρους παράγοντες ἀπὸ ἐκεῖ, γιὰ νὰ δοῦμε τί μποροῦμε νὰ κάνουμε.

Τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ἀποθαρρυντικά. Ἄλλοι μᾶς ὡμίλησαν γιὰ ἐλάχιστα ἀποτελέσματα, ἄλλοι μᾶς εἶπαν ὅτι θὰ εἴχαμε ἀποτελέσματα ἐὰν ἐβγάζαμε Bonds.

Πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι τὸ πρᾶγμα μὲ ἀποκαρδιώνει ἀρκετά.

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ

-3-

θὰ ἀντεπεκρίνοντο στὴν ἔκκλησί σας. Πάντως νὰ ξέρετε ὅτι, ἐνῶ ἀγωνιζόμεθα καὶ εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ στραγγίσωμε τὸν τόπο γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ εἴμεθα ἰσχυροί, ἐπαναλαμβάνω νὰ ξέρετε, ὅτι ἔχομε μεγάλες δυσκολίες καὶ ὅτι ἡ οἰκονομική προσπάθειά μας ἔχει καὶ αὐτὴ τὰ ὅρια της.

Περιμένουμε τὴν βοήθειά σας.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅτι καὶ νὰ γίνῃ, ἐσᾶς πρσωπικῶς σᾶς εὐχαριστῶ πάρα πολύ, διότι εἶδα τὸν Ἑλληνικὸ παλμὸ ὁ ὁποῖος διαχέεται στὴν ἐπιστολή σας.

Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ καὶ περιμένω νέα σας. Ἐλπίζω κάποτε νὰ ἔχουμε τὴν εὐτυχία νὰ γνωριστοῦμε προσωπικά.

Εὐάγγελος Ἀβέρωφ-Τοσίτσας

MR
NICHOLAS G. SPYROPOULOS
WHITFORD RD.AND DEVON DR.
EXTON,PA. 19341
U. S. A

Ἐγνώρισα τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Ἀμερικῆς καὶ εἶδα ἕνα πραγματικὰ ζωντανὸ κλάδο ὁ ὁποῖος καὶ στὶς δεύτερες καὶ τρίτες ἀκόμα γενεὲς δὲν ἔχει χάσει τὰ αἰσθήματα τῆς ἀγάπης γιὰ τὴν Πατρίδα.

Ἀλλὰ ἐνῶ ἔζησα αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ μοῦ ἔφεραν μεγάλες συγκινήσεις, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω πῶς μποροῦν οἱ Ἰσραηλῖται νὰ κάνουν τέτοιες τεράστιες οἰκονομικὲς προσπάθειες γιὰ τὸν τόπο τους καὶ ἐμεῖς δὲν κατορθώνουμε νὰ μαζέψουμε παρὰ μόνον ψιχία.

Μήπως τὸ γεγονὸς ὅτι στὸ πολιτικὸ πεδίο ἔγινε τέτοιος μεγάλος ξεσηκωμὸς ἐνῶ στὸ οἰκονομικὸ τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ἀποκαρδιωτικά, σημαίνει ἴσως ὅτι εἴμεθα περισσότερο αἴσθημα καὶ λόγια καὶ ὀλιγώτερον θυσίες;

Λυποῦμαι πού τὰ λέγω τόσο ὠμὰ ἀλλὰ ὁ τόνος τῆς ἐπιστολῆς σας ὁ τόσο εἰλικρινὴς καὶ τόσο θερμός, μὲ κάνει νὰ σᾶς ὁμιλήσω καὶ ἐγὼ μὲ λόγια ποὺ ἀποδίδουν τὴν πραγματικότητα. Καὶ πάλιν λόγω τοῦ τόνου τῆς ἐπιστολῆς σας, χωρὶς νὰ σᾶς γνωρίζω σᾶς ἀπευθύνω αὐτὰ τὰ εἰλικρινῆ λόγια γιὰ νὰ καταλήξω σὲ μία πρόταση.

Μήπως θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἔλθετε σὲ ἐπαφὴ μὲ μερικοὺς ἄλλους Ἑλληνοαμερικανοὺς σὰν καὶ σᾶς, σὲ διάφορες πόλεις, νὰ δημιουργήσετε μία ἐπιτροπὴ καὶ νὰ ἀπευθύνετε μία ἔκκλησι; μία ἔκκλησι ἡ ὁποία νὰ ἐξηγῆ ὅτι δὲν

εἶναι δυνατὸν ἡ Πατρίδα σας νὰ βρίσκεται σὲ πιθανότητα πολέμου καὶ ἐσεῖς, τὰ μακρινὰ παιδιά της, νὰ μὴ τὴν βοηθᾶτε οἰκονομικῶς γιὰ νὰ ἀντιμετωπίση αὐτὴν τὴν κατάστασι. Ἐμεῖς ἐδῶ θὰ στραγγίσουμε οἰκονομικῶς τὰ πάντα γιὰ νὰ κάνουμε ὅ,τι εἶναι δυνατόν. Νὰ ξέρετε ὅμως ὅτι τὰ μέσα μας εἶναι περιορισμένα. Χρειαζόμαστε καὶ περιμένουμε τὴν βοήθειά σας.

Ἐὰν μερικοὶ ἄνθρωποι σὰν καὶ σᾶς, πάρουν τὸ θέμα ζεστά, καλέσουν συνέδρια, προπαγανδίσουν καὶ ἐξηγήσουν, εἶναι πιθανὸν νὰ φθάσουμε καὶ ἐμεῖς στὸ 10% μίας ἐτησίας οἰκονομικῆς ἀποδόσεως τῶν Ἰσραηλιτῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Ἂν νομίζετε πὼς αὐτὸ θὰ βοηθοῦσε, θὰ μποροῦσα νὰ σᾶς δώσω μερικὰ ὀνόματα Ἑλληνοαμερικανῶν οἱ ὁποῖοι νομίζω ὅτι θὰ ἀντεπεκρίνοντο στὴν ἔκκλησί σας. Πάντως νὰ ξέρετε ὅτι, ἐνῶ ἀγωνιζόμεθα καὶ εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ στραγγίσωμε τὸν τόπο γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ εἴμεθα ἰσχυροί, ἐπαναλαμβάνω νὰ ξέρετε, ὅτι ἔχομε μεγάλες δυσκολίες καὶ ὅτι ἡ οἰκονομικὴ προσπάθειά μας ἔχει καὶ αὐτὴ τὰ ὅριά της.

Περιμένουμε τὴν βοήθειά σας.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅ,τι καὶ νὰ γίνῃ, ἐσᾶς προσωπικῶς σᾶς εὐχαριστῶ πάρα πολύ, διότι εἶδα τὸν Ἑλληνικὸ παλμὸ ὁ ὁποῖος διαχέεται στὴν ἐπιστολή σας.

Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ καὶ περιμένω νέα σας. Ἐλπίζω κάποτε νὰ ἔχουμε τὴν εὐτυχία νὰ γνωριστοῦμε προσωπικά.

Μὲ πολλὴ τιμὴ καὶ φιλία
Εὐάγγελος Ἀβέρωφ-Τοσίτσας

Υ.Γ. Σεῖς εἶσθε ποὺ ἐργασθήκατε γιὰ ἕνα διάστημα στὸ Ἀρεταίειον; Ἀνέφερα τὸ ὄνομά σας ἐκεῖ καὶ ὁ καθηγητὴς Ποντίφηξ καὶ ἄλλοι μίλησαν γιὰ σᾶς μὲ πολλὴν ἐκτίμηση.

Mr
Nicholas G. Spyropoulos
Whitford Rd. And Devon Dr.
Exton, PA. 19341
U.S.A

●

1. Δὲ διατρέχουμε τὸν κίνδυνο νὰ κατηγορηθοῦμε, ἀπὸ κεκτημένη -ἑφτὰ χρόνια «ἀνθέλληνες» γὰρ- ἀποκαλυψίες «ἐθνικοῦ ἀπορρήτου» στὸν ἐχθρό. Ποιὸν ἐχθρό; Ἡ ἐπιστολή, φωτοτυπημένη καὶ «ἐμπιστευτικῶς», περιφέρεται ἀνὰ τὶς παροικίες τῆς ἠπείρου. Ἂν ἡ CIA διατηρεῖ καὶ λυρικὰ ἀρχεῖα, θὰ τὴν ἔχει ἤδη.

2. Διαβάζοντας τὴν ἐπιστολὴ τοῦ ἁρμόδιου ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης πρὸς ἕναν ἄγνωστόν του- ὅπως ὁμολογεῖ- ξενητεμένο, ἂν πονᾶς τὴν Κατακαημένη, ἀναγκαστικὰ θέτεις στὸν ἑαυτό σου τὸ μαζοχιστικὸ ἐρώτημα: Διάβολε! Ὑπάρχει πραγματικὰ κυβέρνηση στὴν Ἀθήνα; Πόσο σοβαρὸς εἶναι αὐτὸς ὁ χαρτοφυλακάρχης τῶν Ὅπλων ὅταν, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, ἐκτοξεύει πολεμοχαρεῖς νότες πρὸς τοὺς γείτονες καί, ἀπὸ τὴν ἄλλη, λέει πὼς εἴμαστε ξεβράκωτοι;

3. Ἂν ὑφίσταται πραγματικὰ τέτοιος καὶ τόσος ἐθνικὸς κίνδυνος λόγω οἰκονομικῆς ἀδυναμίας ν' ἀγοραστοῦν ὅπλα, γιατί νὰ μὴν τὸν πληροφοροῦνται ὑπεύθυνα οἱ ἄμεσα ἐνδιαφερόμενοι, τὸ κοινοβούλιο καὶ ὁ λαός, πάρεξ ὁ πρῶτος «ἀπόδημος» στὸ Ἔξτον τῆς Πενσυλβαννίας ἢ στὸ Σασκατοὺν τοῦ Καναδᾶ;

4. Ἀπὸ ἔρευνα ποὺ ἔγινε, ἀποδέκτης τῆς ὑπουργικῆς ἀνήκει-ἐπιστήμων ὢν-στὴν εὐρύτερη ὁμογενειακὴ συνομοταξία ποὺ κατὰ τὴν ἑφταετία δὲν ἤξερε τίποτα γιὰ τὸ φόνο. Δεχότανε τὴ χούντα ὡς «νόμιμον ἐθνικὴν κυβέρνησιν», ἀκριβῶς μὲ τὴ συλλογιστικὴ τοῦ Στέηντ Ντηπάρτμεντ, χωρὶς τὴν πολυτέλεια τῶν «πιέσεων πρὸς ἐκδημοκρατισμὸν» ὅμως. Τώρα, ἀρκεῖται νὰ λέει ὅτι ἡ χούντα «δὲν ἤθελε νὰ κάνει κακὸ στὴ χώρα καί, τέλος πάντων, αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ξεχάσουμε...»

5. Τὸ θέμα ἔχει καὶ ἄλλες διαστάσεις - ἢ κρούσματα. Στὸ φύλλο τῆς 7.2.75 ἡ «Καθημερινὴ» δημοσίευσε μιὰν ἐπιστολή, μακροσκελέστατη, κάποιου, ὁμογενοῦς ἐπιστήμονα ἐπίσης, ἀπὸ τὸ Ἔντμοντον τῆς Καναδικῆς Ἀλμπέρτα. Ποὺ ἀποδείχτηκε ἐνδιαφέρουσα, γιὰ τὸ Ἀβερώφειο πνεῦμα της, μὲ ἕνα ἀβασάνιστα μεγαλεπήβολο σχέδιο «μιμήσεως Ἑβραίων» γιὰ ἐξοπλισμό. Ὅπου καὶ αὐτὸς ὁ *ἄφωνος* κατὰ τὴν ἑφταετία, μὲ νομισματικὲς ἀλχημεῖες ἀνέβαζε τὸ εἰσόδημα τῶν Ἑλλήνων τῆς Διασπορᾶς σὲ 60 δισεκατομμύρια δολλάρια, καί, ἀφοῦ τὸ μοίραζε κατὰ τὸ δοκοῦν του, ὑπεραπλούστευε τὴν εἴσπραξη 1000 δολλαρίων κατὰ «ἀπόδημον κεφαλήν». Ὅλα αὐτά, «διὰ τὴν ἵδρυσιν βιομηχανιῶν ἢ γιὰ στρατιωτικὸ ἐξοπλισμὸ ἢ διὰ τὰ δύο». Εἶχε μάλιστα ἕτοιμη καὶ τὴ διαρθρωτικὴ ὑποδομὴ αὐτῆς τῆς ἐθνικῆς δολλαριοφορίας ἀνὰ τὴν ἑλληνουριά: Ἐκκλησιαστικὲς ἀρχὲς μὲ τὶς κοινότητές τους ...αἱ ὀργανώσεις ΑΧΕΠΑ καὶ ΓΚΑΠΑ μὲ τοὺς συλλόγους τους[1] ...ἀρχιεπισκόπους καὶ ἀρχηγοὺς (SIC) τῶν συλλόγων τοῦ Ἐξωτερικοῦ», πού, ὅλοι αὐτοί, θὰ τακτοποιήσουν τὰ ἐθνοκουπόνια καὶ τὰ ἀνοίγματα τῶν τραπεζιτικῶν λογαριασμῶν. Καὶ ἄλλα παρόμοια. Τὸ φοβερὸ ἦταν ὅτι αὐτὲς οἱ καλοπροαίρετες ἴσως καὶ ἀργοπορημένες ἀστειότητες, πῆραν διαστάσεις πυρκαγιᾶς ὡς προσάναμμα σὲ ἔμπειρα καπηλικὰ χέρια, στὴ χώρα ὅπου τὸ παράξενο εἶναι ὁ κανόνας.

6. Πράγματι, σὲ λίγα 24ωρα, ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἀναδημοσιεύτηκε στὴν κορφὴ τῆς πρώτης σελίδας τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος» τῆς Νέας Ὑόρκης-μοναδικὴ ἡμερήσια τῆς ἑλληνικῆς διασπορᾶς. Ἀπὸ τὶς 23.7.74 τόσο ὁ ἐκδότης τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος», Μπ. Μαρκέτος–«Ἄρχων Νοτάριος τῆς ἐν Ἀμερικῇ Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας–, ὅσο καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος «Ἀμερικῆς» Ἰάκωβος, ἁρπάζουν ὅ, τι «ἐθνικὸν» βρεθεῖ γιὰ νὰ ἐξαγοράσουν τὸν ἑφτάχρονο δοσιλογισμό τους, μὴν παραλείποντας πάντως νὰ τονίζουν τὴν πίστη τους «στὰ εὐγενῆ ἰδεώδη τῆς χώρας μας»–δηλαδὴ τῶν ΗΠΑ. Ἑφτὰ χρόνια ὑποστήριξη καὶ συμβίωση ἁρμονικὴ μὲ τὴ χούντα. Ὁ Μαρκέτος διέθετε τὶς καθημερινὲς σελίδες του καὶ ὁ Ἰάκωβος τὶς τετρακόσιες ἐκκλησιές του μὲ ὅλο τὸ ἔμψυχο ὑλικὸ καὶ τὴν «ὠργανωμένην ὁμογένειαν» τῶν ἐγκαθέτων του. Ἑφτὰ χρόνια δημοσιογραφικοὶ καὶ Ἀρχιερατικοὶ ὕμνοι πρὸς Παπαδόπουλο, Παττακό, Μακαρέζο, Μαρκεζίνη, Ἀνδρουτσόπουλο, Ξανθόπουλο–Παλαμᾶ, Βιτσαξῆ, Βοβολίνη, Βύρωνα Σταματόπουλο, Σορόκο, (Μπίτσιον, φυσικά), Παναγιωτάκο, Βρανόπουλο, Τοτόμη, Ἀχῆ, μέχρι Ἀσλανίδη καὶ ἰδίως Παπαλουκᾶ «Στρατηγὸν Ἀποδήμων». Ὁ Τὸμ Πάππας εἶναι ἰδιαίτερη περίπτωση. Μὲ τὸν Ἰάκωβο τὸν συνδέει πολλὲς δεκαετίες ἀδελφικῆς καὶ Μεταξικῆς φιλίας[2], ὀφφικιάλος καὶ αὐτὸς τῆς «Ἐν Ἀμερικῇ Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας»–Ἄρχων Μέγας Νομοφύλαξ– καί, μαζὶ μὲ τὸν Μαρκέτο, μέλος τοῦ διορισμένου ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀρχιεπισκοπικοῦ Συμβουλίου. Γιὰ νὰ μὴν ὑπεισέλθουμε σὲ λεπτομέρειες στοιχείων, ποὺ θὰ δοθοῦν στὴ δημοσιότητα (σὲ ὑπὸ ἔκδοση βιβλίο), ἀρκούμαστε νὰ θυμίσουμε ὅτι ἡ τριανδρία αὐτὴ ὑπῆρξε τὸ κλειδὶ τῆς προβολῆς καὶ ψηφοθηρίας ὑπὲρ τοῦ διδύμου Νίξον-Ἄγκνιου– τὸ «καμάρι» τοῦ Γένους– μὲ παράλληλη φιλοχουντικὴ δραστηριότητα καὶ πρὸς τὴν ἀμερικανικὴ κορυφὴ καὶ πρὸς τὴν ἑλληνοαμερικανικὴ βάση. Πρέπει, τέλος, νὰ ἀναφερθεῖ μιὰ ἀκόμη, διαβολικὴ αὐτή, σύμπτωση. Κατὰ τὴν ἑφταετία καὶ *τώρα*, ὁ «Ἐθνικὸς Κήρυξ» στηρίζει τὴν πολιτική του σὲ μιὰ «φίρμα» τοῦ εἴδους στὴν ἤπειρο. Ὁ Μαρκέτος σεκοντάρεται «ἐπιστημονικῶς» μὲ ἐνυπόγραφα ἄρθρα τοῦ μόνιμου πολιτικοῦ σχολιαστῆ του, διαβόητου καθηγητῆς τῆς CIA, Δημ. Κούσουλα, γνωστοῦ καὶ στὴν Ἑλλάδα ὡς «συνταγματολόγου» τῆς χούντας σταλμένου ἀπὸ τὴν Οὐάσιγκτον. Δεδομένου τοῦ ζωτικοῦ παρασκηνιακοῦ καὶ «πρακτικοῦ» ρόλου ποὺ ἔπαιξαν οἱ «σημαίνοντες» αὐτοὶ Ἑλληνοαμερικανοὶ ἀπὸ ἀποστασίας μέχρι σήμερα, τὰ «ἐξοπλιστικὰ» κρούσματα δὲν πρέπει νὰ παίρνονται μόνο στ' ἀστεῖα. Γιατί, ἀντίθετα πρὸς τὸν κ. Τ. Λαμπρία, ἡ Κα Ἑλένη Βλάχου, πρὸς τιμήν της, ποὺ γνωρίζει καλὰ τὸ ἐθνικὸ «ποιόν τους», δὲ δείχνει νὰ ἤπιε νερὸ λησμονιᾶς, ἀλλά, μολαταῦτα, αὐτοὶ ἐνσκήπτουν ἀδίστακτα στὴν Ἀθήνα ὡς ἐθνοσύμβουλοι καὶ τοῦ κ. Καραμανλῆ, στὰ ἴδια ὑπουργικὰ στέκια τῆς ἑφταετίας. Στὴν ἐπιστολή. Δραττόμενος, λοιπόν, καὶ αὐτῆς τῆς εὐκαιρίας ὁ «Ἐθνικὸς Κήρυξ», ἀναδημοσίευσε ἀπὸ τὴν «Καθημερινὴ» κι ἔγινε ἐπιστολομπαλκόνι ἀμέτρητης ἀφέλειας μὲ ὑπογραφὲς «ἐξοπλισμοῦ» ἀπ' ὅλες τὶς πολιτεῖες τῆς Συμπολιτείας, γιὰ νὰ κάνει τὴν ἐθνικὴ ἐπίδειξή του στὴν Ἀθήνα τὸ δοσιλογικὸ ντουέτο Μαρκέτου-Κούσουλα, χωρὶς φυσικὰ ν' ἀγοραστεῖ ἕνα φυσίγγι δίκανου γιὰ τσίχλα. Μιὰ λεπτομέρεια: Ἐκεῖνος ποὺ βγαίνει μὲ μεγαλύτερη ἐμμονὴ στὸ μπαλκόνι τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος» εἶναι, ἐπώνυμα, ὁ ἀλληλογράφος τοῦ κ. Ἀβέρωφ-Τοσίτσα.

7. Μὲ λύπη του καταντάει κάποιος μεμψίμοιρος. Ἀλλὰ προκύπτουν χίλια «ἂν» ὅταν σκέπτεται ὅτι ἡ ἐπίμαχη ἐπιστολὴ γράφεται καὶ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, στὸ γραφεῖο του, στὸ Πεντάγωνο. Εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ τὴ δεῖς καὶ ἀλλιῶς – «ρέ, δὲ θὲς νὰ σοβαρολογεῖ»; Τὸ πρῶτο «ἂν» ποὺ πηδάει εἶναι κατὰ πόσο ὁ κ. Ἀβέρωφ σκοπεύει πραγματικὰ νὰ γίνει τουρκοφάγος ὕστερα ἀπὸ μιὰ ζωὴ ἀρχιτεκτονικῆς τουρκοφιλίας – ἢ μήπως θέλει τὴ στρατιωτικὴ δύναμη γι' *ἄλλους;* Πάντως, μολονότι ἀποφεύγει νὰ κατονομάσει τὴν ἔνοχη χούντα, ὁμολογεῖ τὴν τραγικὴ ἀλήθεια: ὅτι ἡ πατρίδα εἶναι κουρελιασμένη καὶ φαφούτα – ὅπως τὴν ἀποθανάτισε παλιότερα ὁ ἀμίμητος Μπὸστ ὡς Μαμὰ Ἑλλὰς μετὰ Πεινελέων. Ἐνόσω τίθεται ζήτημα ἐθνικοῦ κινδύνου ἀπὸ τοὺς Τούρκους – μ' ὅλα τὰ σωβινιστικὰ κατάλοιπα – ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Διασπορᾶς θὰ μποροῦσε ἴσως νὰ συμπαρασταθεῖ οἰκονομικὰ στὴν Πατρίδα. Ὄχι ὅμως μὲ τέτοιους ἀνεύθυνους καὶ ἀστείους τρόπους.

8. Ὁποιασδήποτε ἱερότητας ἐθνικὴ σταυροφορία, μὲ μπροστάρηδες τὸν Ἀρχιεπίσκοπο,

τὸ Μαρκέτο, Ἀχέπες, Γκάπες καὶ λοιποὺς ὑποστηριχτὲς τῆς χούντας, ὅσο κι ἂν ἔβαλαν Καραμανλικὸ «ψαθάκι» τώρα νὰ διασώσουν τὰ ὀφφίκια, θὰ εἶναι ἐθνικὰ διαβλητὴ ἀπὸ τοὺς χιλιάδες δημοκρατικοὺς τῆς ἠπείρου, καὶ ἀπὸ μέλη ὅλων τῶν πτερύγων τῆς Βουλῆς κατ' ἐλπίδα. Ἄσε ποὺ κουμπώνονται ἀπὸ σταυροφορίες Ἀβερώφειας ἔμπνευσης συλλογιζόμενοι «ὀλίγους ἄφρονας». Συνεπῶς πρέπει νὰ βρεθεῖ μιὰ ἐθνικὰ ἀποδεκτὴ λύση, γιατὶ καὶ οἱ «μπροστάρηδες» εἶναι σὲ θέση νὰ σαμποτάρουν μιὰ μονόπλευρη ἀντιχουντικὴ σταυροφορία. Κρατᾶν ἀκόμη ὅλα τὰ κλειδιὰ καὶ ὅταν χρειάζονται, λογοπαίζουν ἢ δηλώνουν ξερά: «Εἴμαστε Ἀμερικανοί»![3] Ποὺ θέτει τὸν δάκτυλο ἐπὶ τῶν σημερινῶν ἥλων τῆς φυλῆς–πέρα ἀπὸ τις λυρικὲς «ἐξοπλιστικὲς» ἀφέλειες.

9. Πρέπει νὰ ἀναθεωρηθεῖ ἐξυπαρχῆς ἡ οὐσιαστικὴ σχέση ἀνάμεσα στὴν ἐπίσημη Ἑλλάδα καὶ τὴ Διασπορά. Κατὰ τὴν ἐφταετία, οἱ λογὶς Ξανθόπουλοι-Παλαμάδες, Μπίτσιοι, Βιτσαξῆδες, Παπαλουκάδες, Τοτόμησες, Ἀχῆδες, ἐν ἀγαστῇ συμπνοίᾳ μὲ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ καὶ τὴν «ὠργανωμένην ὁμογένειάν» του, ἄλλοτε ἀπειλώντας καὶ ἄλλοτε γελοιοποιώντας, ἔκαναν τὸ κάθε τι νὰ γκρεμίσουν κάθε – καλὴ αὐτὴ – γέφυρα μὲ τὴν Πατρίδα, ποὺ τὴν ταύτιζαν μὲ τὴ χούντα. Ἐξάλλου ἡ ὅλη δημογραφικὴ διάταξη τῆς φυλῆς, μὲ τοὺς νέους παράγοντες συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας, τὸν οἰκονομικὸ συσχετισμὸ τῶν ἐμβασμάτων καὶ μικροεπενδύσεων, καθιστᾶ τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Διασπορᾶς, δυνητικὰ τουλάχιστον, παράγοντα σημαντικὸ στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἐθνικοῦ βίου. Οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Πορτογάλοι - μετὰ τὴν ἀλλαγὴ- δουλεύουν προγραμματισμένα ἀπὸ τὴ Ρώμη καὶ τὴ Λισαβώνα, προσπαθώντας ν' ἀξιοποιήσουν, μὲ ἀντιπαροχὴ τὴν *εἰλικρίνεια* τῆς Πατρίδας, τὸ ἀπόδημο δυναμικό τους. Τὸ ὁποῖο σέβονται, καὶ τὸ δείχνουν ἔμπρακτα, κατεβαίνοντας στὴ βάση τῶν μεταναστῶν καὶ ὄχι ν' ἀρκοῦνται στὶς πολυμεταχειρισμένες ἐθνικοχριστιανικὲς φλυαρίες μὲ κληρικολαϊκοὺς ὀφφικιάλους.

10. Μόνη της ἡ κυβέρνηση, καμιὰ κυβέρνηση, δὲν μπορεῖ νὰ θεραπεύσει τὴ φυματικὴ σχέση Ἑλλάδας-Διασπορᾶς. Μόνο μιὰ ὑπεύθυνη κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ–σὰν ἐκείνη ποὺ στάλθηκε τὶς προάλλες στὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης – μὲ βουλευτὲς εὐρύτερα ἀποδεκτοὺς στοὺς μετανάστες μπορεῖ ν' ἀλλάξει τὸ φυματικὸ κλίμα. Νὰ μελετήσει «ἐπὶ τόπου» τὸν ἀπόδημο Ἑλληνισμὸ καὶ νὰ συστήσει στὴ Βουλὴ τὴν ἀναγνώριση μιᾶς πλατιᾶς καὶ ἀντιπροσωπευτικῆς ἐπιτροπῆς Ἑλλήνων τοῦ Ἐξωτερικοῦ–ἀποκλειομένων τῶν δοσιλόγων τῆς ἑφταετίας ἢ «ἐξτρεμιστῶν» ἀντιχουντικῶν σὰν τὸν ὑποφαινόμενο. Ἔτσι κι ἀλλιῶς, ἀπὸ κάθε ἄποψη, τυπικὴ καὶ οὐσιαστική, ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ Ἐξωτερικοῦ ἔχει μεγαλύτερη σημασία γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης. Δικαιοῦται, συνεπῶς, ἴσης μεταχείρισης τουλάχιστον.

11. Τόσος λόγος γίνεται, δικαιολογημένα, γιὰ κάθαρση στὴν Ἑλλάδα. Ἀποχουντοποίηση. Ἀναρωτήθηκε ὅμως κανεὶς ἐκεῖ πόση ἀποχουντοποίηση χρειάζεται τουλάχιστο στὴν «κορυφὴ» τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ ἐξωτερικοῦ; Τὸν ὁποῖο καὶ οἱ ἀντιδικτατορικὲς δυνάμεις κατὰ τὴν ἑφταετία καὶ ἡ κυβέρνηση τώρα, καλοῦν κάθε φορὰ ποὺ φτάνει τὸ μαχαίρι στὸ κόκκαλο. Κι ἐδῶ τίποτα δὲν ἄλλαξε. Ἁπλὰ οἱ χουντικοὶ ἔγιναν μονοκοπανιὰς «Καραμανλικοὶ» γιὰ νὰ κρατήσουν τὰ ὀφφίκια. Τίποτα δὲν ἄλλαξε οὐσιαστικὰ οὔτε στὰ ἑλληνικὰ διπλωματικὰ γραφεῖα ἢ τὰ θυγατρικὰ τῶν Τραπεζῶν ποὺ ἀνάπτυξαν τόση χουντικὴ δραστηριότητα. Παρατηρήθηκαν μάλιστα καὶ ἐπίσημα ἱλαροτραγικὰ φαινόμενα: αἴφνης, ὁ κ. Τσάτσος, Ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ τῆς πρώτης μεταπολιτευτικῆς κυβέρνησης, νά 'ρχεται στὶς ΗΠΑ καὶ ν' ἀγκαλιάζεται ἀκριβῶς μὲ τοὺς λιβανιστὲς τοῦ προκατόχου του «ξυλοσόφου» Δ.Τσάκωνα. Ἢ ὁ καθηγητὴς Ἀγγελόπουλος νά 'ρχεται καὶ ν' ἀγκαλιάζεται μὲ τοὺς λιβανιστὲς τοῦ προκατόχου του Ἀχῆ. Ἢ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἡ «ἀμερικανικὴ» κουστωδία του–Μαρκέτος, Κουρίδης κ.ἄ.– νά 'ρχονται στὴν Ἀθήνα καὶ νὰ «συσκέπτονται» στὸ πολιτικὸ γραφεῖο ὅπως ἐπὶ Παπαδόπουλου καὶ Ἀνδρουτσόπουλου. Θεάματα γιὰ τὰ ὁποῖα οἱ χιλιάδες ἁπλοὶ μετανάστες δὲν καγχάζουν ἁπλά. Λένε: «ὅλοι τους εἶναι ὅμοιοι. Τίποτα δὲν ἄλλαξε». Κι ἂν τοὺς ξαναχρειαστεῖ ἡ Πατρίδα, ἔχουν ἕτοιμη τὴν ἀπάντηση.

12. Ὅλα αὐτὰ πέρα ἀπὸ τὸ λυρικὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος. Τὴν ἐπιστολὴ Ἀβέρωφ, ποὺ μόνον αὐτὴ θὰ ἦταν ἀρκετὴ νὰ γίνει δεκτὴ ἡ εἰσήγηση τῆς Κας Ε. Βλάχου. Νὰ πάει ὁ Ἀβέρωφ στὸ Μέτσοβο νὰ τὸ ρίξει στὴν ποιμενικὴ λογοτεχνία.

Παντελὴς Τρωγάδης

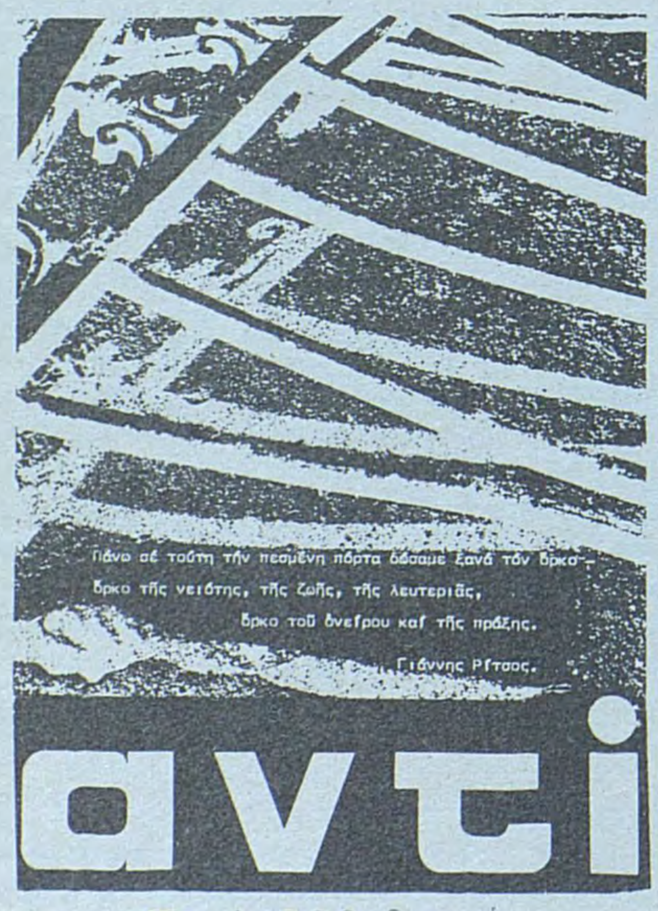
(1). Τὸ ὀρθότερο θὰ ἦταν «τοὺς δοσιλόγους τους», τῆς ἑφταετίας.

(2). Βλέπε: Theodore Saloutos: The Greeks in the United States, Harvard University Press, 1964.

(3). Βλέπε, στὸ «Βῆμα» τῶν Ἀθηνῶν, δηλώσεις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου «Ἀμερικῆς» Ἰακώβου στὸ ἀεροδρόμιο τῶν Ἀθηνῶν γιὰ τὶς ταπεινωτικὲς δηλώσεις τοῦ φίλου του Ροκφέλλερ. Εἶπε ξερά: Θὰ δράσουμε στὰ πλαίσια τῆς «ἀμερικανικῆς μας ἰδιότητος».

● ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΑΠΟΚΤΗΜΑ ● ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΑΠΟΚΤΗΜΑ ●

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΤΟΜΟΣ

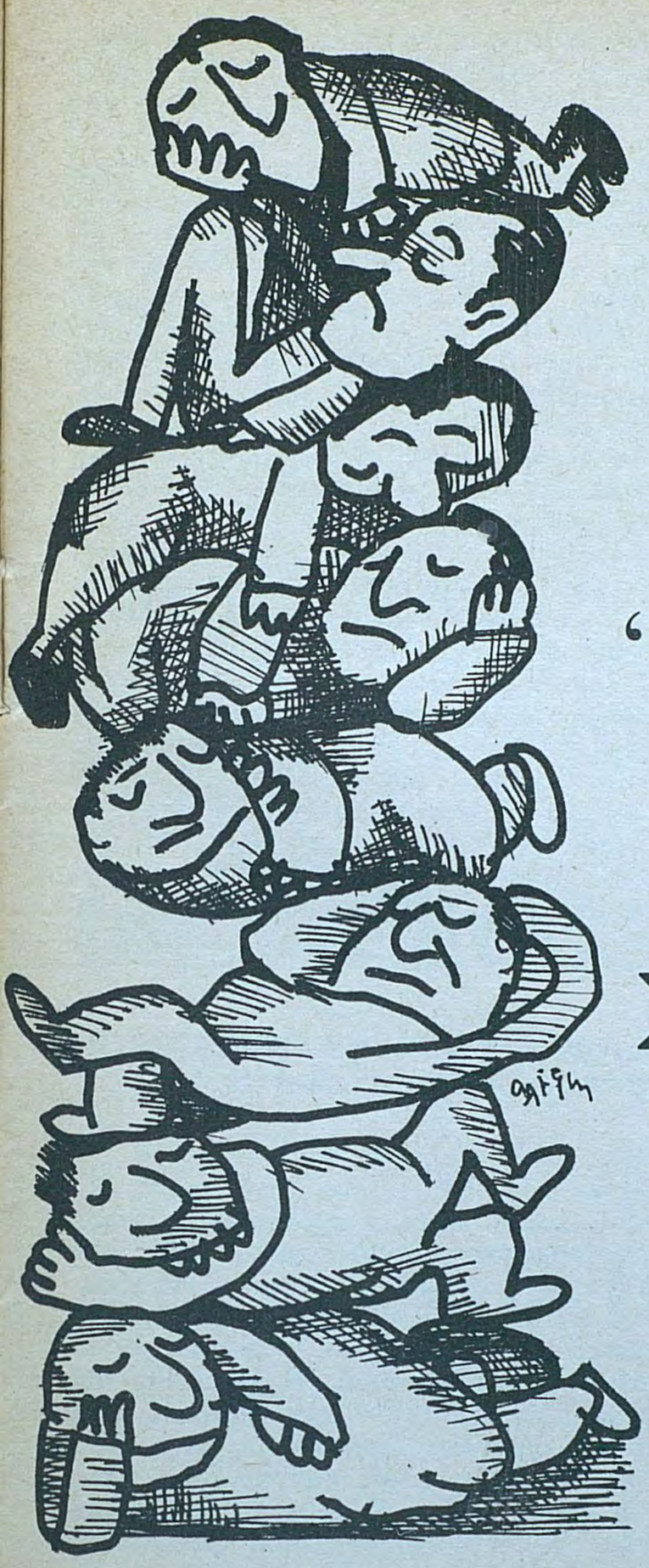

Τιμὴ 200 δρχ.

Σὲ πανόδετο πολυτελὴ τόμο, μὲ πίνακα περιεχομένων, κυκλοφοροῦν τὰ τεύχη (1-9) τῆς Β΄ Περιόδου (1974). Σελίδες 460.

Στὸν τόμο αὐτό, κείμενα καὶ συνεργασίες:
Φ. Βεγλερῆ, Γ. Βούλτεψη, Τ. Βουρνᾶ, Μ. Γλέζου, Μπ. Δρακόπουλου, Κ. Ζεύγου, Στ. Ἡλιόπουλου, Ἡ. Ἡλιοῦ, Μ. Θεοδωράκη, Ἡ. Θερμοῦ, Δ. Καράγιωργα, Γ. Κάτρη, Κ. Κοτζιᾶ, Σπ. Λιναρδάτου, Ἐμ. Μάντακα, Μπόστ, Θ. Παπαδόπουλου, Α. Παπανδρέου, Σ. Πεπονῆ, Κ. Πυρομάγλου, Κ. Σοφούλη, Α. Φακίνου, Γρ. Φαράκου, Β. Φίλια, Κ. Φιλίνη, N. Chomsky, Fr. Fanon, L. Persson, D. Tonge καὶ πολλῶν ἄλλων.

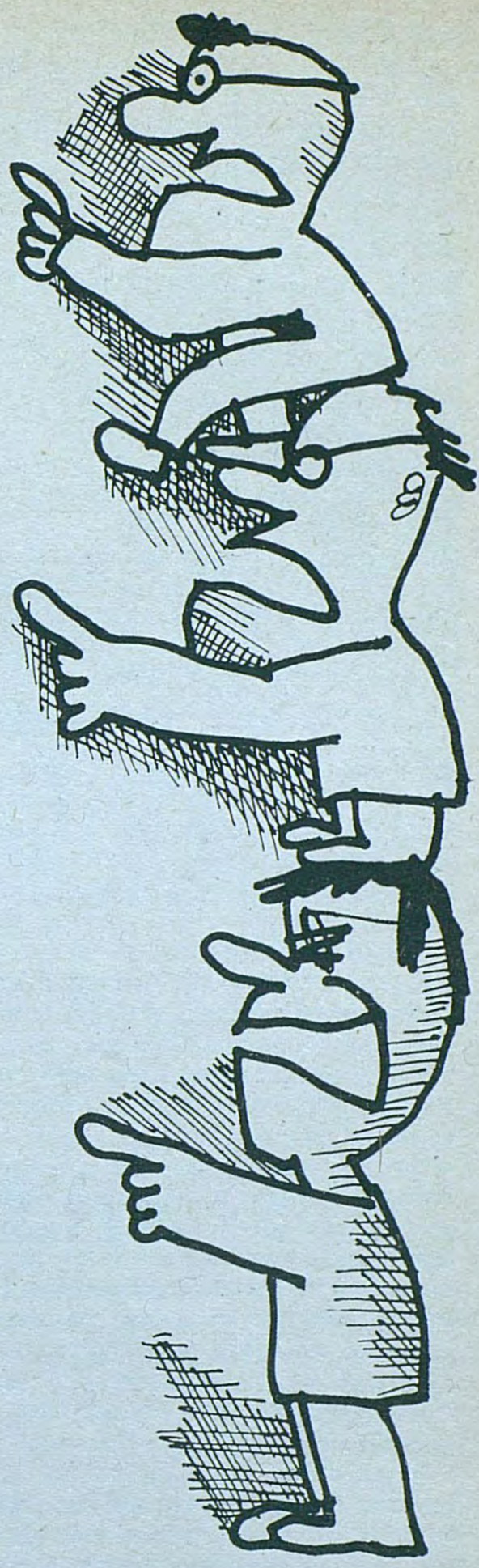
Στὸν τόμο αὐτὸ θὰ διαβάσετε:
● γιὰ τὶς πολιτικές μας ἐξελίξεις ● γιὰ τὴν ἀριστερὰ ● ἀποκαλυπτικὰ κείμενα γιὰ τοὺς μηχανισμοὺς καταπίεσης ● γιὰ τὴν Κύπρο καὶ τὰ διεθνῆ γεγονότα ● γιὰ τὴ νεοελληνικὴ ἱστορία ● τὴν Οἰκονομία, τὴν Παιδεία ● τὶς τέχνες καὶ τὰ γράμματα.

Μέσα στὸ πλαίσιο
τῆς οἰκονομικῆς κρίσης

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΗΣ "ΑΥΤΟΜΑΤΗΣ" ΕΛΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ

Στὸ Παρίσι,
28 σοσιαλιστὲς οἰκονομολόγοι
καταγγέλλουν τὴν «ὑπνηλία»
τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων

Τοῦ Ἄρη Φακίνου

Γιὰ δεκαετίες ὁλόκληρες ἡ σοσιαλιστικὴ οἰκονομικὴ σκέψη – καὶ δίπλα της ἡ πολιτικὴ δράση ποὺ τὴν ἐκφράζει – στηρίχθηκε μὲ θρησκευτικὴ προσήλωση καὶ μὲ κάποια μεταφυσικὴ ἐμπιστοσύνη, στὸ γνωστὸ δόγμα τῆς «αὐτόματης», τῆς «ἀναπόφευκτης» ἔλευσης τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὕστερα ἀπὸ κοινωνικὲς καὶ πολιτικὲς συγκρούσεις ποὺ θ' ἀποτελοῦσαν συνέπεια τῆς ὄξυνσης τῶν ἀντιθέσεων τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου. Ἀκουμπώντας τὸ κεφάλι τους πάνω σ' ἕνα τόσο μαλακὸ καὶ βολικὸ συλλογιστικὸ μαξιλάρι, σοσιαλιστὲς καὶ κομμουνιστὲς τό 'ριξαν στὶς ὀνειροπολήσεις, περιμένοντας ν' ἀκούσουν τὰ πρῶτα ὑποχθόνια τριξίματα τῶν τειχῶν τοῦ καπιταλισμοῦ – τριξίματα πού, στὶς μέρες μας, ναὶ μὲν ἄρχισαν ν' ἀκούγονται, ἀλλὰ δίχως ὁ ἦχος αὐτὸς νὰ προαναγγέλλει βραχυπρόθεσμες καταρρεύσεις.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὅταν εἶσαι (καὶ ὄχι ὅταν λέγεσαι) σοσιαλιστής, δὲν φτάνει νὰ περιμένεις ν' ἀπολαύσεις τὸ θέαμα τῆς κατεδάφισης· αὐτὴ ἡ διαλεκτικὴ ὀφθαλμοπορνεία δὲν ἔχει ὠφελήσει, μέχρι σήμερα, κανένα. Πρέπει νὰ περιμένεις μὲ τὰ δικά σου ἐργαλεῖα στὰ χέρια, μὲ τὰ δικά σου σχέδια, μὲ τὴν ἐργατική σου τάξη ἕτοιμη καὶ προετοιμασμένη. Ἀλλιώτικα, τὸ κοινωνικὸ «οἰκόπεδο» ποὺ θὰ βρεθεῖ λεύτερο μετὰ τὰ γκρεμίσματα, θὰ καταληφθεῖ σύντομα ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἔμπειρους ἰδιοκτῆτες ποὺ θὰ ὑψώσουν πάνω του νέες καὶ βελτιωμένες ἐκδόσεις τῶν ἴδιων κοινωνικῶν οἰκοδομημάτων, μὲ πιὸ εὐπρεπισμένες προσόψεις καὶ μὲ πολλὰ «κονφόρ», σὰν ἐκεῖνα ποὺ ἤδη ἔχουν ἀρχίσει νὰ προσφέρουν στοὺς λαούς τῶν τὰ ἀστικὰ «προοδευτικὰ» δυτικὰ κράτη.

Κάνοντας αὐτές, βασικά, τὶς σκέψεις, τὸ Γαλλικὸ Σοσιαλιστικὸ κόμμα προσκάλεσε, στὶς 5 τοῦ Ἰούνη, στὸ παρισινὸ προάστειο Suresnes σοσιαλιστὲς οἰκονομολόγους ἀπὸ πολλὲς χῶρες καὶ μὲ προοπτικὴ τὴ διεξαγωγὴ μιᾶς ἀνοιχτῆς συζήτησης γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἡ σοσιαλιστικὴ συλλογιστικὴ πρέπει ν' ἀντιμετωπίσει τὴ σημερινὴ οἰκονομικὴ κρίση τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου. Βέβαια, δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ σοσιαλιστὲς οἰκονομολόγοι ἀναλύουν δημόσια αὐτὸ τὸ θέμα. Ὅμως, μέχρι σήμερα, ἡ σοσιαλιστικὴ οἰκονομικὴ συλλογιστικὴ σπάνια κατάφερε νὰ κινηθεῖ καὶ νὰ ἐξελιχθεῖ ἔξω ἀπὸ τὸ μαντρὶ ὅπου τὴν ἔχει, πολὺ ἔξυπνα ἄλλωστε, κλείσει ἡ φιλελεύθερη ἢ φιλελευθερίζουσα λογικὴ τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας, ποὺ κατάφερε νὰ συνηθίσει τοὺς σοσιαλιστὲς νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ δικά της κριτήρια καὶ νὰ προτείνουν ἀνώδυνες γιὰ τὸ σύστημα λύσεις, κάθε φορὰ ποὺ ἀντιμετωπίζουν μιὰν ἀπὸ τὶς πολλὲς διαδοχικὲς φάσεις τῆς κρίσης τοῦ καπιταλισμοῦ. «Μὲ τὸ σημαντικὸ αὐτὸ συνέδριο», ὑπογραμμίζει ὁ σοσιαλιστὴς οἰκονομολόγος Ζὰκ Ἀταλί, «θέλουμε ν' ἀποδείξουμε ὅτι ὑπάρχει καὶ κάποια ἄλλη λογική· ἐκείνη ποὺ στηρίζεται σὲ μιὰ νέα, παγκόσμια, οἰκονομικὴ τάξη πραγμάτων. Εἶναι πιὰ γιὰ μᾶς ὁλοφάνερο, ὅτι οἱ ἀναλύσεις ποὺ κάνουν σήμερα οἱ περισσότεροι σοσιαλιστὲς σὲ ὅλο τὸν κόσμο, ἀγνοοῦν τὶς διεθνεῖς διαστάσεις τῆς σημερινῆς κρίσης».

Πολλὲς ἀπὸ τὶς εἰσηγήσεις τῶν 28 οἰκονομολόγων συνέδρων δημοσιεύτηκαν στὸ γαλλικὸ τύπο, καὶ φαίνεται πὼς οἱ διαπιστώσεις ποὺ ἔγιναν, κίνησαν γιὰ πρώτη φορὰ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινῆς γνώμης σὲ τέτοια βαθμό, ποὺ ὁ ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Ζισκὰρ ντ' Ἐσταὶν ἀναγκάστηκε νὰ ὁμολογήσει ὅτι «πολλὲς ἀπὸ τὶς διαπιστώσεις τοῦ συνεδρίου στηρίζονται σὲ μιὰ ψύχραιμη ἀνάλυση τῆς σημερινῆς πραγματικότητας». (Ἡ εὐγένεια αὐτή, βέβαια, θὰ καταργηθεῖ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ σοσιαλιστὲς θὰ πάψουν νὰ ἀρκοῦνται στὶς διαπιστώσεις καὶ θὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ἀπαραίτητης πολιτικῆς ἔκφρασης τῶν ἀναλύσεών τους). Ἂς μὴ νομίσουμε ὅμως ὅτι σκοπὸς τοῦ σοσιαλιστικοῦ αὐ-

τοῦ οἰκονομολογικοῦ συνέδριου ἦταν ἡ ἀφαιρεμένη θεώρηση τῆς κρίσης τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου καὶ ἡ δημοσίευση κειμένων «διανοουμενίστικης μορφῆς», ἀκατάληπτων ἀπὸ τὴν πλατύτερη μάζα καὶ κατάλληλων νὰ ἀποσποῦν εὐνοϊκὲς ἢ δυσμενεῖς κρίσεις τῶν εἰδικῶν. Αὐτὴ τὴ φορὰ τὰ πράγματα προχώρησαν πολὺ περισσότερο.

Πρὶν ἀπ' ὅλα, οἱ σοσιαλιστὲς σύνεδροι θέλησαν ν' ἀποδείξουν ὅτι οἱ ἐπιδράσεις τῶν καπιταλιστικῶν ἐκτιμήσεων καὶ θεωριῶν πάνω στὴ σοσιαλιστικὴ σκέψη – καὶ πιὸ συγκεκριμένα πάνω στὴν οἰκονομικὴ συλλογιστικὴ – ἔχουν προχωρήσει πολὺ βαθύτερα ἀπ' ὅ,τι συνήθως φανταζόμαστε καὶ πὼς οἱ «μορφωτικὲς ἀνταλλαγὲς» ποὺ γίνονται ἀνάμεσα στὰ δυὸ στρατόπεδα δὲν καταλήγουν κατ' ἀνάγκη μονάχα σὲ «προοδευτικὰ ἀνοίγματα» τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ σὲ ἀντίστοιχα «μπασταρδέματα» τῶν σοσιαλιστικῶν ἀναλύσεων. Τὸ ποιοὶ βγαίνουν ὠφελημένοι ἀπὸ τὰ «μπασταρδέματα» αὐτά, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ τὸ ὑποθέσουμε.

Ἕνας δεύτερος σκοπὸς τοῦ σοσιαλιστικοῦ συνεδρίου ἦταν ἡ ἀπόδειξη τῆς παγκοσμιότητας τῶν προβλημάτων τοῦ σημερινοῦ κόσμου καί, κατὰ συνέπεια, ἡ ὑπογράμμιση τῆς ἀνάγκης ἀναζήτησης κοινῆς στρατηγικῆς γιὰ τὴν ἀντιμετώπισή τους. Οἱ οἰκονομικὲς καὶ πολιτικὲς ἀλληλεξαρτήσεις, μόνο καὶ μόνο μέσα στὸ στενὸ πλαίσιο τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, εἶναι τόσο πολυπλόκαμες, ποὺ εἶναι δύσκολο νὰ ἀνακαλύψουμε πολλὰ καθαρὰ ἐθνικὰ προβλήματα. Τὶς μέρες αὐτὲς ἔγινε πολὺς λόγος γιὰ τὴ μελλοντικὴ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδας στὴν ΕΟΚ, ἀλλὰ οἱ μεγάλες δόσεις μεγαλοστομίας καὶ φτηνοπανηγυρισμοῦ ποὺ χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τὴν κυβερνητικὴ πλευρά, καθὼς καὶ ἡ δίχως προηγούμενο ἐπίδειξη δημοσιογραφικῆς προχειρολογίας ἀπὸ τὸν τύπο, μᾶς ἐμπόδισαν νὰ δοῦμε τὸν ἀληθινὸ χαρακτήρα τοῦ προβλήματος, ποὺ δὲν εἶναι μονάχα οἰκονομικὸ καὶ πολιτικό, ἀλλὰ καὶ πρόβλημα περίπλοκων καὶ πολύμορφων ἐξαρτήσεων δύο κόσμων, δύο συλλογιστικῶν, δύο διαμετρικὰ ἀντίθετων τρόπων θεώρησης τοῦ μέλλοντος.

Ἕνας τρίτος – καὶ ἴσως ὁ πιὸ σημαντικὸς – σκοπὸς τοῦ σοσιαλιστικοῦ συνεδρίου, ἦταν ἡ θεωρητικὴ προετοιμασία γιὰ τὸν καθορισμὸ μιᾶς οἰκονομικῆς πολιτικῆς ποὺ θ' ἀποτελέσει, γιὰ τὶς ἀναπτυγμένες βιομηχανικὲς χῶρες, τὴ βάση στήριξης ἑνὸς ἐνιαίου πολιτικοῦ σοσιαλιστικοῦ προγράμματος.

«Οἱ ἀντιφάσεις τοῦ καπιταλισμοῦ δὲν φτάνουν...»

Ἡ εἰσήγηση τοῦ Ἀμερικανοῦ καθηγητὴ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ, Στέφαν Μάργκλιν, σχολιάσθηκε ποικιλότροπα, ἀλλὰ δὲν ἄφησε ἀδιάφορο κανένα σοσιαλιστή. Κι αὐτό, γιὰ τὸν ἁπλὸ λόγο ὅτι ὁ Μάργκλιν ξεκίνησε τὴν εἰσήγησή του μ' ἕνα ἔμμεσο κατηγορητήριο ἐνάντια στὴν «ὑπνηλία» ποὺ ἔχει καταλάβει τοὺς σοσιαλιστὲς οἰκονομολόγους, ποὺ ἔχουν παραρίξει στὶς θεωρίες τους ἀφιόνι ἀναμονῆς τῆς «αὐτόματης κατάρρευσης» τοῦ καπιταλισμοῦ. «Δὲν μποροῦμε πιὰ νὰ ἐπιτρέψουμε στὸν ἑαυτό μας τὴν πολυτέλεια νὰ πιστεύει ὅτι οἱ ἀντιφάσεις θὰ καταλήξουν γρήγορα στὴν ἔλευση καὶ τὴν ἐγκαθίδρυση τοῦ σοσιαλισμοῦ», τόνισε ὁ Ἀμερικανὸς καθηγητής. «Ἡ ἱστορία τοῦ περασμένου αἰώνα ἀποδείχνει ὅτι στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες ἡ καπιταλιστικὴ τάξη κατάφερε πάντα νὰ διευθύνει καὶ νὰ ἐλέγξει τὶς διάφορες ἀλλαγὲς καὶ κρίσεις, γιὰ νὰ διατηρήσει τὴν ἡγεμονία της. Ἡ «καπιταλιστικὴ σχεδιοποίηση» μπορεῖ ν' ἀποτελεῖ λεκτικὴ ἀντίφαση, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει καθόλου ὅτι ὁδηγεῖ κατ' ἀνάγκη στὸ σοσιαλισμό. Ὁ σοσιαλισμὸς δὲν θὰ καταφέρει νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴ σημερινὴ κρίση, παρὰ μονάχα ἂν ὁ λαὸς εἶναι σὲ θέση νὰ ἐπιβάλει τὸν ἔλεγχό του πάνω στὶς διαδικασίες τῆς σχεδιοποίησης. Ὁ σοσιαλισμὸς δὲν ἔχει ἔννοια παρὰ μονάχα ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ πολιτικὴ δημοκρατία. Καὶ μιὰ πραγματικὴ πολιτικὴ δημοκρατία εἶναι ἀδιανόητη δίχως ἀληθινὴ οἰκονομικὴ δημοκρατία, δηλαδὴ ριζικὴ ἀναθεώρηση τῆς ἐργασίας καὶ κατάργηση τῆς γραφειοκρατίας, τῆς τεχνοκρατίας καὶ τῆς ἱεραρχίας».

Ἀπὸ τὴν οἰκονομία στὸν πόλεμο...

Γιὰ τὸν Οὔγγρο καθηγητὴ Ἔγκον Κεμένες, οἱ σοσιαλιστικὲς ἀναλύσεις στηρίζονται συχνὰ σὲ μιὰ τελείως ἀνεδαφικὴ σύγκρισή της μὲ κείνη τοῦ 1929. «Ὅμως, ὑπάρχει φόβος ὅτι οἱ ἐπιδράσεις ποὺ θὰ ἔχει πάνω στὶς διεθνεῖς οἰκονομικὲς σχέσεις, καὶ συγκεκριμένα σὲ κεῖνες ἀνάμεσα στὴ Δύση καὶ τὴν Ἀνατολή, θὰ εἶναι τὸ ἴδιο καταστροφικὲς μὲ κεῖνες τοῦ 1929. Σὲ μιὰ δεύτερη φάση, οἱ οἰκονομικὲς δονήσεις μποροῦν νὰ πάρουν πολιτικὸ χαρακτήρα. Τὸ ἐνδεχόμενο αὐτό, τονίζει ὁ Κεμένες, πρέπει νὰ μᾶς ἀνησυχεῖ, γιατὶ αὐτὴ ἡ πολιτικὴ φάση τῆς κρίσης μπορεῖ νὰ καταλήξει στὸν πόλεμο. Ἡ εὐνοϊκὴ ἀνάπτυξη τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων Δύσης-Ἀνατολῆς, ὅπως τὴν ἔχουμε συνηθίσει τὰ τελευταῖα χρόνια, ἔχει συμβάλει σημαντικὰ στὴν πολιτικὴ ἐκτόνωση τόσο στὴν Εὐρώπη, ὅσο καὶ σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο. Τὸ σταμάτημα τῆς ἀνάπτυξης τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων μπορεῖ νὰ ὑπονομεύσει ἐπικίνδυνα τὴ βελτίωση τοῦ διεθνοῦς πολιτικοῦ κλίματος».

Ὅμως, τὸ διεθνὲς πολιτικὸ κλίμα δὲν διαμορφώνεται ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς πολιτικὲς ἀνακατατάξεις καὶ συγκρούσεις – βίαιες ἢ ὄχι – σὲ ἐθνικὸ ἐπίπεδο. Καὶ στὶς συγκρούσεις αὐτές, ποὺ ἔχουν ἀρχίσει ἤδη νὰ ἐκδηλώνονται σὲ χῶρες ὅπως ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία, ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν καπιταλιστικῶν καθεστώτων δὲν εἶναι παρὰ ἡ ὅσο τὸ δυνατὸν καλύτερη κατοχύρωση τοῦ πολιτικοῦ στάτους κβό, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ὕπαρξη τῆς ἰσορροπίας ποὺ πάνω της στηρίζεται ἡ καπιταλιστικὴ παραγωγή. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε, ὅπως σωστὰ παρατήρησε στὴν εἰσήγησή του ὁ Γάλλος οἰκονομολόγος Ζὰν Πιὲρ Σεβενεμὰν (μέλος τοῦ ΕΓ τοῦ Γαλ. Σοσ. κόμματος), γιὰ τοὺς Εὐρωπαίους κεφαλαιοκράτες ἡ εἴσοδος ἑνὸς εὐρωπαϊκοῦ κράτους στὴν Κοινὴ Ἀγορά, προϋποθέτει μιὰν ἰσχυρὴ καί, στὴν οὐσία, ἀνεξέλεγκτη κυβέρνηση, ποὺ θὰ μπορέσει ν' ἀντιμετωπίσει ἀποτελεσματικά, δηλαδὴ βίαια καὶ χωρὶς δημοκρατικοὺς δισταγμούς, τὰ διάφορα διεκδικητικὰ κινήματα.

Πῶς ἀντιμετωπίζουν οἱ σοσιαλιστὲς οἰκονομολόγοι τὴν προοπτικὴ τῶν μεγάλων συγκρούσεων ποὺ εἶναι μοιραῖο νὰ δημιουργηθοῦν, μέσα στοὺς κόλπους τῶν Εὐρωπαίων «ἑταίρων» στὰ χρόνια ποὺ ἔρχονται; Ὁ Ζὰν Πιὲρ Σεβενεμὰν δὲν μᾶς δίνει καθησυχαστικὴ ἀπάντηση. «Πολλοὶ σοσιαλιστές, ὑπογραμμίζει, ἀρχίζουν νὰ γίνονται ὀπαδοὶ τῆς ἀπολιτικῆς οἰκονομίας, τῆς «οὐδέτερης» οἰκονομικῆς συλλογιστικῆς», πρὸς τὴν ὁποία τοὺς σπρώχνει ἄλλωστε ἡ πολιτικὴ ἀναδίπλωση ποὺ ἐπιχειροῦν εὐέλικτοι καὶ ἔξυπνοι ἐκπρόσωποι τοῦ νεοκαπιταλισμοῦ, ὅπως ὁ Ζισκὰρ ντ' Ἐσταὶν στὴ Γαλλία. Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ καταλήγει ἀναπόφευκτα σὲ παράδοση τῶν σοσιαλιστικῶν ὅπλων πρὶν ἀπὸ τὴ μάχη καί, σὲ συνέχεια, σὲ εἰρηνικὴ συνύπαρξη ἑνὸς ἐκφυλισμένου σοσιαλισμοῦ καὶ τοῦ «προοδευτικοῦ» καπιταλισμοῦ.

«Ὁ σοσιαλισμὸς δὲν εἶναι καπιταλισμὸς χωρὶς καπιταλιστές...»

Μέσα στὴν εἰσήγηση τοῦ διευθυντῆ τοῦ Ἀφρικανικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀνάπτυξης, Αἰγύπτιου Σαμὶρ Ἀμίν, ἡ προηγούμενη διαπίστωση ἀποχτάει μιὰ πιὸ συγκεκριμένη πολιτικὴ ἔκφραση. «Ἡ σημερινὴ κρίση, ὑπογραμμίζει ὁ καθηγητὴς Σαμὶρ Ἀμίν, δὲν μᾶς ὁδηγεῖ, ὅπως πιστεύουν πολλοί, ἀναπόφευκτα καὶ μηχανικὰ στὸ σοσιαλισμό. Ἡ ἀνάπτυξη τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων δὲν ἀποτελεῖ, ἀπὸ μόνη της, «πρόοδο». Σοσιαλισμὸς δὲν πάει νὰ πεῖ καπιταλισμὸς χωρὶς καπιταλιστές, ὅπως συχνὰ ἰσχυρίζεται ἡ γερασμένη σοσιαλδημοκρατία. Ἡ σοσιαλιστικὴ λύση ἀπαιτεῖ: α) Ὁριστικὸ ἰδεολογικὸ διαζύγιο ἀπὸ τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ «χαρμάνι». β) Μιὰ «ἀπεμπλοκὴ» τῶν περιφερειακῶν χωρῶν ἀπὸ τὸ ἰμπεριαλιστικὸ σύστημα. Ἡ ἀπεμπλοκὴ ἀκριβῶς αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ παρὰ μονάχα ἀπὸ τὶς σοσιαλιστικὲς δυνάμεις αὐτῶν τῶν χωρῶν. Μέσα στὸ πλαίσιο αὐτὸ θὰ μπορέσουμε ν' ἀναπτύξουμε ἕναν ἀληθινὸ διεθνισμὸ (τῶν λαῶν καὶ ὄχι τῶν μεγάλων πολυεθνικῶν ἑταιριῶν καὶ συγκροτημάτων!), κυρίως ἀνάμεσα στὴ νότια Εὐρώπη, τὸν Ἀραβικὸ κόσμο καὶ τὴν Ἀφρική».

Θὰ σταθοῦμε, καταλήγοντας, σ' αὐτὴν τὴν τελευταία «αἰχμὴ» τοῦ Αἰγύπτιου οἰκονομολόγου, αἰχμὴ ποὺ ἐνδιαφέρει ἰδιαίτερα ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες, ποὺ «βομβαρδιζόμαστε» τὸν τελευταῖο καιρὸ μὲ τὰ συνθήματα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ «λόμπυ» τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς. Τὰ συνθήματα αὐτά, ἀκόμα καὶ εἰπωμένα ἀπὸ «προοδευτικά», σοσιαλοφέρνοντα ἢ σοσιαλδημοκρατικὰ στόματα, σπάνια ξεπερνᾶνε τὸ ἐπίπεδο συζήτησης σὲ ἐπαρχιακὴ κοινότητα γιὰ τὴ μετατόπιση τῶν δημοτικῶν ἀνακουφιστηρίων. Δὲν φτάνει νὰ ἑτοιμαζόμαστε γιὰ νὰ «γίνουμε Εὐρωπαῖοι» (ἀκόμα, μένει νὰ μᾶς διευκρινισθεῖ: Εὐρωπαῖοι ποιᾶς Εὐρώπης;), ἀλλὰ καὶ νὰ δοῦμε ἂν διαθέτουμε τὶς ἀπαραίτητες δομὲς καὶ δυνάμεις γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ριζικῶν ἀνακατατάξεων ποὺ μᾶς ὑπόσχεται ὁ εὐρωπαϊκὸς χῶρος γιὰ τὰ ἑπόμενα δέκα χρόνια. Ἂν θέλουμε νὰ ἐπιβιώσει ὄχι τὸ σημερινὸ κοινωνικὸ καθεστὼς (αὐτὸ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι φροντίδα τῆς Δεξιᾶς καὶ τῶν κυβερνήσεών της), ἀλλὰ τὸ ἴδιο τὸ ἔθνος μας.

Ἄρης Φακίνος

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΕΙΣ:

Στὸ ἄρθρο τοῦ συνεργάτη μας Ἄρη Φακίνου γιὰ τὸ ἑλληνικὸ προξενεῖο τῆς Ζυρίχης (ΑΝΤΙ, 31.5.75, τεῦχος 20, σελ. 13) δημιουργήθηκε ἀπὸ ἀτυχὴ συγκυρία μιὰ δυσάρεστη παρεξήγηση ποὺ ἀφορᾶ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Γ. Π. Λάββα. Σημειώνουμε ὅτι τὰ ὅσα ἀναφέρονται γιὰ τὸν κ. Λάββα, καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὸν τρόπο ἐκλογῆς του στὸ Πανεπιστήμιο, δὲν ἀνταποκρίνονται στὴν πραγματικότητα. Ὁ κ. Λάββας ἐκλέχτηκε παμψηφεὶ καὶ μάλιστα μὲ εἰσηγήσεις ἀναντίρρητα δημοκρατικῶν καθηγητῶν τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Λυπούμαστε γιατὶ τὸ ἄρθρο μας δημιούργησε διαφορετικὲς ἐντυπώσεις.

Ἐξ ἄλλου, θὰ πρέπει νὰ διευκρινίσουμε καὶ κάτι ἄλλο: τὸ ζαχαροπλαστεῖο κοντὰ στὴ «Λυρικὴ Σκηνὴ» πού, ὅπως γράφαμε στὴ σελ. 9 τοῦ τεύχους 20 τοῦ ΑΝΤΙ, ἀποτελεῖ στέκι τῶν νεοταξικῶν καὶ λοιπῶν νεοφασιστῶν καὶ παρακρατικῶν, *δὲν εἶναι*, ἐπαναλαμβάνουμε, δὲν εἶναι τὸ «Ἀρχοντικό».

ΑΝΤΙ

μετὰ τὶς τραυματικὲς ἐμπειρίες τῶν τελευταίων 40 χρόνων

ΜΙΑ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΑΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ (1941 - 45)

τοῦ Γερμανοῦ ἱστορικοῦ Χάϊντς Ρίχτερ

V. (τελευταῖο)
Τὰ Δεκεμβριανὰ
καὶ ἡ κατάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τοὺς δεξιοὺς

Τὰ τελευταῖα γερμανικὰ στρατεύματα ἐγκατέλειπαν τὴν Ἀθήνα στὶς 12.10. Τὸ ΕΑΜ τήρησε μὲ ἀκρίβεια τὶς συμφωνίες καὶ φρόντισε νὰ ἐπιβληθεῖ ὁ νόμος καὶ ἡ τάξη στὶς περιοχὲς ποὺ ἐγκατέλειπαν οἱ Γερμανοί. Στὶς 18.10 ἐπέστρεψε ἡ ἐξόριστη κυβέρνηση καὶ ὁ Παπανδρέου ὕψωσε τὴν ἑλληνικὴ σημαία πάνω στὴν Ἀκρόπολη. Ἡ Ἀθήνα ἔζησε μιὰ «explosion de joie» (ἔκρηξη χαρᾶς). Ὁ Τσώρτσιλ πέτυχε τὸν πρῶτο του στόχο, ποὺ ἦταν ἡ ἐγκατάσταση κυβέρνησης στὴν Ἀθήνα. Τώρα, τὸ μόνο ποὺ ἀπέμενε ἦταν νὰ ἀποσπάσει τὴν ἐξουσία ἀπὸ τὸ ΕΑΜ.

Ἤδη, ἐπὶ ἰταλικοῦ ἐδάφους, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση ἦταν τυπικὰ παραιτημένη καὶ ὁ Γεώργιος Β΄ ἔδωσε στὸν Παπανδρέου τὴν ἐντολὴ σχηματισμοῦ νέας κυβέρνησης. Γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ δὲν σχηματίσθηκε κυβέρνηση ἐθνικῆς ἑνότητας: οἱ βασιλικοὶ εἶχαν καὶ πάλι τὴν πλειοψηφία. Ὁ Γεώργιος Β΄ παρέμεινε στὸ Λονδίνο, ἐπειδὴ στὸ μεταξὺ οἱ Βρεταννοὶ ἦταν ἀντίθετοι σὲ μιὰ ἄμεση ἐπιστροφή του στὴν Ἑλλάδα. Στὸν Παπανδρέου ὅμως, παρεχώρησε φαινομενικὰ ἁρμοδιότητες ἀνώτατου ἄρχοντα. Ὁ βασιλιάς, λοιπόν, θὰ μποροῦσε σὲ δεδομένη εὐκαιρία νὰ ἐπιστρέψει στὴν Ἑλλάδα. Ἕνα κύριο θέμα δέσποζε στὸ χρόνο ποὺ ἀκολούθησε: ὁ ἀφοπλισμὸς τῆς Ἀντίστασης. Ἡ ἀγγλικὴ θέση ἦταν γνωστὴ ἀπὸ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1944. Ὁ Τσώρτσιλ εἶχε ταχθεῖ ὑπὲρ τῆς ἔνοπλης σύγκρουσης μὲ τὸ ΕΑΜ/ΕΛΑΣ καὶ ἐπιθυμοῦσε αὐτὴ τὴν ἀναμέτρηση. Συμφιλιωτικὲς φωνὲς ἀπὸ κύκλους τοῦ SOE, καταδικάστηκαν σὲ σιωπή. Κατὰ τὴν παρέλαση τῆς Νίκης, ποὺ ἔγινε στὴν Ἀθήνα, ἀποκλείστηκε ἡ συμμετοχὴ τῆς Ἀντίστασης, μετὰ ἀπὸ παρέμβαση τῶν Ἄγγλων.

Ἡ κατανομὴ τῶν δυνάμεων, ὅμως, ἦταν ἀκόμα ὑπὲρ τοῦ ΕΑΜ/ΕΛΑΣ, πρᾶγμα ποὺ σήμαινε γιὰ τοὺς Ἄγγλους καὶ τὸν Παπανδρέου, νὰ αὐξήσουν τὶς δικές τους δυνάμεις. Αὐτὸ συνέβη κατὰ τὴ διάρκεια ἐκείνων τῶν ἑβδομάδων, μὲ τρόπο μᾶλλον παράξενο. Ἡ χωροφυλακή, ποὺ μέχρι ἐκείνη τὴ στιγμὴ εἶχε ὑπηρετήσει τοὺς Γερμανούς, δὲν ἐκκαθαρίστηκε, ἀλλὰ παραλήφθηκε αὐτούσια ἀπὸ τὴν κυβέρνηση. Βέβαια τὰ Τάγματα Ἀσφαλείας εἶχαν ἀφοπλιστεῖ, εἶχαν ὅμως κατὰ μονάδες συγκεντρωθεῖ σὲ στρατόπεδα, ἔτσι ποὺ ὁποιαδήποτε ὥρα μποροῦσαν νὰ ἀποδείξουν ἔμπρακτα τὴν ἀντικομμουνιστική τους νομιμότητα. Ἡ 3η ταξιαρχία, πού, ἀφότου ἐκκαθαρίστηκε, ἦταν καθαρὰ φιλοβασιλική, μετακινήθηκε μὲ ἐπείγοντα τρόπο. Ἡ ὀργάνωση «Χ» τοῦ Γρίβα δέχτηκε πλατιὰ ὑποστήριξη. Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, ὁ ἀφοπλισμὸς τοῦ ΕΛΑΣ γιὰ τὶς 10.12.44 ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ τὸ ΕΑΜ μόνο κάτω ἀπὸ τὴν προϋπόθεση νὰ ἀφοπλιστοῦν καὶ οἱ ἄλλοι στρατιωτικοὶ σχηματισμοὶ καὶ νὰ δημιουργηθεῖ ἕνας καινούργιος στρατός. Οἱ Βρεταννοὶ ὅμως καὶ ὁ Παπανδρέου ἀρνήθηκαν νὰ θεωρήσουν τὴν 3η ταξιαρχία σὰν κομματικὸ στρατό, ὑποστηρίζοντας ὅτι τὸ σῶμα αὐτὸ εἶναι τὸ μοναδικὸ κανονικὸ ἑλληνικὸ στρατιωτικὸ τμῆμα καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ διαλυθεῖ. Γι' αὐτὸ

καὶ οἱ Βρεταννοὶ ἀξίωσαν τὴ χωρὶς ὅρους ὑποταγὴ τοῦ ΕΑΜ/ΕΛΑΣ. Τὸ ΕΑΜ/ΕΛΑΣ ἔπρεπε, τὴ στιγμὴ τῆς ἀπελευθέρωσης, νὰ θυσιάσει τοὺς σκοποὺς γιὰ τοὺς ὁποίους εἶχε ἀγωνιστεῖ καὶ νὰ παραχωρήσει τὴν πρωτοκαθεδρία στοὺς δεξιούς, γιὰ νὰ εἶναι δυνατὴ ἔτσι ἡ ἐπανεγκατάσταση τοῦ προπολεμικοῦ καθεστῶτος.

Ἡ Ἀντίσταση ἦταν ὑπὲρ τῆς δημοκρατικῆς λύσης. Ἦταν πρόθυμη νὰ ἀφοπλιστεῖ, ἀπαιτοῦσε ὅμως νὰ ἐφαρμοστεῖ τὸ ἴδιο καὶ στοὺς δεξιούς.

Ἡ θέση τοῦ ΕΑΜ ἰσχυροποιήθηκε καὶ ἀπὸ διάφορα γεγονότα ποὺ συνέβησαν μὲ τὴ σιωπηρὴ ἀνοχὴ τῶν Βρεταννῶν: Συνεργάτες (δοσίλογοι) ἀπόδρασαν ἀπὸ μιὰ φυλακὴ μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἀστυνομίας. Ὁ ὑφυπουργὸς τῆς Ἄμυνας, Λαμπριανίδης, προβίβασε πρώην ἀξιωματικοὺς τῶν Ταγμάτων Ἀσφαλείας σὲ στελέχη τῆς νέας Ἐθνικῆς Φρουρᾶς. Μέλη τῶν Ταγμάτων Ἀσφαλείας φόρεσαν βρεταννικὲς στολὲς καὶ εἰσχώρησαν στὴν Ἐθνικὴ Φρουρά. Ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπεξεργαστεῖ εὔχρηστες μεθόδους γιὰ μιὰ καινότυπη διάρθρωση τοῦ στρατεύματος, ζήτησε ἀπὸ τὸν Παπανδρέου νὰ τοῦ παραχωρήσει ὁ Σκόμπυ τὴν ἀπόλυτη ἀνώτατη διοίκηση τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ὁ Παπανδρέου δέχτηκε ἀρχικά, ἄλλαξε ὅμως γνώμη μετὰ ἀπὸ ἀγγλικὴ πίεση καὶ ἔτσι ὁ Ὀθωναῖος παραιτήθηκε. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, σὲ συνομιλίες μὲ τὸ Σαράφη γιὰ τὸν ἀφοπλισμὸ τῶν ὀργανώσεων, ὁ Σκόμπυ ἀπειλοῦσε ἀπροκάλυπτα.

Στὶς 15.11 ἔθεσε ὁ Σκόμπυ τὴν Ἀθήνα σὲ κατάσταση ἀποκλεισμοῦ.

Στὶς 19.11 τὸ ΚΚΕ ἀνακοίνωσε, ὅτι συναινεῖ σὲ ἕναν ἀφοπλισμό, μόνο ὅμως ὑπὸ τὸν ὅρο νὰ ἀφοπλιστοῦν καὶ ὅλες οἱ «volunteer uniis» (οἱ ἐθελοντικὲς μονάδες), συνεπῶς καὶ ἡ 3η ταξιαρχία. Ὁ Παπανδρέου φάνηκε, στὶς 22.11, ὅτι εἶναι πρόθυμος γιὰ ἕνα συμβιβασμό. Παράλληλα μὲ τὸν ἀφοπλισμὸ τοῦ ΕΛΑΣ, θὰ ἔπαιρναν ὅλα τὰ μέλη τῆς 3ης ταξιαρχίας ἀπεριόριστη ἄδεια. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, θὰ εἶχε διαλυθεῖ de facto. Ἀμέσως ὅμως ἐπενέβησαν οἱ Ἄγγλοι. Ὁ Παπανδρέου ἀναγκάστηκε νὰ ἀποσύρει τὴν παραχώρησή του. Ταυτόχρονα ὁ Σκόμπυ ἔθεσε τὴν ἡγεσία τοῦ ΕΛΑΣ κάτω ἀπὸ πίεση, νὰ δεχθεῖ τὶς διαταγές του γιὰ ἀφοπλισμὸ τῶν μονάδων ποὺ ἔλεγχε. Ἡ ἡγεσία τοῦ ΕΛΑΣ ἀρνήθηκε καὶ ἀνακοίνωσε ὅτι θὰ ἀποδεχτεῖ μιὰ τέτοια διαταγὴ μόνο μετὰ ἀπὸ ἀπόφαση τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησης.

Στὶς 27.11, οἱ ὑπουργοὶ τοῦ ΕΑΜ προτείνουν ἕνα σχέδιο-λύση ποὺ προβλέπει τὸ σχηματισμὸ μικτοῦ στρατιωτικοῦ σώματος, ἀποτελούμενου ἀπὸ τὴν 3η ταξιαρχία, τὸν ΕΔΕΣ, καὶ τὸν ΕΛΑΣ σὲ ἀναλογία 1 : 1. Ὁ συγχρωτισμὸς τῶν ἀνομοιογενῶν αὐτῶν μονάδων θὰ ἔφτανε μέχρι τὰ μάχιμα σώματα. Ἡ ἀνάμιξη αὐτὴ ἦταν ἀναγκαία, γιὰ νὰ ἀποφευχθεῖ μιὰ μονομερὴς μετάθεση τῆς ταξιαρχίας τοῦ ΕΛΑΣ στὰ βόρεια τῆς χώρας καὶ νὰ ἐμποδιστεῖ ἡ κατάληψη τῆς ἐξουσίας στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴν ἄλλη ταξιαρχία. Ὁ Παπανδρέου συμφώνησε «κατὰ βάσιν», ἔδωσε ὅμως στὴ δημοσιότητα μιὰ παραποιημένη ἐκδοχὴ τοῦ σχεδίου, ποὺ δὲν περιεῖχε τὴν ἐνσωμάτωση τῶν μονάδων καὶ ποὺ πρότεινε τὴν κατανομὴ τῶν δυνάμεων σὲ ἀναλογία 2 : 1. Ἡ βασικὴ ὅμως σκέψη τῆς ἐνσωμάτωσης καὶ τῆς ἰσορροπίας τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἦταν καὶ ἡ οὐσία τοῦ σχεδίου τοῦ ΕΑΜ, γιατὶ ἀνταποκρινόταν καὶ στὶς ἀνάγκες διασφάλισης τοῦ ΕΑΜ. Γι' αὐτό, τὸ ΕΑΜ δὲν δέχτηκε τὶς τροποποιήσεις τοῦ Παπανδρέου καὶ ἀνακοίνωσε στὶς 29.11 ὅτι συναινεῖ μὲ τὸ ἀρχικὸ σχέδιο ποὺ πρόβλεπε τὴ γενικὴ ἀποστράτευση καὶ τὸν ἀφοπλισμὸ μέχρι τὶς 10.12. Μία σύγκριση κειμένων τῶν σχεδίων τοῦ Παπανδρέου καὶ τῆς ἀριστερᾶς δείχνει ὅτι τὸ ΕΑΜ ἦταν πρόθυμο νὰ προβεῖ σὲ παραχωρήσεις καὶ ἐπέμενε μόνο στὸ θέμα τῆς δικῆς του ἀσφάλειας. Ὅταν ὁ Παπανδρέου καὶ οἱ Βρεταννοὶ δὲν δέχτηκαν νὰ ὑποχωρήσουν ἄλλο, τότε τὸ ΕΑΜ ἀποφάσισε νὰ ἀκολουθήσει μία νέα σκληρὴ τακτική.

ΤΟ ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟ ΛΑΘΟΣ

Ὁ Σκόμπυ, ἀκολουθώντας πιστὰ τὶς ὁδηγίες τοῦ Τσώρτσιλ, ἐκδίδει τὴν 1.12 μιὰ διαταγὴ γιὰ τὴ διάλυση τῶν ἀνταρτικῶν ὀργανώσεων. Ὁ Παπανδρέου καλεῖ σὲ συνεδρίαση τὸ ὑπουργικὸ συμβούλιο, ἐρήμην τῶν ΕΑΜικῶν ὑπουργῶν, ὅπου καὶ ἀποφασίζεται ἡ διάλυση τῆς ἀστυνομίας τοῦ ΕΑΜ. Ἀκριβῶς ὅπως ἔγινε τὸ Σεπτέμβριο μὲ τοὺς Φιλελεύθερους, πέφτουν οἱ ὑπουργοὶ τοῦ ΕΑΜ στὴν παγίδα καὶ παραιτοῦνται. Ὁ Παπανδρέου ἐπωφελεῖται τῆς εὐκαιρίας: Τὴν ἑπομένη ἡ «ἐναπομείνασα» κυβέρνηση ὑπογράφει μιὰ διαταγὴ ποὺ ὅριζε ὅτι ἡ διάλυση τῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων ἔπρεπε νὰ γίνει μέχρι τὶς 10.12.44.

Ἡ παραίτηση τῶν ὑπουργῶν τοῦ ΕΑΜ ἦταν τὸ ἀποφασιστικὸ λάθος: ἔχασαν κάθε ἐπιρροὴ καὶ ἔδωσαν ἔτσι στὸν Παπανδρέου καὶ στοὺς Ἄγγλους τὴν εὐκαιρία νὰ προχωρήσουν στὴ διάλυση τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων, καλυπτόμενοι πίσω ἀπὸ φαινομενικὴ νομιμότητα. Ἡ αἰτία γιὰ τὴν παραίτηση τῶν ΕΑΜικῶν ὑπουργῶν δὲν εἶναι σὲ καμία περίπτωση – ὅπως συχνὰ ἀπὸ διαφόρους ὑποστηρίζεται – ὅτι εἶχε παρθεῖ ἀπόφαση γιὰ ἀνταρσία. Τὸ ΕΑΜ πίστευε περισσότερο, ὅτι θὰ ἔριχνε τὴν κυβέρνηση Παπανδρέου καὶ θὰ σχηματιζόταν κυβέρνηση μὲ τὸ Σοφούλη. Τὰ σχέδια ὅμως τοῦ ΕΑΜ προσέκρουσαν στὴν ἄκαμπτη στάση τοῦ Τσώρτσιλ, ποὺ δὲν ἀποδέχτηκε τὴν παραίτηση τοῦ Παπανδρέου.

Τὰ δραματικὰ γεγονότα τῆς 3.12 δείξανε γιὰ μιὰ στιγμὴ ὅτι ὑπῆρχε ἀκόμη ἡ δυνατότητα νὰ ἀποφευχθεῖ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Στὶς 3.12 τὸ ΕΑΜ ἤθελε νὰ διοργανώσει μιὰ μαζικὴ διαδήλωση στὴν Πλατεία Συντάγματος. Ὁ Παπανδρέου ἔδωσε τὴν προηγούμενη μέρα τὴν ἄδεια, τὴν ἀνακάλεσε ὅμως λίγο ἀργότερα καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ ποὺ τὸ συλλαλητήριο δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ματαιωθεῖ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ὁ Παπανδρέου ἔφτιαξε τὸ νομικιστικὸ ἄλλοθι ποὺ τοῦ χρειαζόταν, γιὰ τὰ γεγονότα τῆς ἑπομένης ἡμέρας: Ἡ διαδήλωση ἀναπτύσσονταν εἰρηνικὰ στὴν Πλατεία Συντάγματος. Ξαφνικὰ οἱ ἀστυνομικοὶ ἄρχισαν νὰ ρίχνουν πυρὰ κατὰ τῆς ἄοπλης μάζας. Οἱ *«Times»* ἔγραψαν γι' αὐτὴ τὴν ἐνέργεια ὅτι εἶναι μιὰ φασιστικὴ πράξη. Ὁ Παπανδρέου «ἔνιψε τὰς χεῖρας του» σὲ ἕνα λόγο ποὺ ἐκφώνησε τὴν ἴδια μέρα. Ἡ ἐπίθεση αὐτὴ τῶν ἀστυνομικῶν ἔγινε μπροστὰ στὰ μάτια ἀντιπροσώπων τοῦ τύπου ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Λῆπερ κατάληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ μοναδικὴ διέξοδος ἦταν παραίτηση τοῦ Παπανδρέου καὶ κυβέρνηση ὑπὸ τὸν Σοφούλη. Ὁ Παπανδρέου δέχτηκε νὰ παραιτηθεῖ καὶ ἄρχισαν διαπραγματεύσεις γιὰ τὸν σχηματισμὸ νέας κυβέρνησης. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 4.12 εἶχαν φθάσει σ' ἕνα ἀποτέλεσμα. Ὁ Παπανδρέου ὑπέβαλε τηλεγραφικὰ στὸ βασιλιὰ τὴν παραίτησή του. Ἔτσι, δινόταν μιὰ τελευταία εὐκαιρία, μὲ μιὰ νέα κυβέρνηση, νὰ ἀποφευχθεῖ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐπενέβη ὁ ἴδιος ὁ Τσώρτσιλ. Τηλεγράφησε στὸ Λῆπερ ὅτι ὁ Παπανδρέου ὀφείλει νὰ μείνει πρωθυπουργός. Στὸ Σκόμπυ γνωστοποίησε:

«Σὲ καμιὰ περίπτωση μὴ διστάζετε νὰ φερθεῖτε ὅπως θὰ φερόσαστε σὲ μιὰ κατειλημμένη πόλη, στὴν ὁποία ἔχει ξεσπάσει μιὰ τοπικὴ ἀνταρσία... Πρέπει νὰ κρατήσουμε τὴν Ἀθήνα καὶ νὰ ἐπικρατήσουμε. Θὰ ἦταν πρὸς τιμήν σας, ἂν τὸ πετυχαίνατε αὐτὸ – ἂν εἶναι δυνατὸν – χωρὶς αἱματοχυσία, ἂν δὲν γίνεται ὅμως ἀλλιῶς, πρέπει νὰ χυθεῖ αἷμα» (16).

Ὁ Τσώρτσιλ εἶχε ταχθεῖ ὑπὲρ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ὁ Παπανδρέου ἔμεινε μὲ τὴ θέλησή του πρωθυπουργὸς καὶ ὁ Σοφούλης διαμαρτυρήθηκε χωρὶς ἐπιτυχία, μὲ μιὰ δήλωση στὸν τύπο ποὺ ἔκανε ἐναντίον τῆς βρεταννικῆς ἀνάμιξης. Ὁ Σκόμπυ κήρυξε στὶς 4.12 στρατιωτικὸ νόμο καὶ διάταξε τὸν ΕΛΑΣ νὰ ἐκκενώσει τὴν Ἀθήνα.

Στὸ μεταξὺ διάστημα, τὸ ΕΑΜ ἄρχισε μὲ τὴν ἐπίθεση ἐναντίον τῶν κεντρικῶν κτιρίων τῆς Ἀστυνομίας καὶ τῶν θέσεων τῆς «Χ», προσπαθοῦσε ὅμως νὰ ἀποφύγει τὴν ἔνοπλη σύγκρουση μὲ τὰ βρεταννικὰ στρατεύματα. Ἀναζητοῦσε ἀκόμα μιὰ πολιτικὴ λύση τῆς διαμάχης. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Βρεταννοὶ ἀρνήθηκαν ὁποιεσδήποτε παραχωρήσεις, κλιμακώθηκαν τὰ ἐπεισόδια. Παρ' ὅλα αὐτά, συνεχίζονταν οἱ πολιτικὲς ἐπαφὲς καὶ τὸ ΕΑΜ ὑπόβαλλε συνέχεια προτάσεις, ποὺ καὶ ἐποικοδομητικὲς καὶ μετριοπαθεῖς ἦταν καὶ χωρὶς ἄλλο θὰ μποροῦσαν νὰ φέρουν ἕνα τέρμα στὴ συνέχιση τῶν ἐχθροπραξιῶν. Στὸν Σκόμπυ ὅμως εἶχαν δοθεῖ κατηγορηματικὲς ἐντολὲς ἀπὸ τὸν Τσώρτσιλ, νὰ μὴ συναινέσει σὲ καμία παραχώρηση. Μεταβολὴ στὴ στάση τοῦ Τσώρτσιλ παρατηρήθηκε μόνο μετὰ ἀπὸ ἀμερικανικὲς διαμαρτυρίες καὶ ὀξεῖες ἐπιθέσεις στὴ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων καὶ στὸν τύπο. Τόσο ἔντονες ἦταν οἱ πιέσεις στὴ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων, ποὺ γιὰ νὰ περάσει τὴν πολιτική του ὁ Τσώρτσιλ ἀπείλησε παραίτηση.

Ἡ δημοσίευση τοῦ τηλεγραφήματος «μὴ διστάσετε νὰ πυροβολήσετε» (Don't hesitate to shoot) ξεσήκωσε σὲ ὅλες τὶς ἀγγλόφωνες χῶρες μιὰ τέτοια θύελλα διαμαρτυριῶν ποὺ ἔκανε τὸν Τσώρτσιλ νὰ ἀρχίσει νὰ σκέπτεται γιὰ μιὰ πολιτικὴ λύση. Ὁ Μακμίλλαν καὶ ὁ στρατηγὸς Ἀλεξάντερ πληροφοροῦσαν τοὺς ἀνωτέρους τους γιὰ ἀπώλεια κύρους τῆς κυβέρνησης Παπανδρέου καὶ ὑποστήριζαν τὴ λύση τῆς Ἀντιβασιλείας ὑπὸ τὸν Δαμασκηνό. Ὁ Τσώρτσιλ ἤρθε σὲ ἐπαφή, μετὰ ἀπ' ὅλα αὐτά, μὲ τὸ Γεώργιο Β΄, ὁ ὁποῖος ὅμως, πάλι ἀνέβαλε τὴ λήψη μιᾶς ἀπόφασης καὶ ἀναφέρθηκε στὸν Παπανδρέου, ποὺ τὸν εἶχε συμβουλεύσει νὰ μὴ δεχθεῖ τὴ λύση τῆς ἀντιβασιλείας. Ὁ Τσώρτσιλ φάνηκε νὰ εἶναι ἱκανοποιημένος μὲ τὴν ἐξέλιξη. Ἀλλὰ ἡ μὴ ἀλλαγὴ τῆς πολιτικῆς τοῦ Τσώρτσιλ ὀφείλεται κατὰ μεγάλο μέρος στὶς ἰσχυρὲς πιέσεις ποὺ δέχτηκε ἀπὸ τὸ Μακμίλλαν, τὸ Λῆπερ καὶ τὸν Ἀλεξάντερ, οἱ ὁποῖοι εἶχαν περίπου ταυτόσημες ἀντιλήψεις μὲ τὸν Παπανδρέου.

Στὸ μεταξύ, οἱ μάχες στὴν Ἀθήνα συνεχίζονταν καὶ ὁ Παπανδρέου μὲ τοὺς δεξιοὺς προσπαθοῦσε νὰ ἀναμίξει τοὺς Ἄγγλους ὅλο καὶ πιὸ βαθιὰ στὸ παιχνίδι, ἔτσι ποὺ στὸ τέλος ὁ Μακμίλλαν ἀναγκάστηκε νὰ δηλώσει:

«... ὅτι δὲν εἴμαστε πρόθυμοι (οἱ Βρεταννοὶ) νὰ γίνουμε ὄργανα τῆς δεξιᾶς ἀντίδρασης σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ἐπιθυμοῦμε μιὰ συμφιλιωτικὴ λύση καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψουμε στοὺς ἑαυτούς μας νὰ μπλεχτοῦμε σὲ ἕνα μακροχρόνιο πόλεμο, γιὰ νὰ ἐξοντώσουμε τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη τῆς Ἑλλάδος ὡς τὴν ἄλλη... Δὲν θέλουμε ν' ἀρχίσουμε τὸν τρίτο παγκόσμιο πόλεμο ἐναντίον τῆς Ρωσίας, πρὶν τελειώσουμε τὸ δεύτερο ἐναντίον τῆς Γερμανίας καὶ ἀσφαλῶς δὲν θέλουμε (Σ.Μ.: τὸν παγκόσμιο πόλεμο), γιὰ νὰ κάνουμε τὸ χατήρι τοῦ κυρίου Παπανδρέου».

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΕΞΟΔΟΣ

Ὁ Μακμίλλαν εἶχε ἀντιληφτεῖ ὅτι δὲν ἦταν πραγματοποιήσιμη μιὰ στρατιωτικὴ λύση, γι' αὐτὸ ἀναζητοῦσε μία πολιτικὴ διέξοδο. Οἱ προτάσεις τοῦ ΕΑΜ, τοῦ φαίνονταν συζητήσιμες, ἔλπιζε δὲ ὅτι μὲ «ἀντιβασιλέα» τὸ Δαμασκηνὸ καὶ πρωθυπουργὸ τὸν Πλαστήρα, θὰ μποροῦσε νὰ περιορίσει τὴ δημοτικότητα καὶ τὶς συμπάθειες ποὺ συγκέντρωνε γιὰ κείνη τὴν ὥρα τὸ ΕΑΜ.

Κάτω ἀπ' αὐτὰ τὰ δεδομένα, ὁ Τσώρτσιλ ἀποφάσισε νὰ ἀποκτήσει «ἐπιτοπίως» ἰδίαν ἀντίληψιν τοῦ θέματος, γι' αὐτὸ καὶ παίρνει τὸ ἀεροπλάνο στὶς 25.12 μαζὶ μὲ τὸν Ἥντεν, γιὰ

τὴν Ἀθήνα. Μιὰ συνάντηση μὲ τὸ Δαμασκηνὸ τὸν πείθει γιὰ τὴ λύση τῆς ἀντιβασιλείας. Στὶς 26.12 συγκαλεῖται συνέδριο ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων. Ἡ πλειοψηφία τῶν συνέδρων τάσσεται ὑπὲρ τῆς ἀντιβασιλείας. Συνέχιση τῶν πολιτικῶν συνομιλιῶν, ποὺ ζήτησε τὸ ΕΑΜ, δὲν ἔγινε δεκτή. Τὸ μοναδικὸ ἀποτέλεσμα τῆς διάσκεψης ἦταν ἡ παραίτηση τοῦ Παπανδρέου καὶ τὸ ξεκαθάρισμα τοῦ θέματος τῆς ἀντιβασιλείας. Μιὰ συνομιλία ποὺ ζήτησε νὰ ἔχει ἡ ἡγεσία τοῦ ΕΑΜ μὲ τὸν Τσώρτσιλ ἐμποδίστηκε, μετὰ ἀπὸ παρέμβαση τοῦ Μακμίλλαν καὶ τοῦ Λῆπερ. Ἴσως ἐδῶ, νὰ ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα νὰ ἐξαλειφτοῦν ὁρισμένες «ἑκατέρωθεν» προκαταλήψεις. Ἀντὶ γι' αὐτὸ ὅμως, ὁ Τσώρτσιλ διέταξε μιὰ νέα σειρὰ ἀπὸ στρατιωτικὲς ἐνέργειες, μὲ σκοπὸ νὰ ἐκκαθαριστεῖ ἡ περιοχὴ τῆς Ἀθήνας ἀπὸ τὸ στρατὸ τοῦ ΕΛΑΣ. Οἱ διαρκῶς ἀφικνούμενες βρεταννικὲς ἐνισχύσεις ἄλλαξαν τὴν ἰσορροπία δυνάμεων σὲ βάρος τῶν ἀνταρτῶν, ἔτσι ποὺ ὁ ΕΛΑΣ ἀναγκάστηκε, μέχρι τὶς ἀρχὲς τοῦ Γενάρη, νὰ ἀποσυρθεῖ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Ἡ ἀποφασιστικὴ ὥθηση γιὰ τὴ μεταβολὴ τῆς πολιτικῆς τοῦ Τσώρτσιλ προῆλθε ἀπὸ τὸν Μακμίλλαν. Ὁ Μακμίλλαν δὲν ἦταν κανένας φίλος τοῦ ΕΑΜ, ἀλλὰ εἶχε ἀναγνωρίσει ὅτι «... Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὁ πραγματικὸς παλιάνθρωπος τῆς ὑποθέσεως» (18).

Ἤξερε ὅτι ὁ βασιλιὰς δὲν ἦταν ἀρχηγὸς τοῦ κράτους, ἀλλὰ ἀρχηγὸς ἑνὸς κόμματος. Οἱ φιλελεύθεροι Βενιζελικοὶ ἦταν βέβαια δημοκρατικοί, ἀλλὰ ἦταν καὶ φιλοβρεταννοί. Γι' αὐτόν, ὑπῆρχε μόνο ἕνας στόχος, νὰ γεφυρώσει δηλ. τὸ χάσμα ποὺ ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν δύο ἀστικῶν κομμάτων καὶ νὰ ἰσορροπήσει τὴν ἀντίθεση δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν ποὺ ἔβρισκε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὴν ἔκφρασή της στὴ διαφορὰ μοναρχικὸς - δημοκρατικός. Ἤξερε ὅμως, ὅτι ἕνα μεγάλο τμῆμα ρεπουμπλικανῶν καὶ δημοκρατῶν βρίσκονταν στὸ πλευρὸ τοῦ ΕΑΜ. Τὸ τμῆμα αὐτό, ὁ Μακμίλλαν ἤθελε νὰ τὸ ἀποκόψει ἀπὸ τὸν κορμὸ τοῦ ἀριστεροῦ μετώπου καὶ νὰ τὸ ἐπαναφέρει στὸ ἀστικὸ στρατόπεδο, ὥστε νὰ καταστήσει χωρὶς ἀντικείμενο τὸν ἀνταγωνισμὸ Δημοκρατίας - Κομμουνισμοῦ.

Ἤλπιζε ὅτι στὸ πρόσωπο τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ Πλαστήρα εἶχε ἀνακαλύψει τοὺς πυρῆνες - πόλους ἔλξης, γιὰ ὅλες τὶς μὴ κομμουνιστικὲς δυνάμεις. Ἐπειδὴ δὲ ἤθελε νὰ ἀπομονώσει τὸ ΚΚΕ, ἀπότρεψε τὶς συνομιλίες (τοῦ ΚΚΕ) μὲ τὸν Τσώρτσιλ, ἐπειδὴ σ' αὐτές, στὰ σίγουρα θὰ βρισκότανε μιὰ συμβιβαστικὴ φόρμουλα καὶ δὲν θὰ ἐξοβελιζότανε τόσο εὔκολα τὸ ΚΚΕ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου. Αὐτὸ ποὺ δὲν ἔβλεπε ὁ Μακμίλλαν ἦταν, ὅτι οἱ δημοκρατικὲς δυνάμεις στὴν ἑλληνικὴ ἀστικὴ τάξη ἢ δὲν ὑφίσταντο καθόλου ἢ ὑπῆρχαν σὲ μηδαμινὸ ἀριθμὸ καὶ ὅτι καταστρέφοντας τὸ ΕΑΜ, κατάστρεφε ἀκριβῶς τὴ δημοκρατία. Τὸ ΚΚΕ, πιστὸ στὴν ἐπαναστατική του παράδοση, πέρασε στὴν παρανομία. Οἱ δημοκράτες ἔπεσαν στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ΚΚΕ μετὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς παλιᾶς ὀλιγαρχίας. Ἡ παρεμπόδιση μιᾶς δημοκρατικῆς λύσης, τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1944, διευκόλυνε τὸ ΚΚΕ στὸ δεύτερο γύρο, στὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Ὁ Μακμίλλαν παραμέρισε βέβαια τὴν πέτρα τοῦ σκανδάλου, τὸ Γεώργιο Β΄ δηλαδή, κατέστρεψε ὅμως τὴ δημοκρατία στὴν Ἑλλάδα. Ἀφοῦ γύρισαν στὸ Λονδίνο οἱ Τσώρτσιλ καὶ Ἤντεν, ἔπεισαν τὸ Γεώργιο γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα νὰ ἀποδεχθεῖ τὴν ἀντιβασιλεία. Ὁ Γεώργιος Β΄ ὑπόγραψε τελικὰ τὴ δήλωση τὴν ὁποία τοῦ ζητοῦσαν ἐδῶ καὶ δύο χρόνια: θὰ γύριζε μόνο *μετὰ* ἀπὸ τὴ διεξαγωγὴ ἑνὸς δημοψηφίσματος. Στὴν Ἀθήνα ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Σκόμπυ καθυστεροῦσε τὶς διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν κατάπαυση τοῦ πυρὸς τόσο, ὅσο χρειαζότανε γιὰ νὰ ἐκκενώσει ὁ ΕΛΑΣ τὴν πόλη. Ἡ ἀνακωχὴ ὑπογράφτηκε στὶς 11.1.1945. Ὁ χρόνος ποὺ διέρρευσε, μέχρι νὰ ἀρχίσουν εἰρηνευτικὲς διαπραγματεύσεις, καλύπτεται ἀπὸ στρατιωτικὲς ἀσκήσεις, ποὺ σκοπὸ εἶχαν ν' ἀποδώσουν στὸ ΚΚΕ τὴν ἀποκλειστικὴ εὐθύνη γιὰ τὰ Δεκεμβριανά. Τελικά, οἱ διαπραγματεύσεις μὲ τὸ ΕΑΜ ἄρχισαν στὶς 2.2 στὴ Βάρκιζα, κοντὰ στὴν Ἀθήνα. Τὸ σύμφωνο εἰρήνης ποὺ ὑπογράφτηκε ἐγγυόταν τὶς ἀτομικὲς ἐλευθερίες, ὅπως τὴν ἐλευθερία γνώμης, τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταιρίζεσθαι καὶ τὴν ἐλευθερία τοῦ τύπου. Ἡ κατάσταση πολιορκίας ἤρθη. Δόθηκε ἀμνηστία γιὰ ὅλα τὰ πολιτικὰ ἀδικήματα ποὺ τελέστηκαν μετὰ τὶς 3.12. Ἀπ' αὐτὴν ἐξαιρέθηκαν ἐγκλήματα κοινοῦ ποινικοῦ δικαίου. Οἱ ὅμηροι ἔπρεπε νὰ ἀπελευθερωθοῦν. Ὁ στρατὸς ἔπρεπε νὰ ἐπανασυγκροτηθεῖ, βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς γενικῆς ὑποχρέωσης γιὰ στράτευση. Οἱ στρατιωτικὲς ὀργανώσεις τῆς ἀντίστασης ἔπρεπε νὰ ἀφοπλισθοῦν. Ὁ κρατικὸς μηχανισμὸς ἔπρεπε νὰ ἐκκαθαριστεῖ ἀπὸ δοσίλογους καὶ συνεργάτες τῶν Γερμανῶν καθὼς καὶ ἀπὸ θιασῶτες τῆς 4ης Αὐγούστου. Ἀνάλογες ἐκκαθαρίσεις ἔπρεπε νὰ διεξαχθοῦν στὰ τάγματα ἀσφαλείας, στὴ χωροφυλακὴ καὶ στὴν ἀστυνομία. Τὸ δημοψήφισμα καθὼς καὶ ἐκλογὲς γιὰ συντακτικὴ ἐθνοσυνέλευση ἔπρεπε νὰ λάβουν χώρα ὅσο τὸ δυνατὸ γρηγορότερα, ἐντὸς τοῦ 1945. Τόσο τὸ δημοψήφισμα, ὅσο καὶ οἱ βουλευτικὲς ἐκλογὲς ἔπρεπε νὰ διεξαχθοῦν κάτω ἀπὸ τὴν ἐποπτεία παρατηρητῶν τῶν συμμάχων.

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΟΛΟΓΗΣΗ

Σύμφωνα μὲ τὸ γράμμα τοῦ νόμου, οἱ συμ-

φωνίες αὐτὲς ἦταν δημοκρατικές, στὴν πραγματικότητα ὅμως σήμαιναν τὴ συνθηκολόγηση τῶν ἀριστερῶν. Τὸ ΕΑΜ ἐκπλήρωσε τοὺς ὅρους μὲ ἀκρίβεια. Ἡ δεξιὰ ἐγκατέστησε ἕνα καθεστὼς τρομοκρατίας, τὸ ὁποῖο παραβίαζε κάθε ρήτρα τῶν συμφωνιῶν, μὲ τὴν ἔγκριση τῶν Βρεταννῶν. Στὸ τέλος τοῦ χρόνου, ἡ προπολεμικὴ ὀλιγαρχία εἶχε ξανὰ στὰ χέρια της τὰ ἡνία τῆς διακυβέρνησης τῆς χώρας. Οἱ συνεργάτες τοῦ Μεταξᾶ καὶ τῶν Γερμανῶν ἀνταμείφθηκαν. Οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες ἐκκαθαρίστηκαν ἀπὸ ὀπαδοὺς τοῦ ΕΑΜ.

«Νὰ εἶσαι μέλος, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 1945, ἀντιστασιακοῦ κινήματος θεωρεῖται πολιτικὸ ἔγκλημα, ἐνῶ συνεργασία μὲ τοὺς Γερμανοὺς ἐναντίον τῶν κομμουνιστῶν (θεωρεῖται) πολιτικὴ ἀρετή» (19).

Οἱ τελευταῖοι δημοκρατικοὶ ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὸ στράτευμα, τὸ ὁποῖο μεταβλήθηκε σὲ ἄντρο τοῦ δεξιοῦ κατεστημένου. Καὶ ὅταν ὁ Πλαστήρας τάχθηκε ἐναντίον αὐτῶν τῶν μέτρων, ἀνατράπηκε ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους. Τὸ 1946, διεξήχθηκαν στὴν Ἑλλάδα ἐκλογές, κάτω βέβαια ἀπὸ τὴν ἐποπτεία μιᾶς διεθνοῦς συμμαχικῆς ἐπιτροπῆς, τὰ ἀποτελέσματα ὅμως αὐτῶν τῶν ἐκλογῶν ἦταν ἀπὸ τὰ πρὶν καθορισμένα, λόγω ἀκριβῶς τῆς λευκῆς τρομοκρατίας. Ἐν τέλει, ἡ φιλοβασιλικὴ κυβέρνηση Τσαλδάρη φρόντισε, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1946, γιὰ ἕνα εὐνοϊκὸ ἀποτέλεσμα τοῦ δημοψηφίσματος: στὶς 27.9.1946 ἐπέστρεφε στὴν Ἑλλάδα ὁ Γεώργιος Β΄.

Δύο σπουδαῖα θέματα θὰ πρέπει νὰ ἐξεταστοῦν ἐδῶ, μὲ συντομία. Ἀπὸ τὸ 1945, κατηγόρησαν τὸν ΕΛΑΣ ὅτι προέβηκε, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν Δεκεμβριανῶν, σὲ ὀργανωμένες, ὁμαδικὲς δολοφονίες. Δὲν θὰ καταβληθεῖ ἐδῶ καμιὰ προσπάθεια νὰ ἐξωραϊστοῦν οἱ πράγματι ἀπὸ τὸν ΕΛΑΣ διαπραχθεῖσες ὠμότητες καὶ βιαιοπραγίες· ἔχουμε ὅμως στὰ χέρια μας ἀποδείξεις, ποὺ μᾶς κάνουν νὰ βλέπουμε κάτω ἀπὸ ἄλλο φῶς τὶς φρικαλεότητες στὸ Περιστέρι: σύμφωνα μὲ τὶς ἀποδείξεις αὐτές, τὰ

ΕΦΕΥΡΕΤΗΣ Χ–Υ

τοῦ Ν. Μαρουλάκη

πτώματα ποὺ βρέθηκαν ἐκεῖ, ἦταν θύματα τῶν μαχῶν στὴν Ἀθήνα, ποὺ εἶχαν ταφεῖ στὸν βασιλικὸ κῆπο καὶ ποὺ εἶχαν ἐκταφεῖ ἀπὸ πρώην μέλη τῶν Ταγμάτων Ἀσφαλείας καὶ μεταφερθεῖ στὸ Περιστέρι, ἀφοῦ πρῶτα εἶχαν κακοποιηθεῖ. Ὅπως καὶ νὰ ἔχουν σὲ λεπτομέρειες τὰ γεγονότα αὐτά, ὁ ΕΛΑΣ δὲν εἶχε καμιὰ συμμετοχὴ στὶς ἀγριότητες αὐτὲς καί, πολὺ περισσότερο, τὰ γεγονότα αὐτὰ δὲν δικαιολογοῦν σὲ καμία περίπτωση τὴ βρετανικὴ ἑλληνικὴ προπαγάνδα, ποὺ τέθηκε ἀμέσως σὲ ἐφαρμογὴ καὶ χαρακτήριζε τὸ ΕΑΜ/ΕΛΑΣ σὰν μιὰ συμμορία πωρωμένων δολοφόνων. Σκοπὸς αὐτῆς τῆς προπαγανδιστικῆς ἐκστρατείας ἦταν ὁ ἐνταφιασμὸς τῆς ἠθικῆς συνοχῆς τοῦ ΕΑΜ/ΕΛΑΣ: ἐναντίον «αἱμοσταγῶν κομμουνιστῶν» θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ἀντιταχθεῖ χωρὶς «ἐπιφυλάξεις».

Τὸν ἴδιο σκοπό, τὴν πτώση δηλ. τοῦ ἠθικοῦ γοήτρου, ἐξυπηρέτησε σὲ τελικὴ ἀνάλυση καὶ ἡ «διάλυση» τοῦ ΕΟΕΑ/ΕΔΕΣ ἀπὸ τὸν ΕΛΑΣ. Βέβαια, εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἀπὸ πολὺ καιρό, ὁ Ζέρβας καὶ οἱ «περὶ αὐτὸν» εἶχαν μεταπηδήσει στὸ στρατόπεδο τῶν Ἄγγλων, ἡ ὀργάνωση ὅμως παρέμενε ἀκόμα δημοκρατική, ἀποτελοῦσε δὲ ἕνα ὑπολογίσιμο παράγοντα δύναμης στὸ ἐσωτερικὸ ἑλληνικὸ παιχνίδι, σὲ σημεῖο ποὺ οἱ Βρεταννοί, προωθώντας τὰ σχέδιά τους γιὰ παλιννόστηση, δὲν μποροῦσαν νὰ τὸν ἀγνοήσουν.

Τώρα, μποροῦσε ὁ καθένας νὰ ἀντιταχθεῖ ἔνοπλα ἐναντίον αὐτῶν τῶν «κομμουνιστῶν» τοῦ ΕΑΜ/ΕΛΑΣ, μὰ τέτοια συμπεριφορὰ ἀπέναντι στὸν ΕΔΕΣ, ἦταν ἀδιανόητη. Γιὰ τὴν ἐπίτευξη αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ σημαντικὸ ρόλο ἔπαιξε μιὰ ἴντριγκα. Μετὰ ἀπὸ μιὰ ἐπιδέξια κίνηση τῶν βρεταννικῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν, προβοκαρίστηκε τὸ ΕΑΜ/ΕΛΑΣ νὰ ἐπιτεθεῖ ἐναντίον τοῦ ΕΔΕΣ. Ἀντίθετα ὅμως μὲ τὶς βρεταννικὲς προσδοκίες, ὁ ΕΔΕΣ ἀντιστάθηκε στὴν ἐπίθεση. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ γεγονὸς αὐτὸ δυνάμωνε τὸ δημοκρατικὸ γόητρο τοῦ ΕΔΕΣ καὶ τὸν καθιστοῦσε παράγοντα δύναμης, μετέδωσε καὶ αὐτὸ τὸ BBC, πρὶν ἀκόμα ἐκδηλωθεῖ ἡ ἐπίθεση τοῦ ΕΛΑΣ, γιὰ τὴν ἥττα τοῦ ΕΔΕΣ. Γιὰ νὰ μὴ διαψεύδουν ὅμως τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτούς τους, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ πετύχουν τὸν ἐπιδιωκόμενο σκοπό, ποὺ ἦταν ἡ πτώση τοῦ ἠθικοῦ γοήτρου τοῦ ΕΔΕΣ, οἱ Βρεταννοὶ φρόντισαν, ὥστε νὰ πραγματοποιηθεῖ πραγματικὰ ἡ «διάλυση» αὐτή: ὁ στρατηγὸς Σκόμπυ διάταξε τὴ μεταφορὰ τοῦ ΕΔΕΣ στὴν Κέρκυρα, κάτι ποὺ τὰ μέλη τοῦ «ἡττημένου» ΕΔΕΣ ἔκαναν, παίρνοντας μαζί τους καὶ ὅλο τὸ βαρὺ ὁπλισμό τους. Ἡ μεταφορὰ αὐτή, ποὺ ἔγινε μὲ βρεταννικὴ διαταγή, μετατράπηκε ἀργότερα σὲ βίαιη «διάλυση» ἀπὸ τὸν ΕΛΑΣ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, εἶχε τεθεῖ ἐκτὸς μάχης καὶ ὁ δυναμικὸς παράγοντας τοῦ δημοκρατικοῦ ΕΔΕΣ.

Ἡ λευκὴ τρομοκρατία ὁδήγησε στὴ δημιουργία δημοκρατικῶν ὁμάδων αὐτοάμυνας, ὅπως τὸν καιρὸ τῆς γερμανικῆς κατοχῆς. Ὁ νέος ἐμφύλιος πόλεμος τοῦ 1946-1949 δὲν μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ παρὰ μόνο σὰν συνέπεια καὶ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς λευκῆς τρομοκρατίας. Ὁ τρίτος ἐμφύλιος πόλεμος, στὸν ὁποῖο τὸ ΚΚΕ ἐπανέλαβε τὰ ἴδια σφάλματα τοῦ παρελθόντος – κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγηση τώρα τοῦ Ζαχαριάδη, ποὺ εἶχε ἀναλάβει τὴν ἡγεσία – κατάστρεψε τελειωτικὰ τὸ δημοκρατικὸ δυναμικό. Ἔτσι προδόθηκε γιὰ χρόνια, κάθε προσπάθεια γιὰ ἀναδιοργάνωση τῆς ἀντιδραστικὰ ὀλιγαρχικῆς δομῆς τῆς χώρας, ἁπλῶς γιατὶ κάθε ἕνας ποὺ δὲν ἦταν ὑπὲρ τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ προπολεμικοῦ καθεστῶτος, στιγματίζονταν σὰν κομμουνιστής.

Τὸ 1946, οἱ ΗΠΑ ἀνέλαβαν τὴ διαδοχὴ τῆς Μ. Βρεταννίας, σὰν ξένος παράγοντας στὴν Ἑλλάδα. Ὅπως ἡ Μ. Βρεταννία ἔτσι καὶ οἱ ΗΠΑ κατέστησαν τὴν Ἑλλάδα κράτος «συναφιοῦ - ὀπαδῶν - πολιτικῆς πελατείας» (KLIENTELSTAAT). Κι ὅταν, μετὰ τὸ 1960, ἔγιναν πάλι αἰσθητὰ τὰ πρῶτα δημοκρατικὰ σκιρτήματα καὶ τέθηκαν σὲ ἀμφισβήτηση οἱ σκουριασμένες δομές, «ἐπέτρεψαν» οἱ ΗΠΑ στὶς 21.4.1967 τὴν ἐγκαθίδρυση ἑνὸς ἀπροκάλυπτου φασιστικοῦ καθεστῶτος. Ὁ κύκλος εἶχε κλείσει.

Μετάφραση: Νίκου Μαυρομάτη
Δικηγόρου - δημοσιογράφου

16. Churchill, Winston Spencer: Ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος. 3. (Λονδίνο, 1965). Τόμος XI, σελ. 256.
17. MacMillan, Harold: The Blast of War (Λονδίνο, 1967), σελ. 119.
18. MacMillan, Harold: ὅπως παραπάνω σελ. 638
19. Woodhouse: Apple of Discord, σελ. 256.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ὅπως ἤδη μνημονεύτηκε, αὐτὴ ἡ ἔκθεση εἶναι μία σύντομη περίληψη ἑνὸς βιβλίου ποὺ πραγματεύεται ἀναλυτικὰ αὐτὴ τὴν περίοδο. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ἡ βιβλιογραφία ποὺ ἀκολουθεῖ, περιέχει μόνο τὶς παραπομπὲς ποὺ ὑπάρχουν στὴν περίληψη αὐτὴ καὶ μία ἐπιλογὴ μερικῶν ἄλλων σημαντικῶν κειμένων ποὺ ἔχουν ὡς ἑξῆς:

By Ford - Jones, W: The Greek Trilogy (Λονδίνο, 1965)
Eden, sir Robert Anthony: The Eden Memoirs, The Reckaning (Λονδίνο, 1965)
Guingand, sir Francis de: Operation Victory (Νέα Ὑόρκη, 1947)
Καθηνιώτης Δημήτριος: *Αἱ κυριώτεραι στρατηγικαὶ φάσεις τοῦ πολέμου 1940-1941* (Ἀθήνα, 1946)
Leeper, sir Reginald: When Greek Meets Greek (Λονδίνο, 1950)
Mcneill, William Hardy: The Greek Dilemma (Νέα Ὑόρκη, 1947)
Μεταξᾶς Ἰωάννης: *Τὸ προσωπικό του ἡμερολόγιο* (Ἀθήνα 1960)
Myers, Edmund Charles Wolf: The Greek Entanglement (Λονδίνο, 1960)
Παπανδρέου Γεώργιος: *Ἡ Ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος* τ. 1. (Ἀθήνα, 1945)
Πυρομάγλου Κομνηνός: *Ἡ Ἐθνικὴ Ἀντίστασις* (Ἀθήνα, 1947)
Ὁ Δούρειος Ἵππος (Ἀθήνα 1958)
Ὁ Γεώργιος Καρτάλης καὶ ἡ ἐποχή του (Ἀθήνα 1965)
Σαράφης Στέφανος: *Inden Bergen von Hellas* (Ἀνατολικὸ Βερολίνο, 1964)
Pweet - Escott, Bickham: Baker Street Irregular (Λονδίνο, 1965)
Τσουδερὸς Ἐμμανουήλ: *Ἑλληνικὲς Ἀνωμαλίες στὴν Μέση Ἀνατολὴ* (Ἀθήνα 1945)
Woodhouse, Christofer Moutague: Zur Geschichte der Resistance in Griechenland
(Γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ἀντίστασης στὴν Ἑλλάδα), στό:
Τρίμηνη ἔκδοση σύγχρονης ἱστορίας NR:2 (1958)

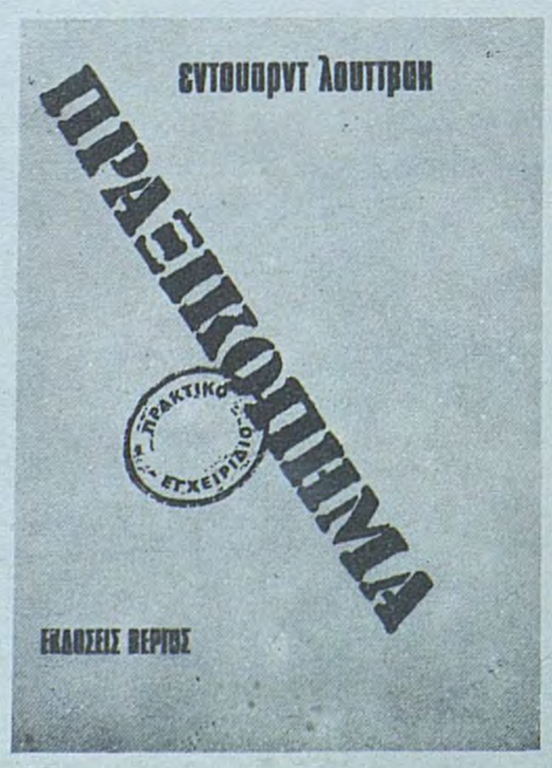
Ἐκδόσεις ΒΕΡΓΟΣ **Σόλωνος 128 - Ἀθήνα 145** **Τηλ. 606.207**

RICHARD GOMBIN

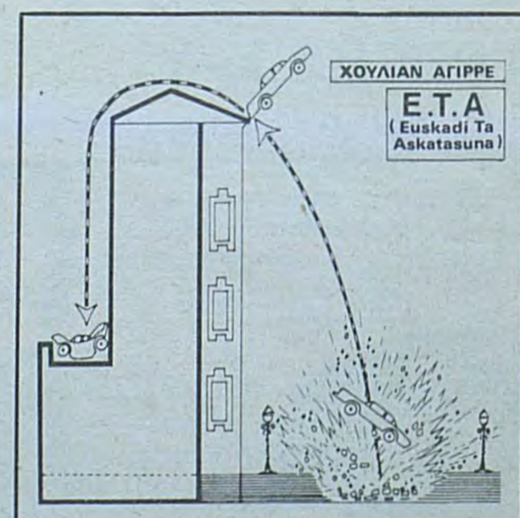
Ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀριστερισμοῦ

Πρόλογος* Τί εἶναι ὁ ἀριστερισμός* Τὸ προδικαστικὸ Θέμα: τὸ πολίτευμα τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης καὶ τὸ γραφειοκρατικὸ φαινόμενο* Ἡ φιλοσοφικὴ ἀναθεώρηση* Ἡ κριτικὴ τῆς καθημερινῆς ζωῆς* Ἡ θεωρία τοῦ κομμουνισμοῦ τῶν συμβουλίων. Α'. Ἡ κληρονομιά. Β'. Οἱ κληρονόμοι* Ἀριστερισμὸς καὶ ἀμφισβήτηση* Ἐπίλογος*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΕΡΓΟΣ

Μόλις κυκλοφόρησε

ΠΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ ΕΚΤΕΛΕΣΑΜΕ ΤΟΝ ΚΑΡΡΕΡΟ ΜΠΛΑΝΚΟ
ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ

ΠΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ ΚΑΙ ΑΠΟ ΠΟΙΟΥΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΑΛΥΘΗΚΑΝ ΟΙ ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ἀπάντηση στὸν κ. Κ. Παπαγεωργόπουλο, ἀντιστράτηγο ἐ.ἀ., τέως διοικητὴ τῆς ΚΥΠ

Τοῦ Λάμπη Ράππα

Τὸν τελευταῖο καιρό, μὲ ἀφορμὴ τὴν κινητοποίηση τῆς Δικαιοσύνης ἐναντίον τῶν ἀπριλιανῶν πραξικοπηματιῶν, βλέπουν τὸ φῶς, σὲ ὁλόκληρο σχεδὸν τὸν τύπο, δημοσιεύματα πού, μὲ τὴν ἀναφορά τους καὶ σὲ παλιότερες ἐποχές, συμπληρώνουν κενὰ καὶ βοηθοῦν ἔτσι τὸν αὐριανὸ ἱστορικὸ γιὰ τὴ σωστὴ ἐξιστόρηση καὶ ἀξιολόγηση τῶν γεγονότων τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας.

Ἕνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ δημοσίευμα τοῦ Προέδρου κ. Π. Κανελλόπουλου «Πῶς ἐφθάσαμε στὴν 21η Ἀπριλίου 1967», ποὺ δημοσιεύεται σὲ συνέχειες στὴν «Καθημερινή». Σ' αὐτό, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ συμβολή του στὴν ἱστορία μὲ τὰ στοιχεῖα ποὺ παραθέτει, ὁ κ. Κανελλόπουλος, κάνοντας τὴν κριτικὴ καὶ τῶν δικῶν του λαθῶν, δίνει ἕνα ὑψηλὸ παράδειγμα ἤθους καὶ ἐντιμότητας, ποὺ πρέπει νὰ χαρακτηρίζουν πάντοτε ἕναν ἡγέτη. Βεβαίως, κατὰ τεκμήριον, ὁ ἡγέτης δὲν πρέπει νὰ κάνει λάθη, γιατὶ κάθε λάθος του εἶναι μοιραῖο γιὰ τὴν Πατρίδα καὶ καμιὰ ἐκ τῶν ὑστέρων αὐτοκριτικὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐπανορθώσει τὴ ζημιά, ὅμως ἡ αὐτοκριτικὴ αὐτὴ εἶναι ὁπωσδήποτε χρήσιμη καὶ γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἐκτίμηση τῶν γεγονότων, ἀλλὰ καί, προπαντός, γιὰ τὴν ἄντληση διδαγμάτων καὶ παραδειγματισμοῦ ἀπὸ τοὺς μεταγενέστερους.

Δυστυχῶς, ὅμως, τὸ παράδειγμα αὐτὸ δὲν τὸ μιμοῦνται ὅλοι. Ἔτσι, λόγου χάρη, ὁ ἐ.ἀ. ἀντιστράτηγος κ. Κ. Παπαγεωργόπουλος, τέως Διοικητὴς τῆς ΚΥΠ, στὴν ἀπάντησή του στὸν κ. Κανελλόπουλο («Καθημερινή», 25.5.75), θέλοντας νὰ ἀποσείσει τὰ ὅσα ὁ κ. Π. Κ. τοῦ καταλογίζει γιὰ τὴ δράση του, ὅταν ἦταν Διοικητὴς τῆς ΚΥΠ, ἀγωνίζεται νὰ πείσει τοὺς πάντας ὅτι εἶναι ἄδικος ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ «τεταρτοαυγουστιανοῦ» ποὺ τοῦ ἀποδίδεται, ὅτι ἦτανε πάντοτε «δημοκράτης» καὶ ὅτι πάντοτε ἔπραξε τὸ καθῆκον του ὡς ἔντιμος στρατιωτικός.

Δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἀμφιβάλλω γιὰ τὴν τέτοια αὐτοαξιολόγηση τοῦ κ. ἀντιστρατήγου, γιατὶ δὲν τὸν γνωρίζω, ἀλλὰ οὔτε ἡ κριτικὴ τῆς προσωπικῆς δράσης τῶν ἄλλων εἶναι ἡ ἀσχολία μου. Αὐτὸ ποὺ μὲ ἐνδιαφέρει ἐδῶ, εἶναι ἡ συμβολὴ τοῦ καθενός μας στὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια. Καὶ ὁ κ. ἀντιστράτηγος, ἀναφερόμενος στὰ γεγονότα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς γιὰ νὰ προσκομίσει ἐρείσματα γιὰ τὴν αὐοαξιολόγησή του, ὄχι μόνο δὲν συμβάλλει στὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἀλλὰ καὶ συνεχίζει, μὲ τὰ γραφόμενά του, τὴ διαιώνιση ἑνὸς ἱστορικοῦ ψεύδους ποὺ ἐπὶ τριάντα χρόνια συστηματικὰ καλλιεργεῖται σὲ βάρος μιᾶς πολιτικῆς παράταξης, τῶν «ἀριστεροδημοκρατῶν», ὅπως τοὺς ἀποκαλεῖ, ὅτι, δηλαδή, αὐτοὶ «διέλυσαν τὶς ἔνοπλες δυνάμεις τῆς Μ.Α., γιατὶ δὲν ἤθελαν νὰ πᾶνε νὰ πολεμήσουν!»

Τριάντα ὁλόκληρα χρόνια μονόλογου ἔχουν κάνει πολὺ πρόσφορο τὸ ἔδαφος τῆς Μ.Α. στὴν καλλιέργεια αὐτοῦ τοῦ ἱστορικοῦ ψεύδους, ποὺ ἀτιμάζει τοὺς τίμιους ἀγωνιστὲς τῆς Μ.Α., οἱ ὁποῖοι μὲ ἀπόλυτη συναίσθηση τοῦ πατριωτικοῦ τους χρέους – ὅπως θέλει γιὰ τὸν ἑαυτό του ὁ κ. Παπαγεωργόπουλος – ἔπραξαν τὸ καθῆκον τους. Σήμερα, ἡ περίοδος τῆς Μ.Α. ἀνάγεται πιὰ στὴν περιοχὴ τῆς ἱστορίας. Καθῆκον, λοιπόν, ὅλων ὅσοι ἔζησαν τὴν περίοδο αὐτή, σὲ ὅποιον τομέα καὶ ἂν βρέθηκαν, εἶναι, μὲ μοναδικὸ γνώμονα τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια, νὰ συμβάλουν, ὁ καθένας μὲ τὰ στοιχεῖα ποὺ διαθέτει, νηφάλια, ἀντικειμενικά, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ θάρρος νὰ ὁμολογήσει καὶ τὶς δικές του ἐνέργειες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πού, ἴσως, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, θὰ μποροῦσαν σήμερα νὰ ἀποδειχτοῦν κακές, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι τότε ποὺ διαδραματίζονταν τὰ γεγονότα, ὑπῆρχε ὑποκειμενικὰ ἡ τέτοια πρόθεση.

Νὰ συνεχίζουμε, ὅμως, ἀκόμα καὶ σήμερα, μὲ τὸν ἴδιο ἀνεύθυνο τρόπο τὴν ἐπανάληψη, ἀβασάνιστα, τῆς ἴδιας τριαντάχρονης ἐπωδοῦ, ὄχι μόνο δὲν ἐξυπηρετοῦμε τὴν ἱστορία, ἀλλὰ ἀντίθετα συνεχίζουμε νὰ τὴ συσκοτίζουμε, καὶ ὁ χρόνος, σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση, βαθαίνει τὸ σκοτάδι.

Καιρὸς εἶναι, νομίζω, νὰ πάψει ὁ μονόλογος. Καιρὸς εἶναι νὰ μιλήσουν γιὰ τὴ Μ.Α. ὅλοι ὅσοι ἔχουν κάτι ἀποδειγμένο νὰ προσκομίσουν, σὲ ὅποια πλευρὰ καὶ ἂν βρέθηκαν τότε. Καιρὸς εἶναι, ἐπιτέλους, νὰ μάθουμε ὅλοι μας *πῶς, γιατί, καὶ ἀπὸ ποιοὺς πραγματικὰ διαλύθηκαν οἱ ἔνοπλες δυνάμεις τῆς Μ.Α.*

Δὲν προτίθεμαι ἐδῶ νὰ ἐπεκταθῶ σὲ λεπτομέρειες. Δὲν εἶμαι ἀκόμα ἕτοιμος γι' αὐτό. Ἴσως κάποτε τὸ κατορθώσω, ὅσο μπορῶ, ἐξιστορώντας, μὲ βάση ἀδιάψευστα καὶ ἐπίσημα στοιχεῖα, τουλάχιστο μιὰ πλευρὰ τοῦ δράματος τῆς Μ.Α., ποὺ ἔχω προσωπικὴν ἐμπειρία.

Ἐδῶ ἁπλῶς θέλω κι ἐγώ – κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ κ. ἀντιστρατήγου – «στὸ ὄνομα τῶν ἰδεαλιστῶν συναδέλφων μου, νε-

κρῶν καὶ ζώντων, ποὺ ἐσύρθημεν στὰ στρατοδικεῖα, στὴν ἐξορία, στὶς φυλακές», ἀλλὰ καὶ στὰ Μακρονήσια, στὶς Γιοῦρες, στὴν ΕΣΑ..., ὡς ἀντεθνικοί, ἐαμοβούλγαροι, προδότες κ.τ.λ., ἐπὶ τριάντα χρόνια στιγματιζόμενοι σὰν «κινηματίες» καὶ «διαλυτὲς» τῆς ταξιαρχίας –σπάζοντας τώρα τὸ μονόλογο, νὰ παραθέσω ἐλάχιστα, πρὸς τὸ παρόν, στοιχεῖα, ἀρκετὰ ὅμως νὰ ἀποδείξουν ὅτι δὲν εἶναι οἱ «ἀριστεροδημοκράτες» ποὺ μὲ τὶς ἐνέργειές τους διέλυσαν τὶς ἔνοπλες δυνάμεις τῆς Μ.Α., οὔτε καὶ ὅτι «δὲν ἤθελαν νὰ πᾶνε νὰ πολεμήσουν». Ἄλλοι εἶναι οἱ ὑπεύθυνοι.

Ἰδοὺ μερικὰ ἀδιάψευστα γεγονότα:

1. Στὶς 31.12.1941 «ἡτοιμάζετο πραξικόπημα βασιλοφρόνων ἀξιωματικῶν, δυσηρεστημένων διὰ τὴν ἐπαναφορὰν εἰς τὸν στρατόν... τριῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν ἀποτάκτων τοῦ 1935».(1)

2. Ὑπῆρχε ἀπὸ τὸ 1941 «μυστικὴ ὀργάνωσις βασιλοφρόνων ἀξιωματικῶν ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Βαγενᾶν μὲ ἕδρα τὸ Κάϊρον»,(2) ποὺ εἶχε γιὰ σκοπὸ νὰ φτιάξει ἕναν καθαρὰ τεταρτοαυγουστιανὸ στρατό, ἀντίθετα ἀπὸ τὶς ἐπιδιώξεις τῆς τότε κυβέρνησης γιὰ συγκρότηση στρατοῦ μὲ βάση τὶς στρατιωτικὲς ἱκανότητες τῶν στελεχῶν.

3. «Ὁ ναύαρχος Σακελλαρίου, ἀντιπρόεδρος τῆς κυβερνήσεως Τσουδεροῦ (ὡς τὸν Μάρτιο τοῦ 1942), ἀποτυχὼν εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ μεταφέρη εἰς τὴν Μ.Α. πρόσωπα ἀντιδραστικὰ καὶ ἀνεπιθύμητα, δυσανασχέτει καὶ ἀντεπολιτεύετο τὴν κυβέρνησιν»(3) (ὁ ἀντιπρόεδρός της!!).

4. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1942, 14 ἀξιωματικοὶ τοῦ 1ου συντάγματος Πυροβολικοῦ τῆς 1ης Ταξιαρχίας ὑποβάλλουν ὁμαδικὰ τὶς παραιτήσεις τους, γιατί... «δὲν ἔχουν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν διοικητήν τους συνταγματάρχην Δασκαρώλη».

5. Μετὰ τὴ μάχη τοῦ Ἐλ Ἀλαμέιν, στὸ 2ο τάγμα ἐκδηλώθηκε στάση τεταρτοαυγουστιανῶν ἀξιωματικῶν, ποὺ κατηγοροῦσαν τὸν διοικητή τους (ταξίαρχο Π. Κατσώτα) γιὰ ἀνικανότητα, κατόπιν δὲ «τοῦ σημειωθέντος τούτου, δυστυχῶς, πρώτου(εἶναι τὸ τρίτο, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ παραπάνω, καὶ ὄχι τὸ πρῶτο) σοβαροῦ στασιαστικοῦ κινήματος εἰς τὸ 2ον τάγμα, δὲν ἐχρησιμοποιήθη ἡ ταξιαρχία εἰς τὰς ἐν συνεχεία ἐπιχειρήσεις...».(4)

6. Ἡ συνωμοτικὴ ὀργάνωση τῶν τεταρτοαυγουστιανῶν ἀξιωματικῶν, ἡ ὁποία ἐξέδιδε καὶ τὸ παράνομο ἔντυπο «Ἡ Νέμεσις», «εἶχεν ὑπηρεσίαν κατασκοπίας, ἡ ὁποία ἔφθανε νὰ παρακολουθῆ καὶ ὑπουργοὺς ἀκόμη τῆς κυβερνήσεως, ἐπίσης δὲ ἀνωτέρους ἀξιωματικούς».(5)

7. «...χωρὶς νὰ ὑπάρχη καμμία ἀπολύτως ἐκδήλωσις οὐσιώδους ἀνωμαλίας μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν καὶ ἄλλων ταγμάτων, τριάκοντα ἓξ ἀξιωματικοὶ ὑπέβαλαν τὰς παραιτήσεις των εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας διὰ τὴν ἀναβληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ταξιάρχου ἀπομάκρυνσιν τοῦ Χατζησταυρῆ... Αἱ παραιτήσεις αὗται ἐπολλαπλασιάσθησαν τὴν ἐπομένην».(6) (Δὲν ξέρω ἂν καὶ ὁ σημερινὸς ἀντιστράτηγος ἐ.ἀ. ἦτανε ἀνάμεσα στοὺς παραιτηθέντες ἐν καιρῷ πολέμου!).(7)

8. «Οἱ συμμετέχοντες τῆς (συνωμοτικῆς τεταρτοαυγουστιανῆς) ὀργανώσεως λέγεται ὅτι ἀνῆλθον εἰς 500 ἀξιωματικούς, ἐγγραφόμενοι δὲ εἰς τὴν ὀργάνωσιν ὑπέγραφαν ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΝ (ἀπὸ τὸν στρατόν) ἐὰν δὲν ἀπεμακρύνετο ἡ ὑπὸ τὸν Τσουδερὸν κυβέρνησις καὶ δὲν ἀπεπέμποντο τοῦ Στρατοῦ ὁρισμένοι δημοκρατικοὶ ἀξιωματικοὶ ὀνομαστικῶς ἀναφερόμενοι ἐν τῷ κειμένῳ».(8)

9. «Τὸ κέντρον τῆς ὀργανώσεως... εἶχεν ἐκδώσει καὶ τὰς ἀκολούθους ὁδηγίας περὶ τῆς ὑποβολῆς τῶν παραιτήσεων: 1) Οἱ λοχαγοὶ νὰ συγκεντρώσουν τὰς παραιτήσεις τῶν ἀξιωματικῶν... 5) Θὰ συγκεντρώσουν οἱ λοχαγοὶ τοὺς ἄνδρας τῶν λόχων καὶ ἐν συνεχείᾳ θὰ τοὺς ὁμιλήσουν, ὅτι οὗτοι δύνανται εἰς ἐκτέλεσιν νὰ πράξουν ὅ,τι θελήσουν, *ἤτοι νὰ διαλυθοῦν»*(9) (Μήπως αὐτὸ ἦτανε ἔργο τοῦ ΙΔΕΑ, τοῦ ὁποίου ὑπερηφανεύεται ὅτι ἦτανε μέλος ὁ τότε λοχαγός – ἂν δὲν κάνω λάθος – καὶ νῦν ἀντιστράτηγος ἐ.ἀ. κ. Κ. Παπαγεωργόπουλος;).

Σταματῶ ἐδῶ, πρὸς τὸ παρόν – καὶ ἀκόμα δὲν φτάσαμε στὸ «κίνημα» τοῦ Φεβρουαρίου 1943. Νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὅλα ὅσα ἀναφέρω ἀνάγονται σὲ μιὰ περίοδο ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 1941 – ὅταν δηλαδὴ δὲν ὑπῆρχε ἀκόμα οὔτε ἴχνος ἀριστερίζουσας ἢ «ἀριστεροδημοκρατικῆς» ὀργάνωσης στὸ στρατό.

Ἀντίθετα, ὑπῆρχε «ΧΟΥΝΤΑ» δεξιῶν, δεξιότατων, ἀξιωματικῶν – κι ἂς τὸ ἀρνιέται ὁ κ. ἐ.ἀ. ἀντιστράτηγος, μέλος τοῦ ΙΔΕΑ.

Ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά, ἂς μᾶς πεῖ ὁ κ. ἀντιστράτηγος, ποιοὶ «ἐπολιτεύοντο» στὸ στρατό, ἀπὸ τὸ 1941 κιόλας, οἱ «ἀριστεροδημοκράτες» ἢ οἱ ἁπλῶς... «δημοκράτες» ὅπως ὁ κ. Παπαγεωργόπουλος καὶ οἱ ἄλλοι ΙΔΕΑ-ίτες;

Καὶ ἀκόμα νὰ μᾶς πληροφορήσει, λόγω ἁρμοδιότητος, πῶς χαρακτηρίζεται στὴ στρατιωτικὴ ὁρολογία ἡ ὑποβολὴ παραιτήσεως ἀπὸ ἀξιωματικὸ σὲ καιρὸ πολέμου, καὶ μάλιστα στὸ μέτωπο, γιατὶ δὲ συμφωνεῖ μὲ διοικητικὲς ἀποφάσεις τῶν ἀνωτέρων του;

Ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἤθελαν νὰ πάει ὁ στρατὸς νὰ πολεμήσει δὲν εἶναι οἱ «ἀριστεροδημοκράτες», ἀλλὰ ἐκεῖνοι ποὺ ὑπέβαλαν παραιτήσεις, καὶ ποὺ ἀπὸ τὸ 1941 ἐπρέσβευαν ὅτι «ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἐκπληρώσει τὸ στρατιωτικόν της καθῆκον. Αἱ ἔνοπλοι δυνάμεις ποὺ ἐσχηματίζοντο ἔπρεπε νὰ διαφυλαχθῶσιν πρὸς χρησιμοποίησιν κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος», ὅπως φαίνεται ἀπὸ πάμπολλες μαρτυρίες καὶ παραδείγματα, καὶ ἀκόμα ἀπὸ τὰ γραφτὰ τοῦ Τσακαλώτου («Ἀκρόπολις» 2.4.1960) καὶ τοῦ Τσώρτσιλ.(10) Διαφορετικά, ὁ στρατὸς δὲν τοὺς χρειαζότανε, ἐὰν δὲν μποροῦσαν νὰ τὸν κάνουν πραιτωριανό τους, καὶ ἑπομένως θὰ ἔπρεπε νὰ διαλυθεῖ.

ΜΑΘΗΜΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΟΣ ΑΠΟ «ΑΡΙΣΤΕΡΟΔΗΜΟΚΡΑΤΕΣ»

Ἀντίθετα, στὶς 3 Μαρτίου 1943, μετὰ τὸ φευγιὸ τοῦ Μπουρδάρα ἀπὸ τὴν Ταξιαρχία, οἱ «ἀριστεροδημοκράτες»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΞΑΝΤΑΣ

κυκλοφοροῦν

ἐπρότειναν στὸν ἀντισυνταγματάρχη Στυλιανὸ Μανιδάκη, διοικητὴ τότε τοῦ 2ου συντάγματος Πυροβολικοῦ, γνωστότατο καὶ δηλωμένο ἀντίπαλό τους, νὰ ἀναλάβει τὴ διοίκηση τῆς ταξιαρχίας, δηλώνοντας ὅτι θὰ πειθαρχήσουν στὶς διαταγές του, γιὰ νὰ ἀποφευχθεῖ ἡ διάλυση τῆς ταξιαρχίας, ποὺ μοιραῖα θὰ ἐπήρχετο μὲ τὴν τοποθέτηση Ἄγγλου διοικητῆ (ὅπως ἀπειλοῦσαν οἱ Ἄγγλοι), τὸν ὁποῖον ἀρνιοῦνταν νὰ δεχθοῦν οἱ «ἀριστεροδημοκράτες», θεωρώντας τὴν τέτοια τοποθέτηση προσβλητικὴ τῆς ἐθνικῆς τους ἀξιοπρέπειας, ἐφόσον δὲν προήρχετο ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ κυβέρνηση (ὅπως ἔγινε ἀργότερα). Καὶ ὁ κ. Μανιδάκης ἐδέχθη. Καὶ οἱ «ἀριστεροδημοκράτες» ἐπειθάρχησαν σ' αὐτόν. Καὶ ἡ ταξιαρχία δὲν διαλύθηκε. Καὶ δόθηκε ἕνα μάθημα πατριωτικοῦ καθήκοντος σ' ἐκείνους ποὺ σὲ καιρὸ πολέμου παραιτοῦνται...

Ἰδοὺ ὅμως καὶ μερικὰ γιὰ τὴ συνέχεια, πολὺ διαφωτιστικά:

Ἀφοῦ ματαιώθηκαν τὰ σκοτεινὰ χέδια τῶν σκοτεινῶν αὐτῶν κύκλων τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1943, ἀλλάζουν ταχτική, γιατὶ δὲν παραιτοῦνται ἀπὸ τὸν δεδηλωμένο σκοπό τους: ἢ πραιτωριανὸς στρατός, ἢ διάλυσή του!

1. Πετυχαίνουν τὴν ἀποστολὴ τῶν δύο ταξιαρχιῶν στὴν ἔρημο τῆς Ράκκα, στὸν Εὐφράτη, ὅπου ἀπὸ τὸν Μάρτιο ὡς τὸν Ἰούνιο τοῦ 1943 ξεθεώνονται οἱ στρατιῶτες σὲ περιττά, ἄσκοπα καὶ ἀνόητα γυμνάσια, σὲ συνθῆκες ἐρήμου (ἔλλειψη νεροῦ, σιμούν, σκορπιοί, φίδια), ὅταν πιὰ τὸ μέτωπο τῆς Μ.Α. εἶχε ἤδη μεταφερθεῖ στὴν ὀρεινὴ Ἰταλία, καὶ ἑπομένως οἱ ταξιαρχίες χρειάζονταν ἐκπαίδευση γιὰ ὀρεινὸ πόλεμο.

2. Στὴ Ράκκα ἐφαρμόστηκε στὴν ἐντέλεια ὁ μηχανισμὸς τῆς «προβοκάτσιας» σὲ βάρος τῶν στρατιωτῶν, ποὺ τιμωροῦνταν γιὰ ψύλλου πήδημα, μὲ ἀποστολὴ στὶς ἀγγλικὲς φυλακὲς (ἕνα μικρὸ πρότυπο τοῦ Μακρονησιοῦ), ἀπὸ ὅπου, ὅπως καὶ ὁ κ. Παπαγεωργόπουλος τὸ ξέρει, φυσικά, μετὰ δέκα πέντε μέρες ὁ τιμωρούμενος ἔβγαινε φυματικός.

3. Τὸ ὅτι ἡ περίοδος αὐτή, τῆς Ράκκα, δὲν εἶχε κανέναν ἄλλο σκοπό, παρὰ τὴ δημιουργία κλίματος τέτοιου ποὺ νὰ προκαλέσει τὴν ἐξέγερση τῶν στρατιωτῶν, γιὰ νὰ βρεθεῖ ἡ δικαιολογία γιὰ τὴ διάλυση τῶν ταξιαρχιῶν, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν μνημονεύει κανείς, ἀπολύτως κανείς, ἀπὸ ὅλους τοὺς μέχρι σήμερα μονολογήσαντες σχετικὰ μὲ τὴ Μ.Α. συγγραφεῖς, ἀπὸ τὸν Τσώρτσιλ ὡς τὸν στρατηγὸ Τσακαλῶτο, καὶ τώρα τὸν ἐ.ἀ. ἀντιστράτηγο Κ. Παπαγεωργόπουλο.

4. Καὶ ὅταν καὶ ἐκεῖ ἀπότυχαν τὰ ἀνομολόγητα σχέδιά τους, παρὰ τὶς καθημερινὲς καὶ καλοστημένες «προβοκάτσιές» τους – ποὺ κάποτε ἔφταναν καὶ στὰ ὅρια τοῦ γελοίου: ποιὸς δὲν θυμᾶται τὴν «πληροφορία» γιὰ τό... κόκκινο πανὶ ποὺ δῆθεν εἶχαν ἀγοράσει οἱ «ἀριστεροδημοκράτες» στὸ Χαλέπι τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτομαγιᾶς τοῦ 1943, γιὰ νὰ κηρύξουν τήν... ἐπανάσταση! – προχώρησαν ἀδίστακτα στὴν ἐν ψυχρῷ δολοφονία: Στὶς 6 Ἰουλίου 1943, ὅταν πιὰ οἱ ταξιαρχίες εἶχαν φύγει ἀπὸ τὴ Ράκκα καὶ βρίσκονταν στὸ Λίβανο, στὴν Τρίπολη καὶ στὸ Μπάαλμπεκ, ἡ ΕΣΑ τῆς 2ας ταξιαρχίας *δολοφόνησε ἐν ψυχρῷ ὕστερα ἀπὸ ἐνέδρα* μέσα στὸ χῶρο τῆς ταξιαρχίας, τὸν νεαρὸ στρατιώτη Πυγμαλίωνα Παπαστεργίου. Καὶ ἔτσι, τὸ σχέδιό τους πέτυχε. Γιατὶ αὐτὴ τὴν «προβοκάτσια» δὲν κατόρθωσαν νὰ τὴν ξεφύγουν οἱ «ἀριστεροδημοκράτες». Μπροστὰ στὸ τόσο μπαμπέσικα χυμένο αἷμα τοῦ συναδέλφου τους, ἐξεγέρθηκαν ἐναντίον τῆς διοίκησής τους καὶ ἔτσι βρέθηκε – ἐπιτέλους!! – ἡ τόσο ποθούμενη ἀφορμὴ γιὰ τὴ διάλυση τῶν ταξιαρχιῶν, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1943. Ὁ κ. ἀντιστράτηγος, ἐνῶ ἀναφέρει τὴ διάλυση τῆς ταξιαρχίας, οὔτε κὰν μνημονεύει τὴ δολοφονία τοῦ νεαροῦ Πυγμαλίωνα, γιὰ νὰ ἀποδώσει τὴ διάλυση στή... διαλυτικὴ μανία τῶν «κομμουνιστῶν», προσθέτοντας ὅμως στὰ τόσα ἄλλα τριαντάχρονα ψεύδη καὶ ἕνα ἀκόμα, ὅτι δηλαδὴ οἱ ἐξεγερθέντες «ἐμαχαίρωσαν» τὸν ταξίαρχο Μπεγέτη, ἐνῶ κανεὶς δὲν τὸν ἐμαχαίρωσε!

Καὶ ἔτσι ἄρχισε ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου τῆς διάλυσης τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς Μ.Α., ἀφοῦ δὲν μπόρεσαν νὰ τὶς κάνουν πραιτωριανές, ποὺ κατέληξε στὰ τραγικὰ γεγονότα τοῦ Ἀπρίλη 1944.

Καιρὸς εἶναι νὰ γραφτεῖ καὶ ἡ ἀληθινὴ ἱστορία τῆς Μ.Α. Πολλὰ διδάγματα ἔχουν νὰ βγοῦν ἀπὸ αὐτὴ τὴ μελέτη. Πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς μετέπειτα ἱστορίας μας θὰ φωτιστοῦν, ὅταν μαθευτεῖ ὁ ρόλος τοῦ καθενὸς ἐκεῖ, ἀτόμων, ὀργανώσεων, ὑπηρεσιῶν, πρακτόρων, συμμαχικοῦ παράγοντος κτλ., κτλ. Καὶ πολλὰ «λάθη» θὰ ἐξηγηθοῦν, τόσο τῶν ἐθνικοφρόνων, ὅσο καὶ τῶν ἀριστερῶν ὀργανώσεων, καὶ στὴν περίοδο τῆς κατοχῆς, καὶ στὰ δεκεμβριανά, καὶ στὰ μεταβαρκιζιανά, καὶ στὴν περίοδο τοῦ ἐμφύλιου πολέμου, καί, γιατί ὄχι, καὶ ὡς τὴν 21η Ἀπριλίου 1967 καὶ στὴν προδοσία τῆς Κύπρου στὶς 15 Ἰουλίου 1974.

Ναί, ἡ Μ.Α. εἶναι ἕνα βασικὸ κλειδὶ στὴ σύγχρονη ἱστορία μας. Ἴσως γι' αὐτὸ τὸ λόγο νὰ βρίσκεται συστηματικὰ στὸ σκοτάδι, τριάντα τόσα χρόνια.

31.5.1975

Λάμπης Ράππας
Μάρνη 12, Ἀθήνα

Πηγές:

(1) Ἐμμ. Τσουδεροῦ: «Ἑλληνικὲς ἀνωμαλίες στὴ Μέση Ἀνατολή», Ἔκδοση Ἀετός, Ἀθῆναι, 1945, σελ. 26
(2) Τσουδεροῦ, π.ἔ., σελ. 29
(3) Τσουδεροῦ, π.ἔ., σελ. 32
(4) Στρατηγοῦ Θ. Τσακαλώτου, «Ἀκρόπολις», 5.4.1960.
(5) Τσουδεροῦ, π.ἔ., σε. 29.
(6) Τσουδεροῦ, π.ἔ. σελ. 29
(7) Ντίνου Κουτσούμη, «Τέσσερα χρόνια ἄγνωστη ἑλληνικὴ ἱστορία», Ἔκδοση Γρίβα, Ἀλεξάνδρεια, 1946. Στὴ σελίδα 65, ἀναφέρεται, μὲ αὔξοντα ἀριθμὸ 10, ἀνάμεσα στοὺς ἀξιωματικοὺς ποὺ καταδικάστηκαν τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1943 ἀπὸ τὸ στρατοδικεῖο γιὰ τὶς «παραιτήσεις» τους καὶ τὴν ἄλλη διαλυτική τους δράση στὶς ταξιαρχίες, καὶ κάποιος Λοχαγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ Κυριάκος Παπαγεωργόπουλος, «εἰς θάνατον». Μήπως πρόκειται γιὰ τὸ σημερινὸ ἐ.ἀ. ἀντιστράτηγο Κ. Παπαγεωργόπουλο, Διοικητὴ τῆς ΚΥΠ ἐπὶ τελευταίας κυβερνήσεως Κανελλοπούλου, ἀπὸ τὰ πρῶτα μέλη τοῦ ΙΔΕΑ, τιμητὴ τῶν πάντων, ἀκραιφνῆ «δημοκράτη», κτλ., κτλ.;
(8) Τσουδεροῦ, π.ἔ., σελ. 29/30.
(9) Τσουδεροῦ, π.ἔ., σελ. 29/30.
(10) Βλ. καὶ Τσουδεροῦ, π.ἔ., σελ. 8/9.

ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τοῦ γυναικείου κινήμματος

ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΕΞΙΣΩΣΗ

γιὰ ν' ἀπαλλαγοῦν οἱ γυναῖκες
ἀπ' τὴν τριπλὴ ἐκμετάλλευση

Τῆς Βέτας Μπέσιλα - Στάγκου

Γιὰ μιὰ πραγματικὴ ἐξίσωση

Ενας ἀπὸ τοὺς στόχους τῆς Κίνησης Δημοκρατικῶν Γυναικῶν Θεσσαλονίκης εἶναι νὰ διερευνήσει τὶς συνθῆκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐργάζεται ἡ γυναίκα στὸ χῶρο τῆς δουλειᾶς της καὶ στὸ χῶρο τὸ λιγότερο προνομιοῦχο ἀπ' ὅλους: τὸ ἐργοστάσιο. Παρόλο ὅτι ὑπάρχει μιὰ θεμελιακὴ ταυτότητα προβλημάτων ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ ἐργαζόμενοι, ἄντρες καὶ γυναῖκες, θ' ἀσχοληθοῦμε μὲ τὴ μοίρα τῆς γυναίκας ἐργάτριας, γιατὶ στὸ πρόσωπό της καταπατοῦνται βασικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ δικαίωση τῆς ἐργάτριας θὰ ἐπιτευχθεῖ, ὅταν ἀλλάξει τὸ σύνολο τῶν κοινωνικῶν δομῶν καὶ θὰ σημαίνει τὴ νίκη ὅλης τῆς τάξης τῶν ἐργαζομένων.

Μέσα στὸ σημερινὸ σύστημα, ἡ γυναίκα ἐργάτρια ζεῖ κάτω ἀπὸ μιὰ τριπλὴ ἐκμετάλλευση:

1. Μιὰ ταξικὴ ἐκμετάλλευση, ὅπως κάθε ἐργάτης ποὺ παράγει ὑπεραξία, γιὰ τὴ συντήρηση τῆς κυρίαρχης τάξης.
2. Μιὰ ἐνδοταξικὴ ἐκμετάλλευση, ποὺ ὀφείλεται σὲ διαφορετικὴ θεσμικὴ μεταχείριση καὶ διάκριση φύλων.
3. Μιὰ ἰδιωτικο-οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευση, ποὺ καθολικὰ τὴν ὑφίσταται κάθε ἐργαζόμενη γυναίκα, ὅταν γιὰ ἄλλο ἕνα ὀκτάωρο παράγει οἰκιακὴ ἐργασία, γιὰ τὴν ὁποία δὲ μισθοδοτεῖται.

Θ' ἀσχοληθοῦμε ἐδῶ μόνο μὲ τὴ 2η παράγραφο, ἀναλύοντας τὸ φαινόμενο τῆς ἄνισης ἀμοιβῆς ἀνάμεσα στὸ γυναικεῖο δυναμικὸ ποὺ ἀσχολεῖται στὴ βιομηχανία καὶ στὸ ἀντίστοιχο ἀνδρικό.

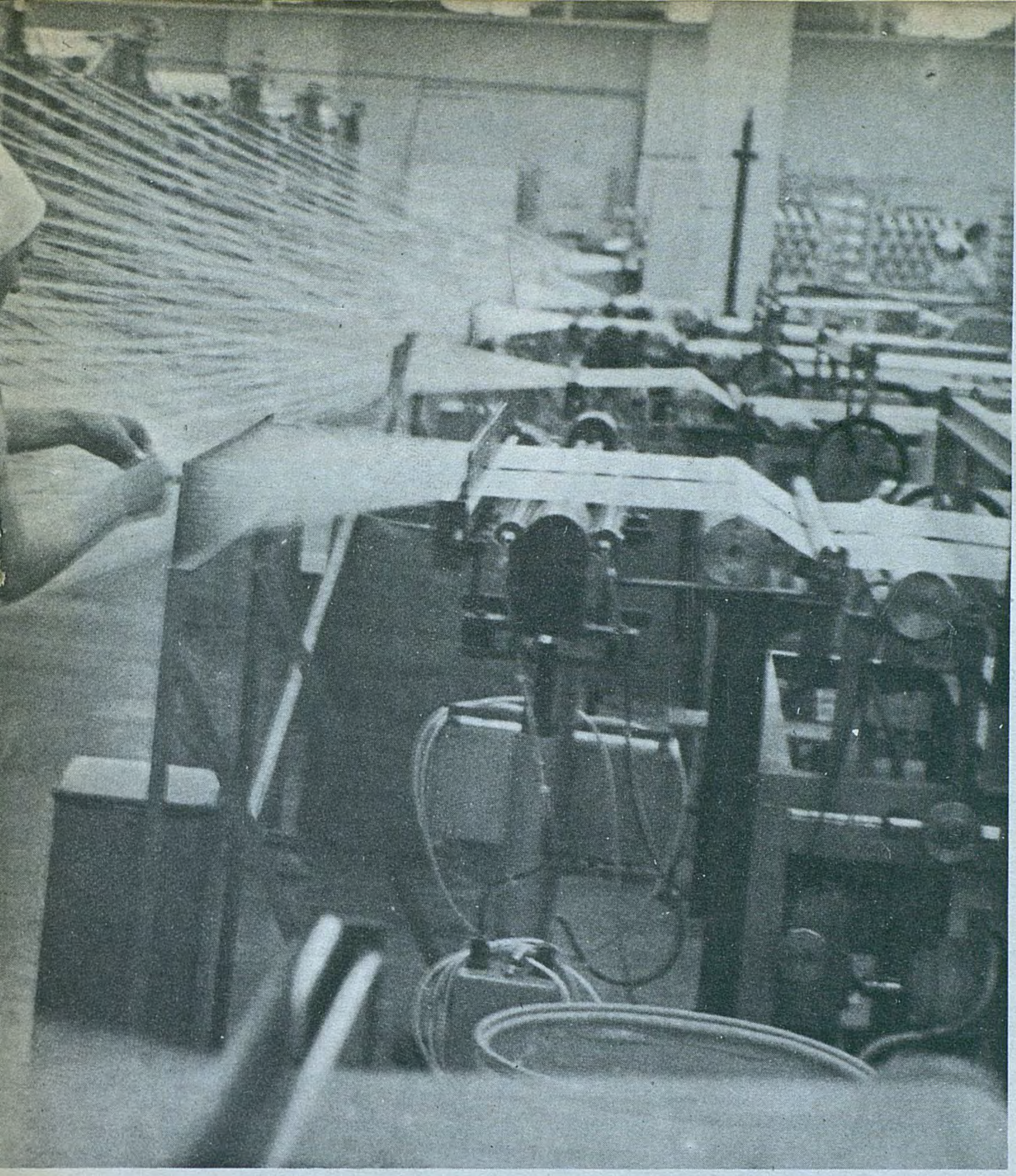
Ἀνακοινώθηκε ὅτι ἀπὸ τὴν 1.3.75 θ' ἀρχίσει νὰ ἰσχύει καὶ στὴν Ἑλλάδα, μὲ 20 χρόνια καθυστέρηση, ἡ 100ὴ Διεθνὴς Σύμβαση Ἐργασίας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, γιὰ ἐργασία ἴσης ἀξίας, ἡ ἀμοιβὴ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πρέπει νὰ εἶναι ἴση.

Ἐπειδὴ ἡ ἐξίσωση θὰ γίνει σταδιακὰ μέσα σὲ 3 χρόνια, ἐπειδὴ δὲ γνωρίζουμε ἀκόμη τὰ ἐπιφαινόμενα ποὺ θὰ προκύψουν σὲ βάρος τοῦ γυναικείου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ἐπειδὴ τὰ κριτήρια γιὰ τὴν παροχὴ ἴσης ἐργασίας θὰ ὁρισθοῦν καὶ πάλι μονομερῶς ἀπὸ τὴν ἐργοδοσία, ἐξακολουθοῦμε νὰ μιλᾶμε γιὰ ἄνιση μεταχείριση.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι τὸ φαινόμενο τοῦ χάσματος τῶν ἀμοιβῶν μεταξὺ τοῦ ἀνδρικοῦ καὶ γυναικείου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ εἶναι διεθνές. Οὔτε ἡ διαπίστωση τούτη ἱκανοποιεῖ τὶς ἐργαζόμενες γυναῖκες.

Παραθέτουμε πίνακα ποὺ δείχνει ἀναλογία ἀμοιβῆς γυναικείου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἔναντι ἀνδρικοῦ – ἀμοιβὴ ἀνδρῶν 100,0 – γιὰ τὸ 1969.

Ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ Σώζωνα Χατζόγλου «Ἡ διάρθρωση τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας τῶν μισθωτῶν στὴν βιομηχανία», Ἀθήνα 1969.

μηνιαῖο κέρδος τῆς ἐπιχείρησης κατὰ παραγωγικὴ μονάδα ἦταν 5.113. Μόνο ἀπ' τὴν ἄνιση ἀμοιβὴ τῶν ἐργαζομένων, οἱ ἐπιχειρήσεις κέρδισαν συνολικὰ τὸ 1974 1δισ. 250 ἑκατ. δρχ. Σύμφωνα μὲ τὴ στατιστικὴ ἀπογραφὴ τοῦ 1971, τὸ γυναικεῖο ἐργατικὸ δυναμικὸ ἀνέρχεται στὶς 144.920 καὶ ἀντιπροσωπεύει τὸ 28% τοῦ συνολικοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ καὶ τὸ 15% τοῦ συνόλου τῶν ἐργαζομένων γυναικῶν.

Δηλαδή, πάνω ἀπὸ τὰ 2/3 τοῦ γυναικείου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἀπασχολοῦνται σὲ κλάδους τῆς Βιομηχανίας, ὅπου:

I. Ἡ γυναίκα ἔχει τὴν ἀποκλειστικότητα στὴν ἐγχώρια ἀγορὰ ἐργασίας. Γιὰ λόγους σωβινιστικοὺς καὶ λόγους γοήτρου, οἱ ἄντρες ἀποποιοῦνται ἐργασία ποὺ προσιδιάζει στὴ φύση τῆς γυναίκας.

II. Ἡ γυναίκα ἀποδίδει περισσότερο ἀπὸ τὸν ἄντρα καὶ ἡ ποιότητα τῆς ἐργασίας της εἶναι καλύτερη:

α. Στὶς λεπτουργικὲς ἐργασίες ποὺ ἀπαιτοῦν ἀκριβὴ συντονισμὸ κινήσεων καὶ μεγάλη ἁπτικὴ εὐαισθησία, ὅπως μοντάρισμα λεπτῶν στοιχείων καὶ ἠλεκτρονικῶν συσκευῶν, ἔλεγχος ὄψης καὶ ἁφῆς ἀντικειμένων μικροῦ μεγέθους, γιὰ διαπίστωση κατασκευαστικῶν σφαλμάτων – βιομηχανία ἠλεκτρικῶν συσκευῶν, μονοπώλιο πυρομαχικῶν Μποδοσάκη κ.λπ.

β. Σὲ ἐργασίες ποὺ ἀπαιτοῦν δεξιοτεχνία, ὑπομονή, συνεχὴ συγκέντρωση τῆς προσοχῆς, καλαισθησία – ὑφαντική, ραπτική, ξεφύλλισμα καπνοῦ κ.λπ.

Οἱ ἐργάτριες ποὺ ἀπασχολοῦνται σ' αὐτοὺς τοὺς κλάδους τῆς βιομηχανίας, θεωροῦνται στὴ μεγάλη τους πλειοψηφία

ΠΙΝΑΚΑΣ

Χῶρες Εὐρώπης	Σύνολο	Διατροφὴ Ποτὰ Καπνὰ	Ὑφαντικὴ	Ἔνδυση Ὑπόδυση	Μεταλλ. Προϊόντα
Γαλλία	65,0	69,0	66,0	67,0	69,0
Γερμανία	63,0	58,0	68,0	55,0	66,0
Σουηδία	71,0	78,0	79,0	76,0	73,0
Ἑλλάδα	58,0	54,0	63,0	67,0	61,0

Ἐλάχιστη τιμὴ χάσματος στὴ Σουηδία = 29%
Μέγιστη – τούτου τοῦ πίνακα – στὴν Ἑλλάδα = 42%

Στὶς Ἀνατολικὲς χῶρες, τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα ποὺ ὑπάρχουν γιὰ τὴν περίοδο 1957-62 δείχνουν κάτι ἀνάλογο: ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας γυναικῶν εἶναι χαμηλότερη τῶν ἀνδρῶν κατὰ
37% Πολωνία
35% Οὐγγαρία
33% Τσεχοσλοβακία

Τὰ αἴτια τοῦ χάσματος εἶναι οἰκονομικὰ καὶ οἱ εὐθύνες βρίσκονται: Α- στὸ ἐπίπεδο τῆς ἐργοδοσίας καὶ Β- στὸ ἐπίπεδο τοῦ Κράτους, μέσω τοῦ θεσμικοῦ του πλαισίου καὶ τῆς οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ μορφωτικῆς του πολιτικῆς.

Α. Ἡ ἐργοδοσία, γιὰ νὰ συμπιέσει τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς καὶ ν' αὐξήσει τὰ κέρδη της, κατέφυγε στὸ γυναικεῖο ἐργατικὸ δυναμικό, ποὺ ἀμείβονταν λιγότερο ἀπὸ τὸ ἀντρικό. Ὅταν τὸ 1974 οἱ μέσες μηνιαῖες ἀποδοχὲς τοῦ ἐργαζομένου ἄντρα ἦταν 10.968 δρχ., οἱ ἀντίστοιχες τῆς γυναίκας 5.855, τὸ σὰν ἀνειδίκευτες ἢ ἡμι-ειδικευμένες καὶ ἀμείβονται μὲ χαμηλότερα ἡμερομίσθια, παρόλο ποὺ ἡ ἐργασία ποὺ παρέχουν εἶναι σαφῶς ἐξειδικευμένη καὶ ὄχι μικρότερης ἀξίας ἀπ' αὐτὴν ποὺ παρέχουν οἱ ἄντρες. Ὁ παρακάτω πίνακας

Ἀπὸ τὶς 145.000 ἐργάτριες:
6.780 δουλεύουν στὴν Καπνοβιομηχανία
36.300 δουλεύουν στὴν Ὑφαντικὴ βιομηχανία
53.580 δουλεύουν στὴ Βιομηχανία Ἔνδυσης καὶ Ὑπόδυσης
3.480 δουλεύουν στὴ Βιομηχανία Ἠλεκτρικῶν Συσκευῶν

100.140

Ἐκ τοῦ ΕΣΥΕ. Ἀπογραφὴ 1971

Κλάδος Βιομ.	Εἰδικευμένοι Ἄντρες	Εἰδικευμένοι Γυναῖκες	Ἡμιειδικευμένοι Ἄντρες	Ἡμιειδικευμένοι Γυναῖκες	Ἀνειδίκευτοι Ἄντρες	Ἀνειδίκευτοι Γυναῖκες	Μαθητευόμενοι Ἄντρες	Μαθητευόμενοι Γυναῖκες
Καπνὰ	40,0	5,0	43,0	21,5	17,0	70,7	–	2,8
Ὑφαντικὴ	51,5	31,2	26,5	40,0	19,8	25,2	2,2	3,6
Εἴδη ἔνδ.-ὑπόδυσης	48,1	20,4	33,5	36,6	11,9	35,6	6,5	7,4
Μηχ. ἐκτὸς ἠλεκτ.	43,7	5,1	25,4	6,0	14,5	88,9	16,4	–
Ἠλεκτρ. εἴδη	36,3	13,8	29,3	32,7	22,6	46,6	11,8	6,9
Σύνολο κλάδων	41,4	16,8	29,8	30,9	22,6	47,3	6,2	5,0

Πηγή: Σώζων Χατζόγλου. Ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας τῶν ἐργατῶν. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ τῆς Ἐπιθ. Κοινων. Ἐρευνῶν ΕΚΕ – Ἀθῆναι 1970.

δείχνει τὴν κατανομὴ τῶν ἐργατριῶν καὶ ἐργατῶν σὲ κλιμάκια εἰδίκευσης, στοὺς κλάδους βιομηχανίας ποὺ ἀναφέραμε καὶ στὸ σύνολο τῶν κλάδων, τὸ 1970.

Τὸ μέσο ἡμερομίσθιο τοῦ ἀντρικοῦ καὶ γυναικείου ἐργ. δυν., σ' αὐτοὺς τοὺς κλάδους τῆς Βιομηχ. τὸ 1972 διαμορφώνονταν ὡς ἑξῆς:

	Ἐργατοτεχνίτες - Ἡμερομίσθιο ἄντρες	γυναῖκες	Ὑπάλληλοι - Μισθοὶ ἄντρες	γυναῖκες
Καπνὰ	163	108	7.450	4.375
Ὑφαντικὰ εἴδη	163	121	7.250	4.100
Ἔνδυση-Ὑπόδυση	20	111	5.925	4.100
Ἠλεκτρικὲς συσκευὲς	165	116	7.375	4.050
Μηχ. συσκευὲς ἐκτὸς ἠλεκτρικῶν	181	111		

Πηγή: εἰδικὴ ἔρευνα ΣΕΒ, Νοέμβ. 1972

Εἶναι φανερὸ ὅτι τὰ 2/3 τῶν ἀπασχολουμένων στὴ βιομηχανία γυναικῶν ἀμείβονται λιγότερο ἀπ' τοὺς ἄντρες γιὰ ἐργασία μεγαλύτερης ἀξίας. Ἕνα μικρὸ ποσοστὸ τῶν ἐργατριῶν αὐτῶν θεωροῦνται ἐξειδικευμένες. Κριτήριο γιὰ τὴν ἀξιολόγηση τῆς εἰδίκευσης δὲν εἶναι ἡ ὑφὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς παρεχόμενης ἐργασίας, ἀλλὰ οἱ συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦν στὴν ἀγορὰ ἐργασίας καὶ οἱ «ἀντιλήψεις» τῆς ἐργοδοσίας.

Δεῖγμα «κατανόησης»

Παραθέτουμε ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ὑπόμνημα ποὺ ὑπέβαλε τὸ 1949 στὸ Ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἡ Καπνεμπορικὴ Ὁμοσπονδία Ἑλλάδος, ὅπου διαγράφονται ἀνάγλυφα τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἐργοδοσίας. Δὲ σχολιάζουμε.

«Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ληφθῆ ἄμεσος πρόνοια, ὥστε τὸ δυσβάστακτο, κόστος τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ἑλληνικοῦ καπνοῦ νὰ μειωθεῖ εἰς τὸ τρίτον περίπου τοῦ σημερινοῦ. Τὸ μέσον κόστος ἐπεξεργασίας τῶν ἑλληνικῶν καπνῶν εἶναι 35-40 σὲντς τὸ κιλόν, ἐνῶ τὸ κόστος ἐπεξεργασίας τῶν τουρκικῶν καπνῶν εἶναι 10-11 σὲντς τὸ κιλόν. Διαφορὰ τρομακτική, ὀφειλομένη εἰς τὸ ὅτι παρ' ἡμῖν, ἡ ἐπεξεργασία γίνεται ὑποχρεωτικῶς, διὰ νόμου, μὲ 50% ἄρρενας ἐργάτας καὶ 50% γυναῖκας, ἐνῶ εἰς τὴν Τουρκίαν οὐδεμία δέσμευσις ὑπάρχει καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐκεῖ χρησιμοποιοῦν μόνον 5% ἄνδρας, καὶ εἰδικῶς στοιβαδόρους καὶ πατητάς, διὰ δὲ τὸ ὑπόλοιπον γυναῖκας. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἐπεξεργασία τοῦ καπνοῦ εἶναι καθαρῶς γυναικεία ἐργασία. Ἰδιαιτέρως δὲ ἡ ἐργασία τοῦ ξεφυλλίσματος προσιδιάζει εἰς τὴν γυναικείαν χειροτεχνικὴν δεξιότητα καὶ κατὰ συνέπειαν οἱ γυναῖκες εἶναι ἀποδοτικώτεραι τῶν ἀνδρῶν. Οἱ δὲ ἐργαζόμενοι παρ' ἡμῖν ἄνδρες εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπερήλικες καὶ ἐν γένει ἠλαττωμένης ἀποδοτικότητος.

Τὴν σοβαρότητα τοῦ ζητήματος ἀντελήφθη ἐπὶ τέλους ἡ Κυβέρνησις καὶ μελετᾶ ἤδη τὸν τρόπον ρυθμίσεως αὐτοῦ...»

Πηγή: Ἡ Δεκαετία τοῦ Ἑλληνικοῦ Καπνοῦ 1945-1955. Ἀθῆναι 1955.

Καί, φυσικά, τὸ Κράτος ἀντιλήφθηκε καὶ νομιμοποίησε τὰ κριτήρια ἀξιολόγησης τῆς παρεχόμενης ἐργασίας καὶ τὸ καθεστὼς τῆς ἄνισης ἀμοιβῆς, ἐπιτρέποντας στὴν ἐργοδοσία νὰ μεγιστοποιήσει τὰ κέρδη της. Σύμφωνα μάλιστα μὲ τὸ παλιὸ Ν.Δ.186/69, τὶς ἀποφάσεις γιὰ τὸν καθορισμὸ τῶν ἀμοιβῶν ἐργασίας, τὶς ἔπαιρνε ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ οἱ Ὑπουργοὶ Συντονισμοῦ, Βιομηχανίας καὶ Ἀπασχόλησης, χωρὶς τὴν οὐσιαστικὴ συμμετοχὴ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐργατῶν.

Τὸ ὑπόλοιπο 1/3 τοῦ γυναικείου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἀπορροφᾶται σὲ διάφορους βιομηχανικοὺς κλάδους κι ἀπασχολεῖται μὲ ἐργασία βοηθητική, μονότονη, ἀνεύθυνη. Μόνιμα καθηλωμένο στὶς κατώτερες βαθμίδες τῆς ἐργατικῆς ἱεραρχίας, ἀποτελεῖ τὴ βολικὴ ἐφεδρικὴ στρατιά, ἀπ' ὅπου ἡ ἐργοδοσία ἀντλεῖ φτηνὰ ἐργατικὰ χέρια, ἰδιαίτερα ὅταν παρουσιάζεται στενότητα προσφορᾶς ἀντρικοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ – μὴ ἐλκυστικὲς ἐργασίες, μετανάστευση, περίοδοι βιομηχανικῆς ἔξαρσης κ.λπ.

Οἱ ἀμοιβὲς τῶν ὑπολοίπων κυμαίνονται ἀνάμεσα στὶς 130 καὶ 300 δρχ., μὲ μέσο ἀντρικὸ ἡμερομίσθιο 175 δρχ.

Πηγή: Ἔρευνα ΣΕΒ, Νοεμβ. 1972.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τεχνητὴ διατήρηση τῶν χαμηλῶν ἡμερομισθίων ποὺ ἐπιβάλλει ἡ ἐργοδοσία, καὶ ἄλλος βασικὸς λόγος δικαιολογεῖ τὴν ἀνισορροπία τῶν ἀμοιβῶν: ἡ γενικὰ χαμηλότερη μορφωτικὴ στάθμη καὶ ὁ μικρότερος συντελεστὴς τεχνικῆς ἐξειδίκευσης τῶν γυναικῶν ἔναντι τῶν ἀντρῶν. Σύμφωνα μὲ τὰ ἀποτελέσματα τῆς στατιστικῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1971 –δελτίο ΕΣΥΕ– τὸ ἐπίπεδο ἐκπαίδευσης τῶν ἀπασχολουμένων στὴ βιομηχανία ἀντρῶν καὶ γυναικῶν μορφοποιεῖται ὡς ἑξῆς:

Οἰκον.	Ἐνεργοὶ	Ἀπόφοιτοι Ἀνωτέρων Σχολῶν	Ἀπόφοιτοι Τεχνικῶν Σχολῶν	Ἀπόφοιτοι Δημοτικοῦ	Δὲν ἀποφοίτησαν Δημοτικὸ	Ἀγράμματοι
Γυναῖκες	144.920	820	1.220	94.880	32.820	9.780
Ἄντρες	394.960	8.240	11.120	277.840	63.540	10.780

Ὁ πίνακας δείχνει ὅτι μόλις τὸ 0,55% τῶν ἀπασχολουμένων στὴ βιομηχανία γυναικῶν ἔχουν ἀποφοιτήσει ἀνώτατες Σχολὲς καὶ τὸ 0,85% μέσες τεχνικὲς καὶ ἐπαγγελματικὲς Σχολές. Ἀκόμη δείχνει τὸ γενικὸ χαμηλὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τοῦ μέσου Ἕλληνα ἐργάτη – 69% εἶναι ἀπόφοιτοι Δημοτικοῦ, 17,8% δὲν ἀποφοίτησαν τὸ Δημοτικὸ καὶ 3,8 % εἶναι ἀναλφάβητοι.

Ἡ εὐθύνη τοῦ κρατικοῦ ὀργανωτικοῦ μηχανισμοῦ ἔγκειται στὸ ὅτι:

I. Δὲν θεσμοποιεῖ τὴν καθολικὴ ὑποχρεωτικὴ μόρφωση τοῦ ἀνθρώπινου δυναμικοῦ.

II. Δὲν ἐπενδύει κεφάλαια γιὰ τὴν ἐπιμόρφωση τοῦ μέσου ἐργάτη καὶ δὲν ὑποχρεώνει τὶς ἐπιχειρήσεις νὰ ἐπωμιστοῦν ἔστω ἕνα μέρος αὐτῆς τῆς εὐθύνης. Δηλαδή, δὲν ὑπάρχει ταύτιση τῶν ἐπιμορφωτικῶν ἐπιδιώξεων τοῦ Κράτους μὲ τοὺς οἰκονομικούς του στόχους. Εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ μεγάλες βιομηχανικὲς μονάδες τῶν χωρῶν τῆς Δυτ. Εὐρώπης ἀναλαμβάνουν ἐξ ὁλοκλήρου τὰ ἔξοδα τῆς περιοδικῆς τεχνικῆς ἐπιμόρφωσης – Recyclage Technique– τοῦ ἐργατικοῦ τους δυναμικοῦ καὶ παράλληλα ἐξακολουθοῦν νὰ μισθοδοτοῦν κανονικὰ τοὺς ἐργάτες ποὺ φοιτοῦν.

III. Δὲν μεριμνᾶ γιὰ τὴν ἐπέκταση καὶ τὸν ἐκσυγχρονισμὸ τῶν κρατικῶν μέσων τεχνικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν Σχολῶν καὶ τὴ βελτίωση τῶν Σχολῶν ταχύρυθμης ἐκπαίδευσης. Τὰ ὀργανωτικὰ σχήματα ποὺ θὰ βοηθήσουν τὴ δημιουργία ἱκανῶν τεχνικῶν στελεχῶν, πιθανὸν σήμερα νὰ ὑπάρχουν, ἀλλὰ ἡ λειτουργία τους εἶναι πλημμελὴς καὶ ἡ ἀποδοτικότητά τους χαμηλή.

Ἀποτέλεσμα τούτων τῶν θεσμικῶν ἀνεπαρκειῶν ἢ ἀτελειῶν εἶναι ἡ χαμηλὴ ποιότητα τοῦ ἀνεκμετάλλευτου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, πρᾶγμα ποὺ ἐπηρεάζει ἄμεσα τὴν ἀποδοτικότητα τῆς ἐργασίας καὶ τὸ παραγωγικὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ Paul Hoffman θεωρεῖ τὸ εἰδικευμένο ἐργατικὸ δυναμικὸ συντελεστὴ μεγαλύτερης βαρύτητας ἀπ' αὐτὸν τοῦ κεφάλαιου, γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης. Ὁ Adam Curle ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ οἰκονομικὰ καθυστερημένες χῶρες ὀφείλουν τὴν καθυστέρηση, σὲ μεγάλο μέρος, στὸ ὅτι τὸ ἀνθρώπινο δυναμικό τους εἶναι μορφωτικὰ κάθυστερημένο.

Οἱ ΗΠΑ, μεταξὺ 1929-1957, τὸ ποσὸ ποὺ δαπανοῦσαν γιὰ τὴν ἐπιμόρφωση τοῦ μέσου ἐργάτη αὐξάνονταν κάθε χρόνο κατὰ 2%, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἄνοδο τοῦ ρυθμοῦ τοῦ ἀκαθάριστου Ἐθνικοῦ Προϊόντος τῶν κατὰ 0,67% κάθε χρόνο.

Ἀναφέρεται στὸ ἄρθρο τοῦ Σ. Χατζόγλου στὸν Οἰκονομικὸ Ταχυδρόμο τῆς 24.10.74 «Τεχνικὴ εἰδίκευση, βασικὸς παράγων γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη.»

●

Συνεπῶς γιὰ τὸν περιορισμὸ τῆς ἀνειδίκευτης ἐργασίας δὲν συνηγοροῦν μόνο λόγοι ἀνθρωπιστικοί, ἀλλὰ καὶ λόγοι ἐθνικοί, ἐφόσον ἡ ἀπόκτηση εἰδικευμένου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἀποτελεῖ βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνάπτυξη μιᾶς χώρας.

Ἰδιαίτερα τὸ γυναικεῖο ἐργατικὸ δυναμικὸ εἶναι στὴ συντριπτική του πλειοψηφία ἀπαίδευτο. Ἄλλωστε καὶ ἀριθμητικὰ εἶναι ἀπὸ τὰ κατώτερα τῆς Εὐρώπης: 28% τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἔναντι ποσοστοῦ 35-40% στὶς περισσότερες Δυτικοευρωπαϊκὲς χῶρες, 50% καὶ ἄνω στὶς Ἀνατολικὲς χῶρες. Διαχρονικά, τὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς τῶν γυναικῶν στὴ βιομηχανία παρουσιάζει μείωση, σύμφωνα μὲ τὶς ἀπογραφὲς τῆς ΕΣΥΕ τὸ 1961 καὶ 1971: 33% καὶ 28% ἀντίστοιχα. Ἐπίσης, διαχρονικά, ὁ βαθμὸς τεχνικῆς ἐπιμόρφωσης τῶν γυναικῶν παραμένει σχεδὸν στάσιμος.

Πηγή: 110 Labour Statistics, 1972.

Περιοριστικοὶ παράγοντες

Περιοριστικοὶ παράγοντες γιὰ τὴν εἴσροὴ τοῦ γυναικείου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ στὶς ἀνώτερες κλίμακες τῆς παραγωγῆς καὶ τὴ μορφωτική του ἐξύψωση εἶναι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ποὺ ἀναφέραμε γενικὰ γιὰ τὸ ἐργατικὸ δυναμικό, καὶ οἱ ἑξῆς:

I. Ὅλη ἡ διάρθρωση τῶν κοινωνικῶν ὑποδομῶν, ποὺ δὲν εὐνοοῦν τὴν ἐργασία τῆς γυναίκας ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ τὶς μορφωτικές της ἐπιδόσεις, ἐφόσον τὴν ἀποκλειστικὴ εὐθύνη τῆς οἰκογένειας, τῆς μητρότητας καὶ τῶν οἰκιακῶν φροντίδων τὴν ἐπωμίζεται ἡ γυναίκα. Συμπληρωματικὰ εἶναι ἐπιφορτισμένη μὲ τὴν περιποίηση ἀρρώστων, ἀνιάτων συγγενῶν, γηροκόμηση κ.λπ. Τὸ ἰσχύον κοινωνικὸ σύστημα μεταχειρίζεται τὴ γυναίκα σὰ νὰ εἶναι ἡ μόνη ποὺ ἀπολαμβάνει τὶς ἱκανοποιήσεις ποὺ προκύπτουν ἀπ' τὸν γάμο καὶ τὴ μητρότητα, καὶ τὴ χρεώνει μὲ ὅλα τὰ «ἔξοδα». Ἐὰν τὸ κράτος ἤθελε εἰλικρινὰ τὴν ἐξίσωση τῶν ἀμοιβῶν γυναικείου καὶ ἀνδρικοῦ δυναμικοῦ, θὰ ἀναλάμβανε ἕνα μέρος ἀπ' τὶς εὐθύνες τῆς μητρότητας, ποὺ μονομερῶς ἐπιβαρύνουν τὴ γυναίκα.

α. Μὲ τὴν ἵδρυση βρεφικῶν καὶ παιδικῶν σταθμῶν σὲ κάθε ἐργατικὴ συνοικία ἢ σταθμῶν διημέρευσης νηπίων, κοντὰ στὸ χῶρο ἐργασίας τῆς μητέρας –ἐὰν οἱ ὑγειονομικὲς συνθῆκες τὸ ἐπέτρεπαν. Τὸ 1971 μόνο 53.000 ἄτομα – 7.800 ἐνήλικα καὶ 45.100 ἀνήλικα – σὲ σύνολο πληθυσμοῦ 9 ἑκατ., περιθάλπονταν σὲ κρατικὰ ἢ ἐπιχορηγούμενα ἀπ' τὸ κράτος ἱδρύματα. Στὸν ἀριθμὸ αὐτὸ συμποσοῦνται ἀνάπηροι, ἀνίατοι, ὀρφανά, ἐργαζόμενες κοπέλες, νήπια, βρέφη κ.λπ. ἁπάσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας.

Στὸ νομὸ Θεσσαλονίκης λειτουργοῦν σήμερα, τὸ 1975, 9 παιδικοὶ σταθμοὶ γιὰ παιδιὰ προσχολικῆς ἡλικίας (3-5 ἐτῶν), συνολικῆς δυναμικότητας 630 ἀτόμων: Οἱ σταθμοὶ Ἀμπελοκήπων, Εὐόσμου, Καλαμαριᾶς, Κουφαλίων, Νεαπόλεως, Ξηροκρήνης, Σταυρουπόλεως, Συκεῶν καὶ Τούμπας, καὶ 3 ἀγροτικοὶ παιδικοὶ σταθμοί: Λαγκαδᾶ, Νεοχωρούδας καὶ Πενταλόφου, συνολικῆς δυναμικότητας 180 ἀτόμων. (Θὰ ἦταν ἐνδιαφέρον νὰ διερευνηθοῦν οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους ἐνῶ ἡ δυναμικότητα τῶν σταθμῶν εἶναι 630 οἱ ἀστικοὶ καὶ 180 οἱ ἀγροτικοί, ἡ πραγματικὴ δύναμη τὸ μήνα Μάρτιο τοῦ 1975 ἦταν μόλις 400 καὶ 106 ἀντίστοιχα).

Φυσικὰ στὴ Θεσ/νίκη καὶ σ' ὅλη τὴ χώρα, λειτουργοῦν διάφορα ἱδρύματα καὶ παιδικοὶ βρεφικοὶ σταθμοὶ ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, ἀλλά, γιὰ εὐνόητους λόγους, ἐλάχιστα μποροῦν νὰ ἐξυπηρετήσουν τὶς ἀπασχολούμενες στὴ βιομηχανία γυναῖκες.

β. Μὲ τὴν αὐστηρὴ ἐφαρμογὴ τῆς νομοθεσίας ποὺ ἀφορᾶ στὴ μητρότητα – ἄδειες καὶ ἐπιδόματα τοκετοῦ καὶ λοχείας, δίωρες ἄδειες θηλασμοῦ–, τὴ θέσπιση ἐλαστικοῦ ὡράριου ἐργασίας καὶ τὴν ὁριστικὴ κατοχύρωση τῆς ἔγγαμης ἐργάτριας. (Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἐργάτριες ἀπολύονται μετὰ τὸ γάμο τους ἢ δὲν ἐπαναπροσλαμβάνονται μετὰ τὸν τοκετό, ἐπειδὴ κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες ἐπαπειλεῖται μείωση τῆς ἀποδοτικότητάς τους).

γ. Μὲ τὴν ἐξισορρόπηση τῶν ἀντικινήτρων τῆς ἐργοδοσίας προκειμένου νὰ προσλάβει γυν. ἐργ. δυναμ. Ἐφόσον τὸ κοινωνικὸ σύνολο καὶ ἡ Ἐθνικὴ Οἰκονομία ἀπολαμβάνουν τὰ ὀφέλη ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴ μητρότητα, τὸ Κράτος, ἀντὶ νὰ κάνει ἔκκληση στὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματα καὶ στὴν κοινωνικὴ συνείδηση τῶν ἐργοδοτῶν, θὰ μποροῦσε νὰ θεσπίσει μιὰ σειρὰ ἀπὸ μεταρρυθμιστικὰ μέτρα, μὲ σκοπὸ ν' αὐξήσει τὰ κίνητρα γιὰ πρόσληψη ἐγγάμων γυναικῶν, ὅπως οἰκονομικὲς διευκολύνσεις, φορολογικὲς ἐκπτώσεις, εἰδικὲς ἐπιδοτήσεις κ.λπ. Ἀνάλογα πρόσφορα μέτρα, γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς θέσης τῆς ἐργαζόμενης γυναίκας, ἔχουν

ἤδη λάβει οἱ Σκανδιναυϊκὲς χῶρες, ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι τὰ κέρδη ἀπὸ τὴ μεταρρύθμιση ἦταν μεγαλύτερα ἀπ' τὸ ἀντίστοιχο κόστος. Ἡ Διεθνὴς Ὀργάνωση Ἐργασίας καὶ οἱ χῶρες τῆς ΕΟΚ προσπαθοῦν νὰ ἀναπροσανατολίσουν τὴν πολιτική τους στὸν τομέα αὐτό.

II. Ἡ ἔλλειψη σωστὰ προγραμματισμένης ἀγωγῆς τῶν γυναικῶν στὸ ἐπίπεδο τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσης καὶ ἡ ἔλλειψη ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, μετὰ τὴν ἀποφοίτηση ἀπ' τὸ Δημοτικό.

Ἡ γυναίκα τῶν λιγότερο προνομιούχων κοινωνικῶν στρωμάτων, ἡ ἀγρότισσα περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἡ χωροταξικὰ ἀστή, εἶναι θύμα ἀναχρονιστικῶν πολιτιστικῶν προτύπων, ποὺ θέτουν γιὰ μοναδικὸ προορισμὸ τῆς γυναίκας τὸ γάμο, τὴν «ἀποκατάσταση». Ἀκόμη καὶ σήμερα, στὶς ἀγροτικὲς περιοχὲς καὶ σὲ πολλὲς ἀστικές, θεωρεῖται πολὺ πιὸ ἀξιοπρεπὲς γιὰ μία εὐυπόληπτη νέα, νὰ μάθει μοδιστρική, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ἐργάζεται μέσα στὸ σπίτι ἢ νὰ μὴν ἐργάζεται καθόλου, ἂν ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση τῆς οἰκογένειας τὸ ἐπιτρέπει.

Βέβαια, οἱ ἐξαιρετικὰ ταλαντοῦχες νέες προωθοῦνται καὶ εἰσέρχονται στὶς Ἀνώτατες Σχολές. Τὸ πτυχίο ποὺ παίρνουν ἔχει ἰδιαίτερο γόητρο γιὰ τὰ ἀγροτικὰ στρώματα: στοὺς 3 νέους ἀγροτικῆς προέλευσης ποὺ εἰσέρχονται στὶς Ἀνώτατες Σχολὲς ἀντιστοιχεῖ μία νέα τῆς ἴδιας προέλευσης.

Πηγή: Πρὸς μία Ἑλληνικὴ Κοινωνιολογία τῆς Παιδείας, ὑπὸ Ἰ. Λαμπίρη-Δημάκη, Ἀθῆναι 1974.

Ἀντανάκλαση ἰδεολογίας

Οἱ ἀντικειμενικὲς ὅμως ἀναξιοπρεπεῖς συνθῆκες ἐργασίας μέσα στὸ ἐργοστάσιο καὶ οἱ προκαταλήψεις ποὺ ἀντανακλοῦν τὴν ἰδεολογία τοῦ συστήματος καὶ ποὺ σκόπιμα δὲν ἐξορκίζονται ἀπ' τὴν ἐκπαίδευση, ἐλαχιστοποιοῦν τὰ κίνητρα τῶν γυναικῶν γιὰ χειρωνακτικὴ ἐργασία καὶ τεχνικὴ μόρφωση. (Μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἔρευνας τῆς Κίνησης Δημοκρ. Γυν. Θεσσαλ. ποὺ ἀναφέραμε, κάναμε τὴν ἑξῆς ἐρώτηση σὲ ἐργάτριες ἀπασχολούμενες στὴν ἐπεξεργασία Καπνοῦ: Νομίζετε ὅτι ἡ ἐργασία κυρίως ὠφελεῖ τὴ γυναίκα ἢ κυρίως τὴ βλάπτει; 7 γυναῖκες στὶς 10 ἀπαντοῦν ὅτι κυρίως τὴ βλάπτει). Ἐκεῖνο ποὺ ἀνακουφίζει τὴ βαριὰ συνείδηση τῆς ἄγαμης γυναίκας, ποὺ μὲ τὴν ἐργασία της παραβιάζει τὴν παράδοση, εἶναι ἡ εὐκαιρία ποὺ τῆς παρέχει τὸ ἡμερομίσθιο νὰ κάνει τὴν προίκα της, δηλαδὴ νὰ σεβαστεῖ μιὰν ἄλλη παράδοση. Στὴ συντριπτική τους πλειοψηφία οἱ ἐργάτριες, μετὰ τὸ γάμο τους, ἐγκαταλείπουν τὴν ἐργασία καὶ ἐπιστρέφουν μόνον ὅσες ἀντιμετωπίζουν μεγάλη οἰκονομικὴ δυσχέρεια ἢ ὅταν μεγαλώσουν τὰ παιδιά τους καὶ δὲν χρειάζονται συνεχὴ φροντίδα.

Ἐφόσον οἱ ἐργάτριες θεωροῦν τὴ συμμετοχή τους στὴν παραγωγὴ προσωρινὴ ἀπασχόληση, εἴτε σὰν μεταβατικὸ στάδιο ἀπὸ τὴν πατρικὴ ἐξάρτηση στὴ συζυγικὴ εἴτε σὰν λύση ἀνάγκης, εἶναι φυσικὸ νὰ μὴν ἐπενδύουν χρόνο γιὰ μόρφωση σὲ

Ἀνώτερες καὶ Μέσες τεχνικὲς σχολὲς καὶ νὰ στεροῦνται ἐπαγγελματικῆς καὶ ταξικῆς συνείδησης.

Ἡ προσωρινὴ ἢ ὁριστικὴ διακοπὴ ἐργασίας τοῦ γυν. ἐργ. δυναμ. αὐξάνει φυσικὰ τὶς δαπάνες τῶν ἐπιχειρήσεων, ποὺ ἀναγκάζονται ν' ἀναζητοῦν συνεχῶς, νὰ ἐπιλέγουν καὶ νὰ προσαρμόζουν σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες τους τὸ νεοπροσλαμβανόμενο δυναμικό. Ἀπ' τὴν ἄλλη, ὅμως, στηρίζει τὴν ἐπιχειρηματολογία τῆς ἐργοδοσίας ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἄνιση μεταχείριση τοῦ γυν. ἐργ. δυν. Οἱ συνθῆκες ποὺ προκύπτουν ἐπηρεάζουν τὰ κίνητρα καὶ τὴ στάση τῶν γυναικῶν ἀπέναντι στὴν ἐργασία καὶ ὁ φαῦλος κύκλος συνεχίζεται. Καὶ θὰ συνεχίζεται, ὅσο ὁ κρατικὸς προγραμματισμὸς δὲν ἐπιδιώκει τὴν ἄρση τῶν πολιτιστικῶν, πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν ἐμποδίων, ποὺ ἀναχαιτίζουν τὴν ἀξιοπρεπὴ εἴσοδο τῆς γυναίκας στὸ βιομηχανικὸ κύκλωμα.

III. Ἡ ὕπαρξη διαφόρων μύθων ποὺ ἡ ἄρχουσα τάξη δημιουργεῖ καὶ ἡ ἀστικὴ κουλτούρα διαδίδει, ὅπως ὁ μύθος περὶ βιολογικῆς κατωτερότητας καὶ μυϊκῆς ἀνεπάρκειας τῆς γυναίκας, οἱ μύθοι περὶ σεξουαλικότητας, ὁ διαχωρισμὸς τῶν ἐπαγγελμάτων σὲ θυληπρεπῆ καὶ ἀνδροπρεπῆ κ.λπ.

Δυστυχῶς στὴν Ἑλλάδα, τὸ χαμηλὸ ἐπίπεδο ἀνάπτυξης τῆς Βιομηχανίας στὴ διάρκεια τῶν δύο πολέμων, δὲν προκάλεσε τὴ μαζικὴ εἰσροὴ τῶν γυναικῶν σὲ κλάδους βαριᾶς βιομηχανίας, ὅπως συνέβη π.χ. στὴ Ρωσία, στὴ Γερμανία κ.λπ., ὅπου οἱ βασικὲς μεταλλουργικὲς βιομηχανίες κινήθηκαν, λόγω τῆς ἔλλειψης ἀντρ. ἐργ. δυν., γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα, καὶ μὲ τὴ γνωστὴ ἐπιτυχία, ἀποκλειστικὰ ἀπὸ γυναικεῖα χέρια. Ἔτσι, δὲν δόθηκε ἡ εὐκαιρία στὶς Ἑλληνίδες ἐργάτριες ν' ἀποδείξουν στὴν πράξη τὸ λαθεμένο τῶν μύθων ποὺ ἐπινοεῖ τὸ σύστημα, μὲ σκοπὸ νὰ χρησιμέψουν σὰ φίλτρα, μέσα ἀπ' τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιλέγονται οἱ γυναῖκες γιὰ τὶς κατώτερες ἐργατικὲς θέσεις. Τὰ ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα ρυθμίζονται ἔτσι ὥστε νὰ διαιωνίζονται οἱ προκαταλήψεις καὶ ἡ πυραμίδα τῶν διακρίσεων.

Ἂν ἀνατρέξει κανεὶς στὰ ἱστορικὰ δεδομένα, διαπιστώνει ὅτι ἰσχυρισμοὶ τέτοιου εἴδους, εἶναι ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ ἀντιεπιστημονικοί. Στὶς πρωτόγονες καὶ παραδοσιακὲς κοινωνίες, τὴν ἐξειδικευμένη ἐργασία, τὴν παρεῖχε ἡ γυναίκα: χρήσεις φωτιᾶς, οἰκοδομική, ἐξημέρωση ζώων, κατεργασία πρώτων ὑλῶν, ἰατρικὴ κ.λπ. Ἡ ἐργασία τοῦ ἄντρα χαρακτηρίζεται σὰν ἀνειδίκευτη: κυνήγι καὶ πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις. Ἀκόμη, ἡ γυναίκα ἦταν ἐπιφορτισμένη μὲ τὴ μεταφορὰ τροφίμων, ξυλείας, οἰκοσκευῆς.

Σήμερα, οἱ Ἑλληνίδες ἀγρότισσες συχνὰ μεταφέρουν στὸν ὦμο τους βάρη ποὺ ὑπερβαίνουν τὰ 50 κιλά, στάμνες, γκιούμια, φορτία, καὶ ἡ εἰκόνα αὐτὴ δὲν μᾶς ξενίζει, ἐνῶ ἀντίθετα ἔχουμε ἀποκλείσει ἀπὸ τὸ συνειρμικό μας πλαίσιο τὴν εἰκόνα τῆς γυναίκας - ὀξυγονοκονολλήτριας, τορναδόρας, μεταλλουργοῦ. Ἄλλωστε, τὴ μυϊκὴ δύναμη ἑνὸς ἐπαγγελματία φορτοεκφορτωτῆ ἢ σιδερουργοῦ δὲν τὴν ἔχουν ἀνεπτυγμένη σὲ ἴσο βαθμὸ ὅλοι οἱ ἄντρες. Μέσα στὰ ἀστικὰ καθεστῶτα, ἡ ἀξία τῶν γυναικῶν, σὰν ἄτομα, καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἱκανότητά τους νὰ ἑλκύσουν καὶ νὰ τέρψουν τὸν ἄντρα. Ἡ σεξουαλικὴ ἀντικειμενοποίηση τῆς γυναίκας ἐπιτυγχάνεται εὐκολότερα μὲ τὸ διαχωρισμὸ καὶ τὴ στεγανοποίηση τῶν ἐπαγγελμάτων καὶ τὸν ἐκθειασμὸ τοῦ σεξουαλικοῦ ρόλου τῶν βοηθητικῶν ἐργασιῶν: τῆς δακτυλογράφου, μοδίστρας, σερβιτόρας κ.λπ.

Εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ θέση τῆς γυναίκας μέσα στὴν παραγωγή, εἶναι συνάρτηση τῆς μυθολογίας περὶ γυναίκας, ποὺ τὸ πολιτικὸ σύστημα κάθε χώρας δημιουργεῖ.

IV. Ἡ ἔλλειψη πλατιᾶς πληροφόρησης,

σχετικὰ μὲ τὶς συνθῆκες ἀγορᾶς ἐργασίας καὶ τὶς ὑπάρχουσες καὶ προβλεπόμενες τάσεις τῆς Βιομηχανίας. Τὸ χάσμα τῶν ἀμοιβῶν ἀντικατοπτρίζει ὑπερπροσφορὰ ὁρισμένων κατηγοριῶν ἐργασίας καὶ ἔντονη ζήτηση ἄλλων. Ἡ ὑπερπροσφορὰ συνεπάγεται χαμηλὰ ἡμερομίσθια καὶ ἐπιβολὴ τῶν ὅρων τῆς ἐργοδοσίας ἀπ' τὴ μιά, ὑψηλὴ ἀνεργία καὶ διαφυγόντα κέρδη γιὰ τὴν Ἐθνικὴ Οἰκονομία, ἀπ' τὴν ἄλλη.

Τὸ 1971, ἔτος ἰδιαίτερης βιομηχ. ἔξαρσης, ἐπιδοτήθηκαν 4,5 ἑκατ. μέρες ἀνεργίας πρὸς 393 ἑκατ. δραχμές.

Πηγή: Ἀγορὰ ἐργασίας καὶ διάρθρωσις ἀμοιβῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βιομηχανίαν, Φακιολᾶς - Ἀθῆναι 1974.

Ἂς σημειωθεῖ ὅτι τὰ ἐπιδόματα ἀνεργίας τὰ χορηγεῖ ὁ ΟΑΕΔ (ὀργαν. ἀπασχολ. ἐργατ. δυναμ.), ποὺ χρηματοδοτεῖται κατὰ τὸ ἥμισι ἀπὸ εἰσφορὲς τῶν ἐργαζομένων, εἰσπραττόμενες μέσω τοῦ ΙΚΑ.

Παράλληλα, οἱ Βιομήχανοι παραπονοῦνται γιὰ δυσχέρειες ἐξεύρεσης προσωπικοῦ καὶ γιὰ ἀκάλυπτες ἀνάγκες ὁρισμένων εἰδικοτήτων, πρᾶγμα ποὺ τοὺς ἀνάγκασε νὰ καταφύγουν σὲ ξένα ἐργατικὰ χέρια. Τὸ 1973, 25 ἕως 30 χιλιάδες ξένοι, κυρίως ἔγχρωμοι ἐργάτες, δηλαδὴ τὸ 8% τοῦ ἐργ. δυν. τῆς χώρας, ἀπασχολοῦνταν στὴν Ἑλληνικὴ Βιομηχανία.

Πηγή: Ἐπιλογή, Σεπτέμ. 1973.

Ἡ ἀντιφατικὴ συνύπαρξη τῶν φαινομένων ἀνεργίας καὶ ζήτησης ἐργασίας δικαιολογεῖται ἀπὸ τὴν ἔλλειψη συστήματος τοῦ ἐργατ. γυν. δυν. μέσω κρατικῶν καὶ ἐργατικῶν φορέων, ΟΑΕΔ, σωματείων κ.λπ. Τοῦτο, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἔλλειψη ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ καὶ σχολῶν ταχύρρυθμης ἐκπαίδευσης, ἐμποδίζει τὴ γεωγραφικὴ καὶ διακλαδικὴ κινητικότητα τῶν ἐργατριῶν καὶ τὸν προσανατολισμό τους σὲ εἰδικότητες μὲ ζήτηση καὶ μεγαλύτερες ἀπολαβές.

Τὰ προβλήματα τῶν ἐργατριῶν θὰ ἐπιλυθοῦν, μόνο ὅταν ἡ ἐργοδοσία ἀρχίσει νὰ διαπραγματεύεται μὲ ἰσχυρὰ καὶ ὑπεύθυνα ἐργατικὰ σωματεῖα, ποὺ θὰ διεκδικοῦν τὰ κοινὰ αἰτήματα τῶν ἐργαζομένων ἀντρῶν καὶ γυναικῶν. Εἴδαμε ὅτι τὸ σύνολο τῶν κοινωνικῶν δομῶν ὑποσκάπτει τὴν ἐπαγγελματικὴ καὶ ταξικὴ συνείδηση τῶν ἐργατριῶν. Οἱ γυναῖκες, στὴ συντριπτική τους πλειοψηφία, δὲν συνδικαλίζονται, δηλαδὴ δὲν διεκδικοῦν νόμιμα τὰ δικαιώματά τους. Τὸ τίμημα εἶναι βαρὺ γιὰ τὶς ἴδιες τὶς ἐργάτριες καί, παράλληλα, ἀναχαιτίζει τὴν ἀγωνιστικὴ δύναμη ὅλης τῆς ἐργατικῆς τάξης: σπάσιμο καὶ ἀποτυχία ἀπεργιῶν, αἴσθημα ἀνασφάλειας, ὑποταγὴ στοὺς ὅρους ποὺ ἐπιβάλλει ἡ ἐργοδοσία, ἀλλοτρίωση.

Οἱ γυναῖκες θ' ἀποτελοῦν τὸ ἐπίσημο ὑποπρολεταριάτο τῆς Βιομηχανίας καὶ τὴ σιωπηρὴ ἀδρανὴ μάζα τῶν ἐργατικῶν σωματείων ὅσον καιρό:

α- στὴ λίστα τῶν ἐργατικῶν αἰτημάτων, προτάσσονται οἱ ὑλικὲς ἀπολαβὲς καὶ ἡ ἐπιφανειακὴ ἐξίσωση τῶν ἡμερομισθίων.

β- ἡ ἀπελευθέρωση τῶν γυναικῶν ἀπὸ ἕνα μέρος τῶν μητρικῶν καὶ οἰκιακῶν φροντίδων, δὲν περιλαμβάνονται μέσα στὰ θεμελιώδη αἰτήματα τῆς ἐργατικῆς τάξης. (Ἡ συνδικαλιστικὴ δραστηριότητα τοῦ ἄντρα εὐνοεῖται: ὁ ἐργάτης μετὰ τὴν ὀκτάωρη ἐργασία στὸ ἐργοστάσιο, μπορεῖ νὰ συναντήσει τοὺς συναδέλφους του στὸ καφενεῖο ἢ στὸ σωματεῖο καὶ νὰ συζητήσει τὰ προβλήματα τῆς τάξης του. Ἡ ἐργάτρια, ἀντίθετα, ὀφείλει νὰ ἀπομονωθεῖ καὶ νὰ ἐπιδοθεῖ στὴν οἰκιακὴ ἐργασία).

γ- οἱ ἐργάτες συνδικαλιστὲς δὲν συνειδητοποιοῦν ὅτι ἡ ἐπίλυση ὁποιουδήποτε προβλήματος τῆς ἐργαζομένης γυναίκας, εἶναι αὐτόματα νίκη τῆς μάνας, τῆς ἀδελφῆς, τῆς γυναίκας. Νίκη τῶν παιδιῶν τους, ὅλων τῶν παιδιῶν ποὺ θὰ συνεχίσουν τὸν ἀγώνα, ἀπ' τὸ σημεῖο ποὺ σταμάτησαν αὐτοί.

Βέτα Μπέσιλα - Στάγκου
Κίνηση Δημοκρατικῶν Γυναικῶν Θεσσαλονίκης
Πλατεία Ναυαρίνου 8-Θεσ/νίκη

ΑΡΣΕΝΙΚΟ – ΘΗΛΥΚΟ

Ἀντίπαλοι ἢ δυὸ ἡμίση;

Τοῦ Ἀνδρέα Λεντάκη

Ο ΟΗΕ ὅρισε τὸ 1975 σὰν ἔτος τῆς Γυναίκας. Θὰ ἦταν ἀνούσιο καὶ κυριολεκτικὰ ἄχρηστο ν' ἀφιερώσει τὸ ΑΝΤΙ ἕνα τεῦχος στὸ θέμα αὐτό, ἂν τὸ ἀφιέρωμα αὐτὸ ἦταν ἁπλῶς ἐπετειακό, χωρὶς νὰ ἐπιχειρεῖ μιὰ προσπάθεια γιὰ μιὰν οὐσιαστικότερη προσέγγιση τοῦ ζητήματος.

Σημειώνω πὼς πρόκειται γιὰ ἕνα ΤΕΡΑΣΤΙΑΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ θέμα, τόσο ἀπὸ κοινωνική, ὅσο καὶ ἀπὸ πολιτικὴ ψυχολογικὴ ἄποψη. Οὐσιαστικά, ἀγγίζει μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο ὅλες τὶς πλευρὲς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Παράλληλα, πρόκειται γιὰ ἕνα θέμα πάρα πολὺ «εὐαίσθητο», ἀπὸ τὴν ἄποψη ὅτι εἶναι κυριολεκτικὰ ναρκοθετημένο ἀπὸ πρακαταλήψεις ζωντανὲς καὶ ἰσχυρές, ποὺ ἐμποδίζουν καὶ πολλὲς φορὲς ἀποθαρρύνουν μιὰ ψύχραιμη κι ἀπροκατάληπτη ἐπιστημονικὴ ἔρευνα.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἀκόμα κι ἡ μαρξιστικὴ ἔρευνα οὐσιαστικὰ ἔχει κολλήσει στὸ βιβλίο τοῦ Ἔνγκελς «Ἡ καταγωγὴ τῆς οἰκογένειας», ποὺ γράφτηκε τὸν περασμένο αἰώνα, καὶ δὲν προχώρησε πάρα πέρα. Μόνο τὰ τελευταῖα χρόνια ἔγιναν ὁρισμένες προσπάθειες, κι αὐτὲς ἀπὸ μαρξιστὲς ποὺ χαρακτηρίστηκαν αἱρετικοί. Ξεχωρίζω τὸ βιβλίο τοῦ Ζὰν Μπαμπὺ «Γιὰ ἕναν καλύτερο κόσμο», ποὺ βγῆκε τὸ 1963. Παρ' ὅλο ποὺ ἔθεσε ἕνα σωρὸ προβλήματα καὶ πραγματικὰ ἔκανε τολμηρὲς τομὲς καὶ εἶχε μιὰ σειρὰ ἀπὸ ὡραῖες, εὔστοχες καὶ νέες συλλήψεις, ἐν τούτοις, τελικά, εἶναι γραμμένο μὲ τρόπο μὴ ἐπιστημονικό. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη χωλαίνει, γιατί, κατὰ κάποιο τρόπο, ξεκινάει μὲ προκαθορισμένες θέσεις καὶ ὄχι μὲ περιγραφὴ τῆς πραγματικῆς κατάστασης κι ἀνάλυση τῆς ὑπάρχουσας πραγματικότητας, ὥστε τὰ νέα συμπεράσματα νὰ ξεπηδᾶν ἀπ' αὐτὴ τὴ θεώρηση. Ἕνα ἄλλο σημαντικὸ μειονέκτημα τοῦ βιβλίου εἶναι ὅτι τοῦ λείπει ἡ ἱστορικὴ ἐξέταση τοῦ προβλήματος. Αὐτό, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀπὸ μεθοδολογικὴ ἄποψη, ἀποτελεῖ ἀναγκαία προϋπόθεση, γιατὶ καὶ ἡ διαδρομὴ καὶ ἡ ἐξέλιξη τῶν σχέσεων τῶν δύο φύλων δείχνει πῶς, πότε, ποῦ καὶ γιατὶ διαμορφώθηκαν οἱ α ἢ β μορφές.

Ἀνοίγω μιὰ παρένθεση, γιὰ νὰ πῶ ὅτι δυστυχῶς στὴν Ἑλλάδα, ἡ βιβλιογραφία εἶναι τόσο φτωχή, γιὰ νὰ μὴν πῶ ἀνύπαρκτη, κι ἔτσι καὶ οἱ προβληματισμοὶ καθυστέρησαν καί, ὅπου ὑπάρχουν, περιορίζονται, τελικά, σὲ ἕναν μικρὸ κύκλο «μυημένων», ποὺ μπορεῖ καὶ παρακολουθεῖ τὴν ξένη βιβλιογραφία. Σχετικὰ μὲ τὴν προϊστορία τῶν σχέσεων τῶν δύο φύλων, ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς ἀσχολήθηκε, ἰδιαίτερα, ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἐθνολογίας καὶ θρησκειολογίας στὸν τόπο μας, Παναγῆς Λεκατσᾶς (Βλ. Ἡ Καταγωγὴ τῶν θεσμῶν, τῶν ἐθίμων καὶ των δοξασιῶν, Ἡ μητριαρχία κ.λπ.). Τὸ ἑλληνικὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ μπορεῖ νὰ βρεῖ μεταφρασμένα τὰ ἔργα τοῦ Τζὼρτζ Τόμσον «Αἰσχύλος καὶ Ἀθῆναι», «Προϊστορικὸ Αἰγαῖο», ποὺ μιλᾶν ἐκτεταμένα γι' αὐτὰ τὰ θέματα. Προσωπικὰ οἱ προβληματισμοί μου ἔχουνε φύγει μακριὰ ἀπ' τὶς θέσεις καὶ τοῦ Λεκατσᾶ καὶ τοῦ Τόμσον. Ἐλπίζω σύντομα νὰ δοῦνε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας. Ἐδῶ θὰ ἐκθέσω μερικὲς σκέψεις μου, ἀφ' ἑνὸς ὅσον ἀφορᾶ τὴ γένεση τῆς συγγένειας καὶ ἀφ' ἑτέρου τὶς σημερινὲς ἀλλαγὲς στὸν τρόπο ζωῆς καὶ τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν δύο φύλων.

Ἡ γένεση τῆς συγγένειας

Στὴν πρώτη φάση τῆς ζωῆς του, τὴ ζωώδη, ὁ ἄνθρωπος ζοῦσε κοπαδιαστά, καθοδηγημένος ἀπ' τὸ ἔνστικτο, γιὰ λόγους *ἀσφάλειας* κι *ἀναπαραγωγῆς*. Ἡ ἀδύναμη φυσική του κατασκευὴ καὶ τὸ γεγονὸς τῆς ἀραιῆς ἀπ' τὴ μιὰ

τεκνογονίας (ἕνα παιδὶ κατὰ κανόνα κάθε φορά), μὲ τὴ μακρόχρονη ἀπ' τὴν ἄλλη παιδονόμηση (τὰ μικρὰ τοῦ ἀνθρώπου ἀπαιτοῦνε πολύχρονη προστασία), ὑποχρέωσαν στὴν ὁμαδικὴ κατ' ἀγέλες συμβίωση. Ἂς σημειωθεῖ ὅτι καὶ πολλὰ ἄλλα ζῶα, ἰδιαίτερα θηλαστικά, ζοῦνε σ' ἀγελαία μορφή, π.χ. τὰ βοοειδῆ, τὰ ἱπποειδῆ κ.λπ.

Σ' αὐτὴ τὴ φάση, οἱ ἄνδρες καὶ οἱ γυναῖκες μιᾶς ὀρδῆς σμίγουν ἀνάκατα μεταξύ τους, χωρὶς κανένα γενετησιακὸ φραγμό. Δὲν ὑπάρχει συγγένεια, δὲν ὑπάρχει γλώσσα. Πέρασαν χιλιάδες χρόνια ὥσπου νὰ σημειωθεῖ ἡ τεράστια ἐπανάσταση ποὺ ξέκοψε τὸν ἄνθρωπο, κατὰ τρόπο ριζικό, ἀπὸ τὴ ζωώδη κατάσταση. Κι ἡ ἐπανάσταση αὐτὴ μπόρεσε νὰ γίνει, χάρη στὴν ἰδιόμορφα εὐνοϊκὴ βιολογικὴ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ἔπαψε νά 'ναι τετράποδο κι ἀναπτύχθηκε ἕνας καινούργιος καταμερισμὸς στὰ ἄκρα του, μὲ τὸ νὰ γίνουν τὰ πόδια τὸ ὄργανο τῆς μετακίνησης, ἐνῶ τὰ χέρια τὰ ὄργανα μὲ τὰ ὁποῖα ἀδράχνει, σημειώθηκε μιὰ κολοσσιαίας σημασίας ἀλλαγή. Ὁ λειτουργικὸς ρόλος τῶν χεριῶν εἶναι τώρα νὰ πιάνουν, νὰ κρατᾶν, νὰ ἐπεξεργάζονται, ἐνῶ τῶν ποδιῶν ἀποκλειστικὸς ρόλος εἶναι ἡ μετακίνηση. Αὐτὸ καθόρισε τὴν ὄρθια στάση, ποὺ μὲ τὴ σειρά της ἐπέφερε μιὰ σειρὰ ἀπὸ σημαντικὲς ἀλλαγὲς στὸν ὀργανισμό. Ἡ σπονδυλική του στήλη ἄλλαξε σχῆμα, γιὰ νὰ εὐνοεῖται ἡ ὀρθία στάση καὶ σὰν ἀποτέλεσμα τῆς στάσης αὐτῆς ἦταν ἡ σφαιρικοποίηση τοῦ κρανίου. Ἀναπτύχθηκαν τὰ ἐγκεφαλικὰ ἡμισφαίρια κι ὑποχώρησε ὁ ρινικὸς ἐγκέφαλος. Ἔτσι, δημιουργήθηκε ἡ δυνατότητα γιὰ μιὰ πολυπλοκότερη καὶ πλουσιότερη ἐργασία τοῦ ἐγκεφάλου, ποὺ εἶναι τὸ ὄργανο τῆς σκέψης.

Ἡ δυνατότητα τῶν χεριῶν νὰ πιάνουν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν φυσικὰ ἀντικείμενα σὰν ὄργανα προστασίας ἢ ἐπίθεσης (π.χ. ἕνα κλαρί, ἕνα ρόπαλο, μιὰ πέτρα), ὁδήγησαν σιγὰ-σιγά, ἀπὸ τὶς τυχαῖες καὶ αὐθόρμητες ἐνέργειες, σὲ πιὸ συχνές, ἐνσυνείδητες καὶ συστηματοποιημένες ἐνέργειες. Ἀπ' αὐτὴ τὴ στιγμή, ὁ ἄνθρωπος ἀπόκοψε τὸν ὀμφάλιο λῶρο ποὺ τὸν συνέδεε μὲ τὸ ζῶο κι ἀρχίζει νὰ γίνεται ἄνθρωπος, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἀρχίζει νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ «φυσικὸ» τρόπο ζωῆς, ποὺ καθορίζεται ἀποκλειστικὰ καὶ ὁλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὸ ἔνστικτο, κι ἀρχίζει νὰ δημιουργεῖ τρόπους ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΥΣ, ποὺ εἶναι (ἂς τὸ ποῦμε ἔτσι) *ἔξω ἀπὸ τὴ φύση του*. Εἶναι ἐνέργειες ποὺ σιγὰ-σιγὰ ἐπινοοῦνται ἀπὸ αὐτὸν καὶ χρησιμοποιοῦνται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ αὐτόν. Αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ στάθηκε ἕνας ἀποφασιστικὸς παράγοντας γιὰ τὴν ἀνάπτυξη κοινωνικῆς ζωῆς καὶ φυσικὰ γιὰ τὴ δημιουργία τῆς γλώσσας, γιατὶ βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ὕπαρξη καὶ τὴ δημιουργία τῆς ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ εἶναι ἡ γλώσσα, τὸ ὄργανο δηλαδὴ ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖο μπορεῖ ἡ ὁμάδα νὰ *ἐπικοινωνήσει* καὶ νὰ συνδεθεῖ. Νὰ μεταδώσει πληροφορίες, νὰ πάρει πληροφορίες, καὶ τελικὰ νὰ φτάσει στὸ σημεῖο νὰ *ἀποφασίσει* κοινὴ δράση ἢ κοινὴ συμπεριφορά.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος ζοῦσε κοπαδιαστά, αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ στοιχεῖο, στάθηκε καὶ τὸ πρῶτο βάθρο γιὰ τὴ δημιουργία τῆς γλώσσας. Γιατὶ ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ πολλὰ ἄτομα ζοῦν καὶ κινοῦνται μαζί, πρέπει νὰ συντονίζονται ἀπαραίτητα τόσο στὴν ἀντιμετώπιση τῶν κινδύνων, ὅσο καὶ στὶς μετακινήσεις τους. Μιὰ πρώτη «φυσικὴ» ἐνστικτώδης γλώσσα ὑπῆρχε, ὅπως ὑπάρχει καὶ στὰ ζῶα. Ἦταν οἱ διάφορες κραυγὲς ποὺ ἔβγαζε καὶ ποὺ ὁ τόνος τους καθορίζεται ἀπὸ ἀντίστοιχα συναισθήματα. Ἂν χτυπήσει καὶ πονέσει, οὐρλιάζει ἀπὸ πόνο, ἂν χαρεῖ κραυγάζει ἢ γελᾶ ἀλλιῶς, ἂν πικραθεῖ κλαίει, ἂν θυμώσει μουγκρίζει ἀπειλητικά, στὴν ἐρωτικὴ πράξη ἀφήνει ἄλλου εἴδους κραυγὲς κ.λπ. κ.λπ. Ὅλες αὐτὲς οἱ κραυγὲς διακρίνονται καθαρά, ἀνάλογα μὲ τὰ αἴτια ποὺ τὶς προκαλοῦν, καὶ μὲ τὸν τόνο τους, ἐκφράζουν, ἀντίστοιχα, πόθο, χαρά, λύπη, φόβο, ὀργή, πείνα, ἱκεσία κ.λπ. Αὐτοὶ οἱ «διαφοροποιημένοι» ἦχοι ἀποτέλεσαν τὸ φυσικὸ βάθρο, πάνω στὸ ὁποῖο οἰκοδομήθηκε σιγὰ - σιγὰ ἡ ἀνθρώπινη γλώσσα. Ἀλλ' ἐνῶ οἰκοδομήθηκε πάνω σ' αὐτὸ τὸ ὑλικὸ ὑπόβαθρο, λειτούργησε ἀφοῦ ἀποσπάσθηκε ἀπ' αὐτό, δίνοντας νόημα σὲ καινούργια πράγματα μὲ ὀργανωμένους «αὐθαίρετα» φθόγγους. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ λειτουργήσει ἡ γλώσσα, ἡ ὁποιαδήποτε γλώσσα, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὑπάρξει μιὰ ΚΟΙΝΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ, ὅτι δίνοντας ἕνα ὄνομα σὲ κάτι, ὅλοι θὰ καταλαβαίνουν τὸ ἴδιο πράγμα. Γιατί, διαφορετικά, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει γλώσσα, ὅταν ὁ ἕνας ἐννοεῖ ἄσπρο κι ὁ ἄλλος μαῦρο.

Ἡ ἐντελῶς σχηματικὴ αὐτὴ ὑπόθεση, γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο δημιουργήθηκε ἡ γλώσσα, δὲν ἔχει τὴν ἔννοια νὰ πεῖ ὅτι ἔτσι ἀκριβῶς ἔγιναν τὰ πράγματα. Αὐτὸ εἶναι ἀναπόδεικτο, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη θεωρία γύρω ἀπ' τὴ γλώσσα, τελικὰ θὰ εἶναι πάντα θεωρία. Ἐν τούτοις, ἡ σημασία της εἶναι ὅτι τελικά, ὅπως κι ἂν ἔχει τὸ πράγμα, ἡ ΓΛΩΣΣΑ στάθηκε ὁ ἀποφασιστικὸς παράγοντας γιὰ τὴ γέννηση τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας, γιατὶ συνέδεσε τὰ μέλη τῶν ἀνθρωπίνων ὀρδῶν μὲ ἕνα δεσμὸ καινούργιο, ποὺ δὲν ὑπῆρχε πρὶν στὴ φύση, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι εἶναι *δημιούργημα* τῶν ἀνθρώπων. Καὶ γλώσσα θὰ πεῖ κατ' ἀρχὴν ΣΥΜΒΑΣΗ, ΣΥΜΦΩΝΙΑ. Προϋποθέτει, δηλαδή, μιὰ κοινὴ συμφωνία στὸ ὅτι βαφτίζουμε τὰ ἀντικείμενα καὶ τὸν κόσμο ποὺ μᾶς περιβάλλει μὲ ὀργανωμένους καὶ τυποποιημένους φθόγγους. Οἱ ὀργανωμένοι αὐτοὶ ἦχοι ἀποτελοῦν ἕνα καινούργιο σύστημα σημάνσεως, πέρα ἀπὸ τὸ αἰσθητήριο καὶ τῶν ἀπόλυτων ἀντανακλαστικῶν (δηλ. τῶν ἐνστίκτων), ὅπως ἀπόδειξε ὁ μεγάλος φυσιολόγος Ἰβὰν Παυλώφ. Τὸ λεκτικὸ σύστημα σήμανσης, δηλαδὴ ἡ γλώσσα, ἀποτέλεσε τὴν τρομακτικὴ ἐπανάσταση καὶ τὸ βάθρο γιὰ τὴν οἰκοδόμηση τοῦ κοινωνικοῦ συμβολαίου.

Ἡ γένεση τῆς γλώσσας εἶχε σὰ συνέπεια ἄπειρες ἀλλαγές. Τώρα γιὰ πρώτη φορὰ γεννιέται ἡ «ἰδεολογία», ἡ ἔννοια τῆς μαγείας, οἱ πρῶτες μεταφυσικὲς ἀντιλήψεις, οἱ πρῶτες «θρησκευτικὲς» δοξασίες, μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ὑπερφυσικοῦ. Φυσικά, στὴ γένεση τῆς «θρησκείας» καὶ γενικὰ τῶν ὑπερφυσικῶν καὶ ὑπερβατικῶν δοξασιῶν, ἐπέδρασαν καὶ ἄλλοι παράγοντες. Πρῶτα καὶ κύρια τὰ *ὄνειρα* καὶ οἱ *παραισθήσεις*, ποὺ δημιουργοῦνται εἴτε ἀπὸ τὴν ἐπαφὴ καὶ κατανάλωση φυτῶν μὲ μεθυστικὲς ἢ ὑπνωτιστικὲς ἰδιότητες εἴτε κι ἀπὸ ἄλλα ὀργανικὰ αἴτια (στομαχικὲς διαταραχές, λιποθυμίες κ.λπ.). Ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος.

Οἱ διάφορες μέχρι τώρα θεωρίες γιὰ τὴν ἀλλοτρίωση, ἑρμηνεύουν τὸ φαινόμενο βασικὰ καὶ κύρια ἀρνητικὰ καὶ μονομερῶς. Αὐτὸ κατὰ τὴ γνώμη μου εἶναι μέγα λάθος. Ἡ ἀλλοτρίωση δὲν εἶναι πάντα καὶ κατ' ἀνάγκην ἀρνητικὸ φαινόμενο. Ἴσια-ἴσια, ἀπὸ μιὰν ἄποψη, στάθηκε ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ ὅρος γιὰ τὴν ἀνθρωποποίηση τοῦ ἀνθρώπου. Γιατὶ ἂν μὲ τὸν ὅρο ἀλλοτρίωση ἐννοοῦμε, πολὺ χονδρικά, τὴ διαδικασία ἐκείνη ποὺ ἕνα ὑποκείμενο μετατρέπεται σὲ ἀντικείμενο καὶ τὸ ἀντικείμενο σὲ ὑποκείμενο (ἀντικειμενοποίηση τοῦ ὑποκειμένου μὲ παράλληλη καὶ ταυτόχρονη ὑποκειμενοποίηση τοῦ ἀντικειμένου), τότε θὰ πρέπει νὰ δοῦμε ὅτι ἡ *γλώσσα* ἐμπεριέχει μιὰ διαδικασία ἀλλοτρίωσης, μιὰ διαδικασία ἀλλοτριωτική. Ὅταν ὅλοι συμφωνοῦμε πὼς μὲ τὴ λέξη *δέντρο* θὰ ἐννοοῦμε ὅλα τὰ ἀντικείμενα ποὺ ἔχουν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ δέντρου, καὶ συνεπῶς προφέροντας τὴ λέξη αὐτὴ θὰ μπορεῖ ὁ καθένας νὰ καταλαβαίνει τί ἀκριβῶς θέλουμε νὰ ποῦμε, τότε διαπιστώνουμε πὼς μὲ τὴ λέξη ὑποκαταστήσαμε τὸ πραγματικὸ ἀντικείμενο. Ἡ λέξη εἶναι τὸ προϊὸν τῆς ἀνθρώπινης διανοητικῆς ἐργασίας καὶ συμφωνίας, ποὺ *συμβολίζει* ἕνα μέρος τοῦ πραγματικοῦ κόσμου. Ἡ λέξη στὴ συζήτηση ὑποκαθιστᾶ τὸ πραγματικὸ ἀντικείμενο (τὸ ἀντικείμενο κατὰ κάποιο τρόπο ἔγινε ὑποκείμενο). Δὲν θὰ ἐπεκταθῶ πιὸ πολύ. Ἁπλῶς ὑπενθυμίζω πὼς κάθε λεκτικὸ σύμβολο ἐμπεριέχει ὑποχρεωτικὰ καὶ ἕνα συγκινησιακὸ βάρος. Δὲν ὑπάρχει δηλαδὴ σὲ τελευταία ἀνάλυση καμιὰ ἀπολύτως λέξη ποὺ νὰ μὴν εἶναι φορτισμένη μὲ ἕνα ἀντίστοιχο συγκινησιακὸ βάρος, ποὺ λειτουργεῖ ἀνάλογα μὲ τὶς περιστάσεις, τὶς στιγμές, τοὺς ἀνθρώπους, τὶς διαθέσεις. Παράδειγμα. Ὅταν λέω τὴ λέξη ἐλάφι, μπορεῖ νὰ φανεῖ πὼς δὲν ἔχει σχεδὸν κανένα συγκινησιακὸ βάρος. Ἂν ὅμως τὴ λέξη αὐτὴ τὴν προφέρω μέσα σ' ἕνα παρθένο δάσος, τότε κυριολεκτικὰ θὰ ἠλεκτρίσει. Ἢ ἂν τὴν πῶ σ' ἕνα συγκινητικὸ ποίημα, καὶ πάλι τότε θὰ προκαλέσει ἀντίστοιχα συναισθήματα. Ὁ Παυλὼφ ἀπόδειξε πὼς τελικὰ δὲν ὑπάρχει κανένα λεκτικὸ σύμβολο χωρὶς νὰ προκαλεῖ μιὰν ἄλφα, ὅσο ἀδιόρατη κι ἂν εἶναι, συγκινησιακὴ ἀντίδραση.

Λεπτομέρεια ἀπὸ ἐρυθρόμορφο ἀγγεῖο τοῦ Βρύγου (490 π.Χ.).

Ἡ «τοτεμικὴ» συγγένεια

Γυρίζω καὶ πάλι στὴ γλώσσα. Ὅταν οἱ ἄνθρωποι πρωτοδημιουργοῦσαν τὴ γλώσσα, βαφτίζοντας τὰ διάφορα ἀντικείμενα ποὺ τοὺς περιβάλλαν μὲ ὀνόματα, ἔτσι ποὺ νὰ γίνονται καὶ ἠχητικὰ ἀναγνωρίσιμα, πολὺ γρήγορα ἔφτασαν στὴν ἀνάγκη νὰ βαφτίσουν καὶ τὸν ἴδιο τους τὸν ἑαυτό. Δῶσαν τὸ ὄνομα στὸ ἐλάφι, στὸ λιοντάρι, στὸ δέντρο, στὴν πέτρα. Ὅμως θά 'πρεπε κι ἡ κάθε ὀρδὴ νὰ πάρει ἕνα «ὄνομα», γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ξεχωρίζει καὶ νὰ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὴν ἄλλη. Στὴν πρώτη φάση αὐτή, τὸ ὄνομα εἶναι συλλογικὸ καὶ ἀνήκει σὲ ὅλη τὴν ὀρδή. Καὶ δὲν ὑπῆρχαν ἀφηρημένες ἔννοιες, γιὰ νὰ δώσουν τὴν ὀνομασία τῆς ἀνθρώπινης ὁμάδας τῶν 40 ἢ 50 ἀτόμων. Τὸ πιὸ φυσικὸ ἦταν νὰ πάρουν τὸ ὄνομα ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα ζῶα ἢ φυτὰ ἢ καὶ ἀντικείμενα καὶ νὰ βαφτιστοῦν ἀνάλογα. Ἔτσι, κατὰ τὴ γνώμη μου, γεννήθηκε ὁ *τοτεμισμός*. Ἀπὸ τὴν ἀνάγκη δηλ. ν' ἀποκτήσει καὶ ὁ ἄνθρωπος (ἐννοῶ ἡ ἀνθρώπινη ὁμάδα τῆς ὀρδῆς) τ' ὄνομά του. Ὀνομάστηκε ἐλάφι ἢ ζαρκάδι ἢ εὐκάλυπτος κ.λπ. Ὅμως ἡ γλώσσα μπορεῖ καὶ λειτουργεῖ, γιατὶ τελικὰ ὑπάρχει μιὰ τέτοια ἀπόλυτη ταύτιση τοῦ ὀνόματος μὲ τὸ πράγμα. Ἔτσι, ἐνῶ ὀνομάζεται αὐθαίρετα μὲν ἐλάφι, στὴν ἀρχὴ ξέρει ὅτι ὑπάρχουν δυὸ ἔννοιες, δηλ. δυὸ πραγματικὰ πράγματα μ' αὐτὴ τὴν κοινὴ ὀνομασία. Τὸ ζῶο ἐλάφι, καὶ ἡ δική του ὁμάδα, ποὺ δανείστηκε τὸ ὄνομα τοῦ ζώου, γιὰ νὰ ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν ἄλλη ὀρδή, ν' ἀναγνωρίζεται καὶ νὰ ρυθμίζει τελικὰ τὶς σχέσεις του μὲ τὶς ἄλλες ἀνθρώπινες ἀγέλες. Ἀλλὰ ἡ ταύτιση αὐτὴ φέρνει μοιραῖα μέσα της τὸ στοιχεῖο τῆς σύγχυσης. Κι ὅταν λέω σύγχυσης, τὸ ἐννοῶ κυριολεκτικά. Συγχέονται ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ ζῶο. Κι ὅταν ὁ ἄνθρωπος γνωρίζεται μὲ τὴν ἔννοια τοῦ θανάτου κι ἔρχεται ἀντιμέτωπος μὲ αὐτήν, τότε σιγὰ-σιγὰ καὶ μὲ τὸ ὄνειρο ποὺ τοῦ δείχνει κατὰ τρόπο «ἁπτὸ» καὶ ἀναντίρρητο ὅτι ὁ πεθαμένος «ὑπάρχει κάπου» (ἄρα δὲν ἔχει ἐξαφανιστεῖ τελείως, δὲν ἔχει χαθεῖ, ἀλλὰ κυκλοφορεῖ σ' ἕναν κόσμο κοντά μας ἀόρατος), δημιουργεῖ σιγὰ-σιγὰ τὴ λατρεία τῶν νεκρῶν καὶ τῶν προγόνων. Ὁ πρόγονος θεωρεῖται ὁ γεννήτορας, ἡ πηγὴ τῆς δύναμης. Κι ὁ πρόγονος στὸ τοτὲμ τοῦ ἐλαφιοῦ εἶναι τὸ ἐλάφι. Μ' αὐτὴ τὴ διαδικασία νομίζω πὼς προῆλθε ἡ σύγχυση καὶ ἡ ταύτιση μὲ τὰ τοτεμικὰ ζῶα, φυτὰ ἢ ἀντικείμενα. Τὴ θεωρία αὐτὴ ποὺ πρωτοδιατυπώνω ἐδῶ, σύντομα θὰ τὴ δώσω ὁλοκληρωμένα, ἀντικρούοντας τὶς μέχρι τώρα θεωρίες γιὰ τὸν τοτεμισμὸ καὶ κυρίως τὴν ἑρμηνεία τοῦ Κλὼντ Λεβὺ Στρὼς (βλ. ὁ Τοτεμισμὸς σήμερα, ἐκδόσεις Ράππα).

Ὅταν μιὰ ἀγέλη ἔχει ΚΟΙΝΟ ὄνομα, τότε μέσω τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀναγνωρίζει μιὰ κοινότητα, μιὰ «κοινωνικὴ» σύνδεση ποὺ τὴν συνέχει καὶ ποὺ εἶναι ἕνα σκαλί, πάνω ἀπ' τὸν ἐνστικτώδη συνδετικὸ κρίκο. *Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη συγγένεια.* Δηλ., κατὰ τὴν ἄποψή μου, ἡ πρώτη συγγένεια εἶναι ΤΟΤΕΜΙΚΗ καὶ στηρίζεται στὴν κοινὴ ὀνομασία μιᾶς ὁμάδας, ποὺ τὴν ταυτίζει καὶ τὴ συνδέει μὲ γεροὺς δεσμοὺς ἀνάμεσά της. Ἡ πρώτη δηλ. συγγένεια δὲν ἔχει ἀκόμα σχέση μὲ τὴ λεγόμενη συγγένεια αἵματος, δὲν ἔχει σχέση μὲ τὴν καταγωγή, ἀλλὰ μὲ τὸ *ὄνομα*. Ἡ καταγωγὴ εἶναι ἡ δεύτερη φάση.

Ἡ καταγωγὴ

Στὴ φάση αὐτὴ οἱ ἄντρες καὶ οἱ γυναῖκες τῆς ὀρδῆς σμίγουν ἀνάκατα μεταξύ τους, χωρὶς κανέναν γενετησιακὸ φραγμό. Ὥσπου νὰ μορφωθεῖ τὸ πρῶτο σύστημα συγγένειας, μὲ βάση τὴν καταγωγή, πέρασαν χιλιάδες χρόνια. Ὀργανώθηκε πάνω στὴ *γυναικεία γραμμή*, μὲ ΒΑΣΗ ΤΗ ΜΗΤΡΟΤΗΤΑ. Καὶ δὲν μποροῦσε νὰ γίνει ἀλλιῶς. Ἡ πιὸ ἄμεση καὶ ἐμφανὴς σχέση, ἀνάμεσα στὰ μέλη μιᾶς πρωτόγονης ὀρδῆς, (πέρα ἀπ' τὴ συγγένεια τοῦ κοινοῦ ὀνόμα-

Ἡ περίφημη Θεὰ μὲ τὰ φίδια τῆς Κνωσσοῦ (1.600 π.Χ.).

τος), εἶναι αὐτὴ ποὺ προκύπτει μὲ τὴ γέννηση. Αὐτὸ ποὺ μποροῦσε νὰ παρατηρήσει καθαρὰ ὁ ἄνθρωπος τῆς πρωτόγονης ὀρδῆς ἦταν ὅτι τὸ παιδὶ ποὺ γεννιέται ἔχει μιὰν ἄμεση, φυσική, ὀργανικὴ σχέση μὲ τὴ γυναίκα ποὺ τὸ ἔκανε. Τὸ παιδὶ αὐτὸ βγαίνει ἀπὸ τὴ μήτρα μιᾶς γυναίκας. Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη φυσικὴ ὁρατὴ σχέση. Ἡ πατρότητα, σ' αὐτὴ τὴ φάση τῆς ἀπεριόριστης ἐλευθερομιξίας, εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστη. Ἔτσι ἀναπτύχθηκε ἡ πρώτη συγγενικὴ διάκριση μητέρας-παιδιοῦ. Ὅτι δηλαδὴ τὸ παιδὶ ποὺ βγῆκε ἀπ' τὴ μήτρα μιᾶς γυναίκας, ἔχει ἕναν ἰδιαίτερο σύνδεσμο μὲ αὐτήν, σύνδεσμο ξεχωριστὸ ἀπ' αὐτὸν ποὺ τὸ συνδέει μὲ τὰ μέλη τῆς ὁμάδας. Ὅταν ἡ σχέση αὐτὴ βαφτίστηκε καὶ στὴ γυναίκα δόθηκε τὸ ὄνομα μητέρα, ποὺ προσδιορίζει ἀκριβῶς αὐτὴ τὴ σχέση, ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή, μπῆκαν τὰ θεμέλια γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς κοινωνίας καὶ τὴν ἐσωτερική της διάρθρωση, πάνω στὸν καμβὰ τῆς συγγενικῆς σχέσης τῶν ἀτόμων. Ὅλο τὸ συγγενικὸ σύστημα δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπὸ ἕνα σύστημα ἀναφορᾶς ὡς πρὸς τὴν καταγωγή. Πόλος καὶ σημεῖο ἀφετηρίας ἡ ΜΗΤΕΡΑ. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, γύρω ἀπ' αὐτὸν τὸν ἄξονα-κέντρο, ἀναπτύσσεται μία τοπογραφία ποὺ προσδιορίζει τὴ θέση κάθε ἀτόμου τῆς ὁμάδας, σὲ σχέση μ' αὐτόν.

Παράλληλα θὰ πρέπει νὰ ληφθεῖ ὑπ' ὄψη ὅτι συνέτεινε πρὸς αὐτὸ κι ὁ πρῶτος κοινωνικὸς καταμερισμὸς ἐργασίας. Στὴ φάση ποὺ ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ζεῖ, μαζεύοντας καρποὺς καὶ κυνηγώντας ζῶα, τόσο ὁ ἄντρας ὅσο κι ἡ γυναίκα, χωρὶς καμιὰν ἀπολύτως διάκριση, μετέχουν σ' αὐτὴ τὴ δραστηριότητα. Τὸ πρῶτο σπάσιμο αὐτοῦ τοῦ κανόνα τῆς καρποσυλλεκτικῆς καὶ κυνηγετικῆς φάσης, εἶναι ἡ περίοδος τῆς *ἐγκυμοσύνης* καὶ τῆς *μητρότητας*. Τότε, ἰδιαίτερα τοὺς τελευταίους μῆνες πρὶν τὴ γέννα καὶ μετὰ γιὰ ἕνα ἀρκετὸ χρονικὸ διάστημα, ἡ γυναίκα εἶναι ὑποχρεωμένη ν' ἀποτραβηχτεῖ ἀπ' αὐτὴ τὴ δραστηριότητα. Βασικὰ ὁ ἄντρας ἐξασφαλίζει τὴν τροφὴ τῆς γυναίκας καὶ τοῦ παιδιοῦ. Ἔτσι, ἀπὸ τὰ πράγματα, λόγω τῆς διαφορετικῆς βιολογικῆς κατασκευῆς καὶ λειτουργίας τῶν φύλων, δημιουργήθηκε ὁ πρῶτος καταμερισμὸς ἐργασίας ποὺ εἶναι στὴ βάση του φυλογονικός. Καθορίστηκε δηλ. ἀπ' τὴ διαφορὰ τῶν δύο φύλων καὶ τὴ διαφορετικὴ βιολογική τους λειτουργία.

Ἡ μητέρα ἔχοντας ἐκ κατασκευῆς, μποροῦμε νὰ ποῦμε, τὴν κύρια (σχεδὸν ἀποκλειστικὴ) φροντίδα γιὰ τὸ μεγάλωμα τῶν παιδιῶν, ἰδιαίτερα στὴ φάση τοῦ θηλασμοῦ καὶ τῆς νηπιακῆς ἡλικίας, ἀποκτᾶ ἕναν δεσμὸ μ' αὐτά, ποὺ ἐπεκτείνεται καὶ πέρα ἀπ' αὐτὴν καθεαυτὴ τὴ γέννα. Ἡ γέννα, μὲ τὴ σειρά της, ἀποτελεῖ αἰτία κι ἀφορμὴ γιὰ ἕναν καταμερισμό, ὅπως εἴπαμε, τῶν καθημερινῶν βιοτικῶν ἀσχολιῶν ἀνάμεσα στὰ δύο φύλα. Τὸ κυνήγι κι ἡ ἐξεύρεση τῆς τροφῆς γίνεται βασικὰ ἔργο τοῦ ἄντρα σ' αὐτὴ τὴν περίοδο, ἡ φροντίδα καὶ τὸ μεγάλωμα τῶν παιδιῶν τῆς γυναίκας. Ὅσο ὁ καταμερισμὸς αὐτὸς προχωράει σὲ πιὸ ὀργανωμένη κι ἀναγνωρισμένη βάση, τόσο τίθενται τὰ θεμέλια τῆς κοινωνικῆς ὀργάνωσης.

Ὁ γάμος καὶ ἡ καταγωγή του

Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ *ἀρχὴ* τοῦ γάμου, ποὺ διακρίνεται ἀπὸ τὸ ἁπλὸ σμίξιμο, γιατὶ ὁ σκοπός του βρίσκεται πέρα ἀπ' αὐτό. Ἔτσι κι ἀλλιῶς, στὴ φάση αὐτὴ τῆς ἀπεριόριστης ἐλευθερομιξίας, ὁ γάμος δὲν δημιουργήθηκε γιὰ νὰ λύσει τὸ πρόβλημα τῆς σεξουαλικῆς ἱκανοποίησης, ἀλλ' ἀποβλέπει στὴν ἐκπλήρωση τῶν σημαντικότερων κοινωνικῶν λειτουργιῶν. Αὐτὸς εἶναι ὁ κύριος στόχος του.

Ἡ ὀρδὴ ἀναγνωρίζει τὰ παιδιὰ ποὺ γεννήθηκαν μέσα σ' αὐτὴν σὰν δικά της, καὶ γι' αὐτό, ἀναλαμβάνει νὰ ἐξασφαλίσει τὴ φροντίδα γιὰ τὸ μεγάλωμά τους. Ὁ γάμος ἀποτελεῖ ἕνα *συμφωνημένο ἀναγνωρισμένο δεσμὸ* ἑτερόφυλων προσώπων, μιὰν ἀναγνωρισμένη συνεργασία τῶν δύο φύλων, γιὰ τὴ συντήρηση τῶν παιδιῶν καὶ τὴ δική τους. Ὁ δεσμὸς αὐτὸς ἑδράζεται στὴν ἀναγνώριση μιᾶς σχέσης πρὸς τὰ παιδιὰ κι ὁρισμένων ὑποχρεώσεων ποὺ πηγάζουν ἀπ' αὐτὴ τὴ σχέση. Κατὰ συνέπεια, ὁ γάμος ἀποτελεῖ ἕναν *μηχανισμὸ* ἀπὸ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ἄποψη, ποὺ διασφαλίζει ἕνα σταθερὸ βάθρο γιὰ τὸ μεγάλωμα τῶν νεαρῶν μελῶν τῆς ὁμάδας. Ἡ ἰδεολογικὴ προβολὴ αὐτοῦ τοῦ ὀργανωτικοῦ σχήματος εἶναι ἡ συγγένεια μὲ τὴν ἔννοια τῆς μητρότητας καὶ πατρότητας. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ὅτι σὲ ὁρισμένες «καθυστερημένες» κοινωνίες, ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου εἶναι ἀνύπαρκτος κι ἰσχύει ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ γεννιέται τὸ πρῶτο παιδί. Μόλις γεννηθοῦν τὰ παιδιά, τότε ἡ ὁμάδα πρέπει νὰ τ' ἀναγνωρίσει σὰν *δικά ΤΗΣ* καὶ νὰ διασφαλίσει τὸ μεγάλωμά τους. Θυμίζω ὅτι τὸ Λιβυκὸ φύλο τῶν Αὐσέων, καθὼς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἡρόδοτος (IV 180), εἶχαν τὶς γυναῖκες κοινὲς καὶ δὲν κάναν γάμους, ἀλλὰ συνευρίσκονταν «κτηνηδόν». Ὅταν τὸ παιδὶ μιᾶς γυναίκας γινόταν τριῶν μηνῶν, τότε οἱ ἄντρες μαζεύονταν σ' ἕνα μέρος καὶ τὸ παιδὶ λέγαν πὼς ἀνῆκε σὲ κεῖνον ποὺ τοῦ 'μοιαζε περισσότερο. Κι οἱ Λυβύρνιοι (μήπως Λίβυες;) ποὺ ἀναφέρει ὁ Νικόλαος Δαμασκηνὸς (Fr. His. Gr. III), εἶχαν τὶς γυναῖκες κοινὲς καὶ τὰ παιδιά, ποὺ τὰ τρέφαν ὡσότου γίνουν πέντε χρονῶν. Στὸν ἕκτο χρόνο οἱ ἄντρες μαζεύονταν καὶ κοίταζαν τίνος μοιάζει περισσότερο, ὁπότε ἀπ' αὐτὸ ἀναγνώριζαν ἢ σωστότερα ὅριζαν τὸν πατέρα. Ὁ Δίων Κάσσιος (76,12) ἀναφέρει πὼς οἱ Καληδόνιοι τῆς Βόρειας Σκωτίας εἶχαν ὅλες τὶς γυναῖκες μαζὶ καὶ θρέφαν ὅλα τὰ παιδιὰ ποὺ γεννιόντουσαν μὲς στὴν ὁμάδα. Τὸ ἴδιο κι οἱ Τυρρηνοί, ὅπως γράφει ὁ Θεόπομπος (Fr. 222), δὲν ξέραν ποιανοῦ εἶναι τὸ καθένα.

Ἔτσι, ἡ πρώτη φάση τοῦ γάμου εἶναι ἡ μορφὴ τοῦ ὁμαδικοῦ *γάμου*. Μαρτυρίες γιὰ τοὺς ἀρχαίους λαοὺς ἔχομε πάρα πολλὲς ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς. Γιὰ σύγχρονες φυλὲς τῆς Ἀφρικῆς, Ἀσίας, Ἀμερικῆς καὶ Αὐστραλίας ἔχουμε ἀπὸ πολλοὺς ἐθνολόγους. Θέλω νὰ σημειώσω πὼς ἡ χρήσιμη αὐτὴ ἐργασία τῆς ἐθνολογίας δημιούργησε ὁρισμένους

κινδύνους. Κι οἱ κίνδυνοι αὐτοὶ εἶναι ὅτι οἱ πρῶτες μαρτυρίες γιὰ σύγχρονες καθυστερημένες φυλές, ποὺ εἴχαμε ἀπὸ ἱεραποστόλους ἢ περιηγητές, πολλὲς φορὲς δὲν ξέρουμε κατὰ πόσο ἀποδίδουν σωστὰ τὴν κατάσταση, γιατὶ ἑρμηνεύουν τὰ φαινόμενα μὲ βάση δικά τους πολιτιστικὰ στοιχεῖα μεταφερμένα σὲ μιὰ κοινωνία ποὺ δὲν ἔχει τὸ ἀντίστοιχό τους. Ἢ πολλὲς φορὲς ἔτσι τὰ καταλάβαιναν ἢ τοὺς διέφευγαν οὐσιώδη στοιχεῖα ἢ, ἀκόμα, τὰ χρωμάτιζαν ἀνάλογα μὲ τὶς δικές τους ἀντιλήψεις καὶ προκαταλήψεις. Ἕνας δεύτερος κίνδυνος εἶναι ὅτι οἱ νεότεροι ἑρμηνευτὲς καὶ ἐθνολόγοι, ἰδιαίτερα ἐκεῖνοι ποὺ ἐφάρμοσαν (καὶ σωστὰ) τὴ μέθοδο τῆς συγκριτικῆς ἐθνολογίας, πολλὲς φορὲς ὁδηγοῦνται σὲ μιὰ ἐπικίνδυνη σχηματοποίηση. Μέσα ἀπὸ τὸ ἀπέραντο ἐθνολογικὸ ὑλικό, διαλέγουν τὰ στοιχεῖα ποὺ ταιριάζουν μὲ τὶς ἀπόψεις ἢ τὸ προκατασκευασμένο σχῆμα τους καὶ τὰ δημοσιεύουν, ἀφήνοντας κατὰ μέρος πλῆθος ἄλλες περιπτώσεις ἀνάλογες, ποὺ δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὴν ἑρμηνεία τους ἢ ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ αὐτήν. Γι' αὐτό, κυρίως, κατηγορήθηκε ὁ μεγάλος James Frazer, γιὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ τοτεμισμοῦ, καὶ σὲ μεγάλο βαθμὸ δίκαια. Ἐν τούτοις ἡ λαθεμένη χρησιμοποίηση τῶν στοιχείων ἀπὸ τὸν Frazer δὲν ἀναιρεῖ αὐτὴ καθεαυτὴ τὴν ὕπαρξη τοῦ φαινομένου τοῦ τοτεμισμοῦ, ὅπως λαθεμένα, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποδείξει ὁ Strauss. Ἂν σημειώνω αὐτὴ τὴν παρατήρηση, εἶναι γιατὶ δὲν θέλω νὰ νομιστεῖ πὼς τὰ παραδείγματα ποὺ ἐξέθεσα εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἐπέλεξα ἐπειδὴ μὲ βόλευαν. Ἁπλῶς στὴ θεωρητικὴ ἀνάλυση, ὁδηγήθηκα ἀπὸ πολλὲς ἀνάλογες μαρτυρίες ἀρχαίων καὶ σύγχρονων συγγραφέων. Εἶναι περιπτώσεις ποὺ δὲν μποροῦν νὰ περάσουνε «ντούκου», ἀλλὰ ἔχουν ξεχωριστή, νομίζω, σημασία καὶ θὰ πρέπει νὰ μᾶς προβληματίσουν.

Ὁ ὁμαδικὸς γάμος μὲ τὸν καιρὸ μονιμοποιόταν περισσότερο. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι οἱ Ἀγάθυρσοι, ἕνα σκυθικὸ φύλο, εἶχαν τὶς γυναῖκες τους κοινές, γιὰ νά 'ναι ὅλοι *ἀδέλφια*, κι ἀφοῦ θά 'ταν συγγενεῖς, δὲν θά 'χαν φθόνο οὔτε ἐχθροὺς μεταξύ τους (Ἡρόδοτος IV 104). Οἱ Γαλακτοφάγοι, ἄλλη σκυθικὴ φυλή, ὅπως παραδίδει ὁ Νικόλαος Δαμασκηνὸς (Fr. 123), εἶχαν τὴν περιουσία καὶ τὶς γυναῖκες κοινὰ κι ὀνόμαζαν *ὅλους τοὺς μεγαλύτερους, πατέρες* τους, ὅλους τοὺς *νεότερους, γιοὺς* κι ὅλους τοὺς συνομήλικους *ἀδέλφια*. Ἀλλ' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ ταξινομικὸ σύστημα συγγένειας Α. Ὁ πρῶτος ποὺ ἐξέτασε κι ἀνασυγκρότησε τὸ ταξινομικὸ σύστημα μελετώντας τὴ συγγενικὴ ὀργάνωση καθυστερημένων λαῶν τῆς ἐποχῆς του, καὶ συγκεκριμένα τῶν ἐρυθρόδερμων Ἰροκέζων, ἦταν ὁ μεγάλος Louis Morgan στὸ ἔργο του Ancient Society. Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα, ἡ ἔρευνα συνεχίσθηκε κι ἐμπλουτίστηκε. Παρὰ τὴ συνωμοσία σιωπῆς ποὺ ἀρχικὰ ἐπιχειρήθηκε ἐνάντια στὸ ἔργο του καὶ τὸν κατοπινὸ πόλεμο ποὺ ὑπέστη, τὰ βασικὰ συμπεράσματά του παραμένουν ἀκόμα ἀπαρασάλευτα. Ὁ George Thomson προεξέτεινε τὴ μελέτη αὐτὴ στὸ ἰνδοευρωπαϊκὸ συγγενικὸ σύστημα κι ἀπόδειξε πὼς τὸ τελευταῖο σχετίζεται μὲ τὸ ταξινομικὸ (βλ. τὰ ἔργα του «Μελέτες στὴν Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Κοινωνία», τὸ «Προϊστορικὸ Αἰγαῖο» καὶ τὸ «Αἰσχύλος καὶ Ἀθῆναι»).

Σύμφωνα μὲ τὸν Μόργκαν, ἔχουμε τρία συστήματα συγγένειας. Τὸ ταξινομικὸ σύστημα ποὺ τὸ χωρίζει σὲ δυό, σὲ πρῶτο καὶ δεύτερο, καὶ τὸ περιγραφικό, ποὺ εἶναι τὸ σύστημα ποὺ ἰσχύει σήμερα.

Τὸ ταξινομικὸ σύστημα Ι ἀντιστοιχεῖ στὴν ὀργάνωση τῆς *ἐνδόγαμης* ὁμάδας. Σύμφωνα μὲ αὐτό, ἔχουμε τρεῖς συγγενικὲς ὁμάδες, ποὺ καθορίζονται ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικία. Γιὰ δὲ τὴ συγγένεια κάθε γενιᾶς, ἔχουμε ἕναν μὲ δύο ὅρους μονάχα. Ἔτσι, ὅλα τὰ πρόσωπα τῆς γενιᾶς μου, εἶναι ἀδέλφια καὶ ἀδελφές μου. Ὅλα

Ἐρυθρόμορφο Ἀθηναϊκὸ ἀγγεῖο τοῦ τέλους τοῦ 6ου αἰώνα π.Χ.

τὰ πρόσωπα τῆς προηγούμενης μὲ μένα γενιᾶς εἶναι πατέρες καὶ μανάδες μου. Κι ὅλα τὰ πρόσωπα τῆς μετὰ ἀπὸ μένα γενιᾶς εἶναι γιοὶ καὶ κόρες μου. Δηλαδὴ βασικὰ ὑπάρχουν τρεῖς συγγενικὲς ὁμάδες, ὅπου τὰ πρόσωπα κάθε γενιᾶς εἶναι κι οἱ γονιοὶ τῆς ἄλλης. Ἀνάμεσα στὰ πρόσωπα τῆς ἴδιας γενιᾶς, δὲν ὑπάρχει κανένας σεξουαλικὸς περιορισμός. Ἡ «ἀδελφομιξία» δὲν ἀποτελεῖ ταμπού. Ἴσια-ἴσια, εἶναι ὁ κανόνας τῆς γενετήσιας σχέσης (ἐνδογαμία). Τὰ πρόσωπα κάθε γενιᾶς εἶναι κι οἱ φυσικοὶ ἀναμεταξύ τους ἐρωτικοὶ παρτεναίρ, χωρὶς αὐτὸ νὰ ἐμποδίζει καὶ τὸ σμίξιμο ἀνάμεσα στὴ μία καὶ τὴν ἄλλη γενιά (βλ. σχῆμα 1).

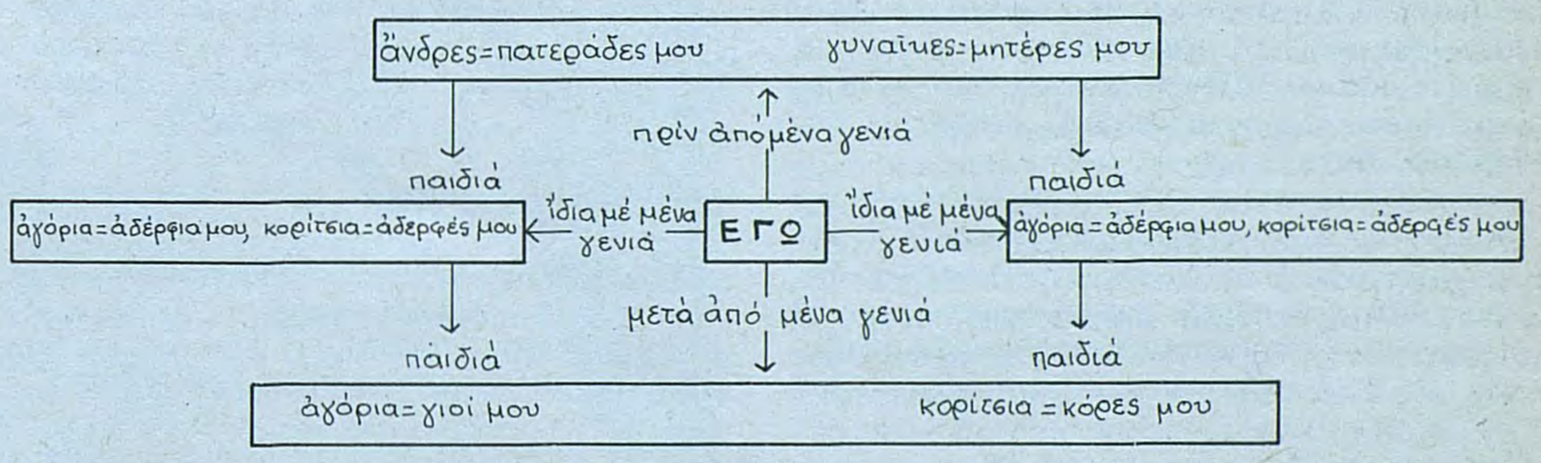
γιατὶ πιστεύανε πὼς στὴν ποσότητα βρίσκεται ἡ δύναμη (Ἡρόδοτος Ι 136).

Οἱ δυὸ αὐτοὶ καταμερισμοὶ (ὁ φυλογονικὸς κι ὁ καταμερισμὸς ἡλικίας) σιγὰ-σιγὰ παγιώνονται καὶ κατακυρώνονται θεσμικά. Ἡ κατακύρωση αὐτή, μὲ τὴν ὑποχρεωτικὴ ἰσχὺ ποὺ ἔχει, βοηθάει στὴν *ἐξειδίκευση*. Ἡ ἐξειδίκευση, μιᾶς κι ἀποκόβει τὸ μέλος ἢ ὁρισμένα μέλη ἀπ' τὴ γενικὴ δραστηριότητα, ὑποχρεώνει στὴ *συνεργασία*. Ἡ συνεργασία, ἀπ' τὴ μεριά της, διασφαλίζεται ἀπὸ ὁρισμένους κανόνες ποὺ ἀποτελοῦν τὸν τρόπο λέιτουργίας τους. Ὅλα αὐτά, ἀπὸ πολλὲς πλευρὲς ὁδηγοῦν στὴν ἀναγκαιότητα ὕπαρξης ἑνὸς ἀναγκαίου ὀργάνου αὐτῆς τῆς συνεργασίας, ποὺ βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὰ «φυσικὰ» πλαίσια τῆς βιολογικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου-ζώου καὶ μπαίνει στὴ σφαίρα τῆς ἀνθρώπινα κοινωνικῆς ζωῆς. Καὶ τ' ὄργανο αὐτὸ φυσικὰ εἶναι ἡ γλώσσα. Τὸ μέσο ἐπικοινωνίας, τὸ μέσο γιὰ τὴ μεταβίβαση πληροφοριῶν, σκέψεων, συμφωνημένων τρόπων ζωῆς, δηλαδὴ τελικὰ ὁρισμένων «κανόνων». Ἀπ' αὐτὴ τὴ στιγμή, μ' αὐτὲς τὶς συμβάσεις γεννιέται τὸ «κοινωνικὸ συμβόλαιο», ὅπως θά 'λεγε ὁ Ρουσσώ. Γεννιέται ἡ ἰδέα κι ἡ μορφὴ τῆς κοινωνικῆς ὀργάνωσης, ποὺ ἔκφραση καὶ τρόπος λειτουργίας της εἶναι οἱ θεσμοί.

Ἡ κοινὴ λοιπὸν συμφωνία, γιὰ τὴν κοινωνικὰ πιὰ ἀναγνωρισμένη προστασία τῶν παιδιῶν, εἶναι ἡ πρώτη μορφὴ Γάμου. Ὁ Γάμος, δηλαδή, εἶναι ἕνας *κοινωνικὸς* θεσμός, ἕνα

ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΥΓΓΕΝΕΙΑΣ Ι

Πίνακ 1

Προηγούμενα σημείωσα πὼς ὁ πρῶτος καταμερισμὸς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ἦταν ὁ φυλογονικός, αὐτὸς δηλ. ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὴ διαφορετικὴ βιολογικὴ κατασκευὴ καὶ λειτουργία τους. Ταυτόχρονα, ὑπάρχει κι ἕνας ἄλλος «φυσικὸς» (κι ὅταν λέω φυσικός, ἐννοῶ πὼς τὸν ἐπιβάλλει ἡ ἴδια πιὰ ἡ ζωὴ) καταμερισμὸς ἐργασίας. Εἶναι αὐτὸς ποὺ προκύπτει ἀπ' τὴ διαφορὰ ἡλικίας. Τὰ παιδιὰ εἶναι ἀδύναμα κι ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ προστασία, ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη, νὰ πάρουν ὅλη τὴν κοινωνικὴ πεῖρα ποὺ ἔχει ἀποκτηθεῖ ὅσον ἀφορᾶ τὴ ζωὴ (κι ὅταν λέω ζωή, τὴν ἐννοῶ στὴν πιὸ πλατιά της σημασία), ὥστε νὰ γίνουν χρήσιμα («παραγωγικά», «ἐνεργὰ») μέλη τῆς ὁμάδας.

Ἀλλὰ κι οἱ γέροντες δὲν μποροῦν νὰ πάρουν ἐνεργὸ μέρος στὸ κυνήγι. Μποροῦν ὅμως, λόγω πείρας, νὰ βοηθήσουν γενικότερα καὶ μάλιστα ἀποφασιστικά. Γιατὶ στὴ φάση αὐτή, ἡ γνώση εἶναι συναρτημένη κυρίως μὲ τὴν ἡλικία (πεῖρα). Τὴν ἀντίληψη αὐτὴ τὴ συναντᾶμε συχνὰ νὰ ἐκφράζεται στὰ ὁμηρικὰ ἔπη (πρβλ. τὰ λόγια ποὺ λέει ὁ Δίας στὸν Ἀπόλλωνα Φ. 440 «ἐπεὶ πρότερος γενόμην καὶ πλείονα οἶδα», πρβλ. καὶ Ο 165-6 καὶ ἀλλοῦ).

Σ' αὐτὴ τὴ φάση , ἡ ἀριθμητικὴ αὔξηση τῆς ὁμάδας ἔχει μεγάλη σημασία κι εἶναι συναρτημένη μὲ τὴ δύναμη. Αὐτὴ τὴν ἰδέα τὴ βρίσκουμε συχνὰ νὰ ἐκφράζεται στὴν ὁμηρικὴ ἐποχὴ (βλ. Ὀδύσσεια π. 88-89). Ἀρκετὰ εὔγλωττο δεῖγμα μᾶς δίνουν οἱ Πέρσες. Ὁ βασιλιᾶς τους πρόσφερε δῶρα στοὺς πολύτεκνους, σύνθετο πολιτιστικὸ φαινόμενο, ποὺ ἡ κύρια ἀποστολή του εἶναι ἡ· ἐκπλήρωση ὁρισμένων βασικῆς σημασίας κοινωνικῶν λειτουργιῶν, ὅπως ἡ φροντίδα καὶ τὸ μεγάλωμα τῶν παιδιῶν, ἡ συντήρηση τοῦ «νοικοκυριοῦ» καὶ τῶν ἄλλων σύμφυτων μὲ τὴν ὁμαδικὴ «οἰκογένεια» ἀναγκῶν, ἐνῶ ἡ καθαρὰ βιολογικὴ ἀνάγκη καὶ λειτουργία τῆς σεξουαλικῆς ἱκανοποίησης, σὲ σχέση μὲ τὰ προηγούμενα, παίζει πολὺ μικρότερο ρόλο. Τὸ ὑλικὸ βάθρο τοῦ γάμου εἶναι α) ἡ ἑτερόφυλη σχέση ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πηγὴ τῶν παιδιῶν, β) τὰ παιδιά, δηλ. τὰ νεαρὰ μέλη τῆς ὁμάδας, κι ἡ ἀνάγκη διασφάλισής τους, ὄχι μονάχα γιὰ τὸ παρόν, ἀλλὰ κυρίως γιὰ τὸ μέλλον. *Ἡ προοπτική*, θά 'λεγα, *ὅσον ἀφορᾶ τὴ σημασία τῶν νεαρῶν γόνων γιὰ τὴν ὁμάδα, εἶναι ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ Γάμου καὶ τῆς κοινωνικῆς συγκρότησης μὲ βάση τὴ συγγένεια.* Στὴ φάση αὐτή, εἴπαμε πὼς ὁ Γάμος εἶναι ΟΜΑΔΙΚΟΣ. Γιὰ νὰ γίνει ἀκόμα πιὸ κατανοητὸς ὁ ὅρος, θὰ πῶ δυὸ λόγια καὶ γιὰ τὸ ταξινομικὸ σύστημα συγγένειας ΙΙ.

Τὸ ταξινομικὸ σύστημα ΙΙ

Τὸ σύστημα αὐτὸ ἀντιστοιχεῖ σὲ μιὰν ἄλλη πραγματικότητα, πιὸ σύνθετη καὶ πιὸ προηγμένη, ποὺ εἶναι ὅμως φυσικὴ ἐξέλιξη τῆς προηγούμενης κοινωνικῆς διάρθρωσης. Ἐνῶ στὸ προηγούμενο (ταξιν. σύστημα Ι) ἔχουμε μόνο μιὰ ὁμάδα ποὺ τὰ πρόσωπα κάθε γενιᾶς της ζευγαρώνουν ἀναμεταξύ τους, στὸ σύστημα ΙΙ σὲ κάθε γενιὰ ἔχουμε δύο κατηγορίες

ποὺ τὰ πρόσωπα τῆς μιᾶς παντρεύονται τὰ πρόσωπα τῆς ἄλλης. Ἕνα ἄτομο μπορεῖ νὰ παντρευτεῖ μονάχα κάποιον ποὺ ταξινομεῖται σὰν πλαγιοξάδερφό του (= σταυρωτὸ ξαδέρφι του). Ὁ γάμος ἀνάμεσα στὰ ὀρθοξάδερφα, ποὺ μεταξύ τους λέγονται ἀδέρφια καὶ ἀδερφές, ἀπαγορεύεται (Βλ. Πίνακα 2α καὶ 2β). Μ' ἄλλα λόγια, ἡ ἐνδογαμία τώρα ἀποτελεῖ ἀπαγορευμένο καρπό, καὶ περιφρουρεῖται μὲ αὐστηρότατα ταμπού, ἐνῶ ἡ ἐξωγαμία ἀποτελεῖ τὸν κανόνα γάμου ἀνάμεσα στὰ γένη. Σημειώνω πὼς τὸ ταξινομικὸ σύστημα συγγένειας ΙΙ εἶναι φοβερὰ πολύπλοκο. Τὰ ταξινομικὰ συστήματα Ι καὶ ΙΙ εἶναι τὰ ἀρχαιότερα συστήματα συγγένειας. Ἡ συγγένεια σ' αὐτὰ *δὲν εἶναι ἀτομικὴ* ἀλλὰ ΟΜΑΔΙΚΗ. Προσδιορίζει δηλ. τὴν ἔνταξη ἑνὸς ἀτόμου σὲ μιὰν ὁμάδα, ἡ δὲ σχέση αὐτῆς τῆς ὁμάδας μὲ μιὰν ἄλλη, ἀποτελεῖ καὶ τὴ συγγενικὴ σχέση τοῦ ἀτόμου αὐτοῦ μὲ τὰ πρόσωπα τῆς ἄλλης ὁμάδας. Στὸ ταξινομικὸ σύστημα, ὁ γάμος εἶναι ὁμαδικὸς κι ἡ συγγένεια τῶν προσώπων, ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶναι ὁμαδική, εἶναι *ΠΛΑΣΜΑΤΙΚΗ*. Π.χ. Σύμφωνα μὲ τὸ ταξινομικὸ σύστημα ΙΙ, πατέρας μου δὲν εἶναι μονάχα ὁ πραγματικός μου πατέρας, ἀλλὰ καὶ τ' ἀδέλφια τοῦ πατέρα μου κι οἱ γιοὶ τῶν ἀδελφῶν τοῦ πατέρα τοῦ πατέρα μου κι οἱ γιοὶ τῶν γιῶν τῶν ἀδερφῶν τοῦ πατέρα τοῦ πατέρα τοῦ πατέρα μου κ.ο.κ. Παιδιά μου εἶναι τὰ φυσικὰ παιδιά μου ἀλλὰ καὶ τὰ παιδιὰ τῶν ἀδελφῶν μου. Τὰ «ἀδέλφια» μιᾶς ὁμάδας (δηλ. τὰ ὀρθοξάδερφα) εἶναι ἄντρες ὅλων τῶν «ἀδελφάδων» (δηλ. τῶν θηλυκῶν ὀρθοξάδερφων) μιᾶς ἄλλης ὁμάδας. Εἶναι, μ' ἄλλα λόγια, ἄντρες τῶν πλαγιοξαδελφάδων τους. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὶς γυναῖκες. Εἶναι ὅλες σύζυγοι τῶν πλαγιοξαδέλφων τους. (Πρέπει νά 'χουμε πάντα στὸ νοῦ πὼς οἱ ὅροι «ἀδελφὸς- ἀδελφὴ» δὲν σημαίνουν συγγένεια αἵματος, ὅπως ξέρουμε σήμερα, μὰ τὴ θέση ἑνὸς ἀτόμου στὴ συγγενικὴ κατηγορία τῆς ὁμάδας του).

Δὲν θ' ἀναπτύξω ἐδῶ τὶς ἀπόψεις μου γιὰ τὴν ἐξωγαμία, ποὺ διαφέρουν βασικὰ ἀπ' τὴν ἑρμηνεία τοῦ Τόμσον καὶ τοῦ Λεκατσᾶ. Θὰ δώσω ἁπλῶς τὰ τελικὰ συμπεράσματά μου. Ἡ διεύρυνση κι ἐπέκταση τῆς κοινωνικῆς σύμβασης, σήμαινε ἀκόμα μεγαλύτερη ἐξειδίκευση καὶ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων μέσα στὴν ὁμάδα, ποὺ πετυχαίνεται μὲ τὸν καθορισμὸ ὁρισμένων περιορισμῶν. Ἀκριβῶς αὐτοὶ οἱ περιορισμοί, ἀναδείχνουν τὴ *συνάφεια* καὶ τέτοιοι εἶναι, κατ' ἀρχήν, τὰ σεξουαλικὰ ταμποὺ ποὺ ὀργανώνονται πάνω στὸν καμβὰ τῆς συγγένειας κι ἀποτελοῦν ἕναν ἀπ' τοὺς κύριους τρόπους λειτουργίας της. Τὰ σεξουαλικὰ ταμποὺ ἀποκλείουν τὴν ἐνδογαμία, ποὺ ἀντικαθίσταται ἀπ' τὴν ἐξωγαμία. Αὐτό, βέβαια, δὲν σημαίνει ὅτι προηγούμενα δὲν λειτουργοῦσε καὶ ἡ ἐξωγαμία. Σημαίνει, ὅμως, ὅτι τώρα ἡ ἀποκλειστικὴ μορφὴ «γάμου» εἶναι ἡ ἐξωγαμία, ποὺ πετυχαίνει τὴν κοινωνικὴ συνοχὴ καὶ συνεργασία, γιὰ τὴν ἐπιβίωση ἑνὸς κοινωνικοῦ συνόλου μεγαλύτερου ἀπὸ τὴν ὁρδή. Αὐτὸ τὸ ζήτημα τῆς διεύρυνσης τῆς κοινωνικὰ ὀργανωμένης ζωῆς, σ' ἕναν ἀριθμὸ κοινωνικῶν γενῶν, ἔλυσε ἡ ἐξωγαμία. Ὁ μονοκύτταρος «κοινωνικὸς» ὀργανισμὸς (ἡ ὁρδὴ) ἔγινε πολυκύτταρος (φατρία ἢ φυλή). Αὐτὸ σημαίνει ἕνα νέο καὶ μεγαλύτερο καταμερισμὸ «ἐργασίας» μὲ τὴν πιὸ πλατιά της σημασία, ποὺ μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς κυριολεκτικὰ ἀγγίζει τὰ ὅρια τῆς συμβίωσης. Σὰν συνακόλουθο εἶχε τὸν «κυνηγετικὸ-καρποσυλλεκτικὸ» καταμερισμὸ ἐργασίας ἀνάμεσα στὰ διάφορα γένη, ποὺ βοηθήθηκε μὲ τὴ *μεταστοιχείωση* τοῦ τοτεμισμοῦ σὲ ἕνα εἶδος συνεργατικῆς ἀνάμεσα στὰ διάφορα γένη ποὺ δὲν καταλοῦνε τὸ δικό τους τοτεμικὸ εἶδος. *Ἡ ἐξωγαμία καθορίστηκε ἀπ' τὸν ὑπερπληθυσμὸ σὲ συνάρτηση μὲ μιὰ μακρόχρονη κοινωνικὴ ὀργάνωση καὶ πείρα, βασισμένη στὴ συγγένεια (ταξιν. σύστημα Ι).*

Μιὰ ἀπ' τὶς μορφὲς ἐξέλιξης τῆς κοινογαμίας, εἶναι ὁ πολυγαμικὸς γάμος. Ἔχουμε δυὸ τύπους πολυγαμίας. Τὴν πολυανδρία (ὅπου μιὰ γυναίκα παντρεύεται δυὸ ἢ καὶ περισσότερους ἄντρες) καὶ τὸν πολυγυνικὸ γάμο (ὅπου ἕνας ἄντρας παντρεύεται δυὸ ἢ καὶ περισσότερες γυναῖκες, π.χ. οἱ Μωαμεθανοί).

Ἡ « Μητριαρχία»

Ἕνα ἀπὸ τὰ θέματα ποὺ συζητήθηκαν πολύ, εἶναι ἡ λεγόμενη «Μητριαρχία». Χρησιμοποιώντας τὸν ὅρο μητριαρχία, ἢ σωστότερα μητρικὸ δίκαιο, ἐννοῶ πὼς εἶναι τὸ πρῶτο ἐκεῖνο στάδιο τῆς ἀνθρωπότητας ποὺ μορφώθηκε τὸ συγγενικὸ σύστημα κι ἡ ὀργάνωση τῆς κοινωνίας μὲ βάση τὴ γυναίκα.

Κι αὐτὸ δὲν μποροῦσε νὰ γίνει ἀλλιῶς. Ἡ ὀργάνωση αὐτὴ εἶχε μερικὲς βασικῆς σημασίας συνέπειες, ποὺ ἔδωσαν ἀκριβῶς αὐτὴ τὴν αἴγλη στὴ γυναίκα. Τέτοιες εἶναι ἡ μητρωνυμία, δηλαδὴ ἡ γενεαλόγηση μὲ βάση τὸ μητρικὸ γένος, ἡ μητρογονικὴ διαδοχὴ στὴν κληρονομία κ.λπ. Κι οἱ πρῶτες μορφὲς «θρησκείας» ἔχουνε σχέση μὲ τὴ γυναίκα. Σ' ὅλες τὶς ἀρχαῖες θρησκεῖες βλέπουμε νὰ κυριαρχοῦνε θηλυκὲς θεότητες, οἱ Μητέρες - Θεὲς (ἡ Πότνια Θηρῶν τῆς Μινωικῆς Κρήτης) κι αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ εἶναι τυχαῖο. Ἀντίθετα, πρέπει νὰ σχετίζεται μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι μὲ τὴν ἐγκυμοσύνη καὶ τὴ γέννα, ἡ γυναίκα εἶναι αὐτὴ ποὺ βρίσκεται πιὸ κοντὰ στὶς δυνάμεις τῆς ζωῆς καὶ τῆς «δύναμης». Παρ' ὅλα αὐτά, ὅταν λέμε μητριαρχία, δὲν πρέπει νὰ ἐννοοῦμε τὸ ἀντίθετο ἀπὸ τὴν πατριαρχία, γιατὶ ἁπλούστατα δὲν ἔχουμε μιὰ κυριαρχία γυναικῶν πάνω στὸ ἀνδρικὸ φύλο, ὅμοια μὲ τὴ ΔΟΥΛΕΙΑ ποὺ ἔχει ἐπιβάλει ὁ ἄντρας στὶς γυναῖκες. Ἐννοοῦμε, βασικά, μιὰ συγκεκριμένη ὀργάνωση τοῦ γένους, ὅπου ἡ γυναίκα ἔχει μιὰ σημαντικὴ θέση αὐτοδυναμίας, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ὑπεροχῆς, χωρὶς νὰ ὑποτάζεται στὴ σεξουαλικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατοχὴ τοῦ ἄντρα.

Τὸ πέρασμα στὴν Πατριαρχία

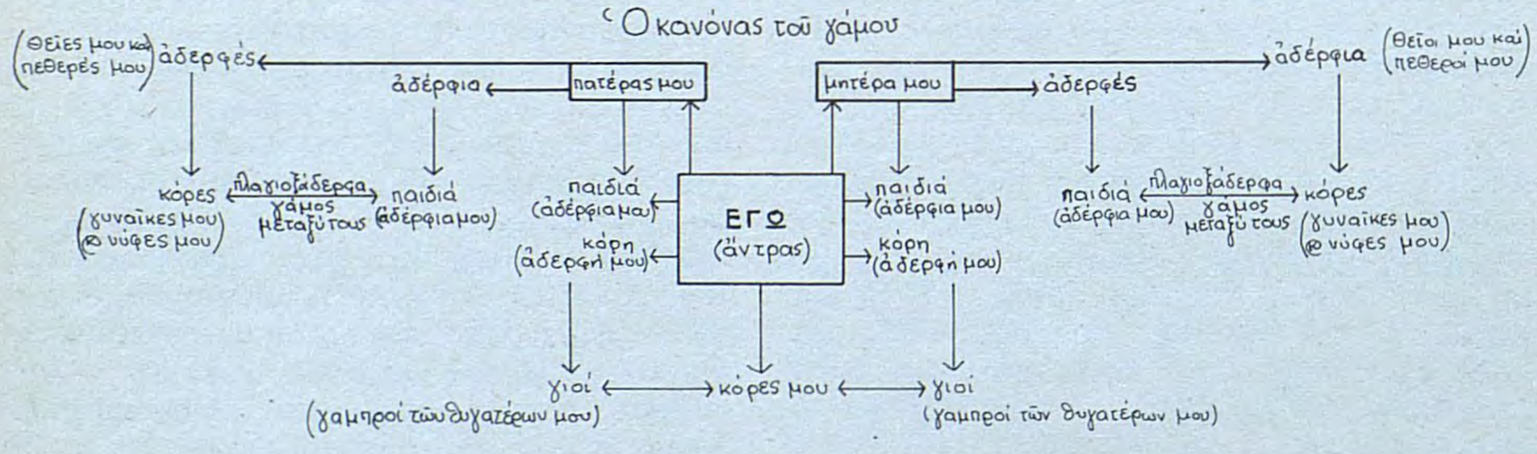
Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, ὅσο ἀναπτύσσεται ἡ κοινωνία καὶ ἡ οἰκονομία, ἡ «δύναμη» πέρασε μοιραῖα (ἐννοῶ σχεδὸν κατὰ νομοτελειακὸ τρόπο) στὰ χέρια τοῦ ἄντρα. Ἴσως, ἕνα ἀπὸ τὰ ἀποφασιστικὰ στοιχεῖα νὰ στάθηκε ἡ ἐμφάνιση τῆς κτηνοτροφίας, ποὺ γεννήθηκε καὶ παρέμεινε στὴ σφαίρα τοῦ κυνηγιοῦ, δηλαδὴ στὰ χέρια τῶν ἀντρῶν. Μὲ τὸ πέρασμα ἀπ' τὸ κυνηγετικὸ στάδιο στὸ ποιμενικό, σημειώνεται καὶ μιὰ ποιοτικὴ ἀλλαγὴ στὴν οἰκονομικοκοινωνικὴ θέση τοῦ ἄντρα. Ὁ ἄντρας ἀρχίζει ν' ἀποκτᾶ δική του ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, γεγονὸς ποὺ μετατοπίζει τὸ κέντρο βάρους τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἀπὸ τὴ γυναίκα πρὸς τὸν ἄντρα. Ἡ μετατόπιση αὐτή, ὁδηγεῖ σιγὰ-σιγὰ στὴν ἀντιστροφὴ τοῦ βάθρου ποὺ μέχρι τότε στηριζόταν ἡ κοινωνία. Κι αὐτὸ ἦταν βασικὰ τὸ μητρικὸ σύστημα συγγένειας. Γιὰ νὰ γίνει πατριαρχικό, γιὰ νὰ ὑπάρξει πατρογονικὸ σύστημα συγγένειας, πατρογονικὴ γενεαλόγηση καὶ πατρογονικὴ κληρονομικὴ διαδοχή, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὑπάρχει σαφὴς καὶ ἀδιαμφισβήτητος τρόπος προσδιορισμοῦ τῶν ἀπογόνων ἀπὸ τὸν πατέρα. Κι ὁ τρόπος αὐτὸς διασφαλίζεται μὲ τὴν ὑποχρεωτικὴ μονογαμία τῆς γυναίκας.

Ἡ δημιουργία καὶ κυρίως ἡ ἀνάπτυξη τῆς *ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας* ὁδήγησαν στὴν ἐπιβολὴ τῆς πατριαρχίας, δηλαδὴ στὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση ποὺ ἔχει σὰν ἄξονα τὸν ἄντρα. Αὐτό, μὲ τὴ σειρά του, συνεπέφερε τὴ μονογαμία τῆς γυναίκας. Παράλληλα, δὲν θὰ πρέπει νὰ μᾶς διαφύγει ἕνας ἄλλος παράγοντας ποὺ ἔπαιξε σπουδαῖο ρόλο, τόσο στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας καὶ οἰκονομίας, ὅσο καὶ στὴ γένεση τῆς πατριαρχίας. Κι αὐτὸς εἶναι ὁ *Πόλεμος*. Ἐξ αἰτίας τῶν κακῶν ποὺ συνεπάγεται, ὑπάρχει ἀπριοριστικὰ μιὰ καταδικαστικὴ στάση ἀπέναντί του, ποὺ πολλὲς φορὲς ὁδηγεῖ στὴν ἄρνηση τῆς ἐξέτασης τοῦ ρόλου καὶ τῆς σημασίας του στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας (ἀπὸ θετικὴ ἄποψη). Ὅταν λέω πόλεμο, τὸν διακρίνω ἀπὸ τὴ «φυσικὴ» σύγκρουση ποὺ μπορεῖ νὰ συμβεῖ ἀνάμεσα σὲ δυὸ ὁμάδες ἀνθρώπων ἀπὸ ἕνα τυχαῖο περιστατικὸ (μάζεμα καρπῶν, ἐκμετάλλευση πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν, ἅρπαγμα γυναικῶν κ.λπ). Τὸν ἐξετάζω ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἀποκόβεται ἀπ' τὴ φυσικὴ βιολογική του προέλευση καὶ λειτουργία (μέσο ἄμυνας ἢ ἐπίθεσης γιὰ τὴν ἐπιβίωση) καὶ γίνεται *κοινωνικὸ* κυριολεκτικὰ φαινόμενο. Κι αὐτὸ ἔγινε ὅταν ὁ ἴδιος ὁ πόλεμος,

ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΥΓΓΕΝΕΙΑΣ ΙΙ

Πίνακ 2α

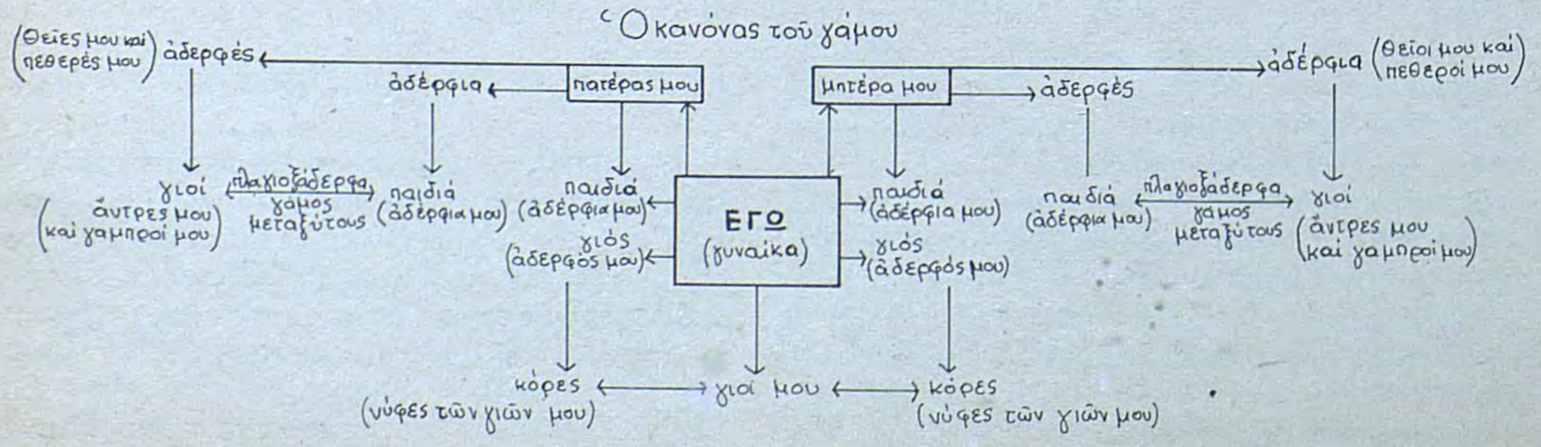
Ὁ κανόνας τοῦ γάμου

ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΥΓΓΕΝΕΙΑΣ ΙΙ

Πίνακ 2β

Ὁ κανόνας τοῦ γάμου

ἀπὸ τ' ἀποτελέσματά του, ὁδήγησε στὴ μεγάλη ἀνακάλυψη, ὅπως πολὺ εὔστοχα τὴ χαρακτηρίζει ὁ Gordon Childe (Man Makes Himself σ.134), ὅτι οἱ ἄνθρωποι ὅπως καὶ τὰ ζῶα *μποροῦν νὰ ἐξημερωθοῦν*. Ὅτι ἀντὶ νὰ σκοτωθεῖ ἕνας νικημένος ἐχθρός, μπορεῖ νὰ γίνει σκλάβος καὶ σ' ἀντάλλαγμα τῆς ζωῆς του νὰ προσφέρει δουλειά. Ἡ δουλεία ἀποτελεῖ ἕνα μέσο γιὰ ἀκόμα μεγαλύτερη συγκέντρωση «κεφαλαίου», μὲ τὴν ἔννοια κυρίως τῆς ἰδιοκτησίας.

Αὐτό, μὲ τὴ σειρά του, ὁδήγησε σ' ἕνα νέο μεγάλο καταμερισμὸ ἐργασίας, ἀνάμεσα στοὺς δούλους καὶ τοὺς ἐλεύθερους, ποὺ πραγματώνεται κι ἀνταναικλᾶται σὲ μιὰ νέα κοινωνικὴ ὀργάνωση, δηλαδὴ μὲ νέους κοινωνικοὺς θεσμούς. Κι ὁ ρόλος τοῦ ἄντρα στὸν πόλεμο εἶναι ὁλοφάνερος.

Τέλος καὶ ἡ γεωργία ἀποτελεῖ ἕναν ἄλλο δρόμο, γιὰ τὸ πέρασμα στὴν πατριαρχία. Τὸ ξημέρωμα τοῦ βοδιοῦ κι ἡ χρησιμοποίηση τοῦ ἀλετριοῦ τὴν ὁδήγησε στὸ νὰ γίνει κατ' ἐξοχὴν ἀνδρικὴ ἀσχολία.

Συνοψίζοντας μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ἡ ἀνάπτυξη τῆς ποιμενικῆς ζωῆς, τὸ πέρασμα ἀπ' τὴν κηποκαλλιέργεια στὴν ἀγροκαλλιέργεια, κι ὁ πόλεμος, ἀποτέλεσαν τοὺς τρεῖς βασικοὺς παράγοντες γιὰ τὸ πέρασμα τῆς σκυτάλης τῆς κοινωνικῆς κι οἰκονομικῆς ὑπεροχῆς στοὺς ὁποίους θὰ μεταβιβάσει τὴν περιουσία, τὴ δύναμη καὶ τ' ὄνομά του. Ἡ γυναίκα κλείνεται στὸ σπίτι κι ὅλος ὁ κόσμος της περιορίζεται στὴ διοίκηση καὶ καθοδήγηση τοῦ σπιτιοῦ, καὶ πάλι κάτω ἀπὸ τὸν κυρίαρχο ρόλο τοῦ ἄντρα (βλ. Ξενοφώντα: Οἰκονομικὸς III 11-16 καὶ VII). Ἡ ὑποχρεωτικὴ μονογαμία ποὺ ἐπέβαλε ὁ ἄντρας στὴ γυναίκα, τὴν ἔβγαλε ἀπ' τὴν κοινωνικὴ ζωὴ καὶ δράση καὶ τὴν κλειδομαντάλωσε στὸ γυναικωνίτη. Ὁ Θουκυδίδης (11 45) μὲ τὸ στόμα τοῦ Περικλῆ στὸν Ἐπιτάφιο μᾶς δίνει ἐπιγραμματικὰ τὴν Ἀθηναϊκὴ ἀντίληψη τῆς γυναικείας ἀρετῆς. Τόσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ φήμη τῆς γυναίκας, ὅσο λιγότερο ἀκούγεται τ' ὄνομά της ἀνάμεσα στοὺς ἄντρες, εἴτε γιὰ νὰ ἐπαινεθεῖ εἴτε γιὰ νὰ κατηγορηθεῖ. Ὁ Γοργίας, μὲ τὸν ὁποῖο συμφωνεῖ κι ὁ Πλούταρχος (Γυναικῶν ἀρετῶν 242) δὲν δέχεται ὅτι «καθάπερ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἀγαθῆς γυναικὸς δεῖν κατάκλειστον εἶναι καὶ ἀνέξοδον», ἀλλὰ ἐκφράζει τὴν προοδευτικότερη ἄποψη, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νά 'ναι γνωστὸ ἀπὸ τὴ γυναίκα εἶναι ὄχι τὸ «εἶδος» (δηλαδὴ ἡ μορφή της), ἀλλ' ἡ «δόξα» (δηλαδὴ τὸ ὄνομά της, ἡ φήμη της). Στὸ διάλογο μὲ τὸ Σωκράτη, ὁ Ἰσχόμαχος (Ξενοφῶντος Οἰκονομικὸς VII 10-13) μᾶς δίνει τὴ διαμορφωμένη πιὰ πατριαρχικὴ ἀντίληψη γιὰ

Μὰξ Βέκμαν: Ὀδυσσέας καὶ Καλυψὼ (1943), Ἀμβοῦργο, Αἴθουσα Τέχνης.

Λεπτομέρεια Ἀθηναϊκοῦ ἐρυθρόμορφου βάζου τοῦ 525 π.Χ. Παράσταση τῆς Θεᾶς Ἄρτεμης

στὸν ἄντρα. Γιὰ τὸ πέρασμα δηλαδὴ ἀπὸ τὴ μητριαρχία στὴν πατριαρχία.

Μὲ τὴν ἐμφάνιση τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας στὴ βάση αὐτή, ἔχουμε τὴν κατάργηση τῆς γυναικείας ἐλευθερογαμίας καὶ τὴν ἐπιβολὴ ὑποχρεωτικῆς μονογαμίας. Στὴ φάση αὐτή, σημειώνεται ἡ «κοσμοϊστορικὴ ἧττα τοῦ γυναικείου φύλου» σὰν φύλου καὶ ἡ ὑποταγή του στὸ ἀνδρικό, ὅπως πολὺ χαρακτηριστικὰ γράφει ὁ Ἔνγκελς. Τὸν ὅρο ὅμως «κοσμοϊστορικὴ ἧττα» θὰ πρέπει νὰ τὸν διακρίνουμε κατὰ δυὸ ἔννοιες. Πρῶτον: ὅτι δὲν τὸν χρησιμοποιῶ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ πολέμου ἀνάμεσα στὰ δυὸ φύλα, ἀλλὰ μὲ τὴ σημασία τῆς σὲ τελευταία ἀνάλυση νομοτελειακῆς ἐξέλιξης κι ἐπιβολῆς τοῦ ἄντρα. Καὶ δεύτερον: ὅτι διακρίνω τὴ σαφὴ διαφορὰ ποὺ ξεχωρίζει τὴ θέση τοῦ ἄντρα καὶ τῆς γυναίκας, ἀνάμεσα στὰ δυὸ συστήματα κοινωνικῆς ὀργάνωσης. Στὴ μητριαρχία ὁ ἄντρας τελικὰ δὲν εἶναι δοῦλος (παρ' ὅλο ποὺ ὑπάρχουν καὶ τέτοια παραδείγματα) ἀλλὰ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΣ ἀπὸ τὴ γυναίκα. Κι ἡ ἐξάρτηση αὐτὴ εἶναι προϊὸν τῆς κοινωνικῆς συγκρότησης ποὺ ἀναπτύσσεται νομοτελειακά, πάνω στὸ βάθρο τῆς βιολογικῆς δομῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνῶ στὴν πατριαρχία, ἡ γυναίκα περνάει ὄχι ἁπλῶς σὲ θέση ἐξάρτησης, ἀλλὰ ΠΛΗΡΟΥΣ ΥΠΟΤΑΓΗΣ στὸν ἄντρα. Ἡ γυναίκα ἀπογυμνώνεται ἀπὸ κάθε ἀξία, προνόμιο καὶ κοινωνικὸ λειτούργημα καί, τελικά, ὁρίζεται σὰν «παιδοποιητικὴ μηχανή», γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῶν «γνήσιων καὶ νόμιμων » ἀπογόνων τοῦ ἄντρα, τὸ γάμο καὶ τὴ γυναίκα. Οἱ γονεῖς σου σὲ παρέδωσαν σὲ μένα, λέει ὁ Ἰσχόμαχος στὴ γυναίκα του, ὄχι γιατὶ «ἀπορία ἦν μεθ' ὅτου ἄλλου ἐκαθεύδομεν ἄν», ἀλλὰ γιὰ τὸ ποιὸς θὰ ἦταν ὁ καλύτερος «κοινωνὸς οἴκου τε καὶ τέκνων».

Γιὰ τὸν Ξενοφώντα καὶ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες, ὁ θεὸς ἔκανε ἐκ γενετῆς τὴ γυναίκα γιὰ τὶς ἐσωτερικὲς δουλειὲς καὶ φροντίδες τοῦ οἴκου, καὶ τὸν ἄντρα γιὰ τὶς ἐξωτερικές. «Τῇ μὲν γὰρ γυναικὶ κάλλιον ἔνδον μένειν ἢ θυραυλεῖν, τῷ δὲ ἀνδρὶ αἴσχιον ἔνδον μένειν ἢ τῶν τῆς οἰκίας ἔξω ἐπιμελεῖσθαι» (στὸ ἴδιο VII 30, πρβλ. καὶ τὸ VII 22). Τὰ δυὸ φύλα δὲν εἶναι ἴδια καὶ ἴσα «διὰ τὸ τὴν φύσιν μὴ πρὸς πάντα ταὐτὰ ἀμφοτέρων εὖ πεφυκέναι» (στὸ ἴδιο VII 28). Ἡ γυναίκα δὲν ἔχει πιὰ κανένα δικαίωμα, ἔξω ἀπ' τὶς καθιερωμένες δημόσιες θρησκευτικὲς τελετές.

Τὴ συνόψιση τοῦ πατριαρχικοῦ ἰδεώδους ἀπ' τὴ μεριὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, νομίζω πὼς τὴ δίνει ὁ μεγάλος ἐκκλησιαστικὸς πατέρας Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (PG 61,152), ποὺ λέει γιὰ τὴ γυναίκα ὅτι «τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλὰ δούλη ἐστὶ τοῦ ἀνδρός». Πρβλ. καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Παύλου στὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴ κεφ. ε 22-23, ὅπου ζητάει οἱ γυναῖκες νὰ ὑποτάσσονται στοὺς ἄντρες τους ὅπως στὸν Κύριο, γιατὶ ὁ ἄντρας εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς ἢ ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας.

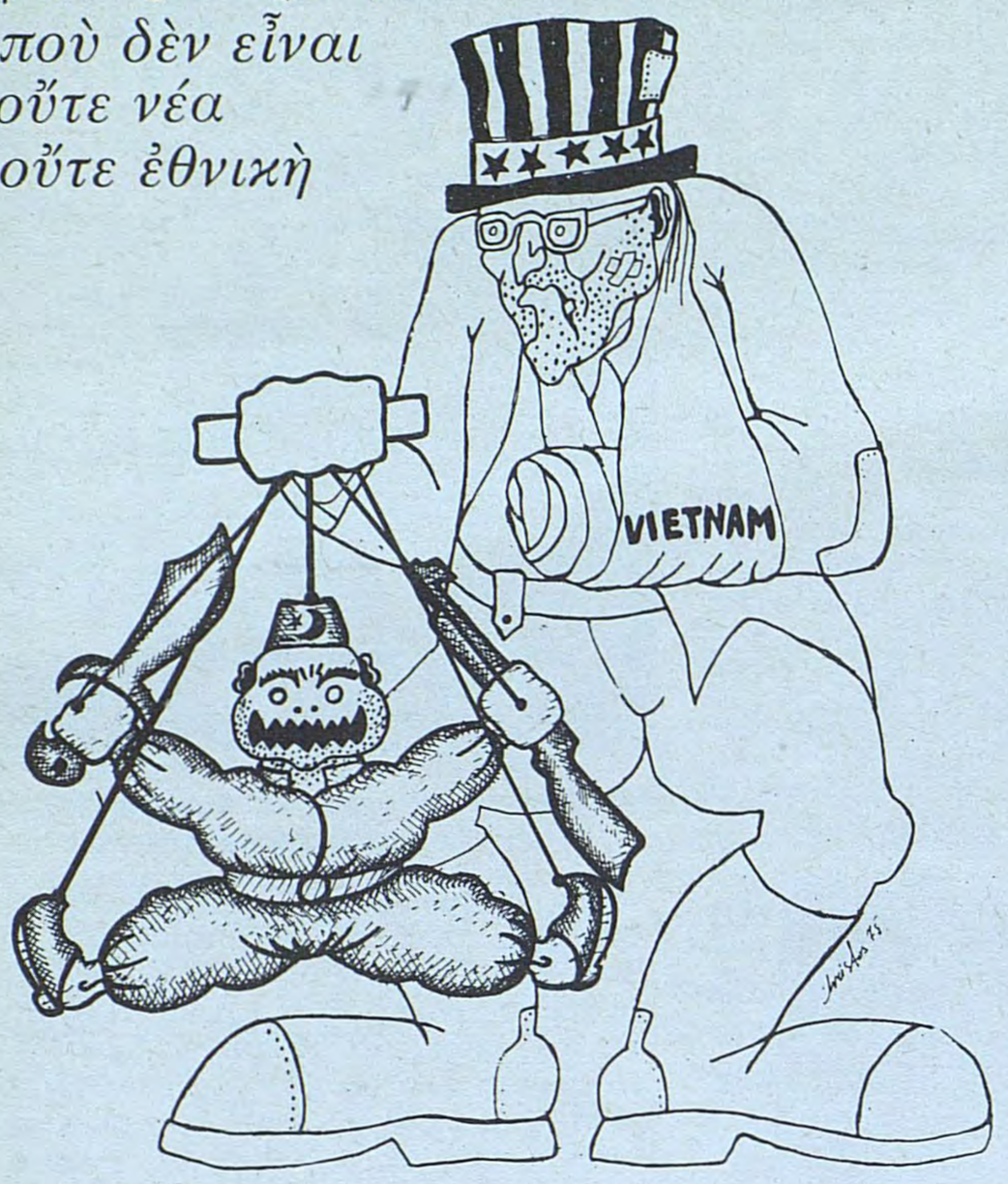
Ἡ ἐπιβολὴ ὅμως τῆς μονογαμίας στὴ γυναίκα, σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν συνοδεύτηκε κι ἀπὸ μιὰ παράλληλη μονογαμία τοῦ ἄντρα. Ἴσια-ἴσια αὐτὸς εἶναι πολύγυνος. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ νόμιμη σύζυγο στὴν ἀρχαία Ἀθήνα εἶχαν τὶς παλλακίδες καὶ τὶς ἑταῖρες. Κλασικὸ εἶναι τὸ κομμάτι ἀπὸ τὸν ψευδο-Δημοσθένειο λόγο κατὰ Νεαίρας (122), ὅπου ἐπιγραμματικὰ δίνεται ἡ θέση τῆς γυναίκας στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἀλλὰ κι εὐρύτερα ἡ θέση τῶν δυὸ φύλων. Λέει ὁ ρήτορας: «Τὰς μὲν γὰρ ἑταίρας ἡδονῆς ἕνεκ' ἔχομεν, τὰς δὲ παλλακὰς τῆς καθ' ἡμέραν θεραπείας τοῦ σώματος, τὰς δὲ γυναῖκας τοῦ παιδοποιεῖσθαι γνησίως καὶ τῶν ἔνδον φύλακα πιστὴν ἔχειν». Σημειώνω ὅτι ὁ θεσμὸς τῆς παλλακείας κράτησε πολύ. Στὴ Βυζαντινὴ περίοδο συνηθιζόταν πολύ. Παλλακὴ λεγόταν ἐκείνη ποὺ συζοῦσε μὲ κάποιον χωρὶς νόμιμο γάμο, πολλὲς φορὲς μὲ τὸ αἰτιολογικὸ ἢ τὸ πρόσχημα τῆς παιδοποιίας (Βλ. Κουκουλὲ Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμός, BI, 155 καὶ BII 186). Στὴν Κρήτη, τὸ Δουκικὸ διάταγμα τοῦ 1369 ἀπαγόρευε νὰ ἔχει κάποιος δυὸ γαμετὰς κι ὑποχρέωνε τὸν ἄντρα νὰ χωρίσει τὴ δεύτερη, τὴν «ἐπείσακτο», μαζὶ μὲ τὰ παιδιά της, ἐπιστρέφοντας στὸ διπλάσιο ὅ,τι πῆρε ἀπ' αὐτὴν καὶ καταβάλλοντας ἐπὶ πλέον 50 ὑπέρπυρα πρόστιμο.

Γιὰ νὰ κλείνω, σημειώνω τὸ θεσμὸ τῆς πορνείας στὴ σημερινὴ ἐποχὴ καὶ τὶς πολλὲς παραλλαγές της.

Ἡ σημασία τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς ἔκθεσης, ἦταν στὸ νὰ δείξει ὅτι ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογένειας, καθὼς καὶ οἱ σχέσεις τῶν δύο φύλων, ποὺ ἔχουν τεράστια κοινωνικὴ σημασία, δὲν ἦταν πάντα οἱ ἴδιοι. Ἐμφανίστηκαν σὲ μιὰν ὁρισμένη φάση ἀνάπτυξης καὶ συγκρότησης τῆς κοινωνίας καὶ καθορίζονταν κάθε φορὰ ἀπὸ ἀντίστοιχους κοινωνικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς ὅρους. Κατὰ συνέπεια, καὶ ἡ ἀλλαγὴ τῶν κοινωνικῶν δεδομένων σήμερα, μὲ τὴ δημιουργία μιᾶς νέας πραγματικότητας ποὺ ἀλλάζει ριζικὰ τὸ ὑλικὸ βάθρο τῶν σχέσεων πάνω στὸ ὁποῖο στηρίζονται, θὰ συνεπιφέρει, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀναπόδραστα καὶ «μοιραῖα» ἀλλαγὲς στοὺς θεσμοὺς καὶ τὶς σχέσεις. Ἤδη βρισκόμαστε σὲ μιὰ τέτοια ἔντονα μεταβατικὴ φάση. Ἐν τούτοις, τὸ καινούργιο κρασὶ ἐξακολουθοῦμε νὰ τὸ βάζουμε στὰ παλιὰ μπουκάλια. Στὸ ἑπόμενο σημείωμα θὰ ἐκθέσω τὶς βασικές, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀλλαγὲς στὸν τρόπο ζωῆς τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων καὶ τὶς πρῶτες σκέψεις γιὰ τὶς πιθανὲς ἐξελίξεις στὸν τομέα τῶν σχέσεων καὶ τῶν θεσμῶν.

Ἀνδρέας Λεντάκης

μιὰ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ
ποὺ δὲν εἶναι
οὔτε νέα
οὔτε ἐθνικὴ

ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ:

Ἡ ἀνατομία τῆς ἐξάρτησης

Ἡ συνάντηση τῶν πρωθυπουργῶν τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Τουρκίας στὶς Βρυξέλλες μᾶς ἀναγκάζουν νὰ ἀλλάξουμε κάπως τὸ δεύτερο μέρος τοῦ σημειώματός μας. Κρίναμε σκόπιμο νὰ ἐπιχειρήσουμε μιὰ σύντομη ἀνάλυση τοῦ κοινοῦ ἀνακοινωθέντος, γιὰ νὰ δείξουμε τὸ ἀδιέξοδο στὸ ὁποῖο βρίσκονται σήμερα οἱ – ἐνταγμένες στὸ ἀτλαντικὸ πλέγμα ἐξάρτησης – ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις.

καὶ τὸ ἀδιέξοδό τους

Τοῦ Γιώργου Παπαδημητρίου

Β. Τὸ κοινὸ ἑλληνοτουρκικὸ ἀνακοινωθὲν τῶν Βρυξελλῶν (31η Μαΐου 1975)

Οἱ ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις παραμένουν, μετὰ τὴν περυσινὴ ἰουλιανὴ κρίση, ἐκρηκτικὰ ἀποτελματωμένες μέσα στὸ πλέγμα τῆς ἀτλαντικῆς ἐξάρτησης.

Ὁ κίνδυνος τῆς ἐμπόλεμης σύρραξης δὲν ἔχει ἐκλείψει, ἐνῶ ἡ πρόσφατη *συμφωνία τῶν Βρυξελλῶν* (κοινὸ ἀνακοινωθὲν τῆς 31ης Μαΐου 1975), ποὺ προβλέπει τὴν ἔναρξη ἑνὸς θεσμοποιημένου διαλόγου γιὰ τὴν εἰρηνικὴ ἐπίλυση τῶν διαφορῶν τῶν δύο χωρῶν, ἔχει περιορισμένη καὶ προσωρινὴ μόνον ἀξία. Τὰ σημαντικότερα σημεῖα τῆς συμφωνίας αὐτῆς εἶναι τὰ ἀκόλουθα: α) Γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος ἐδήλωσαν οἱ δύο χῶρες τὴν ἐμμονή τους στὶς διακοινοτικὲς συνομιλίες, ποὺ διαξάγονται στὴ Βιέννη ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ μὲ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Γεν. Γραμματέως τοῦ Ὀργανισμοῦ. β) Τὸ ἀνακοινωθὲν τῆς 31ης Μαΐου διακρίνει, γιὰ τὴ διαφορὰ τοῦ Αἰγαίου, τὸ πρόβλημα τῆς ὑφαλοκρηπίδας καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ ἐναερίου χώρου. Γιὰ τὸ πρῶτο προβλέπει μᾶλλον ἄμεση ἐπίλυση, μετὰ ἀπὸ σχετικὴ προεργασία ἐμπειρογνωμόνων, ἐνῶ γιὰ τὸ δεύτερο προβλέπει παραπομπὴ στὸ Διεθνὲς Δικαστήριο τῆς Χάγης. γ) Τέλος, ἀπὸ τὸ ἀνακοινωθὲν προκύπτει ὅτι οἱ δύο χῶρες προκρίνουν τὸ διάλογο γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν τους καὶ ἀποκλείουν, πρὸς τὸ παρὸν τουλάχιστο, τὴν προσφυγὴ στὴ βία.

Ἂς δοῦμε ὅμως κάπως ἀναλυτικότερα τὰ κυριότερα σημεῖα τῆς συμφωνίας, ποὺ τόσες ἐλπίδες γέννησε γιὰ τὴν «πολυπόθητη» ὕφεση στὶς ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις. Τὸ πλαίσιο τῶν διακοινοτικῶν συνομιλιῶν τῆς Βιέννης ἐκφράζει *ἔμμεσα* μόνο τὴ διεθνοποίηση τοῦ κυπριακοῦ προβλήματος.

Βέβαια, ἀποκλείει τὴν ἐπίλυσή του σὲ διμερὴ (ἑλληνοτουρκικὴ) ἢ πολυμερὴ (νατοϊκὴ) βάση, δὲν υἱοθετεῖ ὅμως τὴν *ὁλοκληρωμένη καὶ ἄμεση* διεθνοποίηση τοῦ προβλήματος, ὅπως αὐτὴ ἀποκρυσταλλώθηκε στὸ σοβιετικὸ σχέδιο γιὰ τὴ σύγκληση μιᾶς δεκαπενταμεροῦς διασκέψεως κορυφῆς. Ἔτσι, τὸ μόνο στοιχεῖο ποὺ «διεθνοποιεῖ» τὶς συνομιλίες εἶναι ἡ μᾶλλον συμβολικὴ καὶ ἀδύναμη συμμετοχὴ τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἡ τακτικὴ κωλυσιεργίας τῆς τουρκοκυπριακῆς καὶ φυσικὰ τῆς τουρκικῆς πλευρᾶς στὶς συνομιλίες εἶναι γνωστή· στόχο της ἔχει νὰ παγιώσει καὶ νὰ κατοχυρώσει νομικὰ τὰ τετελεσμένα γεγονότα ποὺ δημιούργησε ἡ τουρκικὴ εἰσβολὴ στὸ νησί. Κάτω ἀπὸ τὶς συνθῆκες αὐτές, ἡ συνέχιση τῶν διακοινοτικῶν συνομιλιῶν στὴ Βιέννη ἀποβαίνει πρὸς ὄφελος τῆς ἐπεκτατικῆς τουρκικῆς πολιτικῆς, γιατὶ συμβάλλει – κατὰ παράβαση ὅλων τῶν ἀποφάσεων τοῦ διεθνοῦς ὀργανισμοῦ – στὴ διαιώνιση τοῦ νέου status quo. Ἀντίθετα, ἡ ἀξία τῶν συνομιλιῶν, γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κυπριακὴ Δημοκρατία, εἶναι περιορισμένη, γιατὶ βοηθᾶ τὶς δύο χῶρες μόνο στὴν ἀνασύνταξη τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν διπλωματικῶν τους ἐρεισμάτων.

Εἶναι γνωστό, ἐξάλλου, ὅτι ἡ παραπομπὴ τῆς διαφορᾶς γιὰ τὴν ὑφαλοκρηπίδα τοῦ Αἰγαίου στὸ Διεθνὲς Δικαστήριο τῆς Χάγης, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ σύνταξη συνυποσχετικοῦ μεταξὺ τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Τουρκίας. Κατὰ τὶς σχετικὲς διαπραγματεύσεις ἡ Τουρκία θὰ προβάλει ἀνυποχώρητα καὶ πάλι ἀπαράδεκτες ἀξιώσεις, γιὰ νὰ ματαιώσει οὐσιαστικὰ τὴν προσφυγὴ στὴ διεθνὴ δικαιοσύνη. Ἡ ἑλληνικὴ πλευρὰ ἀναγνώρισε ὅμως, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, στὸ ἀνακοινωθὲν «κάποια» δικαιώματα τῆς Τουρκίας στὴν ὑφαλοκρηπίδα καὶ στὸν ἐναέριο χῶρο τοῦ Αἰγαίου: σὲ μιὰ περιοχὴ στὴν ὁποία μετὰ τὴ Συνθήκη τῆς Λωζάννης ἡ χώρα μας ἄσκησε – σύμφωνα μὲ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Συνθήκης – νόμιμα καὶ ἀδιαφιλονίκητα τὸν οἰκονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικὸ καὶ πολιτικοστρατιωτικὸ ἔλεγχο.

Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει, τέλος, τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνακοινωθέντος, ποὺ συνθέτει μιὰ πολιτικὴ διακήρυξη ἀμφίβολης ἀξίας. Μάταια ἀναζητᾶ κανεὶς στὶς γραμμὲς τοῦ ἀνακοινωθέντος ἀπὸ νομικὴ ἄποψη δεσμευτικὰ στοιχεῖα. Στὸ κείμενό του, ἀντίθετα, παραλείπεται ἐσκεμμένα κάθε ἀναφορὰ στὶς θεμελιώδεις ἀρχὲς τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ τοῦ γενικοῦ διεθνοῦς δικαίου, καὶ φυσικὰ στὶς ἀποφάσεις τοῦ παγκόσμιου ὀργανισμοῦ γιὰ τὸ κυπριακὸ πρόβλημα. Τὴ λογικὴ τοῦ ἀνακοινωθέντος πρέπει νὰ τὴν ἀναζητήσουμε στὴ δημιουργία ἑνὸς *κλίματος τεχνητῆς ὕφεσης*. Τὸ ἀνακοινωθὲν πάντως *ἀποδέχεται ἔμμεσα* τὰ τετελεσμένα γεγονότα ποὺ δημιούργησε ἡ τουρκικὴ εἰσβολὴ στὴν Κύπρο καὶ τὰ τετελεσμένα γεγονότα ποὺ τείνει νὰ δημι-

ουργήσει ἡ Τουρκία μὲ τὴν προβολὴ τῶν μονομερῶν καὶ αὐθαίρετων ἀξιώσεών της στὸ Αἰγαῖο.

Ἡ ἐμμονὴ στὸ ἰμπεριαλιστικὸ πλέγμα ἐξάρτησης μὲ τήν, ὅπως εἴδαμε, προσωρινὴ καὶ μερικὴ μόνο μετάθεση τοῦ κέντρου βάρους, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ὁδηγήσει πουθενὰ ἀλλοῦ. Δὲν πρέπει ἀκόμη νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ συνάντηση τῶν Βρυξελλῶν ἔγινε κάτω ἀπὸ τὴν ἀσφυκτικὴ πίεση τῆς ἀτλαντικῆς συμμαχίας καὶ κυρίως τῶν Η.Π.Α.. Κατὰ συνέπεια, ὁ πρωταρχικός της στόχος ἦταν νὰ διατηρήσει, ὅπως-ὅπως, τὴν ἐπικίνδυνα κλονιζόμενη συνοχὴ τῆς ἀτλαντικῆς συμμαχίας. Ὁπωσδήποτε *ἡ συνάντηση καὶ τὰ ἀποτελέσματά της δὲν συμβάλλουν οὐσιαστικὰ στὸ ξεπέρασμα τῆς ἑλληνοτουρκικῆς κρίσης.*

Γ. Ἡ διαλεκτικὴ τῆς ἀπελευθέρωσης

Ὅπως εἴδαμε στὸ πρῶτο μέρος τοῦ σημειώματός μας, ἡ «νέα» – «πολυδιάστατη» θέλουν νὰ τὴν ὀνομάζουν μερικοὶ – ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς κοινοβουλευτικῆς κυβέρνησης τοῦ κ. Καραμανλῆ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴ δειλὴ καὶ περιορισμένη ἀπαγκίστρωσή μας ἀπὸ τὶς Η.Π.Α. καὶ τὸν προσανατολισμό μας πρὸς τὴ Δυτ. Εὐρώπη, μὲ τὴν ἄμεση προοπτικὴ τῆς ἔνταξής μας στὶς Εὐρωπαϊκὲς Κοινότητες.

Τὸ στοιχεῖο τοῦτο ἐπιδρᾶ ὡς καταλύτης στὴ διαφοροποίηση τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς: Ἂς δοῦμε ὅμως, σύντομα, τὶς πραγματικές του διαστάσεις.

Ἡ πανηγυρικὴ δήλωση τῆς 14ης Αὐγούστου 1974, γιὰ τὴν ἀποχώρηση τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ μέρος τῆς ἀτλαντικῆς συμμαχίας, δὲν ἔχει ὑλοποιηθεῖ ἀκόμη. Ἡ ἰδέα τῆς *παλινοστήσεως* δὲν ἔχει ἐγκαταλειφθεῖ ὁριστικά, παρὰ τὴν ἐμμονὴ τῆς κυβέρνησης στὴν ἀρχικὴ ἀπόφαση· αὐτὸ βεβαιώνουν οἱ δηλώσεις τοῦ κ. Καραμανλῆ στὴν πρόσφατη ἐαρινὴ συνδιάσκεψη τῶν κρατῶν-μελῶν τοῦ NATO. Ἐνῶ, λοιπόν, ἐξακολουθοῦμε νὰ παραμένουμε στὸ πολιτικὸ μέρος τῆς συμμαχίας, ἡ ἀποχώρησή μας ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ μέρος της τελεῖ ὑπὸ ἀναβλητικὴ αἵρεση. Ἐξ ἄλλου οἱ διαπραγματεύσεις, ποὺ ἔχουν ἄλλωστε περιορισμένο χαρακτήρα, γιὰ τὴν ἀναθεώρηση τοῦ καθεστῶτος τῶν ἀμερικάνικων, τῶν νατοϊκῶν βάσεων καὶ τῶν ἄλλων ποικιλώνυμων διευκολύνσεων, βραδύνουν. Οἱ διαπραγματεύσεις αὐτὲς ἀποσκοποῦν στὴν κατάργηση κυρίως τῶν ἀπαράδεκτων προνομίων ποὺ εἶχε ἐκχωρήσει ἡ δικτατορία στὴν προστάτιδά της. Σίγουρα, δὲν ἀποσκοποῦν στὴ *ριζικὴ ἀναθεώρηση τοῦ καθεστῶτος τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν διομολογήσεων* ποὺ ἔχει ἐπιβάλει ἡ ἀμερικανικὴ κηδεμονία στὴ χώρα μας.

Ὡστόσο, τὸ διαφοροποιητικὸ στοιχεῖο τῆς «νέας» μας ἐξωτερικῆς πολιτικῆς – δηλαδὴ ὁ «ἐξευρωπαϊσμός» της – εἶναι ὁπωσδήποτε *ἐπισφαλὲς* γιὰ δύο λόγους:

α) Οἱ δυτικοευρωπαϊκὲς χῶρες ἀνήκουν στὸ ἀμερικανοκρατούμενο NATO καὶ εἶναι ἄμεσα ἐξαρτημένες ἀπὸ τὴν ἀτλαντικὴ συμμαχία καὶ β) ἡ Δυτ. Εὐρώπη γενικὰ καὶ ἡ Εὐρώπη τῶν Ἐννέα εἰδικότερα κυριαρχοῦνται ἀπὸ ἔντονες ἐσωτερικὲς ἀντιθέσεις. Ἡ Δυτ. Εὐρώπη σήμερα – καὶ στὸ ἄμεσο μέλλον – δὲν μπορεῖ νὰ βρεῖ μιὰ νέα ἀνεξάρτητη πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἔκφραση, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν ξεκαθαρίσει δύο πολὺ βασικὰ προβλήματα: α) τὸ πρόβλημα τῆς κυριαρχίας ἢ σωστότερα τῆς συγκυριαρχίας ἀπὸ δυνάμεις τοῦ χώρου της καὶ β) τὸ πρόβλημα τῶν πιθανῶν σχέσεων νέας μορφῆς καὶ ποιότητας μεταξὺ τῶν Η.Π.Α. καὶ τῆς Δυτ. Εὐρώπης. Ὅσο, λοιπόν, ἡ ἀντίθεση τῆς Δυτ. Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας – ἀλλὰ καὶ ἡ ἀξίωση τῆς Μεγ. Βρετανίας – γιὰ τὴ συγκυριαρχία στὸ δυτικοευρωπαϊκὸ χῶρο, παραμένει ἀνοικτή, οἱ εὐρωπαϊκὲς χῶρες εἶναι ἀναγκασμένες νὰ λειτουργοῦν μέσα στὸ παραδοσιακὸ πλέγμα τῆς ἀτλαντικῆς συμμαχίας.

Τὸ καταλυτικὸ στοιχεῖο ποὺ καθορίζει τὴ «νέα πολυδιάστατη» ἐξωτερική μας πολιτική, μεταθέτει ἐπιφανειακὰ καὶ προσωρινὰ τὸ βάρος τῆς ἐξάρτησής μας ἀπὸ τὶς Η.Π.Α. κυρίως, στὴν Εὐρώπη τῶν Ἐννέα. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ τελευταία ἐξακολουθεῖ νὰ ἀνήκει στὴν παραδοσιακὴ ἀτλαντικὴ συμμαχία, δὲν εἶναι δυνατό, μέσα στὸ διαφοροποιημένο διεθνοπολιτικὸ πλαίσιο ποὺ ἐντασσόμαστε, νὰ συντελεστεῖ, μὲ τὴν προσκόλληση στὴν Εὐρώπη τῶν Ἐννέα, ἡ ἀπελευθέρωσή μας ἀπὸ τὸ ἀμερικανοκρατούμενο ἰμπεριαλιστικὸ πλέγμα. Ἐξ ἄλλου, τὸ διπλωματικό μας ἄνοιγμα πρὸς τὶς ἀραβικὲς χῶρες ἔχει περιθωριακὸ χαρακτήρα, ἐνῶ ἡ ἀξιοπρόσεκτη νέα βαλκανική μας πολιτικὴ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ παίξει καθοριστικὸ ρόλο στὶς ἄμεσες ἐξελίξεις.

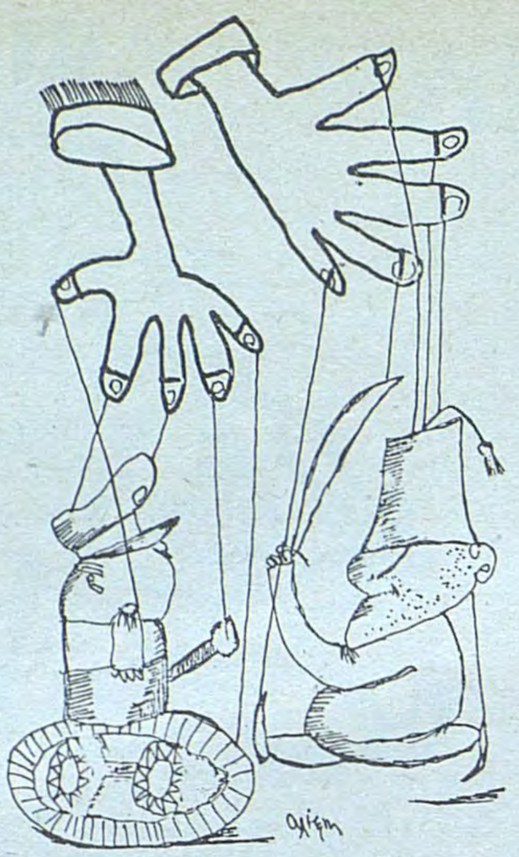
Ἡ «νέα πολυδιάστατη» λοιπὸν ἐξωτερική μας πολιτική, ἐπειδὴ μᾶς κρατᾶ καθηλωμένους στὸ ἀτλαντικὸ πλέγμα, δὲν μπορεῖ νὰ ὁδηγήσει στὴν ὁριστικὴ διευθέτηση τῆς ἑλληνοτουρκικῆς κρίσης καὶ κατ' ἐπέκταση τῆς κυπριακῆς, πού, ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια περίπου, μαστίζουν τοὺς λαοὺς τῶν τριῶν χωρῶν: τῆς Ἑλλάδας, τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας. Δὲν μπορεῖ νὰ ὁδηγήσει, κατὰ συνέπεια, στὴ δίκαιη ἐπίλυση τῶν ἑλληνοτουρκικῶν διαφορῶν. Ἂς μὴ ξεχνοῦμε ἀκόμη ὅτι μὲ τὴν περυσινὴ κρίση, οἱ τρεῖς χῶρες ἐντάσσονται *ἄμεσα* πιὰ στὸ χῶρο τῆς διευρυνόμενης διεθνοῦς κρίσης τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου. Τὸ συμπέρασμά μας εἶναι σαφές: *ἡ ἐξωτερική μας πολιτικὴ οὐσιαστικὰ οὔτε νέα εἶναι οὔτε πολυδιάστατη οὔτε, κατὰ συνέπεια, ἐθνικὴ ἐξωτερικὴ πολιτική.*

Σίγουρα θὰ ἦταν ἄστοχο, ἀλλὰ καὶ ἄκαιρο, ἂν ἡ κριτική μας παρέμενε μόνο στὸ ἐπίπεδο τῆς ἄρνησης. Στὶς λίγες γραμμὲς ποὺ ἀκολουθοῦν, θὰ ἐπιχειρήσουμε νὰ διαγράψουμε, πολὺ γενικά, τὰ πλαίσια μιᾶς *πραγματικὰ ἀνεξάρτητης ἐθνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς:* μιᾶς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ποὺ ἐπιβάλλουν ἐπιτακτικὰ οἱ κρίσιμοι καιροί. Πρωταρχικὴ καὶ ἀπαραίτητη προϋπόθεση εἶναι ἡ – κάτω ἀπὸ τὰ σημερινὰ δεδομένα – σταδιακή μας ἀπαγκίστρωση ἀπὸ τὸ νατοϊκὸ ἰμπεριαλιστικὸ πλέγμα. Παράλληλα, πρέπει νὰ πυκνώσουμε τοὺς δεσμούς μας μὲ ὅλους τοὺς φυσικούς μας συμμάχους, ποὺ δὲν χρειάζεται κὰν νὰ τοὺς ἀναζητήσουμε· τοὺς ξέρουμε: εἶναι, *κατ' ἀρχήν*, ὅλες οἱ χῶρες ποὺ δὲν ἀνήκουν στὸ στρατόπεδο τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή, βέβαια, θὰ χρειαστεῖ προσεκτικὴ ἱεράρχηση καὶ ἀξιολόγηση, ἔτσι ὥστε οἱ ἐπιλογές μας νὰ ἐνισχύουν πάντα τὴν ὑπόθεση τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας.

Γιὰ τὴ χάραξη ὅμως μιᾶς ἐθνικῆς ἀνεξάρτητης ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, *μιᾶς ἀντιμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς*, ἀπαιτεῖται καὶ ἡ σταδιακὴ διαφοροποίηση ὅλων τῶν παραγόντων ποὺ καθορίζουν τὴν ἐσωτερική μας πολιτικὴ γενικότερα. Γιατὶ ἡ διαμόρφωση τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ πολιτικὴ ποὺ ἀσκεῖται κάθε φορά. Κατὰ συνέπεια, ἡ χάραξη καὶ ἡ ἐφαρμογὴ μιᾶς συνεποῦς ἀντιιμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς, προϋποθέτει τὴν ἐνίσχυση τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων στὸν τόπο μας καὶ τὴ σταδιακὴ ἀποδοχὴ τῶν θέσεών τους.

Ἀνάλογη ὅμως διεργασία πρέπει νὰ συντελεστεῖ καὶ στὴ γειτονική μας Τουρκία. Καὶ ἐκεῖ ἡ ἐπιβολὴ μιᾶς ἀνεξάρτητης πολιτικῆς πρέπει νὰ συμβαδίσει μὲ τὴν ἐνίσχυση τῶν θέσεων τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων. Ἡ διαλεκτικὴ τῆς ἀπελευθέρωσης τῶν δύο λαῶν καὶ φυσικὰ τοῦ κυπριακοῦ, περνᾶ ἀπὸ δρόμους ὄχι βέβαια ὅμοιους, ἀλλὰ παράλληλους. *Ἀπὸ τὴν ἀπαγκίστρωσή τους ἀπὸ τὸ πλέγμα τοῦ ἀμερικανοκρατούμενου διεθνοῦς ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τὴν ἐνίσχυση τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων. Ἡ πορεία θὰ εἶναι δύσκολη καί, ἂν δὲν συντελεστοῦν ἐπαναστατικὲς ἀλλαγὲς στὸν ἐσωτερικὸ καὶ στὸ στενὸ διεθνοπολιτικὸ χῶρο τῶν δυὸ κρατῶν, ἀργόσυρτη. Εἶναι ὅμως ἡ μοναδική, γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν δύο λαῶν ἀπὸ τὸ καρκίνωμα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τὴν ἐνίσχυση τῶν δυνάμεων τῆς εἰρήνης στὸ ζωτικὸ μεσογειακὸ χῶρο.*

Γ. Παπαδημητρίου

ΚΥΠΡΟΣ: ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΙ ΚΑΤΙ ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΠΙΤΑΓΕΣ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Τοῦ Πλουτῆ Σέρβα

Μὲ ἀνανεωμένη σατανικότητα ἐκδηλώθηκε ὁ Χένρυ Κίσσινγκερ ὅταν, στὶς 10 τοῦ Ἰούνη, ἐξερχόταν, καὶ πάλι μὲ ἀδειανὰ τὰ χέρια, ἀπὸ τὸ μέγαρο τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κογκρέσσου. Εἶχε πάει ἐκεῖ, γιὰ νὰ ὑποστηρίξει ὅτι «ἐφόσον ἡ Τουρκία γνωστοποίησε στὴν Ἀμερικανικὴ Κυβέρνηση (στὶς Βρυξέλλες) ὅτι θὰ προβεῖ σὲ ἐδαφικὲς παραχωρήσεις (στὴν Κύπρο) μόλις ἐπαναληφθεῖ ἡ ἀμερικανικὴ στρατιωτικὴ βοήθεια, ἡ διακοπὴ ἀποτελεῖ τὸ ἐμπόδιο πρὸς τὴν ἐποικοδομητικὴ λύση. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ Κογκρέσσο πρέπει νὰ ἀντιληφθεῖ ὅτι κατὰ τὴν τωρινὴ στιγμή, κάποια ἐλαστικότητα εἶναι ἀναγκαία».

Ὅμως ἡ ἐπιτροπὴ Διεθνῶν Ὑποθέσεων τῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων προτίμησε νὰ δεῖ πρῶτα τὶς παραχωρήσεις κι ὕστερα νὰ συμβουλεύσει τὸ Κογκρέσσο γιὰ μεταστροφή. Ἔτσι, στοὺς δημοσιογράφους ποὺ ἀνέμεναν στὸν προθάλαμο, ὁ ταχυδακτυλουργός, ἀμολώντας καπνιά, δήλωνε:

«Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες ἀναμένουν ἀπὸ τὴν Τουρκία νὰ προβεῖ σὲ κάποια ἐνέργεια πρὸς τὴν κατεύθυνση παραχωρήσεων, δεδομένου ὅτι κατέχει τὰ 40% τῆς Κύπρου. Κινήσεις πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ εἶναι ἀναγκαῖες, γιὰ νὰ ὑπάρξουν ἐλπίδες ἄρσεως τῆς ἀπαγορεύσεως ἀποστολῆς ἀμερικανικῶν ἐξοπλισμῶν».

Φυσικά, ἡ πλειοψηφία τῶν ἐκπροσώπων τοῦ Τύπου περισσότερο ἐντυπωσιάστηκε μὲ τὴ νέα μορφὴ τῆς Κισσινγκερικῆς στρουθοκαμηλικῆς ταχτικῆς καὶ καθόλου δὲν πίστεψε στὴν ἀλλαγὴ τῆς ἀμερικανικῆς γραμμῆς (δυστυχῶς δὲν ἔλειψαν οἱ ἑλληνικὲς ἐφημερίδες ποὺ μὲ πηχυαίους τίτλους ὑπογράμμιζαν τὴν ἀλλαγή), ἐφόσον τὰ προγενέστερα γεγονότα ἦταν τόσο κραυγαλέα. Τὴν ἐπαύριο τῶν συναντήσεων τῶν Βρυξελλῶν (ὅπου ἔγινε ἡ «γνωστοποίηση») ὁ Ρ. Ντενκτὰς ὁδηγοῦσε, σκανδαλωδῶς, τὴ δεύτερη συνάντηση τῆς Βιέννης σὲ παταγώδη ἀποτυχία. Καὶ τρεῖς μέρες ἀργότερα, ἡ Τουρκία εἶχε ἤδη προβεῖ στὴν «κάποια ἐνέργεια», ἐπισημοποιώντας μὲ «δημοψήφισμα» τὴν ἀνακήρυξη τοῦ τουρκοκυπριακοῦ κρατιδίου στὰ 40% τοῦ Κυπριακοῦ ἐδάφους.

Καὶ στὴν τελευταία σύνοδο τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας, στὶς 14 τοῦ Ἰούνη, οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες πιστοποίησαν τὸ μέγεθος τῆς ψευδολόγου «ἀναμονῆς» τους, ὠθώντας αὐτὸ τὸ ἀνεκδιήγητο Συμβούλιο, νὰ καταλήξει σὲ μιὰ ἄλλη πλαδαρή, ὁμόφωνη ἀπόφαση, ἀναθέτοντας στὸν κ. Βαλντχάϊμ «νὰ ὑποβάλει τὴν προσωρινή του ἔκθεση ὡς τὶς 15 τοῦ Σεπτέμβρη καὶ τὴν ὁριστική του ὡς τὶς 15 τοῦ Δεκέμβρη». Φυσικὰ δὲν εἶναι μόνο ὁ Λευκὸς Οἶκος ποὺ εὐθύνεται γιὰ τὴν τέτοια ἀπόφαση. Ἄλλωστε, ὁ Λευκὸς Οἶκος, καλὰ ἔκαμε τὴ δουλειά του, καλύπτοντας τὶς μηχανοραφίες του κάτω ἀπὸ τὴν εὐλογία μιᾶς ὁμόφωνης ἀπόφασης τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καὶ παραχωρώντας στὴν Τουρκία ἱκανὸ χρονικὸ διάστημα, ἔτσι ποὺ νὰ τὰ καταφέρει νὰ ἰσχυροποιήσει τὴν «κάποια» ἐνέργειά της μὲ τὴν «κάποια» ἀναγνώριση κρατιδίου, ἀπὸ «κάποιες» ξένες χῶρες. Τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν τέτοια ἀπόφαση, πρέπει νὰ τὴν ἀναζητήσουμε κυρίως στὸ ἄλλο σκέλος τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ποὺ ἐνῶ ἀπὸ τὶς 23 τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1974, μὲ ἀπανωτὲς ἀνακοινώσεις, διακηρύττει ὅτι «τὰ μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας ἔχουν τὶς ἀναγκαῖες δυνατότητες γιὰ τὴ διασφάλιση τῆς ἐφαρμογῆς τῶν λαμβανομένων ἀποφάσεων σχετικὰ μὲ τὴν ἀνεξαρτησία, κυριαρχία καὶ ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα τῆς Δημοκρατίας τῆς Κύπρου», δὲν προχώρησε, στὸ διάστημα ἑνὸς σχεδὸν χρόνου, οὔτε κατὰ ἕνα βῆμα ἔστω, ἀπὸ τὶς πλατωνικές του διακηρύξεις, ἔστω κι ἂν ὁ Γ. Γ. τοῦ ΑΚΕΛ, μιλώντας στὴν τελευταία Ὁλομέλειά τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπογράμμισε ὅτι «ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση ἐννοεῖ αὐτὰ ποὺ διακηρύττει γιὰ τὴν Κύπρο καὶ ἔχει τὴν ἀπαιτούμενη πείρα καὶ τὰ μέσα νὰ τὰ ἐφαρμόσει» (βλέπε «Αὐγὴ» καὶ «Ριζοσπάστη» τῆς 15ης τοῦ Ἰούνη).

«... Μόνο ἂν οἱ δυὸ Ὑπερδυνάμεις ἐνεργήσουν ἀπὸ κοινοῦ»

Ἀδιαμφισβήτητη ἡ ἀπάτη τοῦ Λευκοῦ Οἴκου. Καὶ τὸ «πράσινο φῶς» τοῦ Κρεμλίνου. Καὶ ὁ Καραμανλῆς πολλὰ ὀφείλει νὰ διδαχθεῖ, μὲ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὶς Βρυξέλλες. Πολλοί, πρὸ πολλοῦ ἔχουν χαρακτηρίσει τὸ φαινόμενο σὰν συμπαιγνία λυκοφιλίας τῶν δύο Μεγάλων. Κι ὅσο ὁ καιρὸς περνᾶ καὶ ἡ ἑκατέρωθεν στάση παραμένει οὐσιαστικὰ ἀναλλοίωτη, τόσο περισσότερο ἰσχυροποιοῦνται τὰ ἐπιχειρήματα γιὰ ἕνα παιγνίδι μοιρασιᾶς σὲ βάρος τῶν μικρῶν λαῶν. Ἄλλοι πιστεύουν πὼς τὰ πράγματα δὲν ἔχουν φτάσει ὡς αὐτὴ τὴν ἀπελπισία. Βλέπουν τὴν κάθε μία ἀπὸ τὶς δυὸ Ὑπερδυνάμεις, μὲ τὸ ξεχωριστὸ κοινωνικό της ὑπόβαθρο, στὴν ξεχωριστή της πορεία καὶ μὲ κοινὴ ἐπιθυμία τὴν εἰρηνικὴ συμβίωση. Ὡραιοποιούμενα τὸ ἐκφράζουν αὐτὸ σὰν «ἄμιλλα στὸν εἰρηνικὸ στίβο μεταξὺ τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν καθεστώτων, τοῦ καπιταλιστικοῦ καὶ τοῦ σοσιαλιστικοῦ, ποιὸ θὰ ἐπιδιώξει τὰ μεγαλύτερα πλεονεχτήματα».

Ὅμως καὶ οἱ πρῶτες καὶ οἱ δεύτερες ἀπόψεις (ὅση τραχύτητα κι ἂν διακρίνει τὴν ἀντίκρισή τους) συγκλίνουν στὸ ἴδιο συμπέρασμα. Καὶ καταλήγουν πὼς «μόνο ἂν συμφωνήσουν οἱ δυὸ Ὑπερδυνάμεις, μπορεῖ νὰ ἐξευρεθεῖ ἡ λύση στὸ Κυπριακό, φτάνει μόνο νὰ ἐνεργήσουν ἀπὸ κοινοῦ». Μὲ τὴν πιὸ πάνω κυριολεξία, αὐτὴ τὴν ἄποψη τὴ διατύπωσε ὁ Γ.Γ. τοῦ ΑΚΕΛ στὶς 22 τοῦ περασμένου Φλεβάρη. Αὐτὴ τὴν ἴδια ἄποψη ἐξέφρασε πρόσφατα, στὴ Βιέννη, καὶ ὁ Ρ. Ντενκτάς, μὲ πιὸ ἁπλὴ καὶ ἐπιγραμματικὴ διατύπωση. Ὅταν εἶχε στριμωχτεῖ ἀπὸ τοὺς δημο-

οι γράφους, μετὰ τὴν ἀποτυχία τῶν συνομιλιῶν, καταληξε «εὐφυολογώντας»: «Στὸ κάτω-κάτω τῆς γραφῆς, ἐμεῖς θὰ λύσουμε τὸ Κυπριακό; Ἄλλοι θὰ τὸ λύσουν». Καὶ ὁ Γ.Ν. Δρόσος, συνεργάτης τῆς «Καθημερινῆς», ἀποδεχόμενος τὸν «ἀφορισμὸ» τοῦ Ραούφ, ἀφοῦ ἔψαξε νὰ βρεῖ τοὺς ἄλλους ποὺ μποροῦν νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα καὶ ἀφοῦ πέρασε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Ἄγκυρα, ἔφτασε καὶ κατάληξε, ἀνακαλύπτοντας τοὺς ἄλλους, στὴ Μόσχα καὶ τὴ Βάσιγκτον. (Βλέπε «Καθημερινὴ» 12.6.75).

Ἀπὸ τὴν τουρκικὴ πλευρά, μιὰ τέτοια κατάληξη πλήρως ἐναρμονίζεται πρὸς τὰ τετελεσμένα τους, ἐφόσον μάλιστα οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες δὲν ἀναμένουν ἀπὸ τὴν Τουρκία τίποτα περισσότερο παρὰ «κάποια ἐδαφικὴ ὑποχώρηση ἀπὸ τὸ 40%. Καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση; Μὲ σαφήνεια τό 'χει δηλώσει στὴν ἀκελικὴ ἀντιπροσωπεία, ὅτι θὰ ἀντιταχθεῖ στὸ *μέλλον* σ' ὁποιαδήποτε ἐπιδρομή! Ὅμως, ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πλευρά, ἡ τέτοια κατάληξη ἐξισώνεται μὲ τὸ κισμέτ. Νὰ κάτσουμε, δηλαδή, μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια, ὑποχωρώντας βῆμα πρὸς βῆμα πρὸς τὰ πίσω, ὡσότου πέσουμε στὸν ἐναγκαλισμό. Ἄρα, γιατί νὰ χρονοτριβοῦμε καὶ νὰ μὴν ἐπισπεύσουμε τὸν πρὸς τὰ ὄπισθεν βηματισμό, χωρὶς νὰ «καταπατοῦμε» τοὺς πρόσφυγες;

Σὲ τελευταία ἀνάλυση, οἱ πιὸ πάνω ἀπόψεις, ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς, ἐχτὸς ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ἐθνικῆς ἀτίμωσης, περιέχουν καὶ στοιχεῖα παρανοϊκά. Παρανοοῦν τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ δυὸ Ὑπερδυνάμεις εἶναι διαμετρικὰ ἀντιστρατευόμενες καὶ μὲ συμφέροντα (ἰδεολογικά, πολιτικά, οἰκονομικὰ) ὁλοκληρωτικὰ ἀντιτιθέμενα. Πάνω σὲ ποιὸ τάχα σημεῖο, σχετικὰ μὲ τὴν ὁμαλότητα καὶ τὴν πρόοδο στὴ Κύπρο, θὰ μποροῦσαν νὰ συμφωνήσουν; Καὶ νὰ διασφαλιστεῖ αὐτὴ ἡ συμφωνία σὰν πάγια, ἐφόσον αὐτὲς οἱ Ὑπερδυνάμεις θὰ ἐξακολουθοῦν νά 'χουν τὴ δύναμη νὰ ἐπεμβαίνουν καὶ νὰ δημιουργοῦν προβλήματα στὴν ἀνατολικὴ λεκάνη τῆς Μεσογείου; Πρόσφατο παράδειγμα: Παρεξέκλινε ὁ Σαντὰτ ἀπὸ τὶς σοβιετικὲς ντιρεκτίβες. Προχωρήσαμε πρὸς ἕνα ἐναγκαλισμὸ μὲ τὸν Φὸρντ στὸ Στράστβεργο. Ἀποτέλεσμα; Ματαιώθηκε ἡ ἐπικείμενη ἐπίσκεψη τοῦ Μπρέζνιεφ στὸ Κάϊρο.

Ἡ διζωνικὴ δὲν εἶναι λύση

Μπροστὰ στὴν παράταση τῆς ἐκκρεμότητας, ἄρχισαν μερικοὶ νὰ προσανατολίζονται πρὸς τὴ διζωνική. Καὶ σ' αὐτὸ ὑποβοηθοῦνται δυστυχῶς ἀπὸ τὶς ἑκάστοτε λοξοδρομίες τοῦ Γλαύκου Κληρίδη, ὀφειλόμενες στὴν Κυπριακὴ νεοπλουτοκρατικὴ πίεση, καὶ ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, στὴν ἐπιρροὴ ποὺ ἐξασκοῦν πάνω στὴ μεγαλο-κεφαλαιοκρατία τὰ ἀμερικανικὰ τρὰστ καὶ οἱ πολυεθνικὲς ἑταιρίες. Ἐπιχειρηματολογοῦν, αὐτοί: Ἂς σώσουμε, τουλάχιστον τὸ Νότο.

Ὅμως ἡ διζωνικὴ δὲν εἶναι λύση. Εἶναι μόνο λύση γιὰ τὸν ἐντολοδόχο Ραοὺφ Ντενκτάς. Θεμελιακὰ εἶναι ἡ ἀμερικανικὴ λύση. Καὶ εἶναι λύση μοναχὰ προσωρινή. Ὅπως πολὺ σωστὰ παρατηρεῖ ὁ πρώην Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας Σπῦρος Κυπριανοῦ, «ἡ διζωνικὴ ἀποτελεῖ παζάρεμα τῆς κυπριακῆς ἐπιβίωσης καὶ ὁδηγεῖ στὸ σταδιακὸ ἀφανισμὸ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Κύπρου» (βλέπε «Βραδυνὴ» 30 τοῦ Μάη). Καὶ τὴν πλήρη ὑποδούλωση τῶν Κυπρίων (Ἑλλήνων καὶ Τούρκων) ἐργαζομένων, σὲ μιὰ ἀφόρητη ἐκμετάλλευση ὑπανάπτυχτης οἰκονομίας, προσθέτουμε, ἐμεῖς τῆς Ἀριστερᾶς.

Παρενθεσιακά, πρέπει ἐδῶ νὰ ὑπογραμμιστεῖ πὼς ἦταν μεγάλο λάθος ταχτικῆς, ἡ προθυμία τοῦ Γλαύκου Κληρίδη, στὴ Βιέννη, νὰ συζητήσει τὴ διζωνική, ἐφόσον ὁ Ντενκτὰς θὰ ἦταν διατεθειμένος νὰ «ἐκθέσει τὸ γεωγραφικὸ πλάτος τοῦ Τουρκικοῦ ὁμόσπονδου Κράτους καὶ τὰ πλαίσια τῶν δικαιωμάτων τῆς Κεντρικῆς Κυβέρνησης». Καὶ εἶναι πραγματικὰ εὐτυχία γιατὶ ὁ Ντενκτὰς βρέθηκε ἀπροπαράσκευος ν' ἀπαντήσει καὶ ἐπέμενε στὴ θέση (ποὺ διεθνῶς πρέπει πολὺ νὰ τὸν ἔχει ἐκθέσει) ὅπως ἐκ τῶν προτέρων γίνει παραδεχτὴ ἡ διζωνικὴ καὶ κατόπιν νὰ ἐπακολουθήσει ἡ συζήτηση στά... δευτερεύοντα ζητήματα. Καὶ τὸ πῶς ὁ Ντενκτὰς ἀντιλαμβάνεται τὰ ἄλλα, τὰ «δευτερεύοντα ζητήματα», τὸ ἀπεκάλυψε ὁ ἴδιος ὁ Κληρίδης, στὴν τελευταία συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας λέγοντας:

«Στὴν τελευταία συνάντηση τῆς Βιέννης, ὁ κ. Ντενκτάς, ἀναφορικὰ μὲ τὸ θέμα τῆς ἐπιστροφῆς τῶν προσφύγων, εἰσηγήθηκε στὴν ἑλληνικὴ πλευρὰ νὰ ἐπιτραπεῖ στοὺς Τουρκοκύπριους ποὺ ζοῦν στὴν ἐλεγχόμενη ἀπὸ τὴν κυβέρνηση περιοχή, νὰ μεταβοῦν στὸ βορρᾶ, καὶ νὰ ἐπιτρέψει – ὁ κ. Ντενκτὰς – τὴν ἐπιστροφὴ ἀναλόγου ἀριθμοῦ Ἑλληνοκυπρίων, σὲ περιοχὲς ποὺ θὰ ἀποφασίσει ἡ Τουρκοκυπριακὴ ἡγεσία» (βλέπε «Αὐγὴ» 15.6.75).

Ἐδῶ, ὁ ἀναγνώστης καλεῖται νὰ μετρήσει τὸ βάθος τῆς εὐφυΐας τοῦ Ντενκτὰς πάνω στὰ δύο δεδομένα: Στὸ Νότο, ζοῦνε μονάχα 10-12 χιλιάδες Τουρκοκύπριοι. Κι οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς στὴν Πάφο, ποὺ τὶς προάλλες (ὅπως γράφτηκε στὸ περασμένο τεῦχος), διαδήλωσαν πὼς μὲ κανένα τρόπο δὲν θέλουν νὰ πᾶνε στὸ τουρκοκρατίδιο. Καί, δεύτερο, οἱ Ἑλληνοκύπριοι ποὺ θέλουν νὰ πᾶνε στὰ σπίτια τους, εἶναι 200 χιλιάδες.

Ἔχει εἰπωθεῖ, μὰ εἶναι οὐσιῶδες γιὰ νὰ ξαναειπωθεῖ. Ἡ ἀπόκλιση πρὸς τὴ διζωνικὴ ἀπορρέει ἀπὸ τὸ ἄγχος τῶν ἰδιοτελῶν - ἡττοπαθῶν πού, τρομοκρατημένοι ἀπὸ τὴν παράταση, δὲν κατορθώνουν νὰ δοῦν ὅτι ὑπάρχει καὶ κάτι ἄλλο πέρα ἀπὸ τὶς ἐπιταγὲς τοῦ Λευκοῦ Οἴκου καὶ τοὺς ἀργοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Κρεμλίνου.

Οἱ ἄλλοι παράγοντες

Στὴν ἴδια τὴν Ἀμερική, μὲ μεγάλη σημασία ἐξακολουθεῖ νὰ ὀρθώνεται ὁ παράγοντας τῆς πλειοψηφίας τοῦ Κογκρέσσου. Αὐτὸς ποὺ προκαλεῖ τόσους πονοκεφάλους καὶ τόσον ἐκνευρισμὸ στὸν Χένρυ Κίσσινγκερ.

Λίγο νωρίτερα ἀπὸ τὴν ἀπάντηση ποὺ ἡ Κοινοβουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ Διεθνῶν Σχέσεων εἶχε δώσει στὸν Κίσσινγκερ (τὴ σημειώσαμε στὴν ἀρχὴ τοῦ ἄρθρου), ὁ Ἔντουαρντ Κέννεντυ, μιλώντας πάνω στὸ Κυπριακό, στὶς 2 τοῦ Ἰούνη, στὴ Γερουσία ἔλεγε:

«Ἐὰν πρόοδος σημαίνει τὸ νὰ περιέρχονται οἱ διπλωμάτες μας τὴν Ὑφήλιο, τὸ νὰ συναντιόνται κατὰ καιροὺς Τοῦρκοι κι Ἕλληνες καὶ Κύπριοι διπλωμάτες ἤ, ἀκόμη, καὶ νὰ πραγματοποιοῦνται ἐπαφὲς μεταξὺ τῶν δύο κοινοτήτων στὴ Λευκωσία, τότε μιὰ τέτοια πρόοδος εἶναι κενὴ νοήματος καὶ ἀποτελεῖ φλυαρία ποὺ πουθενὰ δὲν ὁδηγεῖ... Οἱ πρόσφυγες καὶ ὄχι ἡ Τουρκία χρειάζονται τὴ βοήθειά μας» (Βλέπε «Φιλελεύθερος» Κύπρου 3.6.75).

Φυσικά, ὅπλα μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσει ἡ Τουρκία. Τὰ ὅπλα εἶναι ἐμπορεύματα ἔστω καὶ βρώμικα. Καὶ πραγματευτάδες πολεμικῶν ἐφοδίων ὑπάρχουν σ' ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου. Ἡ Ἀγγλία ἔχει ἤδη ἐκδηλώσει τὴν προθυμία της νὰ προμηθεύσει τὴν Τουρκία τοὺς πυραύλους τῶν 500 ἑκ. στερλινῶν ποὺ χρειάζεται. Πρόθυμοι εἶναι καὶ ἡ Ἰταλία, καὶ ἡ Γερμανία, καὶ τὸ Ἰρὰν καὶ ἡ Λιβύη νὰ πουλήσουν ἀκάθαρτο ἐμπόρευμα. Καὶ οὔτε ἀποκλείεται νὰ κάμουν τὸ ἴδιο καὶ οἱ φίλοι μας Γάλλοι ἔμποροι. Ὅμως, πρὶν τὰ ὅπλα, εἶναι χρήματα, ποὺ χρειάζεται ἡ Τουρκία. Χωρὶς συνάλλαγμα, ὅπλα δὲν παίρνεις, ἐχτὸς ἂν αὐτὰ τὰ παίρνεις σὰν στρατιωτικὴ καὶ οἰκονομικὴ βοήθεια. Καὶ τὰ κλειδιὰ τῆς τέτοιας βοήθεις πρὸς τὴν ὑποτελὴ Τουρκία, σήμερα, μόνο τὸ ἀμερικανικὸ κογκρέσσο τὰ κρατεῖ. Κομπορρημοσύνη ἔχει πολλὴ ἡ ἔξαλλη στρατο-διοικούμενη Τουρκία. Καὶ μιζέρια περισσή. Ὅμως χρήματα δὲν ἔχει. Μέσα στὴ χρεωκοπία εἶναι ποὺ ζεῖ. Νά μερικὰ ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα ποὺ ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς «Καθημερινῆς»; ὁ Ριχ. Σωμερίτης, τὰ σταχυολόγησε ἀπὸ τὴν τελευταία ἔκθεση τοῦ ΟΟΣΑ (Ὀργανισμὸς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς) καὶ ποὺ δημοσιεύτηκαν στὸ φύλλο τῆς 11.6.75.

Σὲ 1400 δολλάρια ὑπολογίζεται τὸ κατὰ κεφαλὴ ἐτήσιο εἰσόδημα στὴν Ἑλλάδα. Καὶ στὴν Τουρκία; Μόνο 327 δολ. Σχεδὸν 6 φορὲς πιὸ μεγάλη σ' ἔκταση εἶναι ἡ Τουρκία (780 τετρ. χιλιόμετρα) ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ 4,5 φορὲς πιὸ μεγάλη πληθυσμιακὰ (40 ἑκ. κάτοικοι). Ὅμως, ἀντίστροφα ἀνάλογες εἶναι οἱ εἰσαγωγὲς καὶ ἐξαγωγές.

Ἑλλάδα: Εἰσ. 1973 3.473 ἑκ. δολ., ἐξαγ. 1973 1.454 ἑκ. δολ.
Τουρκία: Εἰσ. 1973 2.098 ἑκ. δολ., ἐξαγ. 1973 1.318 ἑκ. δολ.

Καὶ ὅσον ἀφορᾶ τὴν παιδικὴ θνησιμότητα, οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ ΟΟΣΑ λένε:

Γαλλία	12.9	τοῖς χιλίοις
Γερμανία	20.4	τοῖς χιλίοις·
Ἑλλάδα	27.8	τοῖς χιλίοις
Τουρκία	153.0	τοῖς χιλίοις

Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ *Le Monde* τῆς 4ης τοῦ Ἰούνη, μᾶς πληροφορεῖ πὼς τὴν Τουρκία τὴ γονάτισαν οἱ ἐξοπλισμοί: «Μέσα σ' ἕνα

χρόνο τὰ συναλλαγματικὰ ἀποθέματα τῆς Τουρκίας ἔπεσαν ἀπὸ τὰ 2 δισ. δολλάρια στὸ 1 δισ.. Καὶ οἱ *Financial Times* ὑπολογίζουν τὸ σημερινὸ συναλλαγματικὸ ἀπόθεμα μόνο σὲ 800 ἑκ. δολ.

Φυσικά, οἱ στρατιωτικοί, κολυμπώντας μέσα στὴν παραφροσύνη τους, πιέζουν τὸν Σουλεμὰν Ντεμιρὲλ νὰ μειώνει συνεχῶς τὴ διάθεση τοῦ συναλλάγματος γιὰ τὴ βιομηχανία, ν' ἀναβάλλει τὴν πληρωμὴ τῶν ἐξωτερικῶν χρεῶν καὶ νὰ ἐξοικονομεῖ συνάλλαγμα γιὰ τοὺς ἐξοπλισμοὺς καὶ τὴ συντήρηση τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων στὴν Κύπρο. Ὅμως γιὰ νὰ σταθεῖ ὁ Ντεμιρὲλ στὴν ἄκρη τοῦ σκοινιοῦ, ἔχει ἀνάγκη ὑποστήριξης ἀπὸ τοὺς βιομηχάνους καὶ τοὺς μεγαλοεπιχειρηματίες. Κι οἱ ἀπαιτήσεις τῶν μαζῶν; Τὰ λαϊκὰ προβλήματα;

Αὐτὴ εἶναι μόνο μιὰ μικρή, ἐλάχιστη εἰκόνα, μὰ κραυγαλέα, πρὸς ὅλα τὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη, πού, κανείς, ὅσο ἠττοπαθὴς κι ἂν εἶναι, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὴν παραγνωρίσει.

Καὶ μερικὲς γελοιότητες

Αὐτὴ ἡ εἰκόνα, πολλὰ διδάσκει.

Ἀλλὰ εἶναι καὶ μερικὲς γελοιότητες, χρήσιμες γιὰ τὴ διακόσμησή της, ποὺ ἀπαιτοῦν τὴν παρουσία τους.

Ἔκαμε, στὶς 8 τοῦ Ἰούνη, τὸ δημοψήφισμά του ὁ Ντενκτάς, ἀψηφώντας τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα. Καὶ ἀντίθετα ἀπὸ τὴν παράδοση τῶν παρόμοιων δημοψηφισμάτων, παρουσίασε τριακόσιους τόσους ἀντιτιθεμένους στὸ σύνταγμα τοῦ κρατιδίου καί, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, 30% ἀποχή, χωρὶς νὰ δικαιολογήσει αὐτὴ τὴν ἀποχή. Ποιός, τάχα, ὁ σκοπὸς ἐξὸν ἀπὸ τὴ γελοιότητα, αὐτοῦ τοῦ κατασκευάσματος;

Ὑποβάλλει αἴτηση ἡ κυβέρνηση τῆς Ἑλλάδας γιὰ ἔνταξη στὴν ΕΟΚ. (Ἡ Τουρκία δὲν κατόρθωσε ἀκόμη νὰ ὑποβάλει τὴν αἴτησή της). Ὅμως δυσανασχετεῖ καὶ διαμαρτύρεται γιατὶ ὁ Καραμανλῆς πρόλαβε τὸν Ντεμιρὲλ ἢ τὸν Ἐτσεβίτ. Ἔτσι, ὁ Τσαγλαγιανκὶλ σπεύδει καὶ καταγγέλλει στὸν πρόεδρο τῆς ΕΟΚ, ὅτι... «ἡ αἴτηση τῆς Ἑλλάδας ἐνέχει πολιτικὰ κίνητρα καί, κατὰ συνέπεια, δὲν πρέπει νὰ γίνει ἀποδεχτή». Ἀκόμη, συμπληρώνει «ἐπιχειρηματολογώντας»: «Ἡ Τουρκία καὶ ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ ἐπιλύσουν διμερῶς τὰς διαφοράς των, χωρίς... ν' ἀναμίξουν διεθνεῖς ὀργανισμούς, ὅπως ἡ ΕΟΚ».

Στὶς 24 τοῦ Ἰούνη εἶναι καθορισμένη ἡ σύσκεψη ποὺ θὰ μελετήσει τὸ ζήτημα τῆς σύνδεσης τῆς Κύπρου μὲ τὴν ΕΟΚ. Διαμαρτύρονται οἱ Τοῦρκοι καὶ ἀπαιτοῦν νὰ ἀποπεμφθοῦν οἱ Ἑλληνοκύπριοι, καθότι τὸ Κυπριακὸ δὲν ἔχει ἀκόμη λυθεῖ. Κι ἂν αὐτὸ δὲν γίνει, τότε «ἡ στάση τῆς ΕΟΚ θὰ θεωρηθεῖ ὡς ἐπέμβαση στὰ ἐσωτερικὰ τῆς Κύπρου». Καὶ ἡ διαμαρτυρία ἐπεκτείνεται πρὸς τὴν ἡγεσία τοῦ NATO, μ' ἀπαίτηση «νὰ παρέμβει τὸ NATO».

Προσκαλεῖται ὁ Μακάριος κι ἐπισκέπτεται τὶς ἀφροασιατικὲς χῶρες. Πάλι διαμαρτυρίες. Καὶ ἀποστέλλονται στὶς ἀραβικὲς πρωτεύουσες Τοῦρκοι ἀντιπρόσωποι, γιὰ νὰ καλέσουν τοὺς ὁμόθρησκους νὰ κλείσουν τὶς πόρτες στὸν ἀλλόθρησκο Μακάριο.

Ἔχουν καὶ αὐτὲς οἱ γελοιότητες τὴ σημασία τους. Καὶ ἀποτελοῦν ζωντανὸ δεῖγμα κείνης τῆς νέας δυναμικῆς κατάστασης ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν ἑλληνοκυπριακὴ στροφὴ πρὸς τὸν παράγοντα ποὺ ὀνομάζεται τρίτος κόσμος.

Ἀπὸ κάθε ἄποψη εἶναι χρήσιμος αὐτὸς ὁ νέος παράγοντας, ποὺ ἤδη ἔχει ξεσκίσει μερικὰ ἀπὸ τὰ ἰμπεριαλιστικὰ σχέδια καὶ ἀνοίγει τὸ δρόμο γιὰ τὴν πλήρη ἀποτυχία τῆς νεοιμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς. Στὴν περίπτωσή μας, εἶναι ὁ παράγοντας ποὺ μπορεῖ, καλὰ καὶ μεθοδικὰ χρησιμοποιούμενος, νὰ ἐξασκεῖ συνθλιπτικὴ πίεση στὴν τουρκικὴ ἀλλοφροσύνη.

Σταθερά, πρὸς αὐτὸ τὸ δρόμο ὀφείλει νὰ τραβήξει ἡ κυπριακὴ ἡγεσία. Καὶ κεῖνοι ποὺ πνίγονται ἀπὸ ἡττοπάθεια, μέσα στὶς τωρινὲς δύσκολες στιγμές, ποὺ πιὸ δύσκολες τὶς κάνει ἡ στάση τῶν Ὑπερδυνάμεων (ἔστω καὶ διαφοροποιημένη) ὀφείλουν νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος. Ἄλλος δὲν ὑπάρχει. Εἶναι ὁ δρόμος ποὺ μέσα σ' αὐτὸ θὰ σταθεροποιηθοῦν οἱ κυπριακὲς (καὶ οἱ ἑλληνικὲς θέσεις), ποὺ θὰ ἀποτρέψει κάθε παραπέρα ὑποχώρηση. Γιατὶ κάθε παραπέρα ὑποχώρηση πρὸς διζωνικὲς λύσεις, μόνο πρὸς τὴν καταστροφὴ καὶ τὸν ἀφανισμὸ τῆς Κυπριακῆς Πατρίδας ὁδηγεῖ.

Ἀθήνα 16-6-1975

Πλουτῆς Σέρβας

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΝΘΟΣ

ΑΓΙΣ ΛΑΖΑΡΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ
Τὸ ξανθὸ δεκαεξάχρονο παλληκάρι

Ὥρα κακιὰ κτύπησε τὸ πιὸ τρυφερὸ βλαστάρι τῆς κυπριακῆς δημοσιογραφικῆς οἰκογένειας, τὸ 16χρονο Ἄγι Λαζάρου Χριστοφίδη.

Στὰ τέλη τοῦ 1958 γεννήθηκε, στὴ Λευκωσία, ὁ Ἄγις. Καλὰ καλὰ δὲν εἶχε κλείσει τὰ δεκατέσσερά του, ὅταν εἶπε στὸν παλιὸ ἀγωνιστή, πολυφαμελίτη πατέρα: «Πολλοὶ εἴμαστε στὸ σπίτι. Μεγάλο τὸ βάρος στοὺς ὤμους σου. Αἰσθάνομαι πὼς ἔχω τὴ δύναμη νὰ προσφέρω κι ἐγὼ κάτι στὸ σπίτι. Δὲν θὰ διακόψω, φυσικά, τὴ φοίτησή μου στὸ σχολειό. Ὅμως μπορῶ, ταυτόχρονα, σὲ κάποια δουλειὰ νὰ βολευτῶ».

Τό 'πε κι ἀμέσως ξεκίνησε γιὰ τὰ γραφεῖα τῆς καθημερινῆς ἐφημερίδας «ΤΑ ΝΕΑ» τῆς Λευκωσίας. Ἐκεῖ, ὅλοι αἰφνιδιάστηκαν.

– Καὶ τί μπορεῖς νὰ κάμεις ἐσύ, παιδί μου; Τοῦ 'πε ὁ διευθυντὴς κοιτάζοντάς το μὲ στοργή.

– Πολλὰ μπορῶ νὰ κάμω. Ἂς ἀρχίσουμε ἀπὸ κάτι ἁπλό. Δοκιμάστε με.

Κι ἄρχισε ὁ Ἄγις μὲ τὰ σύρτα φέρτα. Σὲ λίγο τοῦ ἀνέθεσαν μεταφράσεις ἀπὸ τὰ ἐγγλέζικα. Δὲν πέρασαν πολλοὶ μῆνες γιὰ νὰ τοῦ ἐμπιστευτοῦν τὸ κοινωνικὸ ρεπορτάζ, καὶ νὰ περάσει, πολὺ γρήγορα, σ' ἔρευνες πάνω στὰ τρέχοντα σχολικὰ καὶ λαϊκὰ προβλήματα. Στὴ σύνταξη ἄρχισαν νὰ μιλοῦν γιὰ τὸ ξανθὸ μικρὸ ἄγγελο, γιὰ τὸ παιδὶ θαῦμα, ποὺ ἡ Ἕνωση Συνταχτῶν τὸ δέχτηκε στὶς γραμμές της σὰ «δόκιμο μέλος».

Ἐνάμισι χρόνο ἀργότερα ἀντίκριζε τὸ χουντικὸ κυπριακὸ πραξικόπημα, ποὺ ἄνοιξε τὸ δρόμο στὴν τουρκικὴ εἰσβολή. Ἀπὸ τοὺς πρώτους ἔτρεξε στὰ ὑπόγεια τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς γιὰ νὰ πάρει τὸ ὅπλο του. Σὰν λιοντάρι πολέμησε στὴ μάχη τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τοῦ «Πεντάδρομου», τοῦ «Μπάτα», τοῦ «Λαϊκοῦ Καφεκοπτείου». Κι ὅταν σεμνά, ἐπέστρεφε, σὲ ψευτοπερήφανο μεγαλύτερο συνάδελφό του ποὺ ὑπέγραφε μὲ τὸ ψευδώνυμο «ἀντιστασιακός», ἔλεγε: «Ἀντιστασιακὸς πρέπει νά 'σαι καὶ νὰ περιμένεις τὸ προσκλητήριο. Καὶ ὄχι νὰ ὑπογράφεις».

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ΕΔΕΚ, δρ Λυσσαρίδης, μπροστὰ στὸ λευκό του φέρετρο, μὲ συντριβὴ τὸν ἀποχαιρετοῦσε: «Μικρέ, ἀγαπημένε φίλε μὲ τὴ μεγαλύτερη καρδιὰ καὶ τὰ μεγάλα ἰδανικά. Σὲ βλέπαμε στὸ μέλλον νὰ στέκεις στὴν πρωτοπορία αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, γιατὶ εἶχες ὅλα τὰ φόντα, τὴν ἀνθρωπιά, τὴν καρδιά, τὰ ἰδανικά, τὴν παλληκαριά. Ἐμεῖς ὅλοι, γέροι καὶ νέοι, θὰ κρατήσουμε τὸ ἴδιο λάβαρο ποὺ κρατοῦσες ἐσὺ στὰ ἁγνὰ μικρά σου χέρια».

Κι οἱ συμμαθητές του τὸν ἀποχαιρέτησαν μὲ τὴν κορδέλα πού 'γραφε: «Οἱ μικροὶ μαθητές, στὸ μεγάλο τους δάσκαλο».

Κανεὶς ποτὲ δὲν θὰ ξεχάσει τὸ σπινθηροβόλο παιδί, ποὺ ἦταν πρῶτο στὸ σχολειό, πρῶτο στὴ δουλειά, ἄφοβο παλληκάρι καὶ ἄξιο γιὰ ν' ἀνέβει ὅλα τὰ σκαλοπάτια τοῦ ἀγωνιστῆ δημοσιογράφου.

Ὥρα κακιά, μιὰ τυχαία ἐκπυρσοκρότηση τοῦ πιστολιοῦ του, ποὺ κατὰ τὶς μεσονύκτιες ὧρες, ὕστερα ἀπ' τὴν ἔντονη δουλειά του, τὸ περιεργαζόταν στὸ ὑπνοδωμάτιό του, πῆρε τὸ παλληκάρι τόσο πρόωρα, τόσο σκληρά, τόσο ἄδικα. Ὅμως, ἡ Κύπρος θὰ κρατᾶ γιὰ πάντα, μέσα στὰ σπλάχνα της, τὸ ἀδαμάντινο Κυπριόπουλο, ποὺ καὶ κάτω ἀπὸ τὸ μνῆμα θὰ φωτίζει, μ' ὅλα τ' ἄλλα ἀδικοχαμένα Κυπριόπουλα, τὸ δρόμο πρὸς τὴν Ἀνάσταση.

ΜΙΑ ΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ Συν/χη ἐ. ἀ. κ. Λ. ΛΕΛΛΟΥ

Ἀπὸ τὸν πληρεξούσιο δικηγόρο τοῦ συνταγματάρχου ἐν ἀποστρατείᾳ κ. Λεωνίδα Βασ. Λέλλου πήραμε τὴν παρακάτω ἐξώδικη πρόσκληση, τὴν ὁποία καὶ δημοσιεύουμε:

Ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς ὑμᾶς εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 15 τεῦχος τῆς Β΄ περιόδου τῆς 22 Μαρτίου 1975 ἐν σελίδι 41 τῆς ὡς ἄνω παρ' ὑμῶν ἐκδιδομένης καὶ κυκλοφορησάσης 15ημέρου πολιτικῆς ἐπιθεωρήσεώς σας ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ΑΝΤΙ», ἐδημοσιεύσατε ἄρθρον ὑπὸ τοῦ τίτλου «ΕΘΝΟΣΩΤΗΡΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ!» ἐν τῇ ὁποία ἐκτὸς τῶν ἄλλων γράφετε μὲ σαφεστάτην τὴν πρόθεσιν τῆς κατασυκοφαντήσεώς μου ὡς ἀτόμου καὶ ὡς ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὅτι δῆθεν «ὁ ἐθνοσωτήριος βίος τῶν ὑπερπατριωτῶν ποῦ ἔσωζαν ἐπὶ 7 ἔτη τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἐφείσθη οὔτε τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ ἐργασιῶν. Καὶ σωστὰ μιᾶς καὶ ἡ ἀρχαιολατρεία εἶναι ἰδιαίτερη ἀδυναμία τῆς πατριδοκάπηλης Πατριδολατρείας τῶν σωτήρων ποὺ τὸ πάθος τους πρὸς τὰ μνημεῖα τοῦ Ἕλλην. Πολιτισμοῦ ἔφθανε μέχρι ἀρχαιοκαπηλίας».

«Ὑπὸ τὴν ἐμπνευσμένη ἡγεσία τοῦ Μαρινάτου καὶ διαφόρων... *Ταγματαρχῶν ὅπως ὁ Λ. Λέλλος...* καὶ διαφόρων ἄλλων «ἀλεξιπτωτιστῶν» ποὺ ἐντὸς νυκτὸς ἔγιναν ἐπαΐοντες ἀρχαιολόγοι, ἔτσι ὥστε νὰ στελεχώσουν...

Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τοῦ ζήλου γιὰ τὴν διάδοσι τῶν ἑλληνοχριστιανικῶν ἰδεωδῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μνημείων τῆς ἑλληνικῆς δημιουργίας σὲ διεθνῆ πλαίσια εἶναι καὶ ἡ ἀποστολὴ σὲ ἔκθεσι τῆς Ἰαπωνίας *μιᾶς Κόρης τῆς Ἀκρόπολης ποὺ ἐπέστρεψε κομίζοντας μέσα στὶς ἀποσκευές της κάμποσα τρανζίστορς ποὺ πέρασε ἀπ' τὸ τελωνεῖο μὲ τὴ σφραγίδα τῶν ἀρχαιοτήτων γιὰ τὸν Ταγματάρχη ἐ.ἀ καὶ τοῦ «ἀντισταsιακοῦ» Λεωνίδα Λέλλου.* Προφανῶς πρὸς χάριν τῶν ἑλληνοϊαπωνικῶν μορφωτικῶν καὶ πολιτιστικῶν ἀνταλλαγῶν»...

«Καὶ ἐνῶ ἡ συζήτησι γιὰ κάθαρσι κι ἀποχουντοποίησι συνεχίζεται δὲν βλέπουμε καμιὰ τέτοια συγκίνηση στὴν ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία...»

Ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω παρ' ὑμῶν γραφόμενα καὶ δημοσιευθέντα εἶναι κακόβουλα, ἀνυπόστατα, ἀβάσιμα καὶ ἀναληθῆ καὶ μοναδικὸν σκοπὸν ἔχουσιν τὴν κατασυκοφάντισίν μου καὶ δυσφήμισίν μου ὡς ἀτόμου καὶ ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τοῦ Ἕλλην. Στρατοῦ πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἀνόμων σκοπῶν ἢ τῶν ὄπισθεν ὑμῶν κρυπτομένων, καθ' ὅσον θὰ ἔπρεπε πρὶν προβῆτε εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν ἄνω μυθευμάτων σας νὰ γνωρίζετε ἢ ἄλλως νὰ ἐλέγξετε διὰ νὰ πληροφορηθῆτε ὅτι:

Ὁ τότε ταγματάρχης πεζικοῦ Λεωνίδας Λέλλος, ὅστις ὑπηρέτησε ἐπὶ 2 ἔτη εἰς συμμοριτοπόλεμον εἰς τὴν γραμμὴν τῶν πρόσω, συμμετέσχεν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος Κορέας ἐπὶ ἓν ἔτος, ὑπηρέτησεν εἰς τὴν μαρτυρικὴν Κύπρον ἐπὶ 3 ἔτη, ἐτιμήθη μὲ τ' ἀνώτερα Ἑλληνικὰ καὶ ξένα παράσημα καὶ μετάλλια καὶ μετεπαιδεύθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον COLOMBIA τῶν ΗΠΑ ἐπὶ διετίαν καὶ ΑΠΕΣΤΡΑΤΕΥΘΗ λόγω συμμετοχῆς του εἰς τὸ ἀντικίνημα τοῦ Βασιλέως τῆς 13.12.67 μὲ σύνταξιν δρχ. 4.000 περίπου μηνιαίως πρὸς βελτίωσιν τῆς ὁποίας λόγω τῶν οἰκογενειακῶν μου ἀναγκῶν (σύζυγον καὶ τέκνον) ἠναγκάσθην νὰ διορισθῶ ἡμερομίσθιος ἔκτακτος ὑπάλληλος τοῦ Ταμ. Ἀρχαιολογικῶν Πόρων.

Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ὑπηρεσίας μου, εἰς τὸ (ΤΑΠ/ΓΔΑΑ), μόνον ταλαιπωρίας καὶ διώξεις ὑπέστην. Ἀναφέρω συγκεκριμένως τρία χαρακτηριστικὰ περιστατικά:

1) Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Φ. 320/32/24.5.71 ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργ. Προεδρίας Κυβ/σεως - Γραφείου Ἀσφαλείας, ἀπευθυνομένου προσωπικῶς εἰς ἐμέ, μοὶ ἐγνώσθη ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀνησυχῶ διὰ τὴν προσωπικήν μου ἀσφάλειαν, καθ' ὅσον συμφώνως πρὸς τὰς πληροφορίας τοῦ Γραφείου, ἡ δρῶσα ἐσχάτως ἀντεθνικὴ ὀργάνωσις ἐν Ἀθήναις, μὲ τὰς γνωστὰς ἐγκληματικὰς ἐνεργείας της, τυγχάνει φιλοβασιλική.

2) Ἀπελύθην ἐκ τῆς ὡς ἄνω ὑπηρεσίας τὴν 14ην Αὐγούστου 1972 ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ταμείου Ἀρχαιολ. Πόρων, ἄνευ οὐδενὸς αἰτιολογικοῦ καὶ

3) Ἀπηγορεύθη παρανόμως ἡ πώλησις τοῦ βιβλίου μου «ΕΛΛΑΣ-ΜΟΥΣΕΙΑ» εἰς τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους καὶ Μουσεῖα τῆς τέως Περιφερειακῆς Διοικήσεως Πελοποννήσου, Δυτ. Στερεᾶς Ἑλλάδος, κατὰ διαταγὴν τοῦ Διοικητοῦ της Συνταγματάρχου ἐ.ἀ. Ἀ. Λέκκα. Καὶ νῦν εἰσέρχομαι εἰς τὸ κύριον θέμα τοῦ ἄρθρου τῆς ὑμετέρας 15ρου Πολ. Ἐπιθεωρήσεώς σας τὸ «ΑΝΤΙ».

Τὸ 1970 ὁ τότε Ὑφυπουργὸς Προεδρίας Κυβερνήσεως Κ. Βοβολίνης μοὶ ἀνέθεσε νὰ μεταβῶ εἰς Ἰαπωνίαν, ἵνα παραδώσω τὴν ἀρχαϊκὴν κόρην τῆς Ἀκροπόλεως εἰς τὴν ἐν OZAKA διεθνῆ ἔκθεσιν, «EXPO 70». Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐκθέσεως μοὶ ἀνετέθη ὁμοίως ἡ παραλαβὴ ταύτης διὰ τὴν ἐπιστροφήν της εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τόσον κατὰ τὴν μετάβασιν ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐγὼ μὲν ἐταξίδευσα δι' ἐπιβατηγοῦ ἀεροσκάφους, ἡ δὲ κόρη ἀπεστάλη διὰ μεταφορικοῦ Α/Φ ἑτέρας ἑταιρίας. Ἡ ἄφιξίς μου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο εἰς χρόνον διάφορον ἐκείνου τῆς κόρης.

Τὸ κιβώτιον συσκευασίας τῆς κόρης ἀφίχθη εἰς τὸν ἀερολιμένα τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ ὡς ἦτο φυσικὸν διὰ τῆς Τελωνειακῆς ὁδοῦ ἔνθα ὑπέστη τὸν κεκανονισμένον Τελωνειακὸν ἔλεγχον ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Ἰαπωνικῆς Ἑταιρίας YAMATO TRANSPORTATION COMPANY κ. Σπύρου Σπύρου, ὑπευθύνου διὰ τὴν παραλαβὴν τῆς κόρης. Ἐκ τοῦ Τελωνειακοῦ ἐλέγχου διεπιστώθη ὅτι ἐντὸς τοῦ κιβωτίου ὑπάρχουν τοποθετημένα μία κούκλα καὶ πέντε (5) ἄλμπουμ μὲ ὁδηγοὺς τῆς ἐκθέσεως ἅτινα κριθέντα ὡς ἀντικείμενα ἄνευ ἀξίας καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐδασμολογήθησαν. Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα μοὶ εἶχον δοθῆ ὡς δῶρον ὑπὸ τοῦ Δ/ντοῦ Μουσείου EXPO 70 κ. ΝΑΚΑΓΙΑΜΑ καὶ ἐτοποθετήθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐντὸς τοῦ κιβωτίου – χάριν εὐκολωτέρας μεταφορᾶς. Τὰ ἀνωτέρω παρελήφθησαν ὑπ' ἐμοῦ εἰδοποιηθέντος, μετὰ τὴν ἀποσυσκευασίαν τῆς κόρης, πραγματοποιηθεῖσα εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἀκροπολέως ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ κ. Σπύρου καὶ τοῦ Δ/ντοῦ τῆς Ἀκροπόλεως κ. Δοντᾶ. Μετὰ διετίαν ἐτοποθετήθη ὡς Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου ὁ κ. Λέκκας (μὲ τὸν ὁποῖον εἶχον προσωπικὰς διαφορὰς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1960 καθ' ἣν ἐποχὴν συνυπηρετούσαμεν εἰς Κύπρον). Ἐκ διαβολῆς καὶ ἐν ἀγνοίᾳ μου ἐδημιουργήθη διὰ πρώτην φορὰν θέμα λαθραίας εἰσαγωγῆς ἀντικειμένων ἐξ Ἰαπωνίας ὑπ' ἐμοῦ. Πληροφορηθεὶς ἐξωδίκως τὸ γεγονὸς ἐζήτησα παρὰ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ κ. Παναγιωτάκη, νὰ παραπέμψῃ τὸ θέμα εἰς τὸν κ. Εἰσαγγελέα, διότι ὁ τότε Γεν. Γραμματεὺς Συν/ρχης ὁ Α. Λέκκας ἔχων σκοπὸν νὰ μὲ δυσφημήσῃ ποικιλοτρόπως, εἰσηγήθη νὰ τεθῇ ἡ ὑπόθεσις εἰς τὸ ἀρχεῖον διότι ἐκ τῶν καταθέσεων ἦτο βέβαιος ὅτι θὰ διέλαμπεν ἡ ἀλήθεια ἐὰν ἡ ὑπόθεσις παρεπέμπετο εἰς τὸν κ. Εἰσαγγελέα, ἐνῶ οὗτος ἐπεθύμει ὅπως ἡ συκοφαντία μὲ βαρύνει διὰ βίου.

Παρ' ὅλον τοῦ ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον ἀπολυθῆ ἄνευ αἰτιολογικοῦ, δι' ὃ καὶ ἐκκρεμεῖ ἀγωγή μου κατὰ τῆς ὑπηρεσίας, εὐτυχῶς δι' ἐμὲ ἡ ὑπόθεσις παρεπέμφθη τῷ κ. Εἰσαγγελεῖ. Γενομένης τακτικῆς ἀνακρίσεως καθ' ἣν ἐξετάσθησαν ὀκτὼ (8) μάρτυρες, πλὴν ἐμοῦ (μὴ κληθεὶς οὔτε ὡς μάρτυς οὔτε ὡς κατηγορούμενος) ἐξεδόθη τὸ συγκοινοποιούμενον τῇ παρούσῃ ὑπ' ἀριθ. 4710/73 ἀθωωτικὸν βούλευμα.

Τὸ Συμβούλιον τῶν ἐν Ἀθήναις Πλημμελειοδικῶν ἀπεφάνθη ὅτι δὲν στοιχειοθετεῖται παντάπασιν τὸ δι' ὃ ἀσκηθεῖσα ποινικὴ δίωξις ἔγκλημα τῆς λαθρεμπορίας εἰς βάρος μου. ΟΥΔΕΠΟΤΕ συνειργάσθην μὲ τὴν «ΧΟΥΝΤΑ», δι' ὃ καὶ διὰ τοῦ ἀπὸ 4.3.75 Δ/τος ἐπαναφέρθην εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, προήχθην κατὰ δύο βαθμοὺς θεωρηθεὶς ὡς μηδέποτε ἀπομακρυνθεὶς ταύτης καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀποστρατευθείς.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, τὸ δημοσίευμά σας ὑπὸ τὸν ἄνω ἐντυπωσιακὸν τίτλον, τυγχάνει κακόβουλον, ἀνυπόστατον,ψευδέστατον καὶ λίαν συκοφαντικὸν καὶ δυσφημιστικὸν δι' ἐμὲ καὶ ἐν ταυτῷ δὲ θίγει δημοσίως τὴν τιμήν μου καὶ τὴν ὑπόληψίν μου.

Δι' ὃ σὺν τῇ ρητῇ ἐπιφυλάξει παντὸς ἐν γένει δικαιώματός μου καθ' ὑμῶν καὶ δὴ τῆς ὑποβολῆς ἁρμοδίως μηνύσεως καθ' ὑμῶν καὶ ἀγωγῆς πρὸς ἀποκατάστασιν πάσης θετικῆς καὶ ἀποθετικῆς ζημίας μου ὡς καὶ τῶν ἐξόδων τῆς παρούσης ἐκ δρχ. 1.500.

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΟΣ ἐντόνως διὰ τὸ ὡς ἄνω ψευδές, συκοφαντικὸν καὶ δυσφημιστικὸν δημοσίευμά σας.

ΣΑΣ ΠΡΟΣΚΑΛΩ ὅπως συμφώνως τῷ περὶ τύπου νόμῳ δημοσιεύσητε πάραυτα αὐτούσιον τὴν παροῦσαν μου ἐν τῇ αὐτῇ θέσει σελίδα καὶ ὑπὸ τὰ αὐτὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα τῆς παρ' ὑμῖν ὡς ἄνω ἐκδιδομένης 15ημερης Πολ. Ἐπιθεωρήσεως ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ΑΝΤΙ».

Ἁρμόδιος Δικαστικὸς Ἐπιμελητὴς ἐπιδότω νομίμως τὴν παροῦσαν πρὸς τὴν πρὸς ἣν ἀπευθύνεται *Δεκαπενθήμερην Πολ. Ἐπιθεώρησιν «ΑΝΤΙ»* ἐκπροσωπουμένην νομίμως, πρὸς γνῶσιν της καὶ διὰ τὰς νομίμους συνεπείας, ἀντιγράφων ἐξ ὁλοκλήρου τὴν παροῦσαν ἐν τῇ συνταχθησομένῃ ἐκθέσει του, μὲ τὴν δήλωσιν ὅτι ἐπικολλᾶται τὸ κατὰ φύλλον χαρτόσημον ὡς καὶ τὸ ἐκ δρχ. 30 τ. Πρ. Δικ. Ἀθηνῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12 Ἀπριλίου 1975
ὁ τοῦ ἐξωδίκως Δηλοῦντος, Διαμαρτυρομένου
καὶ προσκαλοῦντος Λεων. Λέλλου πληρ. Δικηγόρος.

ΣΦΙΓΓΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ

Τοῦ Μιχάλη Κατσαροῦ

● Τὸ ἀληθινὸ πρόσωπο τῆς τέχνης τὸν τελευταῖο καιρό, ἀρχίζει νὰ καλύπτεται ἀπὸ πέπλα μυστηρίου καὶ φιλοσοφικῶν προβληματισμῶν. Οἱ μελετητές, ἂν οἱ ἴδιοι δὲν εἶναι φιλόσοφοι ἢ ἐρασιτέχνες ἑνὸς «ισμοῦ», εἶναι στὴν ὑπηρεσία μιᾶς ἀναζήτησης γενικότερης, ποὺ ἐμφανίζεται ὅπου καὶ γραφή.

● Ἡ «γουτεμβεργιανὴ» τυπογραφία, ὁ κινηματογράφος, ἡ τηλεόραση, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ὅπου ἀλλοῦ ἐκφράζεται «γράφοντας» αὐτὴ ἡ ἀναζήτηση, χτυπᾶ τὴν «ἀνθρωπότητα» τῆς τέχνης, τῆς δημοσιότητας, μὲ χίλιες ἐκφράσεις. Κυκλοφόρησε στὴν Ἀγγλία τὸν τελευταῖο χρόνο, τὸ ἔργο τοῦ Μπάυρον, ἐπ' εὐκαιρία τῶν 150 χρόνων ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή του, ὡς νέου μεταρρυθμιστοῦ μιᾶς Βικτωριανῆς ἐποχῆς, νέας ὅσο καὶ ὁ Πύργος τοῦ Λονδίνου. Ἡ ἐπιτακτικὴ φωνή του, φρέσκια καὶ τώρα, μᾶς θέτει τὸ ἐρώτημα γιατί οἱ Ἄγγλοι τότε τὸν ἀπώθησαν καὶ γιατί καὶ τώρα, μετὰ τὸν προπέρσινο χαμὸ τοῦ Πάουντ, τηροῦν τὴν ἴδια στάση, ὅσον ἀφορᾶ γιὰ συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες.

● Ὁ Μπάυρον, τότε, «πῆρε τοὺς δρόμους» γιὰ νὰ πεθάνει, πρὶν φθάσει στὸ Αἰτωλικὸ καὶ ὁ Πάουντ δὲν βραβεύτηκε μὲ Νόμπελ καὶ ἀποκηρύχτηκε, τότε ποὺ ὁ «πόλεμος» ἔθετε τὸ μέγα ἐρώτημα τῆς νέας «τσωρτσιλικῆς» ἀναζήτησής του, ἐκεῖ ποὺ ὑπῆρχε. Ἕνας Ἐλβετὸς φοιτητὴς μοῦ εἶπε ὅτι «ὁ Μπάυρον ζητοῦσε ἕναν Πάουντ, ἀλλὰ οἱ ἐποχές τους δὲν συνέπιπταν καὶ οἱ δυό τους βάδιζαν γιὰ τὸ Αἰτωλικό». Ὁ χιουμοριστικὸς ὁρισμὸς τοῦ Ἐλβετοῦ φοιτητῆ γιὰ τὸ σύμβολο τοῦ «Αἰτωλικοῦ», γιὰ δυὸ αἰῶνες αἰτήσεως καὶ ἀναζητήσεως ποὺ ἀπέχουν 150 χρόνια μεταξύ τους, μᾶς δίνει τὴν ὑψηλὴ ἔννοια τῆς σύγχρονης ἀναζήτησης.

● Αἰτῶ, μέσω τῆς τέχνης, κάτι συγκεκριμένο, εἶναι ἕνα εἶδος ποὺ ἔχει τὴ μαγεία του, ἀλλὰ καὶ τὸ φόβο, ὅταν ἀντιμετωπίζουμε τὴν ἀλήθεια σὰ μιὰ ὀργανωμένη πράξη. Τὸ φόβο ὅτι οἱ Σφίγγες της θὰ μᾶς ρίξουν τὴν ἀπαίτησή μας σὲ δρόμο παραπλάνησης. Τότε τί θὰ κάνει ἕνας χωλὸς Μπάυρον στὴν Ἑλλάδα καὶ ἕνας Πάουντ στὸ Μπρούνεμπουργκ, κοντὰ στὸν γαμπρό του πρίγκηπα Μπορίς; Ἢ θὰ πέσει στὶς «πατριωτικὲς» κραυγὲς τῶν φουστανελάδων τοῦ '21 ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἄλλος στὰ ἀπελπιστικὰ «γλωσσόφωνα» γράμματα τοῦ Τζόυς. Ὁ πρόσφατος Πάουντ, τότε ποὺ οἱ Ἕλληνες εἶχαν τὴν Κατοχή, μᾶς καλοῦσε ἀπὸ τὰ χιτλερικὰ μεγάφωνα τοῦ Μουσολίνι γιὰ μιὰ ὑποτυπώδη ἐλευθερία ποὺ τὸν ἐνδιέφερε.

● Ἤθελε ἀπὸ τὴ «Λούστρα 15» νὰ περάσει στὸ «καλὸν» τὰ δυὸ ποιήματά του, ποὺ τόσο στὸ παρελθὸν μᾶς συνεπῆραν. Κανεὶς δὲν φανταζόταν, κι ὁ ἴδιος τὸ προφθασε, ὅτι μετὰ ἀπὸ 50 χρόνια, τὸ «Λούστρα 15» θὰ ἔπαιρνε τόση ἐπικαιρότητα καὶ προπόρευση, γιὰ νὰ φτάσει, ὁ ἴδιος δὲν πρόλαβε, τὸ φόρτε του τὸ 1974, μὲ τὶς πολλαπλὲς ἐκδόσεις του.

● Ξαφνιασμένοι, οἱ νέοι του ἀναγνῶστες μιλοῦσαν βέβαιοι κι αὐτὴ τὴ φορά, ὅτι ἡ ἀναζήτησή τους τέλειωσε στὴν ποίησή του. Ἀλίμονο ὅμως, τώρα ποὺ εἴμαστε κοντὰ στὴ νέα τέχνη, πάλι ἡ ἀναζήτηση ἄρχισε, παρὰ τὶς ἀπεγνωσμένες προσπάθειες αἰγυπτιακῶν Σφιγγῶν γιὰ ποιητὲς καὶ φιλοσόφους. Τὴν τέχνη ποὺ νέες προπορευόμενες χῶρες μᾶς φέρουν ὡς θουριακὸν τρόπαιον καὶ ἀπαιτοῦν τὸ νέο φόρτε της, ποὺ ποιὸς ξέρει ποῦθε πηγάζει.

● Οἱ νέγροι τῆς Ἀμερικῆς, οἱ νεοαφρικάνοι, οἱ ποιητὲς τῆς Κρουστάνδης καὶ Νέου Ντελχὶ μᾶς ὑποψιάζουν γιὰ νέα ἀναζήτηση, γιὰ νὰ συντηρήσουν τὴν ὡραία καὶ φορεμένη χθεσινὴ λάμψη τῆς μονάδας τους, στὸν τόπο τῆς γέννησής τους. Τί ὅμως ἡ νέα τέχνη καὶ ἀνθρωπιὰ ἀναζητᾶ, ποὺ πάλι τὰ φράγματα τὴν ἐμποδίζουν; Τὴν ἀληθινὴ τροφοδοσία σὲ σχέση μὲ τὸ νέο τους πολιτισμό.

● Ἕνας ἀγώνας ἀφετηριῶν καὶ ἡμερομηνιῶν γιὰ τὴ νέα Ναζαρέτ, τὴν πορεία της ποὺ ξεπέρασε τὴν ἑρμοδότησή της. Καὶ ὅταν συμβαίνει τὸ τελευταῖο, ὅταν καὶ τὸ Πάνθεον κατακτηθεῖ, ἡ ἀναζήτηση τῆς νέας ἀλήθειας τῆς τέχνης κυκλοῦται καὶ ὁ φοβερὸς κύκλος της ὁμοιάζει, φεῦ, ὡς μηδέν.

● Τότε στὶς πράσινες σάλες τῶν αἰγυπτιακῶν μύθων, νεκροπομποὶ καὶ ταριχευτὲς ἑτοιμάζουν τὰ φέρετρα τῆς παλαιᾶς τέχνης, ὡς ἐὰν οἱ Σφίγγες νὰ ἔπαιζαν πλέον ρόλον προφυλάξεως μὲ τὸ ἄνοιγμά τους, καὶ τὸ φραγμὸ γιὰ κάθε ἀναζητητή της. Ἤδη ἡ νέα ἄφιξη μὲ δικάς της κεφαλὰς Ἑρμῶν, μὲ δικά της πολιτικὰ μέσα καί, ἀλίμονο, χωρὶς ἄλλο Νάρκισσο, σπάει τὸν ἐαρινὸ χιτώνα της καὶ ἀντὶ τέχνη, ζητᾶ τὴ ζωή. Ἐδῶ, θὰ τοποθετήσω τὸ Ζ(ῆτα) ὡς Ζενὶθ γιὰ νὰ βάλω τὸ Ναδὶρ ὡς Ν. Ἀλλὰ δανειζόμενος (ἀπὸ παλιὰ μελέτη μου) τὴν πραγματικὴ ἔννοια τῶν δύο γραμμάτων Ζ καὶ Ν λέγω, Ζῶν καὶ Νεκρόν. Νά ποῦ φθάνει ἡ συνεχὴς ἐστετικὴ ἀναζήτηση τῆς τέχνης, νά γιατί ἡ Σφίγγα προφυλάει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς Ἀλήθειας τῆς τέχνης ὡς ἐπικίνδυνον καὶ ἀναζήτησιν τοῦ Ἀδυνάτου καὶ ἀπροσίτου. Ποιός, μά τὴν ἀλήθεια, ἀπ' ὅλους θ' ἀντέξει τὸ δρόμο τοῦ ἄνευ κινδύνου ζητιάνου τῆς τέχνης καὶ τῆς συγχρόνου σοφίας;

Μιχάλης Κατσαρὸς

•θέατρο•

Τῆς Ἄννυς Θ. Κολτσιδοπούλου

Ὁ Ε.Ο.Τ. παρουσιάζει...

Ἡ φετεινὴ φεστιβαλικὴ χρονιά, προβάλλει περιχαραγμένη ἀπὸ βουβὲς ἐπετείους. Τὸ Φεστιβὰλ Ἀθηνῶν, κλείνει τὰ 20 χρόνια του. Τὰ «Ἐπιδαύρεια» ἐνηλικιώνονται (21) καὶ ἡ Ἐπίδαυρος παύει νά 'ναι τὸ θερινὸ τσιφλίκι τοῦ Ἐθνικοῦ τῆς Ἀθήνας. Τὸ Φεστιβὰλ Φιλίππων-Θάσου τοῦ Κ.Θ.Β.Ε. γίνεται ἐτῶν 15. Ἡ νέα ἑλληνικὴ δημοκρατία χρονίζει καί, πάνω ἀπ' ὅλα, συμπληρώνονται 2.500 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Αἰσχύλου, πού, μαζὶ μ' ὅλα τ' ἄλλα, ἀντιπροσωπεύει τὴ γέννηση τῆς Δημοκρατίας καὶ τὴν πρώτη ἀκμή της.

"Ὄρνιθες" ἀπὸ τὸ Θέατρο Τέχνης. Μόχθος καὶ ἀναθεώρηση πέντε χρόνων.

Γιὰ τὸ «βουβὸ» ὅλων τῶν ἄλλων ἐπετείων, συμφωνοῦμε. (Ἀρκετὴ ἡ ἐπετειοθηρία στὸν τόπο μας). Μόνο γιὰ κείνην τοῦ Αἰσχύλου, κομπιάζει κανεὶς σὰν Ἕλληνας κι ἀναμετράει τὸ κενό. Ἀναμετράει τὴν ἀμηχανία καὶ τὴν ἀνημποριὰ τῶν ἐπίσημων θεατρικῶν ὀργανισμῶν (ποὺ χρόνια τώρα ἀναμασοῦν τὴν τσίχλα τῆς «ἀναβίωσης» καὶ τῆς «παράδοσης»), νὰ τιμήσουν οὐσιαστικὰ τὸ μεγάλο τραγικό.

Ἂν τολμήσει κανεὶς ν' ἀνατρέξει στὶς αἰσχύλιες ἑρμηνεῖες τῆς μεταπολεμικῆς Ἑλλάδας, τὸ ρίγος ποὺ θὰ νιώσει, δὲν θά 'ναι τὸ ἱερό, μὰ τό... τῆς ἀπόγνωσης. Μόνον ὁ Νεοέλληνας θὰ μποροῦσε νὰ ἀμελήσει καὶ ν' ἀγνοήσει ἕνα τέτοιο δυσθεώρητο σημεῖο ἀναφορᾶς καὶ σύγκρισης τῆς πολιτιστικῆς τοι πορείας, ὅπως εἶναι τὸ ἔργο τοῦ Αἰσχύλου. Κάποιες εὐτυχεῖς συμπτώσεις ἀπόψεων ἢ καλλιτεχνικῶν παρορμήσεων, μπορεῖ νὰ σημάδεψαν ὁρισμένες παραστάσει (κι αὐτὲς μερικά, ἀποσπασματικά), μὰ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ σύμπτωση οὔτε ἀπόδειξη συντονισμένης προσπάθειας, οὔτε δεῖγμα συστηματικῆς μελέτης καὶ ἔρευνας.

Ἀπὸ πλευρᾶς Ἐθνικοῦ, μόνον οἱ «Ἱκέτιδες» (Σολομὸς-Ξενάκης), 1964, ἔδειξαν καθαρὰ τὸν ἕνα καὶ μοναδικὸ δρόμο γιὰ τὴν ἀποτίναξη μιᾶς παγιωμένης, ἀποτελματωμένης κατάστασης: Μόνο, δηλαδή, ὅταν ἀπόλυτα στεριωμένες ἀπόψεις καὶ ἰδιοφυεῖς λύσεις (πάνω στὴν ἑρμηνεία τοῦ ἀρχαίου Δράματος), ἀρχίσουν ν' ἀσφυκτιοῦν μέσα στὸ κονσερβαρισμένο ὑποκριτικὸ σχῆμα, μόνον ὅταν ἡ ποιοτικὴ ἀντίθεση ἀπογυμνώσει καὶ γελοιοποιήσει τὸ στόμφο, τὴν τυποποίηση, τὴν ἀνεκδιήγητη χειρονομία καὶ τὴν ἐπιφανειακὴ ἀντιμετώπιση τοῦ «συνταραχτικοῦ», μόνον τότε θ' ἀνοιχτεῖ αὐτόματα ὁ δρόμος γιὰ τὴ ριζικὴ ἀλλαγὴ τῶν πραγμάτων. Οἱ ἄνθρωποι μὲ τὶς δηλώσεις, ἀφιερώνει μόλις 14 μέρες γιὰ 6 θεατρικὲς παραστάσεις σὲ μιὰ διάρκεια δυόμισι μηνῶν. Ἡ μουσικὴ καὶ τὸ μπαλέτο, δεσπόζουν. Τὸ ξένο θέατρο ἀπουσιάζει τελείως. Οὔτε ἕνας ξένος θίασος δὲν θὰ πατήσει φέτος στὴν ὀρχήστρα τοῦ Ἡρώδειου. Φέτος, ποὺ εἴμαστε δίγως βαρβάρους...

Οἱ "Πέρσες" τοῦ Κούν, μιὰ ἀκόμη βαθιὰ τομὴ στὴν ἑρμηνεία τῆς ἀρχαίας τραγωδίας.

κατασταλλαγμένες ἀπόψεις καὶ τὴν καινούργια ὅραση δὲν λείπουν. Μόνο ποὺ τὸ Ἐθνικὸ τοὺς ἀποβάλλει σὰν ξένα σώματα ἀπ' τὸν ὀργανισμό του ἢ ἐπιστρατεύει τέτοια... ἀντισώματα, ποὺ νὰ μὴν τοὺς ἀφήνει νὰ πλησιάσουν.

Ἕνα χρόνο μετὰ τὶς «Ἱκέτιδες», σημειώνεται μιὰ ἀκόμη βαθιὰ τομὴ στὴν αἰσχύλια ἑρμηνεία. Οἱ «Πέρσες» τοῦ Κοὺν (μουσ. Γ. Χρήστου) (1965). Ποὺ ὅμως δὲν βρῆκαν τόπο ἀνάμεσα σὲ τόσες ἄλλες ἐπαναλήψεις, νὰ χωρέσουν στὰ φετεινὰ κρατικὰ φεστιβάλ.

Ὅμως ἔτσι ἢ ἀλλιῶς, πάλι ὁ Κοὺν θὰ τιμήσει φέτος τὴ μνήμη τοῦ Αἰσχύλου, διδάσκοντας γιὰ πρώτη φορὰ «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις» στὸ Ἡρώδειο.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν «ἱστορικὴ διεύρυνση» ποὺ ἐγκαινιάζεται φέτος στὴν Ἐπίδαυρο, μὲ συμμετοχὴ τοῦ Κ.Θ.Β.Ε καὶ τοῦ Θεάτρου Τέχνης, δίπλα στὸ Ἐθνικό, δὲν φαίνεται νὰ ἔγιναν ἄλλες οὐσιαστικὲς ἀλλαγὲς στὴ λειτουργία καὶ τὴ σύνθεση τῶν φεστιβάλ. Τὰ προγνωστικὰ τουλάχιστο μιλοῦν τὴν καθιερωμένη γλώσσα.

Τὸ Φεστιβὰλ Ἀθηνῶν, μαζὶ μὲ τὶς εἰδικές, καλλιτεχνικές του ἐκ-

Μιὰ μεγάλη εὐκαιρία νὰ γνωρίσουμε ἀπὸ κοντὰ τὶς ἑρμηνευτικὲς ἀπόψεις τῶν ξένων ἢ τῶν δικῶν εἰς «τὴν ξένην», πάνω στὸ ἀρχαῖο δράμα, χάθηκε καὶ γιὰ τούτη τὴ χρονιά. Ὁ Πέτερ Στάϊν, ὁ Λούκα Ρονκόνι, καθὼς κι «Ἕλληνες ἐκπρόσωποι τῆς θεατρικῆς τέχνης ποὺ διαπρέπουν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν» (γιὰ ν' ἀνατρέξουμε στὸ πρακτικὸ τῆς ἵδρυσης τοῦ θεσμοῦ), θὰ μποροῦσαν κάποτε νὰ κληθοῦν στὸ περίφημο φεστιβὰλ τῆς πατρίδας τους (Γιῶργος Σεβαστίκογλου, Ἀντώνης Βουγιούκας, Σταῦρος Ντουφεξῆς καὶ ἄλλοι, καὶ ἄλλοι...)

Τὸ θεατρικὸ γεγονός, στὸ φεστιβὰλ Ἀθηνῶν, εἶναι ἀναμφισβήτητα ἡ παρουσία τοῦ Θεάτρου Τέχνης μὲ τοὺς «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις» τοῦ Αἰσχύλου, σὲ σκηνοθεσία Κούν, μετάφραση Λεωνίδα Ζενάκου, μουσικὴ τοῦ Θόδωρου Ἀντωνίου καὶ κοστούμια - σκηνικὰ τῆς Ἰωάννας Παπαντωνίου. Τὸ Κ.Θ.Β.Ε. θὰ παρουσιάσει τὸ «Θάνατο τοῦ Διγενῆ» τοῦ Α. Σικελιανοῦ σὲ σκηνοθεσία τοῦ Κανέλλου Ἀποστόλου, μουσικὴ τοῦ Ν. Ρώτα, κοστούμια τῆς Λίζας Ζαΐμη καὶ σκηνικὰ τοῦ Ν. Σαχίνη.

Ποιὰ ἦταν τὰ κριτήρια γιὰ τὴν ἐκλογὴ αὐτῆς τῆς ἔμμετρης τραγωδίας, μέσα ἀπ' τὸ νεοελληνικὸ ρεπερτόριο, θὰ τὸ ἀποδείξει ἡ παράσταση.

Οἱ ὑπόλοιπες θεατρικὲς ἐκδηλώσεις ἀνήκουν στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο. Ἐναρκτήριο ἔργο του, ὁ «Λάζαρος» τοῦ Παντελῆ Πρεβελάκη, σὲ σκηνοθεσία τοῦ Α. Σολομοῦ. Ἡ «σύγχρονη ἑλληνικὴ τραγωδία» τοῦ Πρεβελάκη, ἔχει ὁλοφάνερες δομικὲς καὶ δραματουργικὲς ἀναφορὲς στὴν ἀρχαία. Ἔχει ἑνότητες δράσης, τόπου, χρόνου, ὑπάρχει τὸ «προδικασμένο», χρησιμοποιεῖ χορό, κι οἱ σκηνοθετικὲς ὑποδείξεις προβλέπουν ἕνα πηγάδι κλειστό, «μὲ χτιστὸ ἀφρόχειλο», νὰ μοιάζει μὲ βωμὸ καταμεσὶς στὴν πλακόστρωτη αὐλή.

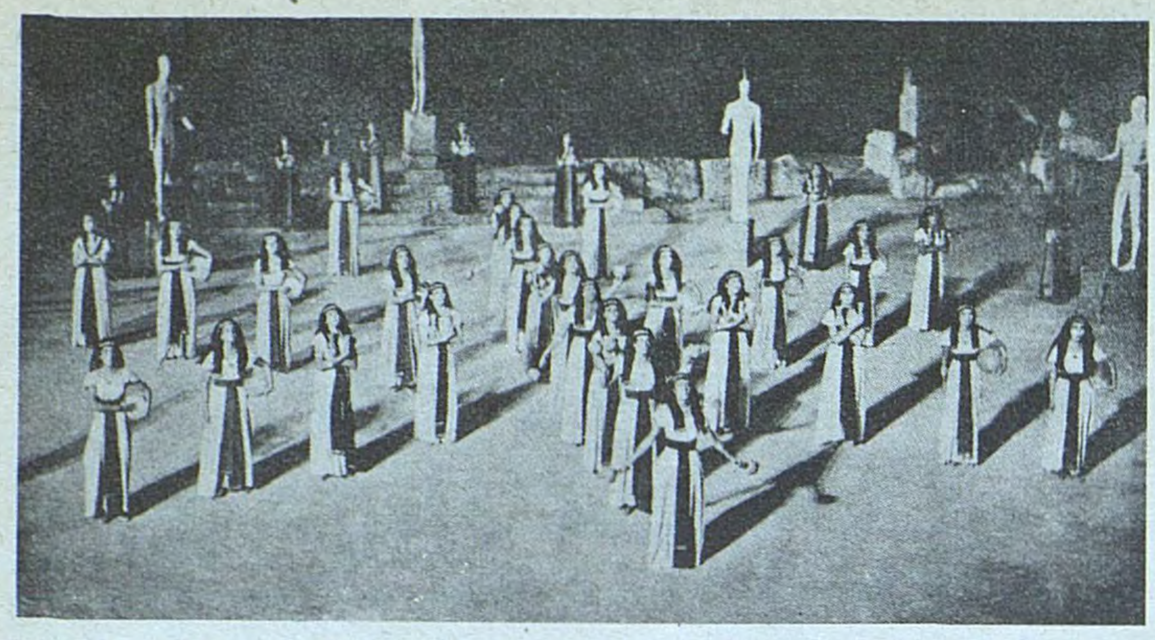
Ἀκολουθοῦν οἱ ἐπαναλήψεις ἀπὸ δύο σκηνοθεσίες τοῦ Σολομοῦ. («Νεφέλες» τοῦ Ἀριστοφάνη κι «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφο-

5 δοκίμια ποὺ ἐξηγοῦν τί εἶναι τὸ Γυναικεῖο Κίνημα, γιατί δημιουργήθηκε, καὶ τί σκοποὺς ἔχει. Ἐνδιαφέρει κάθε γυναίκα μὰ καὶ κάθε ἄνδρα.

ΤΟ
ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΚΙΝΗΜΑ

Ἐκδόσεις "Κύτταρο" τηλ.713.604

"Ἱκέτιδες": Ἡ συνεργασία Σολομοῦ - Ξενάκη ἦταν ἕνας σταθμός, δίχως ὅμως συνέχεια.

κλῆ). Ἡ πρώτη ἀπ' τὸ φεστιβὰλ τοῦ 1970, κι ἡ δεύτερη ἀπ' τὸ φεστιβὰλ τοῦ 1974. Μιὰ τρίτη ἐπανάληψη εἶναι ὁ «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ» τοῦ Σοφοκλῆ, ὅπου σκηνοθέτης καὶ πρωταγωνιστὴς εἶναι ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀλέξης Μινωτής.

Πρωτοανεβάστηκε τὸ 1958, ἐπαναλήφθηκε τὸ 1962 καὶ φέτος ἐπιστρέφει μὲ μουσικὴ τοῦ Θ. Ἀντωνίου, ἀντὶ τοῦ Παλλάντιου, καὶ κοστούμια τοῦ Διονύση Φωτόπουλου, ἀντὶ τοῦ Φωκᾶ. Ὑπάρχουν ἀκόμα ἀλλαγὲς στὴ διανομὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Α. Μινωτὴ καὶ τὸν Στ. Βόκοβιτς!

Κι ἔτσι καὶ πάλι φέτος... «στοὺς πρόποδες τοῦ ἱεροῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως μὲ φόντο τὸν καλλιμάρμαρο Παρθενώνα, χιλιάδες Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐπισκέπτες θὰ παρακολουθήσουν τὸ Φεστιβὰλ Ἀθηνῶν, καθισμένοι στὶς μαρμάρινες κερκίδες τοῦ Ὠδείου Ἡρώδου Ἀττικοῦ...» Φέτος ὅπως καὶ πέρσι, ὅπως καὶ πρόπερσι, δίχως καὶ πάλι νὰ πολυπροσέχουμε τὴν οὐσία. Τὸ πᾶν εἶναι ἄλλωστε ἡ παρουσία...

Τὰ φετεινὰ «Ἐπιδαύρεια» (6-17 Αὐγούστου), μὲ τρεῖς νέες διδασκαλίες ἀρχαίας τραγωδίας, κρατοῦν ζεστὸ τὸ ἐνδιαφέρον μας καθὼς καί... τὰ προσχήματα γιὰ τοὺς στόχους τοῦ θεσμοῦ. Ὁ Ἀλέξης Σολομὸς θὰ διδάξει «Τρωάδες» τοῦ Εὐριπίδη μὲ μουσικὴ Μίκη Θοδωράκη (γνωστὴ ἀπ' τὴν παλιότερη σκηνοθεσία τοῦ Μουζενίδη τὸ 1966), ὁ Σπύρος Εὐαγγελᾶτος θ' ἀνεβάσει «Βάκχες» σὲ μετάφραση Κώστα Βάρναλη κι ὁ Μίνως Βολανάκης «Ἠλέκτρα» μὲ τὴν Ἄννα Συνοδινοῦ στὸ μεγάλο της ρόλο.

Ὁ Μινωτὴς θὰ ἐπαναλάβει καὶ στὴν Ἐπίδαυρο τὸν «Οἰδίποδα» –τὸ μόνο ἔργο ποὺ παρουσιάζεται καὶ στὰ δύο φεστιβὰλ μὲ πέντε συνολικὰ παραστάσεις. Ὁ Σολομὸς θὰ ξαναφέρει τὴ «Λυσσιστράτη» τοῦ 69 καὶ τοῦ 71 κι ὁ Κοὺν θὰ κλείσει τὸ φεστιβὰλ μὲ τοὺς κοσμογυρισμένους καὶ πολυπαινεμένους «Ὄρνιθες».

Τὸ Κ.Θ.Β.Ε., ἐκτὸς ἀπὸ τὸ «θάνατο τοῦ Διγενῆ» καὶ τὴν «Ἠλέκτρα», ποὺ θὰ παρουσιάσει στά... νότια φεστιβὰλ καθὼς καὶ στὰ ἀρχαῖα θέατρα τῆς Δωδώνης, τοῦ Δίου (Ὄλυμπος) καὶ στὸ Κάστρο Πλαταμῶνος, πρόκειται νὰ ἐμφανιστεῖ στὸ Φεστιβὰλ Φιλίππων-Θάσου μὲ δυὸ ἀκόμη ἔργα. Καὶ τὰ δυὸ τοῦ Μένανδρου, τοῦ μεγάλου τῆς Νέας Ἀττικῆς Κωμωδίας. Ὁ «Δύσκολος» τὸ ἕνα (σκηνοθεσία Μπούχλη, μετάφραση Θ. Σταύρου, μουσικὴ Πλέσσα, σκηνικὰ-κοστούμια Γ. Μιγάδη), ἡ «Σαμία» τὸ ἄλλο, σὲ σκηνοθεσία Πάνου Χαρίτογλου, μετάφραση Τ. Ρούσσου, σκηνικὰ-κοστούμια Γ. Πίβολου.

Ἄξια ἡ ἐκλογὴ τοῦ Μένανδρου καὶ γιὰ ἐνημέρωση καὶ γι' ἀπόλαυση καὶ γιὰ σπουδή. Σπουδὴ ἑνὸς κωμωδιογράφου, ποὺ κρατώντας πίσω ἀπ' τὸ γέλιο του τὴ δηκτικότητα τοῦ Ἀριστοφάνη καὶ τὴν πίκρα τοῦ Εὐριπίδη –πολύτιμη κληρονομιὰ– ἔμελλε νὰ δεῖ στὰ 52 χρόνια τῆς ζωῆς του τὸ γονάτισμα τῆς Ἀθήνας, τὴν ἔξαλλη πορεία τῶν Μακεδόνων, τὸν καλπασμὸ τοῦ Μεγαλέξανδρου, τὸ μεγάλο σχολειὸ τοῦ Ἀριστοτέλη. Κι ὅμως, στὶς «συνθέσεις» του, λὲς κι ἀπὸ πεῖσμα σ' ὅλα τὰ κοσμογονικὰ συμβάντα τοῦ καιροῦ του, ἀσχολήθηκε μὲ τὰ πιὸ ἁπλά, τὰ πιὸ σεμνά, τὰ πιὸ καθημερινὰ παθήματα τῶν μικρῶν ἀνθρώπων. Καιρὸς καὶ γιὰ μᾶς νὰ πάρουμε μιὰ γεύση ἀπ' τὸ γέλιο, μᾶλλον τὸ χαμόγελο τῆς παρακμῆς, μέσα ἀπὸ τοὺς χαρακτῆρες τοῦ Μένανδρου, μαθητῆ τοῦ Θεόφραστου καὶ τῆς ταπεινωμένης Ἀθήνας.

Κι ἐνῶ οἱ «ὁδηγοὶ τῶν φεστιβὰλ» γιὰ θεατὲς πεζοὺς καὶ θεατὲς μηχανοκίνητους, δημοσιεύονται καθημερινὰ κι ἐνῶ τὰ κλιμάκια τοῦ Ἐθνικοῦ ἐξοντώνονται μαθαίνοντας τρεῖ-τρεῖς τοὺς δυσβάσταχτους ρόλους, ἀπὸ Σοφοκλῆ μέχρι Ἀριστοφάνη καὶ μέχρι Πρεβελάκη, περνώντας ἀπ' τὸν ἕνα στὸν ἄλλο μὲς ἀπὸ τ' ἀνοίγματα τῶν κουστουμιῶν τους, ἀναλογίζεται κανεὶς τοὺς τουριστικοὺς ὁροὺς ποὺ θὰ συντηρήσουν καὶ φέτος τὴ θεατρική μας κληρονομιά. Γιὰ καινούργιο αἷμα, καινούργιες ἀπόψεις κι ἀνθρώπους ποὺ ἔδειξαν στὸ παρελθὸν κεντρισμένοι ἀπ' τὴν οὐσία τοῦ θεάτρου, δόθηκε φέτος ὁ λιγότερος δυνατὸς τόπος. Πέντε σκηνοθεσίες ὁ Ἀλέξης Σολομός, μία ὁ Βολανάκης κι ὁ Εὐαγγελᾶτος! Τὸ κοινὸ ἂς κρίνει... Καὶ ἂς εὐχηθεῖ νὰ ἔρθει σύντομα ὁ καιρὸς ὅπου στὰ ἀρχαῖα θέατρα τὰ πλήθη θὰ ζοῦν κάτι πιὸ ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὴν τουριστικὴ κοσμοπλημμύρα, πιὸ συνταρακτικὸ ἀπὸ τὶς κραυγὲς καὶ τὸν τυποποιημένο θρῆνο, κάτι πιὸ ἀποκαλυπτικὸ στὴν ὀρχήστρα, ἀπὸ τὸ πείραμα τῆς ἀκουστικῆς μὲ τὴ δεκάρα...

Ἄννυ Θ. Κολτσιδοπούλου

Πῶς συντρίφτηκε τὸ μεγάλο Κίνημα τῆς Ἀντίστασης;

1944
ΚΡΙΣΙΜΗ ΧΡΟΝΙΑ

Τὸ βιβλίο ποὺ πρέπει νὰ διαβαστῆ ἀπ' ὅλους ὅσοι νιάζονται γιὰ τὴν τύχη τῆς Ἑλλάδας

300 ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΤΣΩΡΤΣΙΛ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ἀπὸ 8-3-1944 ἕως 5-12-1944
δημοσιευμένα καὶ σχολιασμένα ἀπὸ τὸν
ΓΙΑΝΝΗ ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟ

Τόμοι δύο — Σελίδες 600 — Δραχμὲς 400

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΔΙΟΓΕΝΗΣ"

Ἀκαδημίας 74 — Τηλέφωνο 625.121

ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΛΟΥΝΤΕΜΗ
Μόλις ἐκυκλοφόρησαν

ΚΡΑΥΓΗ ΣΤΑ ΠΕΡΑΤΑ
(ποιήματα)

ΘΡΗΝΟΛΟΪ ΚΑΙ ΑΣΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟ ΝΗΣΙ

(ποιήματα)

ΘΑ ΚΛΑΨΩ ΑΥΡΙΟ

(Θεατρικὸ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΩΡΙΚΟΣ»

Ζωοδ. Πηγῆς 2-4, τηλ. 629.675, Ἀθήνα

Κινηματογράφος καὶ λογοκρισία

Πῶς θὰ διαιωνισθεῖ ὁ κρατικὸς ἔλεγχος

Τοῦ Χρίστου Ντόκα

«Σὲ κάποιον χάριζαν γαϊδούρι κι αὐτὸς τὸ κοίταζε στὰ δόντια». Κάπου κεῖ βρισκόταν ἡ σχέση τῆς Γενικῆς Γραμματείας Τύπου καὶ Πληροφοριῶν καὶ τῆς βραβευμένης στὸ φετινὸ Φεστιβὰλ τῶν Καννῶν ταινίας, «ὁ Θίασος», τοῦ Θ. Ἀγγελόπουλου.
Ἡ στάση καὶ οἱ ἐνέργειες τῆς πρώτης, ποὺ ἀκολούθησαν μετὰ τὶς γνωστὲς διαμαρτυρίες τῆς Ἑταιρίας Ἑλλήνων Σκηνοθετῶν Κινηματογράφου καὶ Τηλεόρασης, θυμίζουν, ξανά, τὴν προσπάθεια παλινόρθωσης τοῦ γόητρου τῆς Αἰσωπικῆς Ἀλεποῦς.

Αὐτὸ τουλάχιστο φανερώνουν οἱ ἐνέργειες τῆς Γενικῆς Γραμματείας Τύπου: Δηλώσεις τοῦ Γ. Γραμματέα κ. Λάμψα γιὰ τὴν ἐκπόνηση νέου κανονισμοῦ ἐλέγχου δημοσίων θεαμάτων, συζήτηση στὸ ΕΙΡΤ ἀπ' ἀφορμὴ τὴν παραπάνω ταινία, καὶ κάποια «μεγαλόθυμη» χειρονομία πρὸς τὴν ἑλληνικὴ κινηματογραφία, μὲ τὴν ἐπίσημη ἀποστολὴ παράνομα γυρισμένης ταινίας γιὰ τὸ Πρωτεχνεῖο, στὸ Φεστιβὰλ τῆς Μόσχας.

Καί, στερνὰ καλά, ὅλα καλά.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι. «Οἱ ἀνόητοι καὶ ἀμαθεῖς ὑπεύθυνοι» ἐκφράζουν, μὲ τὶς ἑκάστοτε ἀποφάσεις τους, «τὴν γενικότερη κρατικὴ πολιτικὴ στὸν κινηματογράφο, ἡ ὁποία, ὅπως τονίζει ἡ Ἑταιρία Ἑλλήνων Σκηνοθετῶν μὲ ἀνακοίνωσή της στὴ συνέντευξη τύπου τῆς 28-5-75, «ἀπὸ τότε ποὺ θεσπίστηκε λειτουργεῖ ἀνασταλτικὰ στὴν ἐξέλιξη τοῦ Ἑλληνικοῦ Κινηματογράφου, τόσο στὸ οἰκονομικὸ ὅσο καὶ στὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο».

Ἀλλὰ ἂς δοῦμε ποιὸ εἶναι τὸ θεσμικὸ πλαίσιο, βάσει τοῦ ὁποίου λειτουργεῖ ἡ λογοκρισία στὸν κινηματογράφο, μέσα ἀπὸ τὶς ἐπιτροπὲς ἐλέγχου Δημοσίων Θεαμάτων. Ἡ λειτουργία τῶν ἐπιτροπῶν βασίζεται στὸν Κατοχικὸ Νόμο 1108/1941, τοῦ ὁποίου οἱ βάσεις τέθηκαν κατὰ τὴ Δικτατορία τοῦ Μεταξᾶ καὶ ὁ ὁποῖος, καθὼς τονίζει ἡ Γενικὴ Γραμματεία Τύπου σὲ πρόσφατη ἀνακοίνωσή της, «ἔχει τροποποιηθῆ κατ' ἐπανάληψιν καὶ ἴσχυσε ἐπὶ 20 καὶ πλέον ἔτη δημοκρατικοῦ βίου». Ὑπάρχουν συνολικὰ 10 ἐπιτροπές: Ἕξη πρωτοβάθμιες, μία δευτεροβάθμια, μία γνωμοδοτική, μία θεατρικῶν ἔργων καὶ σεναρίων καὶ μία ἀσμάτων. Ἐκτὸς τῶν δύο τελευταίων, οἱ ὀκτὼ ἀπ' αὐτὲς ἀφοροῦν ἀποκλειστικὰ τὸν κινηματογράφο.

Τὰ μέλη τῶν ἐπιτροπῶν ἀνέρχονται σὲ 90: 50 τακτικὰ καὶ 40 ἀναπληρωματικὰ ποὺ ἐναλλάσσονται. Ἀπὸ τὰ μέλη τῶν ἐπιτροπῶν αὐτῶν, σήμερα, 15 εἶναι σκηνοθέτες, 20 κινηματογραφιστές, 16 ἐκπαιδευτικοὶ καὶ ψυχολόγοι, 10 συγγραφεῖς καὶ ἐπιστήμονες καὶ 24 ἀνώτεροι ὑπάλληλοι –Διευθυντές, Τμηματάρχες– τῆς Γ.Γ. Τύπου καὶ Πληροφοριῶν. Δίνοντας ἡ Γ.Γ.Τ. τὸν ἀναλυτικὸ ἀριθμὸ τῶν μελῶν, ὅπου τὸ ποσοστὸ τῶν κινηματογραφιστῶν ἀνέρχεται στὸ 39%, ἀντιπαρέρχεται τὸ γεγονὸς ὅτι γιὰ τὴν ἐκλογή τους δὲν ἔχουν κανένα λόγο οἱ κινηματογραφικὲς ἑνώσεις, οἱ ὁποῖες «γνωρίζουν καὶ τὰ δεδομένα καὶ τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου, καθὼς καὶ τὰ προβλήματά του». Καί, ἐπὶ τέλους, τὸν κινηματογράφο σὰν εἰδικὴ μορφὴ ἔκφρασης. Ἀλλὰ τὸ ποσοστὸ τῶν κινηματογραφιστῶν στὴ σύνθεση τῆς δευτεροβάθμιας ἐπιτροπῆς, ποὺ σύμφωνα μὲ τὴν πρόσφατη ἀνακοίνωση τῆς Γ.Γ. Τύπου «εἶναι ἡ σημαντικώτερη, διότι εἰς αὐτὴν προσφεύγουν οἱ ἐνδιαφερόμενοι ὅταν αἱ ταινίαι ἀπορρίπτωνται ἀπὸ τὰς 6 πρωτοβαθμίους», εἶναι μόλις 12%, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ 7 μέλη –συμπεριλαμβανόμενου καὶ τοῦ προέδρου, ποὺ ἔχει δύο ψήφους– μόνο τὸ ἕνα εἶναι κινηματογραφιστής. Ὡστόσο ἡ Γ.Γ. Τύπου, μὲ τὴν παράθεση ὀνομάτων γνωστῶν ἐπιστημόνων, λογοτεχνῶν καὶ δημοσιογράφων, προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξει τὸ ἀδιάβλητο καὶ δημοκρατικὸ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐπιτροπῶν ἐλέγχου, καταξιώνοντας ἀκόμη μιὰ φορὰ τὸ ἀντι-δημοκρατικὸ θεσμικὸ πλαίσιο, ρίχνοντας, κατὰ τὴν περίσταση, τὸ βάρος στὰ ἄτομα ποὺ παίρνουν τὶς συγκεκριμένες ἀποφάσεις. Τὸ θέμα βρίσκεται ἀλλοῦ. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὑπάρχει λογοκρισία, μένει νὰ δοῦμε σὲ τί συνίσταται αὐτή, προκειμένου γιὰ ἕνα ἔργο τέχνης.

Τὸ ἄρθρο 16 τοῦ νέου Συντάγματος ὁρίζει: «Ἡ τέχνη καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἔρευνα καὶ ἡ διδασκαλία εἶναι ἐλεύθεραι, ἡ δὲ ἀνάπτυξις καὶ προαγωγὴ αὐτῶν ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ κράτους».

Ὁ ἐπίμαχος δὲ κατοχικὸς νόμος 1108 ἀναφέρει καὶ τοῦτο τὸ ἀνατριχιαστικὰ εἰρωνικό: ἀπαγορεύονται ὅσες ταινίες «στεροῦνται ἅμα καλλιτεχνικῆς ἀξίας καὶ δύνανται νὰ ἐπιδράσουν ἐπιβλαβῶς εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ». Ὡστόσο, ἡ πράξη ἀποδείχνει τὸ ἀντίθετο. Οἱ ἐπιτροπὲς ἐλέγχου φαίνεται νὰ γνωρίζουν μονάχα πολιτικὰ κριτήρια γιὰ τὴν ἀξιολόγηση μιᾶς ταινίας (ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων ποὺ ὑπάγονται στὴν κατηγορία τῶν «ἀσέμνων» ταινιῶν, γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ γίνει λόγος πιὸ κάτω).

Τὸ ἐπιβεβαιώνει ἡ περίπτωση τῆς ταινίας τοῦ Ἀγγελόπουλου, κι ἔρχεται νὰ τὸ δικαιολογήσει ἱστορικὰ ἡ ἴδια ἡ γραμματεία, μὲ ἀναφορές της στὸ πρὶν ἀπ' τὴ δικτατορία παρελθόν της. Καὶ νὰ συμπληρώσει, σὲ μιὰ προσπάθεια ἀποποίησης εὐθυνῶν γιὰ τὶς σημερινές της ἐνέργειες: «Ἡ Γ.Γ. Τύπου καὶ Πληροφοριῶν εἶναι ὑποχρεωμένη μέχρι τῆς συντάξεως τῆς νομοθεσίας διὰ τὸν νέον ὀργανισμὸν νὰ ἐφαρμόζῃ τοὺς κειμένους νόμους ποὺ ἴσχυσαν ἐπὶ ὅλων τῶν δημοκρατικῶν κυβερνήσεων».

Ἐρχόμαστε, ἔτσι, στὴ συγκεκριμένη ἀναγγελία τοῦ γ.γραμματέα κ. Λάμψα, γιὰ τὴν ὑπὸ τὴν προεδρία του σύσταση «ἐπιτροπῆς ἐκπονήσεως νέου ὀργανισμοῦ ποὺ θὰ ἀναθεωρήσῃ ὁλόκληρο τὸ καθεστὼς τῶν ἐπιτροπῶν». Ἀλλὰ μὲ τὸ ἄρθρο 15 τοῦ νέου Συντάγματος, διατηρεῖται ὁ κρατικὸς ἔλεγχος στὸν κινηματογράφο καὶ τὴν τηλεόραση καὶ ἀναστέλλονται οἱ ἐλευθερίες ποὺ παρέχει τὸ περὶ τύπου ἄρθρο 14. Συγκεκριμένα: ἡ πρώτη παράγραφος τοῦ ἄρθρου 15 ὁρίζει: «Αἱ προστατευτικαὶ διὰ τὸν τύπον διατάξεις τοῦ προηγουμένου ἄρθρου δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τοῦ κινηματογράφου, τῆς φωνογραφίας, τῆς ραδιοφωνίας, τῆς τηλεοράσεως καὶ παντὸς ἄλλου παρεμφεροῦς μέσου μεταδόσεως λόγου ἢ παραστάσεως».

Μὲ βάση ἕνα τέτοιο δεδομένο, καὶ λαβαίνοντας ἀκόμη ὑπόψη τὸ αἰτιολογικὸ τῆς ἀπορριπτικῆς ἀπόφασης γιὰ τὴν ἐπίσημη συμμετοχὴ τῆς ταινίας «Ὁ Θίασος» στὸ διεθνὲς Φεστιβὰλ Καννῶν, ὡς «ἔχων ἔντονον πολιτικὸν χαρακτῆρα καὶ μάλιστα μὲ ζωηρὸν χρωματισμὸν ὑπὲρ τῶν ἀπόψεων μιᾶς ὁρισμένης παρατάξεως (τῆς ἄκρας Ἀριστερᾶς)», εἶναι φανερὸ πὼς καὶ ὁ νέος ὀργανισμὸς θὰ μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖ ὄργανο τῶν ἑκάστοτε κυβερνώντων καὶ τὰ μέλη τῶν ἐπιτροπῶν νὰ παίζουν τὸ πολιτικὸ παιχνίδι τῆς Κυβέρνησης. Καὶ νὰ διαιωνίζεται ἡ γνωστὴ κρατικὴ πολιτικὴ στὸν κινηματογράφο, στὸ ὄνομα, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, τῆς Δημοκρατίας, ἢ μιᾶς ἀκόμη δημοκρατίας. Μένει ἀκόμη νὰ ἐξετασθεῖ καὶ τοῦτο τὸ κριτήριο τοῦ νόμου ποὺ ἀφορᾶ ταινίες οἱ ὁποῖες «δύνανται νὰ ἐπιδράσουν ἐπιβλαβῶς εἰς τὴν νεότητα». Ὅπου τὸ Κράτος γίνεται ἠθικοπνευματικὸς κηδεμόνας τῶν ἐνηλίκων, σ' ὅ,τι προσκρούει στὴν πουριτανικὴ ὑποκρισία, καταπατώντας ἔτσι τὶς ἐλευθερίες τῶν πολιτῶν. Ἀναφορικὰ μὲ τὴ νεότητα, εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τόσο ἡ ὑπάρχουσα νομοθεσία ὅσο καὶ ἡ ἑρμηνευτικὴ μεθόδευσή της ἀπὸ τὶς ἐπιτροπές, τηροῦν μιὰ περίεργα φιλελεύθερη στάση σὲ θέματα βίας, γιὰ ταινίες ποὺ προορίζονται γιὰ παιδιά. Γιὰ τοὺς ὑπευθύνους ἐπιστήμονες καὶ ψυχολόγους τῆς Γ. Γραμματείας, φαίνεται νὰ εἶναι πιὸ ἐπιβλαβὴς ἡ θέα τοῦ γυμνοῦ ἀνθρώπινου σώματος ἀπ' τὸν ποικίλο ἀκρωτηριασμό του.

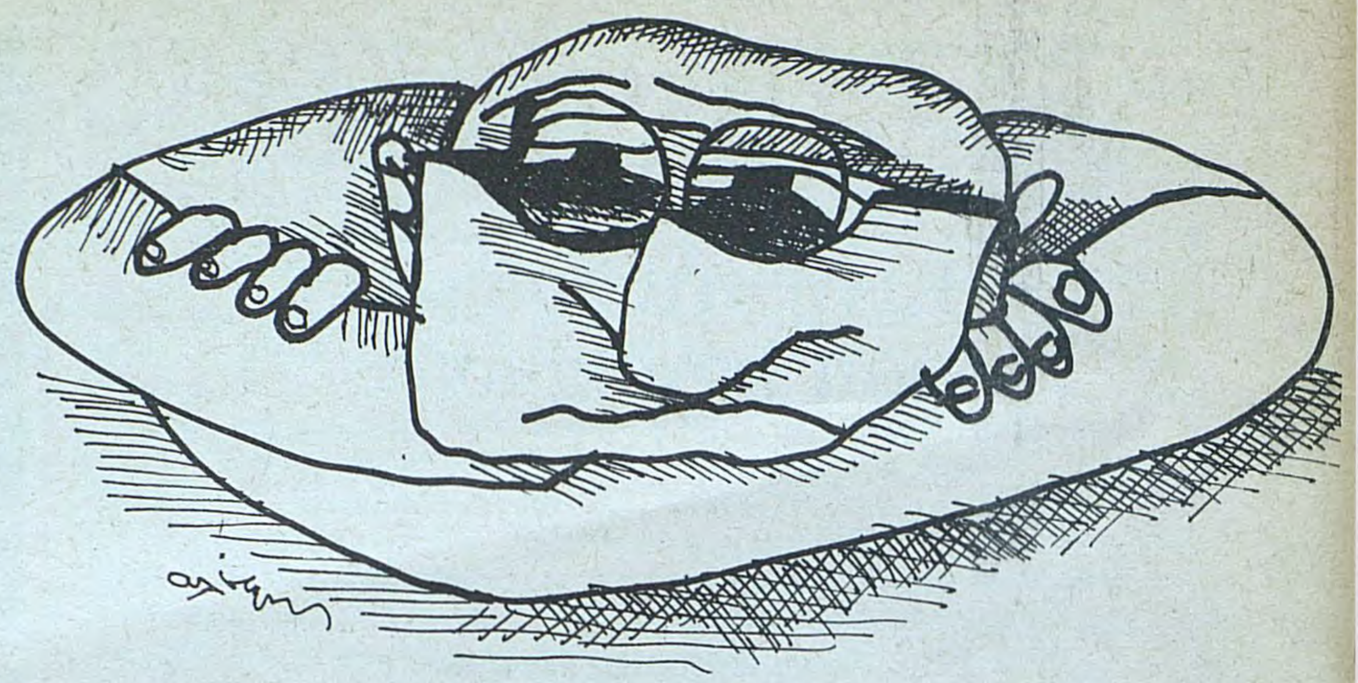
Τελικά, κι ἐφόσον δὲν περιοριστεῖ ὁ κρατικὸς ἔλεγχος στὸ ἐπίπεδο τῆς ἁπλῆς κατάταξης τῶν ταινιῶν σὲ «κατάλληλης» καὶ «ἀκατάλληλης» γιὰ ἀνηλίκους, καὶ θὰ χρησιμοποιοῦνται ἄλλα κριτήρια, χωρὶς νὰ ἐξαιροῦνται καὶ τὰ καλλιτεχνικὰ –*κυρίως αὐτὰ*– γιὰ τὰ ὁποῖα ἡ Ἕνωση Ἑλλήνων Σκηνοθετῶν φαίνεται νὰ πιστεύει πὼς ἀποτελοῦν σήμερα τὴ μόνη πρόσφορη λύση, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ παραμένει τὸ ἴδιο: Ὁ Ἑλληνικὸς Κινηματογράφος θὰ δεινοπαθεῖ. Οἱ ἐλευθερίες τῶν πολιτῶν θὰ καταπατοῦνται. Καί, στὴ γενικότερη μεγαλοθυμία τῶν ἡμερῶν, ἂς μὴν ξεχνᾶμε καὶ τοῦτο: Τὸ ἁρμόδιο Ὑπουργεῖο καὶ ἡ Γ.Γ. Τύπου καὶ Πληροφοριῶν θὰ διαιωνίζουν τὴν τραυματική τους ἐμπειρία.

Ποιὸς θὰ τό 'θελε;

Χρ. Ντόκας

● GOLD MAN ●
fileri's fashions
for men
PRET A PORTER ET SUR MESURE
15, VRIAXIDOS STR., — PAGRATI — TEL. 738.770

•μουσική•

Ἡ συνδικαλιστικὴ κίνηση στὰ ᾽Ωδεῖα

Τοῦ Χάρη Ξανθουδάκη

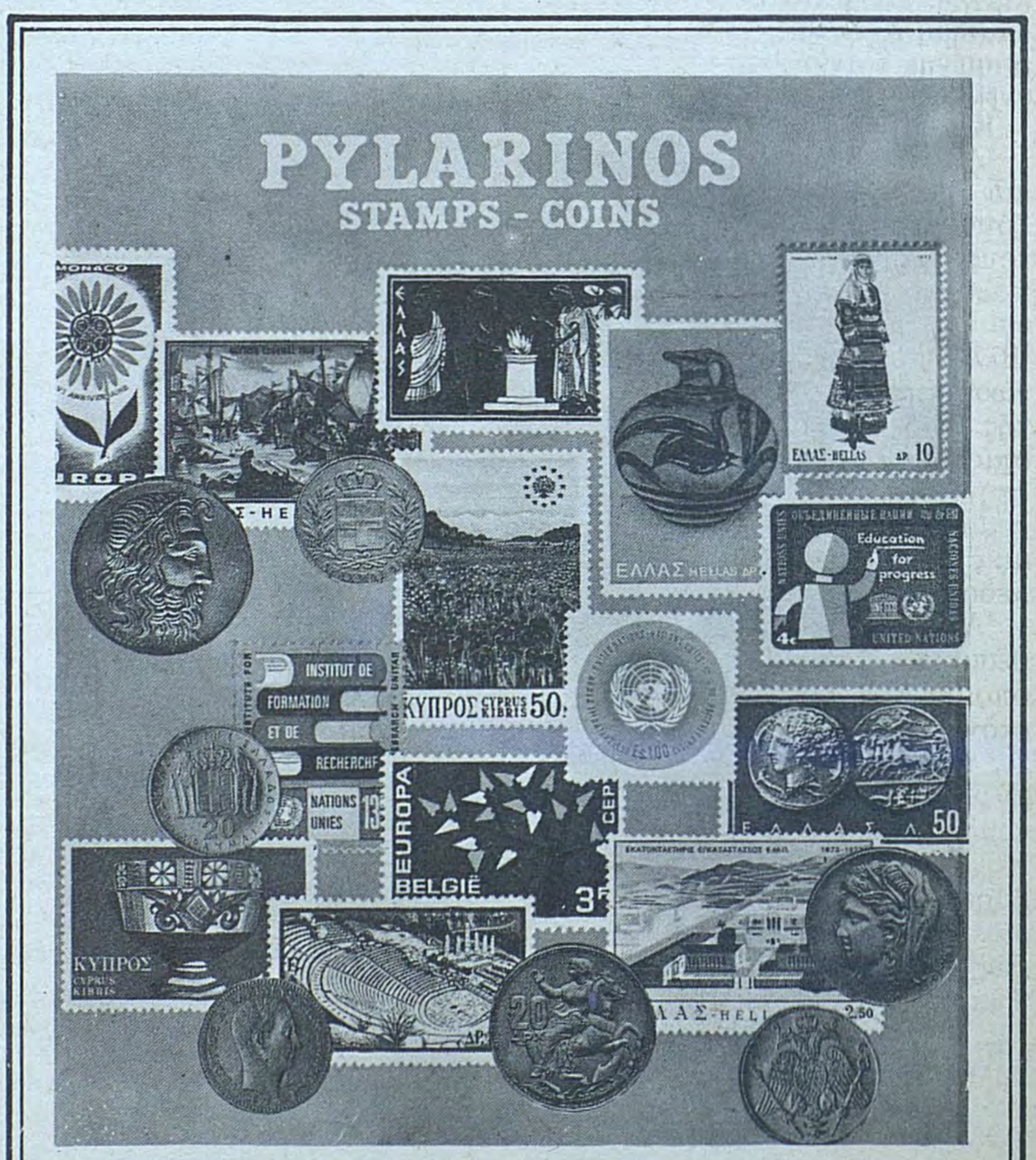
Στὰ τέλη τοῦ 1974, μὲ πρωτοβουλία μερικῶν σπουδαστῶν ἀπὸ διάφορα ᾽Ωδεῖα τῆς ᾽Αθήνας, δημιουργήθηκε ὁ «Σύλλογος Σπουδαστῶν ᾽Ανεγνωρισμένων ᾽Ωδείων ᾽Αττικῆς-Πειραιῶς». Μέσα σ᾽ ἐλάχιστους μῆνες ἀπὸ τὴν κυκλοφορία τῆς ἱδρυτικῆς διακήρυξης, ἡ προσωρινὴ διοικοῦσα ἐπιτροπὴ φρόντισε γιὰ τὴν ἐγγραφὴ μελῶν, τὴ σύγκληση συγκεντρώσεων καὶ συνελεύσεων καὶ τὴν προετοιμασία τῶν ἀρχαιρεσιῶν.

Ἡ διαδικασία ποὺ ὁδήγησε στὶς ἀρχαιρεσίες, στὰ διάφορα στάδιά της, θύμιζε τὶς ἀντίστοιχες διαδικασίες τῶν φοιτητικῶν συλλόγων: συζήτηση γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῶν παρατάξεων, διχογνωμία γιὰ τὸ ἐκλογικὸ σύστημα (ἁπλὴ ἀναλογικὴ μὲ ξεχωριστὰ ψηφοδέλτια, συγκαλυμμένο πλειοψηφικὸ μὲ ἑνιαῖο ψηφοδέλτιο), πόλωση τῶν ἀπόψεων καὶ ἀμοιβαῖες αἰτιάσεις γιὰ τὴν ὄξυνση τοῦ προεκλογικοῦ τόνου. Οἱ ἀντεγκλήσεις δὲν ἔλειψαν στὴν τελευταία προεκλογικὴ συγκέντρωση, κατὰ τὴν ὁποία οἱ παρατάξεις ἀνακοίνωσαν τοὺς συνδυασμοὺς καὶ διάβασαν τὰ προγράμματα. Ἡ «Ἑνιαία Σπουδαστικὴ Παράταξη Μουσικῶν» (ΕΣΠΑΜ), ποὺ ἱδρύθηκε μὲ πρωτοβουλία κυρίως σπουδαστῶν τοῦ ᾽Ωδείου ᾽Αθηνῶν «καὶ γιὰ νὰ ἀνεβάσει ποιοτικὰ τὸ συνδικαλιστικὸ ἐπίπεδο τοῦ Συλλόγου καὶ νὰ συμβάλει ἀποφασιστικὰ στὴ βελτίωση τῶν συνθηκῶν τῆς Μουσικῆς ᾽Εκπαίδευσης», τόνισε τὴν ἀναγκαιότητα διατήρησης τοῦ πνεύματος συνεργασίας, τῶν δημοκρατικῶν διαδικασιῶν καὶ τῆς αὐτονομίας τοῦ μουσικοσυνδικαλιστικοῦ χώρου. ᾽Εξέθεσε ἀκόμη μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἄμεσα καὶ μακροπρόθεσμα αἰτήματα. Οἱ πολιτικὲς ἐπιλογὲς ποὺ βρίσκονταν στὴ βάση τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, διαφαίνονταν μᾶλλον παρὰ ἐκφράζονταν ρητά. Ἡ «Πανσπουδαστικὴ Συνδικαλιστικὴ Κίνηση» (ΠΣΚ) στηρίχτηκε κυρίως στὸ σπουδαστικὸ δυναμικὸ τοῦ ᾽Εθνικοῦ ᾽Ωδείου καὶ στὴν ἴδια βάση μὲ τὴν ὁμώνυμη φοιτητικὴ κίνηση (χωρὶς ὡστόσο νὰ καθορίζεται ἀκριβῶς, μέσα στὸ πρόγραμμα, ὁ βαθμὸς καὶ τὸ εἶδος τοῦ συντονισμοῦ ἀνάμεσα στὰ διάφορα τμήματα τῆς ΠΣΚ τῶν σχολῶν). Τὸ πρόγραμμα ἐξέθετε ἀρκετὰ λεπτομερειακὰ τὰ προβλήματα τοῦ χώρου καὶ ἀνέπτυσσε μιὰ σειρὰ διεκδικήσεων, ποὺ ἀποβλέπουν σὲ τρεῖς στόχους: «α) στὴ δημοκρατικοποίηση τῆς παιδείας, ὥστε νὰ γίνει προσιτὴ σ᾽ ὅλο τὸ λαό, β) στὸν ἐκσυγχρονισμὸ τῆς ἐκπαίδευσης, μὲ βάση τὶς κατακτήσεις τῆς ἐπιστημονικοτεχνικῆς ἐπανάστασης καὶ γ) στὴ σύνδεσή τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος μὲ τὶς ἀνάγκες τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀνάπτυξης τῆς χώρας». Τὸ πρόγραμμα τῆς «Προοδευτικῆς Ὁμάδας Σπουδαστῶν Μουσικῆς» (ΠΟΣΜ) ξεκινοῦσε μὲ μιὰ προσπάθεια γιὰ ἕνα στοιχειώδη κοινωνιολογικὸ προσδιορισμὸ τοῦ στρώματος τῶν σπουδαστῶν τῆς μουσικῆς καὶ συνέχιζε μὲ τὴν ἔκθεση τῶν προβλημάτων καὶ τῶν προτεινόμενων διεκδικήσεων. Ἡ «Προοδευτικὴ Πανσπουδαστικὴ Παράταξη (ΠΠΣΠ) ἐμφανίστηκε, ὅπως καὶ ἡ ΠΣΚ, σὰν παράταξη ποὺ καλύπτει ὁλόκληρο τὸ φοιτητικὸ χῶρο. Τὸ πρόγραμμά της ἐξέθετε πρῶτα συγκεκριμένες θέσεις γιὰ τὴν πολιτικὴ κατάσταση καὶ προχωροῦσε σὲ μιὰ συνοπτικὴ τοποθέτηση προβλημάτων καὶ διεκδικήσεων. Μιὰ ἀνεξάρτητη, τέλος, ὑποψήφια ἐξέθεσε μερικὲς ἀπόψεις, ποὺ ἀποτελοῦσαν περισσότερο προσδιορισμὸ τῶν διαφορῶν της μὲ τὶς ὑπάρχουσες παρατάξεις, παρὰ καθορισμένο πρόγραμμα.

Στὶς ἀρχαιρεσίες ποὺ ἀκολούθησαν (18 Μαΐου), ἀπὸ τὰ 210 μέλη τοῦ συλλόγου, ψήφισαν τὰ 165 (ἀποχὴ 17%). Τὰ ἀποτελέσματα ἔδωσαν στὴν ΕΣΠΑΜ καὶ στὴν ΠΣΚ ἀπὸ τρεῖς ἕδρες καὶ στὴν ΠΠΣΠ μία ἕδρα.

Ὁ Σύλλογος Σπουδαστῶν ᾽Ωδείων παρουσιάζει μιὰν ἰδιομορφία ἀπέναντι στοὺς ὑπόλοιπους σπουδαστικοὺς συλλόγους: τὰ μέλη του εἶναι σπουδαστές, ἀλλὰ πολλὰ ἀπ᾽ αὐτὰ ταυτόχρονα καὶ ἐπαγγελματίες, ἀσκώντας μάλιστα τὸ ἐπάγγελμα ποὺ ὑποτίθεται ὅτι εἶναι τὸ ἀντικείμενο τῶν σπουδῶν τους. Ὁ σύλλογος δηλ. αὐτὸς ἐμφανίζει καὶ χαρακτηριστικὰ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου, ἡ ἀνάγκη λοιπὸν γιὰ τὴ δημιουργία του εἶναι τουλάχιστον τὸ ἴδιο εὐλογοφανὴς μὲ τὴν ἀνάγκη ποὺ ὁδήγησε στὴ συγκρότηση τῶν σπουδαστικῶν συλλόγων. Ἡ ἀργοπορία τῆς ἐμφάνισης κάποιας συνδικαλιστικῆς κίνησης στὸ χῶρο τῶν σπουδαστῶν μουσικῆς, θὰ πρέπει νὰ ὀφείλεται, ὄχι μόνο στὴ δικτατορία ἢ στὶς πιέσεις ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ᾽Ωδειακοῦ κατεστημένου (ποὺ ἄλλωστε δὲν ἔλειψαν καὶ τώρα), ἀλλὰ καὶ στὸ ἰδιότυπο κοινωνικὸ πρόσωπο τοῦ συνόλου τῶν σπουδαστῶν μουσικῆς (ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχουν ἐντελῶς διαφορετικοὺς ἐπαγγελματικοὺς στόχους) καὶ στὸ χαμηλὸ βαθμὸ συνειδητοποίησης – ἰδιαίτερα πολιτικῆς – τῶν σπουδαστῶν αὐτῶν, ποὺ ὀφείλεται σὲ μιὰ «μικροεπαγγελματικὴ» νοοτροπία καὶ σὲ μιὰ γενικότερη ἀντίληψη γιὰ τὸ μουσικὸ ἐπάγγελμα, ποὺ πρέπει νὰ εἶναι «ὑψηλὸ» (καὶ ἀπολιτικὸ βέβαια) λειτούργημα. ᾽Από τὴν ἄλλη μεριά, ἡ πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἵδρυση τοῦ Συλλόγου, δὲν ἦταν ἄσχετη μὲ τὸ γενικὸ κλίμα πολιτικοποίησης (σωστότερα: τῆς τάσης γιὰ τὴν τιθάσευση τοῦ διάχυτου ἀκτιβισμοῦ, σὲ ὀργανωτικὰ σχήματα) ποὺ ἐπικρατεῖ ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴ κι ἐδῶ. ᾽Ανεξάρτητα ὅμως ἀπ᾽ αὐτό, ὁ Σύλλογος ἀποτελεῖ μιὰν ἐλπιδοφόρα πραγματικότητα ποὺ τὸ – λιγότερο – θὰ λειτουργήσει σὰν οὐσιαστικὴ ὁμάδα πίεσης, γιὰ μιὰ ριζικότερη ἀλλαγὴ στὰ μουσικὰ πράγματα τοῦ τόπου μας.

Χάρης Ξανθουδάκης

•εικαστικά•

Σχόλιο γύρω ἀπὸ μιὰ ἔκθεση

Ἐρωτήματα γιὰ τὸν Ἄγγλο διευθυντὴ τοῦ Ἰνστιτούτου Σύγχρονης Τέχνης (ICA) τοῦ Λονδίνου καὶ γιὰ τὸν Ἕλληνα τεχνοκριτικό, μόνιμο κάτοικο Βερολίνου, ποὺ ἐπισκέπτονται αὐτὲς τὶς μέρες τὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ ὀργανώσουν ἕνα «μήνα Ἑλληνικῆς Τέχνης στὸ Λονδίνο» τὸν ἐρχόμενο Νοέμβρη:

1. Ἀληθεύει ἡ πληροφορία ὅτι: α) ἔχουνε κιόλας ἐπιλέξει τοὺς καλλιτέχνες ποὺ θὰ ἐκπροσωπήσουν τὴν πιὸ σύγχρονη ἑλληνικὴ τέχνη ἀνάμεσα στὰ μεγάλα ἑλληνικὰ ὀνόματα τῆς διασπορᾶς, ὅπως π.χ. ὁ Τάκης καὶ ὁ Παῦλος τοῦ Παρισιοῦ, ὁ Σαμαρᾶς καὶ ἡ Χρύσα τῆς Νέας Ὑόρκης, ὁ Κουνέλλης τῆς Ρώμης; β) εἶναι ζήτημα ἂν θὰ ἐπιλεγοῦν ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτες δυὸ καλλιτέχνες ἀπὸ ὅσους ἐργάζονται στὴν Ἑλλάδα τὰ τελευταῖα χρόνια, μὲ ἴση ποιοτικὴ ἀπόδοση, καὶ κάτω ἀπὸ πολὺ πιὸ δύσκολες συνθῆκες, ἀπὸ τοὺς συμπατριῶτες τους τοῦ ἐξωτερικοῦ;

2. Ἐπειδὴ μιὰ τέτοια ἐκδήλωση ποὺ θὰ βαστήξει ἕναν ὁλόκληρο μήνα καὶ θὰ περιλάβει κινηματογράφο, λογοτεχνία, μουσικὴ καὶ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας, θὰ στοιχίσει πολλά, ἀπὸ ποῦ θὰ ἀντληθοῦν τὰ σχετικὰ κονδύλια; Ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ κράτος (γίνεται λόγος γιὰ ἀνάμιξη τῆς Ἑλλ. Πρεσβείας στὸ Λονδίνο καὶ τῆς Προεδρίας Κυβερνήσεως ἐδῶ); ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ἐφοπλιστὲς τοῦ Λονδίνου; ἀπὸ τὸ ICA, ἢ ἀπὸ διάφορες ἰσχυρὲς διεθνεῖς γκαλερὶ ποὺ ἐκπροσωποῦν στὸ ἐξωτερικὸ μερικὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω ὀνόματα; Γιατί, ὅπως λὲν οἱ Ἄγγλοι, ἐκεῖνος ποὺ πληρώνει τὸν αὐλητή, παραγγέλνει καὶ τὸ σκοπό.

3. Ἂν χρηματοδοτεῖται κυρίως ἢ ἐν μέρει ἡ ἐκδήλωση ἀπὸ ἑλληνικὲς πηγές, κρατικὲς ἢ μὲ κρατικὴ παρέμβαση, μὲ τὴν ἀξιέπαινη πρόθεση τῆς προβολῆς τῶν ἑλληνικῶν τεχνῶν, εἰκαστικῶν καὶ ἄλλων, δὲν θὰ ἔπρεπε οἱ δυὸ ἐπισκέπτες νὰ συμβουλευθοῦν τοὺς ντόπιους εἰδικοὺς σὲ κάθε κλάδο, ἰδίως στὴν περιοχὴ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, ὅπου ἡ ἐπιλογὴ θὰ εἶναι πολὺ δύσκολη ἀνάμεσα στοὺς ἀρκετοὺς καλλιτέχνες ποὺ θὰ μποροῦσαν νόμιμα νὰ διεκδικήσουν τὴν ἐκπροσώπηση τῶν πιὸ συγχρόνων τάσεων, σὲ ἰσοτιμία, ἂν ὄχι καὶ μὲ κάποια προτίμηση, πρὸς τοὺς συναδέλφους τους τοῦ ἐξωτερικοῦ;

Εἰκαστικὸ Χρονικὸ

τοῦ Ἀλ. Γ. Ξύδη

Δυὸ ἐκθέσεις, ἐπιφανειακὰ ὁμοειδεῖς, τοῦ Τσιριγκούλη (Στροφὴ 31.5.-14.6) καὶ τοῦ Ξένου (Ὥρα 5-25.6) παρέχουν εὐκαιρία γιὰ μερικὲς χρήσιμες συγκρίσεις. Ὁμοειδεῖς, γιατὶ κι οἱ δυὸ ἀποτελοῦν σχόλια πάνω σὲ σημερινὲς πολιτικο-κοινωνικὲς καταστάσεις, χρησιμοποιοῦν τὴν τεχνικὴ ποὺ τόσο ἀνάπτυξαν οἱ σουρρεαλιστὲς τοῦ κολλὰζ καὶ τῆς ξαφνιαστικῆς ἀντιπαράθεσης, κι εἶναι οἱ πρῶτες ἐπαφὲς τῶν δυὸ ζωγράφων μὲ τὸ μεταδικτατορικὸ ἀθηναϊκὸ κοινό, ἔπειτα ἀπὸ πολύχρονη ἀπουσία στὸ Παρίσι.

Μ' ὅλο ποὺ ἀποβλέπουν στὴν ἀπόδοση βασικὰ ὅμοιας (ἀντιδικτατορικῆς) ἀντίδρασης, σὲ ὅμοιον ἐρεθισμὸ (τὴ δικτατορία, τὴν καταπίεση), τὰ ἔργα τους διαφέρουν πολύ, ὄχι μόνο γιατὶ προέρχονται ἀπὸ διαφορετικὲς ἰδιοφυΐες. Ὁ Ξένος προσεγγίζει τὸ θέμα του, ποὺ εἶναι κυρίως ἡ ἑλληνικὴ δικτατορία, καὶ εὐκαιριακὰ ἡ Χιλή, ἡ ἀποικιοκρατία κ.τ.λ., μὲ τὶς τραγικὲς ἀλλὰ κοινότοπες, προφανεῖς εἰρωνεῖες, ἀνάμεσα π.χ. σ' ἕνα μαυρόασπρο πεινασμένο παιδὶ καὶ μιὰ ρεαλιστικὰ ἔγχρωμη κονσέρβα, ἀνάμεσα σ' ἑλληνικὰ τουριστικὰ τοπία καὶ ἔργα τέχνης, σφραγισμένα μὲ τὴν γκριζαρισμένη βινιέτα ἑνὸς φυλακισμένου, γαντζωμένου στὰ σίδερα τοῦ κελιοῦ του, ὅλα ζωγραφισμένα μὲ λάδι σὲ ἀπομίμηση κολλάζ. Θυμίζουν τὴν καμπάνια ποὺ γίνονταν στὴν Εὐρώπη, ἀπὸ τὸ 1967, νὰ μὴν ἐπισκέπτονται οἱ ξένοι τὴν Ἑλλάδα, ὅπου δίπλα στὴ Μύκονο, βρίσκεται ἡ Γυάρος καὶ πίσω ἀπ' τὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο, ἡ ταράτσα τῆς Μπουμπουλίνας. Ἀναρωτιέμαι ἂν τέτοια ἔργα μποροῦν νὰ λειτουργήσουν, ὄχι πιὰ σὰν ἐφήμερες ἀφίσες ἀλλὰ σὰν ἔργα τέχνης, μὲ κορνίζα καὶ «τιμοκατάλογο», εὐρύτερα (ἔξω ἀπὸ τὸν κοινωνικὸ χῶρο στὸν ὁποῖο ἀναφέρονται) καὶ διαρκέστερα (ἔξω ἀπὸ τὴ χρονικὴ στιγμή, ὅπου τέτοιες ἀναφορὲς εἶχαν ἄμεση, ὀξεῖαν ἀπήχηση). Τοῦ Τσιριγκούλη ἡ δουλειά, καθὼς δὲν ἔχει τὶς περσότερες φορὲς τόσο συγκεκριμένες τοπικὲς ἀναφορές, μποροῦν νὰ φιλοδοξήσουν μεγαλύτερη μονιμότητα. Μὲ κολλὰζ φωτογραφιῶν πάνω σὲ λάδι, κατασκευάζει ἐφιαλτικὲς μορφές, μισο - στρατιωτικές, μισο - τερατώδεις, ποὺ δεσπόζουν σ' ἕνα τοπίο ἐρημικό, ἐμπνέοντας τὸ φόβο: Ἡ ὑποβλητικὴ ἀτμόσφαιρα τῶν παλιότερων ἀφηρημένων τοπίων του, ποὺ τὴ μεταφέρει ἐδῶ, τὸν βοηθάει στὸν πικρὸν αὐτὸ σχολιασμὸ καταστάσεων καταπίεσης καὶ μόνωσης. Θὰ ἐνδιέφερε νὰ βλέπαμε τὰ μεγαλύτερα σχήματα ποὺ ἔχει ζωγραφίσει στὸ Παρίσι.

* * *

Τώρα ποὺ ἔχει κατακαθίσει κάπως ὁ κονιορτὸς τῶν ἐπικρίσεων καὶ ἀντεγκλήσεων, μερικὲς σύντομες κρίσεις γιὰ τὴ 13η Πανελλήνια ποὺ ἔκλεισε, μὲ σύνολο 120.000 περίπου ἐπισκεπτῶν, στὶς 20 τοῦ Μάη.

1. Πολλὰ τὰ ἔργα γνωστῶν ἢ καὶ καθιερωμένων καλλιτεχνῶν ποὺ δὲν παρουσίασαν ἄνοδο ποιοτικῆς στάθμης ἢ καινούριο προβληματισμό. Πρόκειται, κυρίως, γιὰ κείνους ποὺ ἔπαιρναν δεκαετίες τώρα μέρος στὶς Πανελλήνιες καὶ δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τὶς τρεῖς τῆς δικτατορίας.

2. Ἀνάμεσα στοὺς «καινούριους», δηλ. σ' ἐκείνους κυρίως ποὺ δὲν ἔχουν μετάσχει στὶς τρεῖς τῆς ἐφταετίας, καὶ ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ 43% τοῦ συνόλου τῶν ἐκθετῶν, δὲν ξεχώρισα παρὰ λίγα ἀξιοπρόσεχτα ἔργα, κι ἀπ' αὐτά, τὰ περισσότερα ζωγραφικά. Ἡ στάθμη τῆς γλυπτικῆς παραμένει πολὺ χαμηλή. Τὸ εὐρύτερο κοινὸ ἴσως μπόρεσε νὰ κάνει μιὰ πρώτη ἐπιπόλαια γνωριμία μὲ τὰ ἔργα καλλιτεχνῶν, ποὺ μερικοὶ εἶναι καὶ διεθνῶς γνωστοί, ὅπως ὁ Ἀμερικανὸς Στάμος. Σὰν κριτικὸς ὅμως δὲν εἶχα τὸ ξάφνιασμα μιᾶς εὐχάριστης ἀπρόοπτης ἀνακάλυψης. Δὲν ὑπῆρχε τίποτα ποὺ νὰ μὴν τὸ ἔχω δεῖ, τὸ ἴδιο ἢ ἀνάλογο σ' ἐκθέσεις τῆς περιόδου ποὺ κλείνει.

3. Ἡ παρουσίαση τῶν ἔργων εἶχε πολλὰ μειονεχτήματα: ἀνακάτεμα τῶν εἰδῶν, τῶν θεμάτων, τῶν τεχνοτροπιῶν, «ὑπερμοντέρνα» δίπλα στὰ «παραδοσιακά», σκόρπισμα ἔργων τοῦ ἴδιου καλλιτέχνη σὲ διαφορετικοὺς τοίχους ἢ χώρους, ἄνιση ἐκπροσώπηση τῶν καλλιτεχνῶν – οἱ περισσότεροι μὲ 1 ἔργο, ἄλλοι μὲ 4 ἢ 5, δίχως φανερὸ κριτήριο, ἀπαράδεκτη παρουσίαση πινάκων ποὺ χρονολογοῦνταν 10 καὶ 15 χρόνια πίσω. Γενικὰ ἀδικήθηκαν οἱ καινούριοι, δίχως νὰ εὐνοηθοῦν καὶ τόσο οἱ παλιοί, τὰ «ὀνόματα» ποὺ ἔχουν πάρει κιόλας τὴ θέση τους στὴ γνώμη τοῦ πλατύτερου κοινοῦ.

4. Δὲν ἦταν δύσκολο ἡ 13η Πανελλήνια νὰ εἶναι, μὲ ὅλα τὰ κουσούρια της, καλύτερη ἀπὸ τὶς προηγούμενες – ἦταν τόσο κακὲς οἱ τρεῖς τῆς δικτατορίας. Ἡ βελτίωση ὀφείλονταν ὁλότελα στὴ συμμετοχὴ τῶν καινούριων ποὺ εἶχαν ἀρνηθεῖ συμμετοχὴ κατὰ τὴν ἐφταετία.

5. Γιὰ πρώτη φορὰ συγκρότηση τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς ἀποκλειστικὰ ἀπὸ καλλιτέχνες, δὲν ἔφερε βελτίωση ἢ ἔστω ἀλλαγὴ ὕφους καὶ νοοτροπίας.' Οἱ καλλιτέχνες, ποὺ ἐπιμένανε τόσο ν' ἀποτελέσουν μόνοι τους τὴν Ἐπιτροπή, κατόρθωσαν μόνο νὰ μετατρέψουν σὲ καλπάζουσα τὴν ἀνίατη φθίση τοῦ θεσμοῦ. Πιστεύω πὼς ἡ Κριτικὴ Ἐπιτροπὴ χρειάζεται νὰ περιλαμβάνει λίγους καλλιτέχνες καὶ κυρίως κριτικοὺς καὶ ἱστορικοὺς τῆς σύγχρονης τέχνης, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶναι πλήρως ἐνήμεροι σὲ ὅ, τι γίνεται σήμερα στὸν τόπο. Γνωρίζω καλλιτέχνες τῶν ὁποίων τὸ ἔργο σέβομαι, ἐκτιμῶ καὶ ἀγαπῶ ἰδιαίτερα, ἀλλὰ τοὺς θεωρῶ ἀπόλυτα ἀκατάλληλους ἢ ἀνίκανους νὰ κρίνουν ἔργα ὁμοτέχνων τους – ἐκτὸς ἴσως ἀπὸ πλευρὲς τεχνικές, ποὺ δὲν εἶναι ἐκεῖνες ποὺ πρωτεύουν γιὰ τὴν ἐπιλογὴ σὲ τέτοιαν ἔκθεση. Αὐτὸ ποὺ δὲν χρειάζεται καθόλου στὶς Κριτικὲς Ἐπιτροπὲς εἶναι τὸ εἶδος τῶν «φιλοτέχνων», ποὺ μόνο στὴν Ἑλλάδα ἔχει κατοχυρωθεῖ ἡ ὕπαρξή του νομικά, ὅπως π. χ. σὲ παλιότερες Πανελλήνιες ἢ στὴν Ἐπιτροπὴ γιὰ τὴ Μπιενάλε Βενετίας, ὅπου οἱ φιλότεχνοι ποὺ προβλέπει ὁ νόμος ὑπῆρξαν τραπεζίτες ἢ βιομήχανοι, μὲ ἀξιόλογες συλλογὲς – ποὺ δείχνουν ἐκλεπτυσμένο γοῦστο καὶ κρίση στὴν κατάρτισή τους – ἔργων ἀρχαίας ἢ βυζαντινῆς τέχνης ἢ τὸ πολὺ τέχνης τοῦ 19ου αἰώνα.

Ἴσως εἶναι προτιμότερο Κριτικὴ καὶ Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ νὰ συγχωνευθοῦν σὲ μιὰ ποὺ νὰ ἔχει ὅλες τὶς εὐθύνες. Ἔτσι θὰ δικαιολογοῦνταν ἡ συμμετοχὴ σ' αὐτὴ κρατικοῦ «παράγοντα» ἢ ὑπαλλήλου σὰ συνδέσμου μὲ τὶς κρατικὲς ὑπηρεσίες, ποὺ χρηματοδοτοῦν τὴν ἐκδήλωση, καὶ ποὺ ἀποβλέπουν ταυτόχρονα καὶ στὴν προβολὴ τῆς κυβερνητικῆς μέριμνας γιὰ τὶς τέχνες. Πάντως ἡ 13η Πανελλήνια δὲν πρόβαλε πολὺ εὐνοϊκὰ τὴν πολιτικὴ τῆς παρούσας κυβέρνησης στὶς τέχνες

– ἂν ὑπάρχει τέτοια.

6. Πέρα ἀπὸ τὴν ἐλαττωματικὴ ἀνάρτηση καὶ τοποθέτηση τῶν ἔργων, ἔλειψε ὁλότελα ἡ ἐνημέρωση τοῦ κοινοῦ. Ὁ κατάλογος ὀνομάστηκε πολὺ εὔστοχα ἀπὸ κάποιον «τηλεφωνικός», καὶ πληροφοροῦσε ὅσο κι ἐκεῖνος, τὸν ἀνίδεο, ἀλλὰ πρόθυμο νὰ κατατοπιστεῖ ἐπισκέπτη. Ὅσο γιὰ τὴν περιδιάβαση τούτου στὶς ἀπέραντες αἴθουσες τοῦ Ζαππείου, συνοδεύονταν ἀπὸ ἕνα ἀτέλειωτο κείμενο διαβασμένο μονότονα στὸ μαγνητόφωνο, ποὺ ἄρχιζε ἀπὸ τὴ νεολιθικὴ τέχνη καὶ σὰ ν' ἄκουσα πὼς τελείωνε στὸ Γουναρόπουλο. Τὸ πρόσεχε κανείς, ὅσο προσέχουν τὴ μουσικὴ φόντου οἱ βαριεστημένοι ἐπιβάτες ποὺ ἀναμένουν ἀεροπλάνο.

7. Τὸ αἰώνιο ἐρώτημα, ποὺ ξανάρχεται κάθε τρίτον Ἀπρίλη: ἐξυπηρετεῖ κανένα θετικὸ σκοπὸ ἡ Πανελλήνια; Πιστεύω νὰ βρῆκε τὴν τελική του ἀπάντηση μὲ τὴ 13η: ΟΧΙ. Ἔχω δεῖ 11 ἀπὸ τὶς 13 μεταπολεμικὲς Πανελλήνιες (καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς προπολεμικὲς) κι ἔχω γράψει γιὰ τὶς περσότερες. Οἱ καλύτερες ἦταν ἡ πρώτη, τοῦ 1948, κι ἐκείνη τοῦ 1965, τῆς «ἀθηναϊκῆς ἄνοιξης». Ἀπὸ τότε –πᾶνε 10 χρόνια– εἶχε ἀρχίσει ν' ἀμφισβητεῖται ἡ χρησιμότητά τους. Σήμερα μοῦ φαίνονται ἀδίσταχτα ἐπιβλαβεῖς. Λύσεις εὐκολίας καὶ ρουτίνας μιᾶς γραφειοκρατίας, δίχως φαντασία. Γενοῦν ἀπατηλὲς ἐντυπώσεις στὸ κοινὸ καὶ στοὺς καλλιτέχνες. Ἐκεῖνο πιστεύει πὼς βλέπει τὴν καλύτερη ἑλληνικὴ τέχνη τῆς διετίας, τοῦτοι πώς, γιὰ νὰ ἐπιλεγοῦν, εἶναι οἱ καλύτεροι. Τὶς περσότερες φορές, οὔτε τὸ ἕνα συμβαίνει οὔτε τὸ ἄλλο. Στὴ φετεινή, ἀπὸ 663 ἐκθέτες συνολικά, θὰ ξεχώριζα τὸ πολὺ 6-7 ὅτι ἔδωσαν τὴν καλύτερή τους δουλειά.(1)

8. Ἐπειδὴ εἶναι ἀνάγκη τῆς σημερινῆς κοινωνίας νὰ ἐπικοινωνοῦν οἱ καλλιτέχνες μὲ τὸ λαό, νὰ μὴ νιώθουν ὁλότελα ἀλλοτριωμένοι ἀπὸ αὐτὸν καί, ἀντίστροφα, νὰ νιώθει ὁ λαὸς μιὰ θερμὴ καὶ ἀβίαστη οἰκειότητα μαζί τους, ποὺ νὰ βασίζεται στὴν κατανόηση, τί μπορεῖ νὰ γίνει; Ἔχω κιόλας προτείνει ὁρισμένες λύσεις σὲ παλιότερο χρονικὸ (ΑΝΤΙ ἀρ. 14/8.3.75). Ἂς τὶς ἐπαναλάβω συνοπτικὰ ἐδῶ: νὰ ὀργανωθοῦν ἀπὸ τὸ κράτος, ἀφοῦ δὲ γίνεται ἀλλιῶς, μικρότερες ἐτήσιες ἐκθέσεις 150-200 τὸ πολὺ ἔργων 30-40 καλλιτεχνῶν, ἐπιλεγμένων μὲ πολὺ αὐστηρὰ κριτήρια, ποὺ νὰ μετακινοῦνται σὲ ὅλες τὶς μεγάλες πόλεις τῆς Ἑλλάδας, μέσα σὲ μιὰ περίοδο 3 π.χ. ἐτῶν. Ἀνάμεσα στὰ κριτήρια θὰ εἶναι καὶ ὁρισμένα ἀντικειμενικὰ «προγραμματικά», π.χ. ἡλικία, γενιές, τεχνοτροπίες, ἢ τάσεις, θέματα κ.ο.κ. Ἔτσι, μέσα στὴν τριετία (ποὺ εἶναι καὶ ἡ μέση περίοδος τῆς Πανελλήνιας), θὰ κυκλοφοροῦν σὲ ὅλη τὴ χώρα, κι ὄχι μόνο στὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας, τουλάχιστο τρεῖς ἐκθέσεις μὲ συνολικὸ ἀριθμὸ ἔργων ὄχι πολὺ μικρότερο ἀπὸ τῆς Πανελλήνιας, καὶ μὲ ποιότητα πολὺ ὑψηλότερη. Ἡ ἐπιλογὴ θ' ἀποτελεῖ πραγματικὴ διάκριση γιὰ τὸν καλλιτέχνη καὶ γνήσια ἐνημέρωση τοῦ κοινοῦ, γιὰ τὴν καλύτερη ἑλληνικὴ τέχνη κάθε περιόδου. Οἱ κινούμενες αὐτὲς ἐκθέσεις θὰ πρέπει φυσικὰ νὰ συνοδεύονται ἀπὸ διαλέξεις, συζητήσεις, ἀκόμα καὶ «περιβάλλοντα» καὶ «χάπενινγκς» στὸ ὕπαιθρο, εἰδικὰ κατασκευασμένα γιὰ κάθε πόλη, καὶ ἄλλες συναφεῖς πρὸς τὶς εἰκαστικὲς τέχνες ἐκδηλώσεις, ποὺ νὰ ξαναεισάγουν τὴν τέχνη μέσα στὴ ζωὴ τῶν πολιτῶν, βγάζοντάς την ἀπὸ τὰ κλειστὰ κυκλώματα τῶν «ὀλίγων».

* * *

Στὸ εἰκοσαήμερο ποὺ πέρασε, εἴδαμε ἐπίσης τὸ καταθλιπτικὸ στὴ μικροαστική του φθορὰ «περιβάλλον» τοῦ Τέντε (Ὥρα 2–7.6), τὶς «Πέτρες» τῆς Μ. Κομνηνοῦ (Θόλος 3–21.6), «Τὰ Παιδιὰ» τῆς Καρύμπακα (Νέες Μορφὲς 10–26.6), ποὺ πέτυχε πολὺ τὴν ἀπόδοση τοῦ ἀνέκφραστου καὶ ἄ-φυλου (sexless) ὕφους τῶν πολὺ νεαρῶν παιδιῶν, (τὴν ἀθωότητά τους τὴν ἔχει μάλιστα ἐνισχύσει ὡς τὴ γλυκερότητα μὲ τὴ δικιά της γνήσιαν ἀφέλεια,), τῆς Πετρούτση (Ὥρα 9–28.6), ποὺ τὸ μοναδικό της ἔργο στὴν Πανελλήνια, ἐδραιώθηκε τώρα στὴν ἐκτίμησή μου, μπρὸς σ' αὐτὴν τὴν ὁλοκληρωμένη δουλειά, ποὺ ἀξιοποιεῖ ὅλες τὶς δυνατότητες τῆς ζωγράφου, δίχως ὑπερβολὲς ἢ περιττολογίες· τοῦ Κατζουράκη τέλος (Ζουμπουλάκης 28.5–7.6), ποὺ παρουσιάζει μακέτες καὶ δείγματα μιᾶς ἐργασίας πού, ἂν καὶ βαίνει πολὺ πέρα ἀπὸ τὴ διακόσμηση, χρησιμοποιήθηκε, ὅπως φαίνεται, σὰν ἐπένδυση ἑνὸς νεότευκτου καραβιοῦ. Ἐνδιαφέρον πείραμα ἐφαρμοσμένου κονστρουκτιβισμοῦ σὲ ὑλικὸ συνθετικό, ποὺ μοιάζει μὲ ξύλο, μὲ κάθετες καὶ λοξὲς λουρίδες ἐγχάρακτες καὶ χρωματικὰ διαφοροποιημένες, ποὺ μεταφερμένο στὸ χαρτὶ δίνει ἐντυπωσιακὲς μεταξοτυπίες.

13.6.75
Α. Γ. Ξύδης

1. Στὶς σπάνιες αὐτὲς περιπτώσεις ἀνήκουν καὶ τὰ ἔργα ποὺ δημοσιεύθηκαν στὸ ΑΝΤΙ ἀρ. 20/31.5.75 (Πασσίσης) καὶ 21/14.6.75 (Ε. Μ. Κομνηνοῦ, χαρακτική).

Φίλο ΑΝΤΙ,

Στοῦ κ. Παρμακέλη τὸ πρῶτο παράπονο ἀπαντᾶ ἡ διόρθωση τριῶν παραδρομῶν στὸ ὑστερόγραφό μου (τεῦχος 19/17.5.75) ποὺ δημοσιεύεται σὲ ἄλλη στήλη. Δυστυχῶς, ἄθελά μου, ἂς μὲ πιστέψει, οἱ δυὸ τὸν ἀφοροῦν.

Στὸ δεύτερο παράπονό του δὲν ἔχω ν' ἀπαντήσω τίποτε. Μόνος του ἀναπτύσσει μὲ περσότερες λεπτομέρειες ἕνα μέρος ἀπὸ ὅσα μοῦ εἶπε μέσα στὶς αἴθουσες τοῦ Ζαππείου, καὶ ποὺ τὰ μετέφερα πιστά. Τοῦ εἶχα πεῖ ὅτι σὰν πληροφορίες διαφωτιστικὲς γιὰ τὴ δημόσιά του στάση κατὰ τὴ δικτατορία θὰ τὶς δημοσίευα.

Στὸ τρίτο παράπονό του ὁμολογῶ τὴ διπλωματία μου. Ἤξερα πολὺ καλὰ τίνος ἦταν τὸ ἔργο. Ἀπέφυγα ἁπλῶς νὰ συνδυάσω μιὰν ἀκόμα φορὰ τὸ ὄνομά του μὲ μιὰ κρίση δυσμενή, ἀλλὰ ὄχι ὑβριστική. Δὲν τ' ὀνόμασα «Πολυτεχνεῖο», ἀλλὰ μοῦ ἀνακάλεσε τὴν ἔννοια αὐτὴ μόλις τὸ εἶδα, ὅπως ἀκριβῶς φαντάζομαι καὶ σὲ ὅσες χιλιάδες θεατὲς τὸ εἶδαν στὸ Ζάππειο μὲ τὰ συσπασμένα κάγκελα, ποὺ ἔχουνε μπεῖ τελεσίδικα στὴν ἱστορία μας, στὴ θεματογραφία τῆς τέχνης καὶ τῆς ποίησής μας, ὅπως παραμένουν ἀνεξίτηλα στὶς μνῆμες ὅλων τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὶς 16 τοῦ Νοέμβρη 1973. Θυμᾶμαι βέβαια τὴν ἔκθεση τοῦ κ. Π. τὸ Μάη τοῦ '74 καὶ λυπᾶμαι πὼς ἡ γνώμη μου σὰν κριτικοῦ γιὰ τὴ δουλειὰ ποὺ εἶχεν ἐκθέσει τότε δὲν μπορεῖ ν' ἀλλάξει, ἀφοῦ μὲ μόνη οὐσιαστικὰ προσθήκη τὰ κάγκελα, σὰ νὰ ἦταν σκηνικό, τὰ ἴδια ἔργα ἐξέθεσε καὶ στὸ Ζάππειο.

Εὐχαριστώντας γιὰ τὴ φιλοξενία.

30.5.75
Α. Γ. Ξύδης

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀναγνῶστες νὰ κάνουν τὶς ἀκόλουθες διορθώσεις:

στὸ ὑστερόγραφο τοῦ Α. Γ. ΞΥΔΗ, *τεῦχος 19/17.5.75, σελ. 51:*

Στήλη 1, τελευταία γραμμὴ κάτω ἀντὶ «κ. Παρμακέλης», διάβαζε:

«κ. Πανουργιᾶς μετεῖχε στὴν ...»

Στήλη 2, 17 γραμμὴ ἀπὸ πάνω: σβῆσε τό: «μή», καὶ διάβαζε:

«γιὰ νὰ μετάσχει ...»

Στήλη 2, 6 γραμμὴ ἀπὸ κάτω, διάγραψε τὶς ἀκόλουθες λέξεις:

«σ' ἔκθεση κατόπιν ἐπιλογῆς ἀπὸ τὸ δικτατορικὸ καθεστώς ...»

στὸ χρονικὸ τοῦ Α. Γ. ΞΥΔΗ, *τεῦχος 20/31.5.75, σελ. 50:*

Στήλη 2, 26 γραμμὴ ἀπὸ πάνω: πρόσθεσε μετά: «τὸν Ἄγγελο» τὰ ἑξῆς:

«καὶ μερικὰ σχέδια τοῦ Χαλεπᾶ, τρία ἀξιόλογα παλιότερα (1965) ἔργα τοῦ Χατζηκυριάκου-Γκίκα ...»

•βιβλίο•

RICHARD GOMBIN
«Ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀριστερισμοῦ»
Μετάφραση: ΙΩΑΝΝΑΣ ΖΕΡΒΟΥ
Ἐκδόσεις: ΒΕΡΓΟΣ

Σύμφωνα μὲ τὸν Gombin, «οἱ ρίζες τοῦ ἀριστερισμοῦ βρίσκονται στὶς φιλοσοφικὲς ἀντιλήψεις τοῦ περασμένου αἰώνα, ἀλλὰ ὁ ἀριστερισμὸς ἀκολουθεῖ τὴ δική του ἐξελικτικὴ πορεία: Δέχεται τὴ μαρξιστικὴ θεωρία τῆς πάλης τῶν τάξεων, ἀλλὰ εἰσάγει στὴν καταπιεζόμενη τάξη ὅλους αὐτοὺς ποὺ δὲν μποροῦν νὰ κατευθύνουν τὴν ἴδια τους τὴ ζωὴ καὶ νὰ ἔχουν τὴν πρωτοβουλία στὶς πράξεις τους. Ἔτσι πλαταίνει τὸν πίνακα τῶν ἀλλοτριώσεων ποὺ βαρύνουν τὸ ἄτομο καὶ ξεφεύγει ἀπὸ τὴ μαρξιστικὴ οἰκονομιστικὴ ἀντίληψη. Ἀρνεῖται νὰ περιορίσει τὸν ἀγώνα στὸ χῶρο τῆς ἐπιχείρησης καὶ μεταφέρει τὴν πάλη στὸ κέντρο τῆς καθημερινῆς ζωῆς».

Τὰ ἐρωτήματα «Ποιὸ εἶναι τὸ μέλλον τοῦ Ἀριστερισμοῦ» καὶ «Θὰ παραμείνει ἕνα κίνημα ἀμφισβήτησης ἢ θὰ ἀναδειχτεῖ σὲ σύστημα ζωῆς», ἀπασχολοῦν τὸν Gombin στὸ βιβλίο αὐτό.

SIDNEY LENS
«Τὸ στρατιωτικὸ-βιομηχανικὸ πλέγμα»
Μετάφραση: Κ. ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΥ, Εἰσαγωγή: ΑΣΤΕΡΗ ΣΤΑΓΚΟΥ
Ἐκδόσεις: ΚΟΧΛΙΑΣ

Πρόκειται γιὰ μιὰ συστηματικὴ ἀνάλυση τοῦ στρατιωτικοβιομηχανικοῦ συμπλέγματος πού, οὐσιαστικά, «κυβερνᾶ τὸν ἀμερικανικὸ κολοσσὸ καὶ ἀποτελεῖ τὸν κύριο φορέα καὶ ἐκφραστὴ τῆς ἐπιθετικότητάς του».

Ὅπως σωστὰ τονίζεται στὸ εἰσαγωγικὸ σημείωμα, τὸ στρατιωτικο-βιομηχανικὸ σύμπλεγμα «σφραγίζει σήμερα, μὲ τὴ φιλοσοφία του, τὴν ἰδεολογία του καὶ τὴν καθημερινὴ πρακτική του, ὁλόκληρη τὴν πολιτικὴ ζωὴ τῆς Ἀμερικάνικης Δημοκρατίας καὶ σήμερα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, ἀπειλεῖ, μ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ φιλοσοφία, τὴν ἰδεολογία καὶ τὴν πρακτική, τὴν παγκόσμια εἰρήνη, τὶς ἐλευθερίες κι αὐτὴ τὴν ὕπαρξη ὁλόκληρου τοῦ κόσμου, ἀκόμη καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ ἀμερικάνικου λαοῦ, στὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀποφασίζει καὶ ἐνεργεῖ».

Χ. ΜΑΡΚΟΥΖΕ
«Σοβιετικὸς Μαρξισμὸς»
Μετάφραση - Ἐπιμέλεια: ΜΠΑΜΠΗ ΛΥΚΟΥΔΗ
Ἐκδόσεις: ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Ὁ Σοβιετικὸς Μαρξισμὸς θεωρεῖται, μαζὶ μὲ τὸ βιβλίο «Ὁ Μονοδιάστατος Ἄνθρωπος», τὸ σημαντικότερο βιβλίο τοῦ Χ. Μαρκοῦζε. Στὴ μελέτη του αὐτή, ὁ συγγραφέας κάνει μιὰ κριτικὴ ἀνάλυση κι ἀνατομία τῆς ἐπίσημης καθεστωτικῆς ἰδεολογίας τοῦ Σοβιετικοῦ Κράτους, ἐρευνώντας την στὰ συνθετικά της στοιχεῖα, στὸ πολιτικὸ καὶ τὸ ἠθικολογικό της μέρος. Στὸ βιβλίο προσδιορίζονται τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς σοβιετικῆς ἔκδοσης τοῦ μαρξισμοῦ καθὼς καὶ τὰ ἱστορικοπολιτικὰ πλαίσια μέσα στὰ ὁποῖα ἡ ἐπίσημη

σοβιετικὴ ἰδεολογία συγκροτήθηκε καὶ ἀποκρυσταλλώθηκε.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΝΟΛΛΑ
«Νεράϊδα τῆς Ἀθήνας». Ἄμστερνταμ 1974

Ἀφήγημα μὲ ἔντονα τολμηρὴ προσωπικὴ γραφή. Εἰρωνικὸς καὶ καταλυτικὸς ὁ τόνος, ἡ ἀνάπτυξη συνειρμική, διαλυμένη καὶ χωρὶς ἀνάσα ἡ γραφή.

Ἡ «ἀλλοδαπὴ» εἶναι ὁ σκηνικὸς χῶρος, ἀλλὰ οἱ μνῆμες κι ἡ «βάσανος» μετατίθενται στὴν Ἑλλάδα. Ἡ γενιὰ τοῦ '60, τὸ κίνημα καὶ ἡ τύχη του, οἱ ἰδεολογικὲς συζητήσεις καὶ οἱ νύξεις γιὰ δράση: μιὰ γρήγορη, ἄναρχη καὶ πικρὴ ἀφήγηση γιὰ ὅλα αὐτὰ εἶναι τὸ βιβλίο τοῦ Νόλλα.

Κ. ΠΟΡΦΥΡΗ
«Ὁ Ἀνδρέας Κάλβος Καρμπονάρος»
Ἐκδόσεις: ΘΕΜΕΛΙΟ

Στὴν ἀρχὴ μιὰ ὑποψία, ἀργότερα μερικὲς ἐνδείξεις καί, τέλος, σαφῆ τεκμήρια θεμελίωσαν τὴν ὑπόθεση τοῦ Κ. Πορφύρη γιὰ τὴ σχέση μεταξὺ Κάλβου καὶ Ἰταλῶν Καρμπονάρων.

Ὁλόκληρο τὸ βιβλίο περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῶν πνευματικῶν ἐπιδράσεων ποὺ εἶχε δεχτεῖ ὁ Κάλβος ἀπὸ «εὐρωπαϊκὲς πηγὲς» – ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὸν εὐρωπαϊκὸ μασονισμό, μὲ τὸν ὁποῖο εἶχε συγκεκριμένες σχέσεις ὁ πατέρας τοῦ Κάλβου. Τὰ ἔγγραφα ποὺ συγκέντρωσε ὁ Κ. Πορφύρης ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς ἀστυνομίας τῆς Φλωρεντίας «ξεκαθαρίζουν πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς ζωῆς τοῦ Ἕλληνα ποιητῆ μὰ καὶ δημιουργοῦν καινούργια προβλήματα ποὺ καλεῖται νὰ λύσει ἡ ἱστορικοφιλολογικὴ ἔρευνα».

ΑΛΙΚΗ ΓΙΑΤΡΑΚΟΥ - FOSSI
«Ἄφθαρτες ὕλες». Ποιήματα. Σελίδες 34. Στὴ σειρὰ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ τῶν ἐκδόσεων ΔΙΟΓΕΝΗΣ. Ἀθήνα, 1974.

Πενήντα πέντε ποιήματα ποὺ καλύπτουν τὴν περίοδο Μάϊος 1973-Μάϊος 1974. Τὸ πρῶτο ποίημα τῆς συλλογῆς ἔχει καὶ τὸν τίτλο τοῦ βιβλίου: Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νάϋλον/οἱ ἀναμνήσεις σου μία πρὸς μία./ Μόνο ποὺ ξέχασα τελείως,/ πῶς ζούσανε μωρέ, / κεῖνα τ' ἀδέλφια μου τὰ δέντρα/.

ΜΑΡΙΑ ΛΑΪΝΑ
«Ἀλλαγὴ τοπίου». Ποιήματα. Ἐξώφυλλο Λίκα Φλώρου. Σελίδες 48.
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ, 1974.

Τὸ πρῶτο ποίημα τῆς συλλογῆς, χαρακτηριστικὸ δεῖγμα λιτότητας, εὐαισθησίας καὶ ἀνθρωπιᾶς: Ν' ἀγαπᾶς τὸν πλησίον σου / καθὼς τὸν ἑαυτό σου / πάει νὰ πεῖ / ν' ἀγαπᾶς τὸν ἑαυτό σου / καθὼς δὲν ἀγαπᾶς τὸν πλησίον σου. / Ἔτσι μιλοῦν τὸ ξέρω οἱ τρελοὶ / ὅμως ἐγὼ ἔχω καὶ τὰ δυό μου μάτια.

ΠΑΥΛΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ
«Ἡ Γυναίκα σὲ ἑλληνικὰ σχήματα»
Ἐκδόσεις: ΑΣΤΕΡΙ

Ὁ γνωστὸς χρονογράφος τοῦ «Βήματος» παρουσιάζεται μὲ μιὰ σειρὰ χρονογραφημάτων του ἀπὸ τὸ 1936 ἕως σήμερα. Ἐπιλεγμένα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ θεματογραφικὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γυναίκα καὶ ἀποτελοῦν μιὰ μαρτυρία γιὰ τὴν πορεία τῆς ἑλληνίδας καὶ τὴν ἐξέλιξη τῶν ἐρωτικῶν μας ἠθῶν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ '30: Μὲ τὰ ἄγρια δράματα σφαγῆς γιὰ λόγους τιμῆς ὡς τὴν ἀπάλυνση τῶν ἠθῶν σὲ μιὰ «ἀνεκτικότερη» κοινωνία. Ὁ Π. Παλαιολόγος σ' ὅλη αὐτὴ τὴ διαδρομὴ ἀναδείχνεται θερμὸς συνήγορος γιὰ τὴ λύση τῶν ποικίλων προβλημάτων ποὺ ἡ ἑλληνικὴ καταπιεστικὴ κοινωνία δημιούργησε καὶ δημιουργεῖ εἰς βάρος τῆς γυναίκας. Τὸ βιβλίο προλογίζεται ἀπὸ τὴ Μαρία Ἀμαριώτου καὶ τὸ Γ. Ἀρνάκη.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΓΕΡΑΛΗ
«Ἡ ἑλληνικὴ νύχτα». Ποιήματα
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Ἡ νέα συλλογὴ τοῦ ποιητῆ περιέχει, κυρίως, ποιήματα γραμμένα κατὰ τὴν ἑπταετία μὲ σαφεῖς νύξεις στὴν τελευταία ἑλληνικὴ περιπέτεια. Οἱ διώξεις ὅσων ἀντιστάθηκαν καὶ ἡ ἔξαρση τῆς νεολαίας εἶναι ἀπὸ τὰ θέματα ποὺ ὑπῆρξαν πηγὴ ἔμπνευσης. Ὁ θάνατος εἶναι ἕνα ἀκόμα κυρίαρχο θέμα. Πολλὰ ἀπ' τὰ ποιήματα αὐτὰ ἔχουν δημοσιευτεῖ σὲ λογοτεχνικὰ περιοδικά.

ΙΑΣΟΝΑ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
«Ἐλευθερία τῆς Βουλήσεως»
Ἐκδόσεις: ΔΩΔΩΝΗ

Στὸ βιβλίο αὐτὸ ὁ συγγραφέας διερευνᾶ τὴν ἱστορικὴ πορεία τῆς ἰδέας τῆς «ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως», καταγράφοντας τοὺς σημαντικότερους σταθμοὺς στὴν ἐξέλιξή της.

Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου ἀναλύεται λεπτομερειακὰ ἡ ἔννοια τῆς βουλήσεως. Στὸ δεύτερο μέρος ἐξετάζεται ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως ἀπὸ διάφορες ὀπτικὲς γωνίες: τὰ ἱστορικὰ κινήματα τοῦ ντετερμινισμοῦ, τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ, τοῦ ἰδεαλισμοῦ καὶ τοῦ ὑπαρξισμοῦ, ἡ φιλοσοφία τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τῆς νεότερης φυσικῆς, παρουσιάζονται μὲ ὁλοκληρωμένες τὶς ἀπόψεις τους στὸ θέμα αὐτό.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΝΟΛΛΑ
«Πολυξένη». Ἀθήνα 1974

Στὸ βιβλίο αὐτὸ περιλαμβάνονται 6 ἀφηγήσεις γραμμένες μὲ τὸ ἴδιο γνώριμο ὕφος τοῦ συγγραφέα. Ὅλα τὰ «γεγονότα» διαδραματίζονται σὲ μακρινὰ γεωγραφικὰ μήκη καὶ πλάτη: στὴν πραγματικότητα ὅλα διαδραματίζονται στὴ σκέψη τοῦ συγγραφέα. Ἡ πικρὴ καὶ εἰρωνικὴ στάση καταλήγει πιὰ σὲ μιὰ πλήρη διάλυση εἰκόνων καὶ σχημάτων – στὸ τελευταῖο ἰδιαίτερα ἀφήγημα.

ΤΑΣΟΥ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗ
«Ὁ διάβολος μὲ τὸ κηροπήγιο»
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Μιὰ καινούργια ποιητικὴ παραγωγὴ τοῦ Λειβαδίτη, ποὺ ἀποτελεῖ, ἴσως, τὴν ἀπαρχὴ (ἢ τὸ τέλος) μιᾶς μεγάλης περιόδου. Διάχυτη ἡ πίκρα καὶ ἔντονα τὰ χρώματα μιᾶς πραγματικότητας στὶς πιὸ ἀκραῖες στιγμές της.

«Στρατιὲς λησμονημένων βγαίνουν, καθὼς βραδυάζει, γιὰ φτηνὲς λεηλασίες/ κι' αὐτοὶ ποὺ ἔζησαν λαθραῖα μέσα στὸ ἴδιο τους τὸ σπίτι/κι ὁ ἴσκιος τοῦ ποτηριοῦ στὸν τοῖχο τοὺς φοβίζει σὰν ἕνα χέρι ποὺ ἐλεεῖ/».

ΧΑΝΤΚΕ
«Κάσπαρ»
Μετάφραση: ΝΙΚΗΣ ΑΪΝΤΕΝΑΪΕΡ
Ἐκδόσεις: ΔΩΔΩΝΗ

«Τὸ θεατρικὸ ἔργο "ΚΑΣΠΑΡ" δὲν παρουσιάζει τὴν ὑπόθεση τοῦ Κάσπαρ Χάουζερ ὅπως εἶναι στὴν πραγματικότητα ἢ ὅπως ἦταν στὴν πραγματικότητα. Παρουσιάζει *τί μπορεῖ* νὰ γίνει μὲ κάποιον. Παρουσιάζει πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ μάθει νὰ μιλᾶ μέσω τῆς ὁμιλίας. Τὸ ἔργο θὰ μποροῦσε νὰ λεγόταν "Γλωσσικὰ βασανιστήρια"».

ΣΤΑΥΡΟΥ ΡΟΥΣΣΕΑ
«Ὁ θάνατος μιᾶς Δημοκρατίας» (Ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Ἀμερικανικὴ συνείδηση)
Ἐκδόσεις: ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Πολλὰ ἀπὸ τὰ περιστατικὰ ποὺ ἱστοροῦνται στὸ βιβλίο αὐτὸ ἀποτελοῦν μέρος τῆς προσωπικῆς ἐμπειρίας τοῦ συγγραφέα τὴν ἐποχὴ ποὺ βρισκόταν στὴν Ἀθήνα μὲ ἐτήσια ἄδεια ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Νέας Ὑόρκης. Πολλὰ ἄλλα βασίζονται στὴ στενὴ σχέση τοῦ συγγραφέα μὲ τὸν Ἀνδρέα Παπανδρέου κατὰ τὴν περίοδο 1966-67.Κυριότερα κεφάλαια τοῦ βιβλίου εἶναι: α) Ἡ κρίση τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1965, β) Τὸ πραξικόπημα τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967, γ) Ἡ ἀντίδραση τῶν ΗΠΑ μετὰ τὸ πραξικόπημα, δ) Πολιτικὴ τῶν ἐξορίστων καὶ προοπτικές.

Ἐπιμέλεια βιβλιοπαρουσίασης: Ν. Γιανναδάκης

•ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ•

Η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Μὲ κάποιαν ἔκπληξη ἐδιάβασα τὸ σχόλιό σας στὸ φύλλο τοῦ «Ἀντὶ» τῆς 14.6.1975, ὅπου, χρησιμοποιῶντας τὸν τίτλο ἑνὸς ἄρθρου τοῦ «Δελτίου» τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων, μὲ παρουσιάζετε ἢ ἀφήνετε νὰ ὑπονοηθῆ ὅτι εἶμαι «συνήγορος τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας».

Νομίζω, πὼς ὁ συντάκτης τοῦ σχολίου σας δὲν ἑρμηνεύει ὀρθῶς τὶς ἀπόψεις ποὺ διατυπώνονται στὴν Ἔκθεση τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐτόνισα εἶναι ὅ,τι ἐφ' ὅσον σὲ χῶρες ποὺ ἰσχύει τὸ σύστημα τῆς ἐλευθέρας οἰκονομίας – δίχως νὰ τάσσωμαι ὑπὲρ τοῦ συστήματος – ἡ κυρία εὐθύνη τῆς παραγωγῆς βρίσκεται στὰ χέρια τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, πρέπει οἱ ἐπιχειρήσεις αὐτὲς νὰ ἐνισχύωνται ὅταν ἐνεργοῦν παραγωγικὲς ἐπενδύσεις, ἀφοῦ ὁ ρυθμὸς τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἰδιωτικοὺς αὐτοὺς φορεῖς. Καὶ ἐφ' ὅσον οἱ φορεῖς αὐτοὶ δὲν ἐθνικοποιοῦνται, θὰ πρέπει νὰ δραστηριοποιηθοῦν, διότι διαφορετικὰ – ὅταν παραμελοῦνται καὶ ἀδρανοῦν – ἀποβαίνουν εἰς βλάβην τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Προσέθετα δὲ ἀμέσως, ὅτι οἱ εὐθύνες τῶν ἰδιωτικῶν φορέων εἶναι μεγάλες:

«Τὸ αἴτημα τῆς ἐποχῆς μας εἶναι, τονίζω στὴν Ἔκθεση, ὅπως καὶ αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀντιληφθοῦν καὶ συνειδητοποιήσουν τὴν ἄποψιν ὅτι, ἐπειδὴ ἀποτελοῦν μέλη τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ ὑπευθύνους φορεῖς συλλογικῆς προσπαθείας, ἡ ἐπιδίωξίς των δὲν πρέπει νὰ εἶναι μόνον τὸ κέρδος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ ἀνάπτυξις ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ μεγίστου δυνατοῦ οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἀποτελέσματος.»

Παράλληλα, στὴν ἴδια Ἔκθεση τονίζεται κατὰ τρόπον ἔντονο, ὁ ρόλος τοῦ Κράτους στὴν ἀνάπτυξη, ποὺ εἶναι «θεμελιώδους σπουδαιότητος». Καὶ προστίθενται τὰ ἑξῆς:

ΙΤΑΛΙΚΑ
(ἰδιαίτερα) ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ
ΣΕ 25 ἡμέρες
50 μαθήματα
(εἰδικὴ μέθοδος)
ἀπὸ ἄριστο καθηγητὴ
602.728 – 633.881

«Ὁ ρόλος αὐτὸς καθίσταται ἔτι σημαντικώτερος, ὅταν ἡ οἰκονομία εὑρίσκεται, ὡς συμβαίνει σήμερον, εἰς στάδιον ἠπίας μέν, ἀλλὰ διαρκοῦς ὑφέσεως. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παροχὴν τῶν καταλλήλων κινήτρων εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τομέα, ἐπιβάλλεται ἡ ἀνάληψις πρωτοβουλιῶν ἐκ μέρους τοῦ ἰδίου τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων Ὀργανισμῶν διὰ τὴν διενέργειαν μεγάλων ἐπενδύσεων.»

Καὶ τέλος προστίθεται:

«Τὸ Δημόσιον, ὅσον καὶ ὡρισμένοι δημόσιοι Ὀργανισμοί, ὡς ἐπίσης καὶ νέοι ποὺ ἐνδεχομένως δύνανται νὰ ἱδρυθοῦν, καθὼς καὶ ὅλα τὰ κατευθυνόμενα ὑπὸ τοῦ Κράτους πιστωτικὰ Ἱδρύματα, εἶναι εἰς θέσιν, ἐφ' ὅσον διαθέτουν ἐπαρκῆ πεῖραν καὶ καταλλήλους μηχανισμούς, νὰ καταρτίσουν καὶ νὰ ἐφαρμόσουν ἰδικά των ἐπενδυτικὰ σχέδια.»

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ προκύπτει, κατὰ τρόπο σαφῆ, πὼς τὸ βάρος τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς διενεργείας μεγάλων παραγωγικῶν ἐπενδύσεων ἀνήκει στὸ Κράτος καὶ στοὺς ἐν γένει δημοσίους Ὀργανισμούς.

Αὐτὲς εἶναι οἱ ἀπόψεις ποὺ πάντα ὑπεστήριζα καὶ ἐξακολουθῶ νὰ ὑποστηρίζω. Δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ πρόοδος μιᾶς χώρας ποὺ βρίσκεται στὸ στάδιο τῆς ἀναπτύξεως, ὅπως ἡ δική μας, δίχως τὴν κρατικὴ συμβολή, «ποὺ συνδέεται – ὅπως τονίζω στὴν Ἔκθεση – μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ Προγραμματισμοῦ, ἡ ὁποία, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν σημερινῶν ἐξελίξεων, προσλαμβάνει περιεχόμενον εὐρύτερον τῆς ἁπλῆς καταρτίσεως ἑνὸς πενταετοῦς προγράμματος.»

Ἄγγελος Θ. Ἀγγελόπουλος
Διοικητὴς τῆς «Ἐθνικῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος».

ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ Χ. ΦΛΑΪΣΕΡ

Ἐπιτρέψτε μία σύντομη ἀπάντηση στὴν «κριτικὴ» τοῦ ἄρθρου μου ποὺ ἔκανε ὁ Θ. Φωτιάδης («ΑΝΤΙ», ἀρ. 20).

Κατὰ περίεργο τρόπο δὲν θέλει νὰ καταλάβει τὴν ἔννοιά του, ποὺ ἀποβλέπει στὸ ὅτι πράγματι τὸ ΚΚΕ δὲν μποροῦσε νὰ βγάλει *νωρίτερα* (ἐπιτυχῶς) ἀνταρτικὰ τμήματα.

Τὸ τονίζω καὶ στὴν κυριολεξία καὶ δίνεται ἔμφαση μέσ' στὰ σπουδαιότερα κείμενα μὲ μερικὰ θαυμαστικά. Μὰ ὁ Θ.Φ αὐτὰ τὰ ἀθῶα θαυμαστικὰ ἑρμηνεύει ὡς ἀπόδειξη εἰρωνείας – ἔτσι περνάει καὶ τὴν ὑπερκαχυποψία τῆς Ζαχαριαδικῆς ἐποχῆς ἀκόμα! Πρόσφατα ποὺ συζητοῦσα ἐπὶ τοῦ ἄρθρου μου μὲ ἀνώτερα καὶ ἀνώτατα στελέχη τοῦ κατοχικοῦ ΚΚΕ, ἀπὸ κανέναν δὲν ἔγιναν ἀντιληπτὲς οἱ «πονηρὲς» ὑστεροβουλίες μου... ποὺ ὑπῆρξαν ἀποκλειστικὴ «ἀποκάλυψη» τοῦ κ. Θ.Φ.

Συνεπῶς δὲν θὰ εἶχα ἀπασχοληθεῖ καθόλου μαζί του, ἂν δὲν εἶχε κάνει καὶ μία «συγκεκριμένη» ἐπίθεση. Ἀπορεῖ «γιατί καὶ πῶς» ἀποδίδω – τάχα λανθασμένα – τὸ ἱστορικὸ ἄρθρο στὴ «Λαϊκὴ Ἐπιθεώρηση» (Τὸ ἐθνικὸ ἀπελευθερωτικὸ μέτωπο) στὸν Π. Σίμο-Καραγκίτση.

Στὸ πρωτότυπο τῆς Λ.Ε. ὑπάρχουν μόνον τὰ ἀρχικὰ τοῦ ἀρθρογράφου: Ο.Β. *Γι' αὐτὸ* ἀναφέρω τὴ μαρτυρία τοῦ Π. Ρούσου, ποὺ σωστὰ τὸ ἀποδίδει στὸν Π.Σ.Κ. Μὰ καὶ ἐκεῖνος ὁ ἴδιος μοῦ τὸ βεβαίωσε κατηγορηματικά. Ἀφοῦ ὁ Θ.Φ. ἀναφέρει μὲ στόμφο τὴν ἀνατύπωση τῆς Λ.Ε. (ΚΟΜΕΠ), τοῦ συνιστῶ νὰ τὴν κοιτάζει προσεχτικότερα (ἂν τὴν ἔχει δεῖ καθόλου!), πρὶν ξεστομίζει ἀβάσιμες κατηγορίες. Στὶς σελίδες 725/735 πάλιν θὰ βρεῖ τὸν πραγματικὸ συγγραφέα: Π. Σίμο – ποὺ τὸ κατοχικὸ ψευδώνυμό του ἦταν ἄλλωστε Ὀρφέας Βλαχόπουλος (γι' αὐτὸ Ο.Β.).

Ἀνέντιμη εἶναι ἡ προσπάθεια τοῦ Θ.Φ. νὰ διαστρεβλώνει τὴν ἀναφορὰ στὸ ἄρθρο μου σχετικὰ μὲ τὸν χουντόφιλο Κούσουλα. Ὁ ἱστορικὸς – καὶ ὄχι ὁ «ἰδεολόγος» – εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀναλύει συνοπτικὰ ὅλες τὶς ὑπάρχουσες «θεωρίες» πάνω στὸ θέμα του. *Γι' αὐτὸ* ἀναφέρεται καὶ ὁ Κούσουλας στὴν μελέτη μου – καὶ τὶς δυὸ φορὲς ἀρνητικά.

Συνιστῶ, λοιπόν, στὸν κ. Θ.Φ. ἂν *πράγματι* ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν «ἀληθινὴ ἱστορία» γιὰ τὴν ὁποίαν κόπτεται, νὰ ξεπεράσει στὸ μέλλον τὶς ὄχι μόνον «ξεθωριασμένες, μυωπικὲς καὶ ὕποπτες (ὅπως λέει ὁ ἴδιος) μὰ καὶ *ἀνόητες* ἐπιχειρηματολογίες του.

ΑΠΟ ΑΦΟΡΜΗ ΤΟ ΚΕΣ

Διάβασα κι ἐγὼ τὴ σύντομη περιγραφὴ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς ἵδρυσης τοῦ ΚΕΣ, στὸ τεῦχος 13 τῆς 22.2.75. Παρ' ὅλο ποὺ δὲν μὲ βρῆκε ἀπόλυτα σύμφωνο ἡ διατύπωση τῆς ἐπίμαχης παραγράφου, ἔκρινα πὼς δὲν ἄξιζε τόσο πολὺ τὸν κόπο νὰ ἐπιμείνει κανεὶς σχολαστικά, σ' ἕνα θέμα ποὺ ὁπωσδήποτε ἀποτελοῦσε «κώνωπα ἐπὶ κέρατος βοός», σὲ σχέση, βέβαια, μὲ τὰ κρίσιμα καὶ πολύπλοκα θέματα ἐκείνων τῶν δύσκολων χρόνων.

Εἶδα ὅμως τὴν ἀπρόσμενη συνέχεια ποὺ πῆρε τὸ ζήτημα μὲ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ φίλου Χρήστου Στρεμμένου, τότε ἐκπρόσωπου τοῦ ΠΑΚ στὴν Ἰταλία, καὶ τὴ δίχως χρονοτριβὴ ἀπάντηση τοῦ περιοδικοῦ – τεῦχος 18 τῆς 3.5.75 – στὴν ὁποία, μοιραῖα, δὲν μπόρεσα νὰ μὴ δῶ τὰ «δακτυλικὰ ἀποτυπώματα» τοῦ Διευθυντῆ Σύνταξης, φίλου Ἀστέρη Στάγκου. Θὰ ἐπιθυμοῦσα, λοιπόν, νὰ μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ κάμω μερικὲς παρατηρήσεις, ἐντελῶς καλοπροαίρετα καὶ ἐποικοδομητικά.

Εἶναι γεγονὸς ὅτι ὁ ἱδρυτικὸς πυρήνας τοῦ ΚΕΣ, δὲν «ἀποσπάστηκε» ἀπὸ τὴν Ε.Κ., ἀλλὰ διαγράφηκε ὕστερα ἀπὸ σχετικὴ ἀπόφαση τοῦ Συνεδρίου τῆς Πίζας, τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1971.

Ἀφορμὴ γιὰ τὴ διαγραφή, ὑπῆρξε μᾶλλον ἡ συμπεριφορὰ μερικῶν ἡγετικῶν μελῶν τῆς Ε.Κ. Ἰταλίας πού, μεταξὺ τῶν ἄλλων, προσπάθησαν νὰ ἀναβάλουν ἐπ' ἀόριστο τὴ διεξαγωγὴ τοῦ Συνεδρίου, χρησιμοποιώντας τὶς διοικητικὲς θέσεις ποὺ κατεῖχαν στὴν κομματικὴ ὀργάνωση. Τὸ Συνέδριο πάντως ἔγινε καὶ τὰ μέλη αὐτὰ ἀρνήθηκαν νὰ προσέλθουν γιὰ νὰ λογοδοτήσουν καὶ νὰ παραδώσουν. Αὐτό, φυσικά, ὄξυνε περισσότερο τὰ πνεύματα καὶ ὁδήγησε τοὺς σύνεδρους στὴν ἀπόφαση τῆς διαγραφῆς.

Τὰ αἴτια, ὅμως, ἦταν ὁπωσδήποτε βαθύτερα καὶ ἀνάγονταν στὴ ριζικὴ διαφωνία, μερικῶν ἀπὸ τοὺς ἀργότερα ἱδρυτὲς τοῦ ΚΕΣ, μὲ τὴ γραμμὴ τοῦ Ἀνδρέα Παπανδρέου καὶ τὴ γενικότερη στρατηγικὴ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα ποὺ ὁ τελευταῖος εἶχε χαράξει.

Ὅσο γιὰ τὶς σχέσεις Ε.Κ. καὶ ΠΑΚ, τὰ χρόνια ἐκεῖνα, τουλάχιστο στὸν ἰταλικὸ χῶρο, ἦταν πολὺ ἰδιόρρυθμες. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἡ Ε.Κ. – ἡ βάση της καὶ τὰ στελέχη της στὸ σύνολό τους – ὄχι μόνο δὲν εἶχε ποτὲ ἐναντιωθεῖ στὸ ΠΑΚ, ἀλλὰ ἀντίθετα μάλιστα τὸ βοηθοῦσε μὲ κάθε δυνατὸ τρόπο, ἀπὸ τὴν ἄλλη οὔτε καὶ τὸ ΠΑΚ τάχθηκε ποτὲ κατὰ τῆς Ε.Κ., ὑποστηρίζοντας τότε τὴν ἀνάγκη ἢ ἂν θέλετε τὴ σκοπιμότητα ὕπαρξης στὸ πολιτικὸ ἐπίπεδο τῆς κομματικῆς ὀργάνωσης σὰν «ἐπικάλυμμα» τῆς ἀντιστασιακῆς. Τὸ σύνολο δὲ τῶν στελεχῶν καὶ τῶν μελῶν τοῦ ΠΑΚ καὶ τῶν Φίλων ΠΑΚ – στὸν ἰταλικὸ πάντα χῶρο – προέρχονταν ἢ μᾶλλον ἀνῆκαν ταυτόχρονα στὴν Ε.Κ. Αὐτὴ ἡ «ἰδιόρρυθμη» συμβίωση κράτησε μέχρι τὸ τέλος τοῦ 1972, ὁπότε ἐγκαταλείφτηκε πιὰ ἡ Ε.Κ. καὶ χρησιμοποιοῦνταν οἱ Φίλοι ΠΑΚ σὰν ἡ μοναδικὴ μαζικὴ ὀργάνωση «ἐπιφάνειας».

Σχετικὰ μὲ τὶς πολιτικὲς ἀποφάσεις τοῦ Συνεδρίου τῆς Πίζας, ἔχω νὰ παρατηρήσω πὼς θὰ ἦταν, ἀπὸ κάποια ἄποψη, εὐκταῖο νὰ ἀποφασιζόταν ἡ «προσχώρηση» τῆς Ε.Κ. στὰ ὀργανωτικὰ πλαίσια τοῦ ΠΑΚ, γιατὶ ἔτσι πολλὰ πράγματα θὰ εἶχαν ἴσως διευκρινισθεῖ ἀπὸ τότε. Κάτι τέτοιο ὅμως δὲν ἔγινε. Οὔτε ζητήθηκε ἀπὸ κανένα. Ἡ ἀπόφαση ποὺ πάρθηκε, ἀφοροῦσε τὴν ἔνταξη τῶν συνολικῶν δυνάμεων τῆς Ε.Κ. στὸ ΠΑΚ, μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀντιστασιακῆς ἀξιοποίησης τῶν μελῶν της στὸ ΠΑΚ καὶ τῆς ὑλικῆς βοήθειας πρὸς αὐτό.

Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἐκλογὴ ἀπὸ τὸ Συνέδριο, μὲ τὴν ἐνεργὸ θέληση τοῦ ΠΑΚ, τοῦ διοικητικοῦ ὀργάνου τῆς κομματικῆς ὀργάνωσης καὶ ἡ λειτουργία του, ἐπὶ μία σχεδὸν διετία, ἐπίσης μὲ τὴν ἐνεργὸ θέληση τοῦ ΠΑΚ.

Ἡ ἀπόφαση γιὰ τὴν πλήρη ὑποστήριξη τοῦ ΠΑΚ, προκάλεσε τότε καὶ τὰ ὄχι ἀδικαιολόγητα παράπονα τῆς Δ.Α. καὶ μερικῶν μικρῶν ὁμάδων, ὅτι ἡ Ε.Κ. Ἰταλίας «ἐφάρμοζε δύο μέτρα καὶ δύο σταθμὰ γιὰ Ὀργανώσεις ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὸν αὐτὸ χῶρο».

Ὅσο γιὰ τὸ ἰδεολογικό, μπορῶ νὰ πῶ ὅτι ἦταν ἀξιοσημείωτη – καὶ ἀναμφισβήτητη – ἡ ὁμοιογένεια ποὺ ὑπῆρχε, τουλάχιστο στὸ χῶρο τῆς Ἰταλίας, πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Ζώντας μέσα στὸ Ἰταλικὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα, τὴ Νεολαία, τὰ συνδικάτα καὶ τὴν προοδευτικὴ διανόηση, εἶχε διαμορφωθεῖ σ' ὅλους μιὰ ξεκάθαρη σοσιαλιστικὴ – καὶ φυσικὰ μαρξιστικὴ – συνείδηση, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ὁποιαδήποτε ἐτικέτα ἢ ὀργανωτικὴ σύγχυση πού, ὡς ἕνα βαθμό, ὁμολογουμένως ὑπῆρχε. Καὶ τοῦτο ἀσφαλῶς τὸ γνωρίζει κι ὁ φίλος διευθυντὴς σύνταξης τοῦ «Ἀντί», ἀφοῦ ἔζησε, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, στὴν Ἰταλία.

Ἡ «θεωρία τῶν χώρων» εἶναι γνωστὸ πὼς συνδέεται ἄμεσα μὲ τὴν πολυσυζητημένη ἑνότητα τῶν ἀντιστασιακῶν δυνάμεων. Εἶναι ὅμως δύσκολο νὰ πεῖ κανεὶς ἂν ἡ Δ.Α. ἀπέρριψε τότε τὶς προτάσεις τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ ΠΑΚ ἐπειδὴ διαφώνησε μὲ τὴ λογικὴ τῶν προτάσεων αὐτῶν ἢ ἐπειδὴ οἱ δικές της προτάσεις ἀποτελοῦσαν καὶ τὴ μόνη – κατὰ τὴν ἐκτίμησή της – ἐγγύηση γιὰ τὴν ἐπιβίωσή της καὶ τὴν αὐτονομία της.

Ἀλλὰ τώρα αὐτὰ εἶναι ξεπερασμένα, καὶ νομίζω πὼς στὰ σημερινὰ δεδομένα, κάθε πολεμικὴ θὰ μποροῦσε ν' ἀποβεῖ ἀνώφελη κι ἐπιζήμια γιὰ τὸ ἴδιο τὸ Κίνημα, στὸ ὁποῖο, οἱ δυὸ ὀργανώσεις, ἔδωσαν ζωὴ πρὶν ἀπὸ ἐννιὰ μόλις μῆνες.

Γιάννης Ζήσιμος
Κυνίσκας 9, Παγκράτι

τετράδιο

ΜΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΕΚΤΙΜΗΤΗ

Ἔπειτα ἀπὸ τὴν μοναδικὴ ἐπιτυχία ποὺ σημείωσαν τὰ δυὸ τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «Τετράδιο» μὲ τ' ἀντάρτικα τραγούδια, τώρα τὸ ἴδιο ὑλικὸ ποὺ χρησιμοποιήθηκε σὲ κεῖνα τὰ τεύχη, πλουτισμένο μὲ περισσότερα τραγούδια καὶ κείμενα, κυκλοφορεῖ στὰ κεντρικὰ ἀθηναϊκὰ βιβλιοπωλεῖα καὶ στὰ περίπτερα σὲ βιβλίο.

- Μὲ 111 ὁλόκληρα ἀντάρτικα τραγούδια καὶ τὴν μουσικὴ 17 τραγουδιῶν.
- Μὲ πλούσιο φωτογραφικὸ ὑλικὸ τῆς ἐποχῆς καὶ μὲ κείμενα τῶν: Κ. Βάρναλη, Ν. Βρεττάκου, Ἕλλης Ἀλεξίου, Σ. Μαυροειδῆ - Παπαδάκη, Β. Δαμιανάκου, Ἀ. Νενεδάκη, Τ. Ἀδάμου, Ἀ. Ξένου, Φ. Ἀνωγειανάκη, Φ. Λάδη κ.ἄ.
- Στὸ ἐξώφυλλο τοῦ βιβλίου, ἡ φωτογραφία τοῦ «πρώτου τοῦ ἀγώνα» Ἄρη Βελουχιώτη.

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ - ΑΠΟΧΤΗΜΑ
Κεντρικὴ διάθεση: «Τετράδιο», τηλ. 614-855

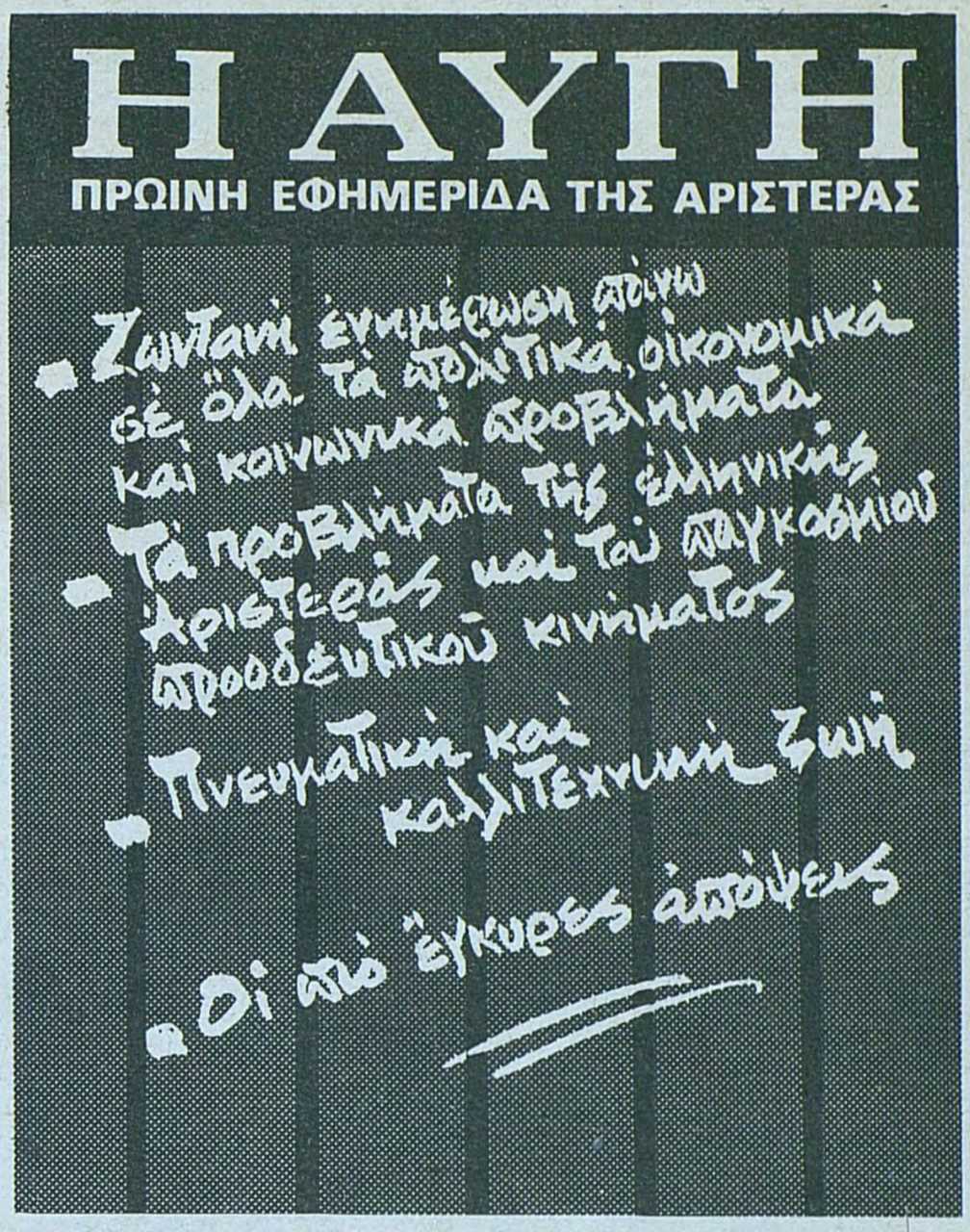
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΤΟ ΝΕΟ
τ ε τ ρ α δ ι ο
Μὲ πλούσια, ἐπίκαιρη καὶ μαχητικὴ ὕλη.
Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα:

- Ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Κατοχὴ στὴν Ἀντίσταση. Ἕνα πλῆρες βιβλιογραφικὸ ἄρθρο τοῦ παγκοσμίου κύρους καθηγητῆ Λ. Σ. Σταυριανοῦ καὶ τοῦ Ε. Π. Παναγόπουλου.
- Ἕξη νέοι Δήμαρχοι μιλοῦν γιὰ τὰ πολιτιστικά τους σχέδια.
- Ἡ μαύρη Φὸρντ ξανακτυπᾶ. Μιὰ ἄγνωστη προσπάθεια διάβρωσης τοῦ ἀντιστασιακοῦ κινήματος στὸ ἐξωτερικό. Τρόποι διείσδυσης τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς στὶς πέντε ἠπείρους.
- Τίποτε δὲν ἄλλαξε στὸ ΕΙΡΤ καὶ στὴν ΥΕΝΕΔ.
- «Ἀδέσμευτη Γνώμη»: ἡ ἐφημερίδα τῆς μιᾶς ἡμέρας.
- Τὸ «Κόκκινο βιβλιαράκι τῶν μαθητῶν»: Ἡ καταδίκη ἑνὸς βιβλίου καὶ ἡ διαιώνιση τῆς ἠθικῆς τῆς καταπίεσης.

Καὶ ἄλλη ἐνδιαφέρουσα ὕλη καὶ μαχητικὰ σχόλια.

τ ε τ ρ α δ ι ο
Μιὰ ζωντανὴ παρουσία

Η ΑΥΓΗ
ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

'75 Κυκλοφορεῖ Τὸ Σάββατο
καὶ κάθε Σάββατο
'75 Διευθυντής:
Μανώλης Γλέζος

SPONTAN -blätter-
Ν. ΜΑΡΟΥΛΑΚΗΣ
avti
ξενογράφιες
Cartoons

Kölner Stadt-Anzeiger
lui
pardon SONNTAGS BLATT
SüddeutscheZeitung
START AUTO
FrankfurterRundschau
DeutscheZeitung
Medical Tribune
General-Anzeiger
DIE ZEIT

αντί

ΜΕΧΡΙ ΤΕΛΟΣ ΙΟΥΛΙΟΥ

ΕΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΒΙΒΛΙΩΝ

αντί κανονικός

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΑΣ

ΜΕ 300 δρχ. ΘΑ ΠΑΡΕΤΕ :

1ον: Την εξάμηνη συνδρομή

2ον: Το βιβλίο του Μπόστ

3ον: Το βιβλίο του Κατσίμπρου

αντί

18 Αντικείμενα

ΠΡΟΒΑ ΚΑΙ ΟΔΕΣ

ΠΑΡΕ ΚΟΣΜΕ

Τι λέει πάλι

ΜΕ 600 δρχ.

Παίρνεις και την ετήσια συνδρομή και ΚΑΙ το λεύκωμα των Άφαντων

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

(άλλο κεφάλαιο)

ΚΕΦ.Β': ΓΙΑ ΟΣΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΗΔΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

ΠΡΟΣΦΕΡΟΥΜΕ ΤΙΣ ΕΝΔΟΞΕΙΣ ΜΑΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΣ ΟΡΟΥΣ:

1) Η ΝΕΑ - των Άφαντων
- Τα 18 αντικείμενα του Μπόστ και το "Πρόβα Σ Ω Σ Ε Σ" του Κατσίμπρου

2) Η ΝΕΑ Τον τόμο του Αντί
Τα 18 αντικείμενα και το πρόβα Σ Ω Σ Ε Σ
στην ενισχυτική τιμή των 300 δρχ

ΕΚΠΤΩΣΕΙΣ

ΓΡΑΨΤΕ μας

(κακός) ←

3)

Όνομα - Επώνυμο
Διεύθυνση - Πόλη

Τον τόμο του Αντί
- των Άφαντων
- Τα 18 αντικείμενα
- Το "Πρόβα Σ Ω Σ Ε Σ"
στην ενισχυτική τιμή των 450 δρχ.

τι βουλιες κλειστική Θ.Φ.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗ ΓΙΑ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΑ 50 ΔΡΧ.